

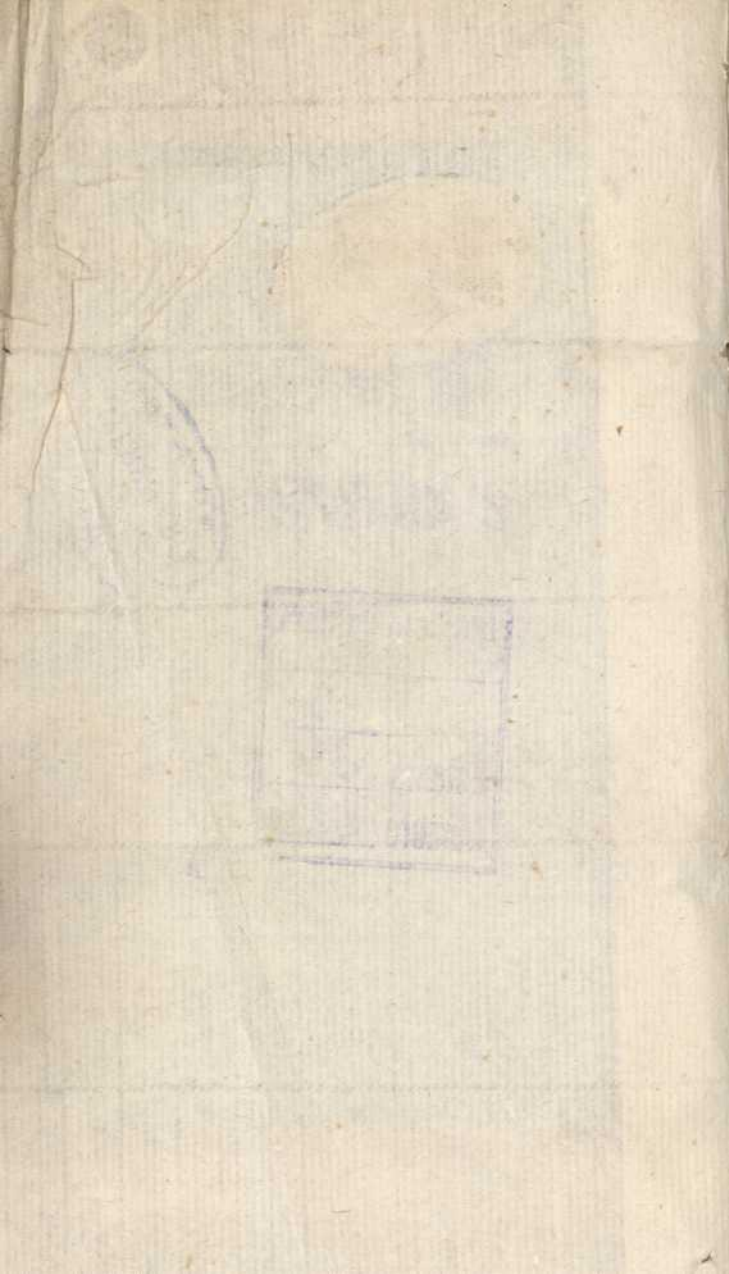
~~7 a 8.2.~~

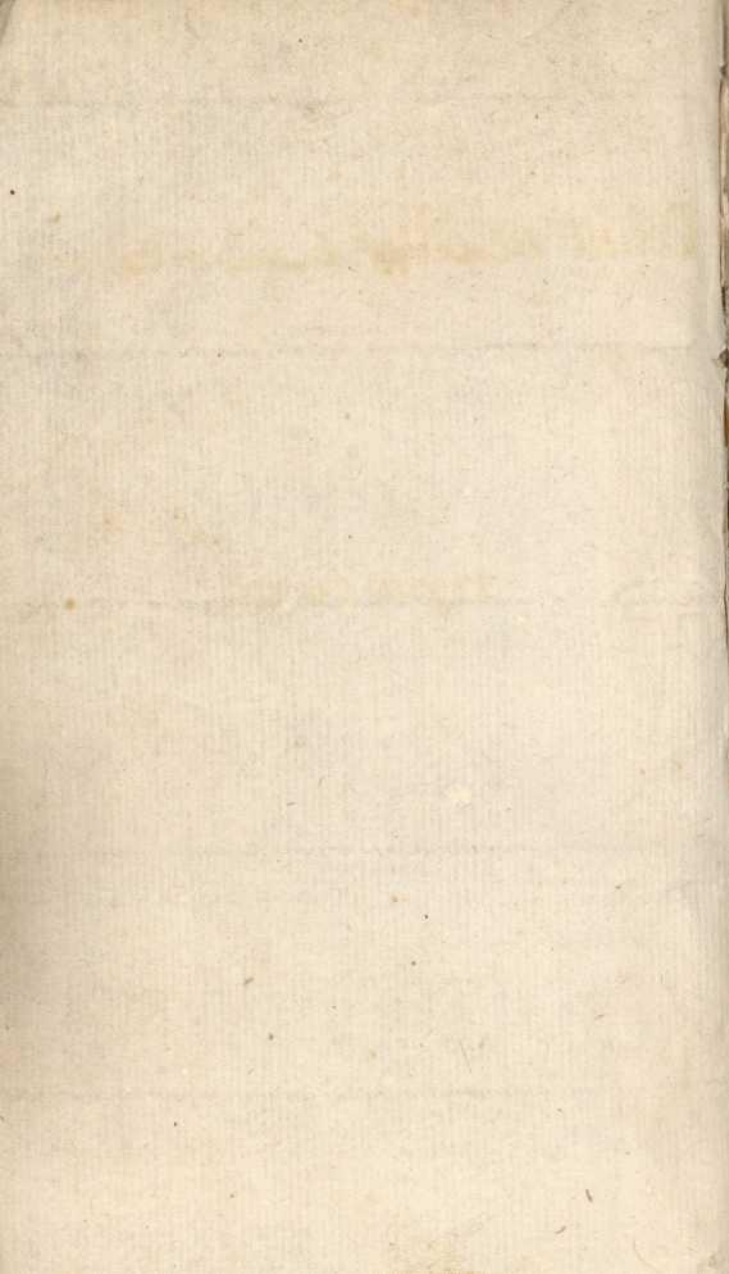
C 18521071

Biblioteca Universitaria	
GRANADA	
Clase	a
Estantero	24
Número	286

R-9603 R. P.

Compt. el de l'ed. de
de Monariego

MARTINI

BECCANI

Del Coll. de la Com. de Leru de Granada

SOCIETATIS IESV

Theologi, in Archiepiscopali
Academia Moguntina olim
Professoris.

THEOLOGIAE SCHOLASTICAE

PARS TERTIA.

Tomus sextus

TRACTATUS SECVNDVS

De Sacramentis Ecclesie.

LVGDVNI,

Sumpt. ANTONII PILLEHOTTE,
Sub signo Sanctiss. TRINITATIS.

M. DC. XXX.
CVM PRIVILEGIO REGIS

2028-22

Delivered to the care of the

James M. Smith

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

*Reuerendissimo, atque Illustrissimo Principi,
ac Domina,*

D. GREGORIO FRIDERICO,
S. MOGVNTINÆ SEDIS
Archiepiscopo, S. R. Imperij per Germaniam
Archicancellario, Principi Electori,
Episcopo VVormatiensi, Domino suo
clementissimo,

Collegium Societatis IESV Moguntium.

SEMPIT. FOELICITATEM.

 I, quod optandum esset,
Reuerendissime, ac Illustris-
sime Princeps Elector, in
hanc vsque diem superuiue-
ret Martinus Becanus, haud dubiè iam
pridè Celsitudini tuæ suâ ipsemet ma-
nu lucubrationum aliquid inscripsisset,
obtulisset, & coram cōmendasset. Nam,
quo erat erga Celsitudinem tuam offi-
cio atque obseruantia viuens, diutur-
niorem

EPISTOLA

niorem moram passus non fuisset, quin protinus explicatis ingenij copiis Tuum optimi Principis honorem modis omnibus exornare studuisset. Etenim, sicut, dum viueret, è maximis Celsitudinis Tuæ ad veram solidamque gloriam progressionibus præfagia læta capiebat, ita, etiamnum si viueret, tantus ei gaudiorum cumulus accederet, quantam interea Tuæ Celsitudini accessionem gloriæ factam esse gaudemus. Duplex Infula sacra, geminus Principatus, Archiepiscopale pallium cum Electorali pileo, quæ in Tua Celsitudine coniuncta cerneret, bis Reuerendissime, bis Illustrissime Præsul ac Princeps, mirificè illū recrearēt, permouerētque, vt Tuo splendore ac patrocinio duplo ornatiora, tutioraque duplo proderet, quæ posterorum memoriæ prodi vellet. Nunc verò, quoniã diem illè suū obiit, & Collegio Moguntino, in quo tot annos docendo, scribendoque floruerat, scriptorū quorundam meritò diuulgandorum & pluriorum

DEDICATORIA.

rimorum votis expetitorum curam reliquit, faciendum omnino nobis fuit, quod ipse, si superstes fuisset, fieri voluisset. Itaque Celsitudini Tuæ offerimus, qui nunc lucem aspicit, ex operibus eius librum posthumum, ac talem, ut cum superemus non vno, sed pluribus titulis, tum authoris sui, tum styli, tum argumenti, quod pertractat, gratum fore. Primò enim Author est Becanus, Societatis nostræ Theologus, vir omni eruditione, pietate, morumque suauitate, Celsitudini Tuæ non solùm, sed & aliis Principibus viris, adeòque augustissimis Imperatoribus olim commendatissimus: Stylo deinde utitur didactico & methodico, claro non minus quam breui, prout solet ex vastis aliorum voluminib. quasi mellilegio factò, & relictis furfuribus polline dato, pari delectu & breuitate solidam doctrinam sectari ac tradere. Denique, quod ad rem subiectam attinet, agit de diuinis Sacramentis, quæ vniuersim omnibus,

EPISTOLA DEDICAT.

quà speciatiim singulis, vt vel ex hoc capite tibi sacrati ordinis Hierarchæ, & sacrorum mysteriorum Antistiti maximo, non minus appositè, quàm iure dicitur. Ergo, si placet, Reuerendissime & Illustrissime Princeps, ac Domine, qualecunque hoc erga Celsitudinem Tuam obsequi nostri testimonium, imò debitum accipe, siquidem ad hoc tum iam aliàs præclarissimis meritis sibi nos obligauit, tum adhuc obligatos tenet, tam sinceræ & constantis beneuolentiæ vinculis, quibus Societatem vniuersam, sed in primis Collegium nostrum obstrictum fouet & complectitur. Cæterum precabimur Deum Optimum Maximum enixè, vt Celsitudinem Tuam cum eâ, qua vtrobique, domi ac foris, prudentiâ pollet, etiam integrâ valetudine, & corpore vegeto, Nobis, Patriæ, toti Imperio sospitem, quam diutissimè seruet, & incolumem. Moguntiæ, Idibus Septembris. ANNO M. DC. XXVIII.

FACULTAS R. P. PROVINCIALIS
*Societatis I E S V in Provincia
Lugdunensi.*

EGO Stephanus Binetus Societatis I E S V in Provincia Lugdunensi Præpositus Prouincialis. Iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico I V. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos absque Superiorum eius permissione imprimant: Permitto Antonio Pillehotte, Lugdunensi Bibliopolæ, vt opus, quod inscribitur, *R. Patris Martini Becani Societatis I E S V Theologi, Tractatus secundus de Sacramentis*, ad sex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum Lugduni. 8. Octobris 1629.

STEPHANVS BINETVS.

CONSENSVS.

LIBRUM hunc qui inscribitur, *Summa Theologiæ Scholasticæ, authore R. P. Martino Becano è Societate I E S V, in 3. partem Diui Thomæ Aquin. de Sacramentis*, ego Procurator Regis in Curia Lugdunensi Typis mandari, & demum in lucem exponi consentio. Lugduni 20. Septembris, 1629.

PVGET.

PERMIS

PERMISSIO.

Librum hunc qui inscribitur, *Summa Theologiæ Scolasticæ*, Auctore R. P. Martino Becano è Societate IESV in 3. Partem Diui Thomæ Aquino de Sacramentis, ab Antonio Pillehotte, Bibliopola Lugdunensi in lucem dari permittimus, simul ne quis citra factam ei potestatem denuò excudat, interdici-
mus: Datum Lugduni 20. Septembris 1629.

DE CHAPONAY:

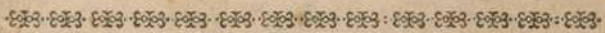

TRACTATUS SECVNDVS.

DE

SACRAMENTIS
IN COMMVNI.

DIVVS Thomas agit *Primò*, de natura & forma Sacramentorum. *Secundò*, de necessitate. *Tertiò*, de effectu primario, qui est gratia. *Quartò*, de effectu secundario, qui est Character. *Quintò*, de Causa Institutente & ministrante. *Sextò*, de numero.

CAPVT I.

De Natura, Materia & Forma Sacramentorum.

ICAM *Primò*, de nomine Sacramenti. *Secundò*, de definitione. *Tertiò*, de materia & forma. Circa definitionem multa disputari possunt. *Primò*, quomodo Catholici definiant Sacramentum. *Secundò*, an illa definitio sit vniuoca respectu Sacramentorum Veteris & Nouæ Legis. *Tertiò*, quomodo Lutherani definiant. *Quartò*, quomodo Calvinistæ.

QVÆSTIO I.

De Nomine Sacramenti.

Prima Conclusio: Sacramentum deriuatur à sacro, & apud prophanos Autores sumitur duobus modis. *Primò*, pro pignore vel pecunia, quam litigantes apud

A Pontifi

Pontifices in loco sacro solent deponere. *Secundò*, pro iuramento, quod per rem sacram, id est, Diuini numinis inuocationem fieri solet, *Bellarmin. de Sacram. in genere* 8.

2 *Secunda Conclusio*: Apud Ecclesiasticos scriptores sumitur duobus modis. *Primò*, pro re sacra, occulta & latente. *Secundò*, pro signo rei sacrae, occultae ac latentis. Vtroque modo est idem quod mysterium. Prior acceptio patet ex illo Ephes. 1. v. 9. *Vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae.* Et Matth. 13. v. 11. *Vobis datum est nosse mysteria Regni caelorum.* Posterior patet ex illo Eph. 5. v. 32. *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Vbi Apostolus matrimonium vocat Sacramentum, id est, signum coniunctionis Christi cum Ecclesia. Vide D. Thom. art. 1.

3 *Tertia Conclusio*: Nos hoc loco sumimus Sacramentum in hac vltima acceptione, quatenus scilicet est signum rei sacrae, occultae & latentis, vt deinceps patebit. Vide D. Thom. art. 2.

QVÆSTIO II.

Quomodo Catholici definiant Sacramentum?

1 **V**ariæ sunt Catholicorum definitiones. Prima vulgaris: *Sacramentum est signum rei sacrae.* Hæc imperfecta est, quia multa sunt signa rei sacrae, quæ non sunt Sacramenta, vt transitus maris rubri, Manna, Serpens æneus, & similia. Hæc enim signa erant rerum sacrarum. Nam transitus maris rubri significat sanctitatem per Baptismum conferendam. 1. Cor. 10. v. 2. Manna sanctitatem significabat dandam per Eucharistiam. *Ibid.* v. 3. Et Serpens æneus significabat Christum in cruce pendentem. *Ioan.* 3. v. 14.

2 *Secunda est Hugonis de S. Victore l. 1. de Sacram. part. 9. c. 2. Sacramentum est corporale vel materiale elementum, foris sensibilibiter propositum, ex similitudine representans, & ex institutione significans, & ex sanctificatione continens aliquam inuisibilem & spiritualem gratiam.* Hæc definitio bona est, sed paulò longior & obscurior. Circa quam duo notanda. Primum, per elementum non intelligi corpora simplicia, quæ

quæ Philosophi vocant elementa ; sed rem quamlibet, vt à verbo distinguitur : iuxta illud Augustini : *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Secundum, per sanctificationem non intelligi aliquam benedictionem aut consecrationem præcedentem, cuiusmodi est illa, qua benedicitur aqua, vt malè interpretatur Kemnitius : (nam etiam sine tali benedictione conferri potest sacramentum Baptismi) sed intelligi formam verborum, quibus sacramentum efficitur. Nam illis verbis dicitur elementum sanctificari, id est, fieri Sacramentum.

Tertia Magistri in 4. distinct. 1. *Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma, eiusdem gratiæ imaginem gerens, & causa existens.* Hæc definitio re non differt à præcedenti. Hoc solum interest, quod in priori apertè dicatur sacramentum esse signum ex institutione, quod in posteriore solum insinuat per particulam, causa existens. Nullum enim signum sensibile potest esse infallibilis causa vel signum gratiæ, nisi ex diuina institutione, vt per se patet.

4 Quarta est S. Thomæ : *art. 2. Sacramentum est signum sensibile sacræ rei, in quantum est sanctificans homines.* Circa quam duo sunt notanda. Primò, D. Thom. per rem Sacram intelligere hæc tria : Præteritam Christi Passionem, præsentem gratiam, & futuram gloriam ; vt patet ex *art. 3.* vbi dicit, Sacramentum esse signum rememoratiuum præteritæ Cristi passionis, & demonstratiuum præsentis gratiæ, & prognosticon futuræ gloriæ. Secundò, particulam illam reduplicatiuam (in quantum est sanctificans homines) posse duobus modis explicari ; primò, vt cadat in ipsum Sacramentum ; hoc sensu : Sacramentum in quantum hominem sanctificat, est signum rei sacræ. Secundò, vt cadat in rem Sacram, hoc sensu : Sacramentum est signum sensibile rei sacræ sanctificantis homines. Hunc posteriorem sensum videtur intendere S. Thom. quia loquitur de sanctificatione, quæ fit per internam gratiam ; vt colligitur ex solutione ad tertium.

5 Quinta definitio Sacramenti est Catechismi Canisij : *Sacramentum est inuisibilis gratiæ signum visibile, ad nostram sanctificationem diuinitus institutum.*

6 Sexta & optima Catechismi Concilij Tridentini: *Sacramentum est res sensibus subiecta, quæ ex Dei institutione sanctitatis & iustitiæ tum significandæ, tum efficiendæ vim habet.* Ex qua definitione colligitur tria spectare ad essentiã Sacramenti. *Primò*, vt sit signum sensibile. *Secundò*, vt significet sanctitatem & iustitiam ex Dei institutione, *Tertiò*, vt eandem efficiat. Hinc passim docent Theologi, Sacramentum esse signum practicum, quia non tantum significat; sed etiam efficit, quod significat. Hic multa quæri possunt: primò, an vtrumque tam significatio, quàm efficientia pertineat ad rationem Sacramenti in communi. Secundò, an illa efficientia sit moralis, an physica. Tertiò, quæ sit illa Sanctitas, & Iustitia, quàm efficit, & significat Sacramentum. Hæc & similia sunt in sequentibus explicanda.

QVÆSTIO III.

An definitio Sacramenti vniuocè conueniat Sacramentis antiquæ & nouæ Legis.

1 **A**Liqui docent antiqua Sacramenta vniuocè conuenire cum nostris in genere, licet in specie distinguantur. Ita Dom. Soto & Martin. Ledesius in 4. dist. 1. Fundamentum est, quia ad rationem Sacramenti in genere solum requiritur, vt significet sanctitatem & gratiam, non autem necesse est, vt eam efficiat. Atqui significare gratiam æquè conuenit antiquis & nouis Sacramentis. Ergo omnia vniuocè conueniunt in ratione Sacramenti. Minor patet, quia sicut noua Sacramenta significant Gratiam præsentem, quæ per Christum datur: ita vetera significabant eandem gratiam futuram, & per Christum dandam. Differunt tamen in specie, quia noua non modo significant, sed efficiunt hanc gratiam, quod vetera non faciebant. Hinc sequitur primam definitionem vniuocè conuenire omnibus Sacramentis: reliquas verò conuenire solum Sacramentis nouæ Legis. Nam prima includit tantum significationem gratiæ: reliquæ autem significationem & efficientiam. Sic illi.

2 Prima Conclusio : Sacramentum in genere est res sensibilis quæ ex Dei institutione vim habet significandi, & efficiendi aliquam sanctitatem, siue illa sit interna, siue legalis. Ita sentiunt illi, qui docent ad rationem Sacramenti in genere non solum pertinere vt significet, sed etiam vt efficiat sanctitatem; vt Magister, Albertus, D. Thomas, Bonaventura, & plures alij in 4. *distinct.* 1. Ratio patebit ex seqq. conclusionibus. Hic solum notandum est, duplicem esse Sanctitatem: Internam vnã & verã, quæ idem est, quod gratia iustificans; alterã Legalem, quæ nihil aliud est quam consecratio ad diuinum cultum, vt patet ex D. Thom. 1. 2. q. 102. a. 5. Et 3. p. q. 62. ad 2. Dicimus ergo ad rationem Sacramenti in genere pertinere, vt significet & efficiat aliquam sanctitatem, siue internam, siue legalem.

3 Secunda Conclusio : Sacramentum nouæ Legis est res sensibilis, quæ ex Dei institutione vim habet significandi & efficiendi verã sanctitatem, seu gratiam habitualem. Hoc patet ex definitione Hugonis, Magistri, Canisij, & Conc. Trid. & infra ex professo probabitur.

Dices : Hæc tota definitio conuenit sacrificio Missæ. Ergo non est bona & adæquata. Antecedens patet, quia illud sacrificium est cerimonia quædam sensibilis, quæ habet vim significandi & efficiendi gratiam non minus, quàm Eucharistiæ Sacramentum. Aliqui putant, quamuis non omne Sacramentum sit sacrificium, tamen omne sacrificium esse Sacramentum; ac proinde non mirum esse, si definitio Sacramenti conueniat sacrificio. Ita Nicolaus Sand. 1. 1. *de visib. Monarch.* c. 5. Alij docent, sacrificium, quod offertur Deo tantum in cultum & recognitionem dominij, non esse Sacramentum, quod verò offertur in expiationem peccati, esse Sacramentum. Ita Melchior Canus in *relect. de Sacram.* part. 1. ad 2.

Neutra sententia placet, quia, licet eadem res materialis possit simul esse sacrificium & Sacramentum; tamen alia est ratio sacrificij, alia Sacramenti. Ratio sacrificij est significare, seu testari excellentiam, qua Deus est supremus Dominus, & primum principium omnium creaturarum. Ratio autem Sacramenti est significare & efficere sancti-

tatem. Hæ duæ rationes coniunctæ sunt in Eucharistia; ac proinde conuenit illi non solùm definitio sacrificij, sed etiam Sacramenti.

4 Tertia Conclusio : Sacramentum antiquæ Legis erat res sensibilis, quæ ex Dei institutione vim habebat significandi & efficiendi sanctitatem legalem. Colligitur ex D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. vbi dicit, illa tantùm propriè fuisse Sacramenta veteris Legis, per quæ conferebatur aliqua consecratio ad Dei cultum. Ratio, quia constat ex scriptura, *Exod.* 28. & *Leuit.* 8. vetera Sacramenta habuisse vim consecrandi & sanctificandi. Hoc autem requirit intelligi de interna sanctitate gratiæ, vt patebit inferiùs q. 62. Et debet intelligi de sanctitate legali, id est, de consecratione, seu deputatione hominis ad cultum Dei.

5 Quæres : an vetera Sacramenta significabant internam sanctitatem & gratiam ? Resp. Certum est quod illam non efficiebant. Nam, vt infrà dicam, q. 62. in eo differunt Sacramenta noua à veteribus, quod noua ex opere operato conferant gratiam, non autem vetera. *Secundò*, certum est, quod illam significabant non quidem immediatè, sed mediante sanctitate legali. Hæc enim erat figura veræ sanctitatis, vt docet D. Thom. 1. 2. q. 102. a. 5. ac proinde vetera Sacramenta immediatè significando & efficiendo sanctitatem legalem, mediatè etiam significabant sanctitatem gratiæ, quam nostra Sacramenta significant immediatè. Vnde patet Sacramenta vetera habuisse triplex officium. Primum erat immediatè significare sanctitatem legalem : alterum eandem immediatè efficere : tertium officium erat illa legali mediante significare sanctitatem gratiæ.

6 Quæstio est, an hæc omnia pertineant ad essentiam illorum Sacramentorum ? Aliqui negant asserentes Sacramenta vetera non ideò fuisse Sacramenta, quod significarent gratiam iustificantem; sed quod significarent & efficerent sanctitatem legalem. Ratio est, quia Sacramentum vt Sacramentum debet esse signum practicum. Ergo debet efficere id quod significat. Atqui Sacramenta vetera non efficiebant gratiam iustificantem, vt omnes concedunt. Ergo nec illam significabant quatenus erant Sacramenta, sed quate

quatenus erant figura. Confirmatur, quia significare gratiam aliis dandam non est Sacramenti ut Sacramentum est, sed ut est figura & typus rei futuræ. Nam Sacramentum ut Sacramentum dicit ordinem ad eum qui Sacramento initiatur, non ad alios, ut docet D. Thom. 1. 2. q. 101. art. 4. Figura autem dicit ordinem ad futura.

7 Alij tamen aliter sentiunt asserentes de ratione Sacramenti esse, ut siue mediatè, siue immediatè significet veram sanctitatem; ac proinde antiqua Sacramenta non fuisse vera Sacramenta, ex eo præcisè quod significarent & efficerent sanctitatem legalem; sed simul ex eo quod significarent gratiam iustificantem. Colligitur ex D. Thom. *hinc a. 5. ad 3.* ubi dicit rationem Sacramenti in eo compleri, quod sanctitatis perfectionem significet. Et infra q. 61. a. 3. ubi dicit Sacramenta esse sensibilia signa inuisibilia rerum, quibus homo sanctificatur. Et ex Concilio Florentino, ubi ponitur hoc discrimen inter antiqua & noua Sacramenta, quod antiqua non causarent gratiam, sed eam tantùm per Passionem Christi dandam figurarent: noua verò contineant gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferant.

Ratio est, quia multæ sunt ceremoniæ sensibiles, quæ significant & conferunt aliquam sanctitatem legalem, & tamen non possunt alio modo excludi à ratione Sacramenti: nisi quia non significant gratiam iustificantem. Ergo hæc significatio est de ratione Sacramenti. Antecedens probatur variis exemplis. *Primò*, quia prima tonsura est ceremonia sensibilis, per quam incipit homo dicari Diuino cultui, ac proinde significat & confert aliquam sanctitatem; & tamen non est Sacramentum, quia non significat gratiam. *Secundò*, aqua lustralis est etiam res sensibilis, quæ confert aliquam sanctitatem; præsertim si verum est, quod aliqui docent per eam deleri peccata venialia. *Tertiò*, absolutio ab excommunicatione confert etiam aliquam sanctitatem non minùs quam Sacramenta Mosaiica. Nam sicut hæc mundabant hominem ab immunditia, seu irregularitate legali: ita absolutio mundat ab irregularitate & macula Ecclesiastica. *Quartò*, quia professio, quæ fit in Religione, consecrat hominem Diuino cultui,

cultui, ac proinde confert aliquam sanctitatem quasi legalem.

8 Hæc sententia videtur esse probabilior: quia, cum Sacramenta sint à Deo instituta, tota eorum significatio, & efficientia debet æstimari ex Dei institutione & voluntate. Deus autem sic instituit, ut antiqua Sacramenta non tantum essent Sacramenta illius temporis, sed etiam figuræ & umbræ futurorum, iuxta illud *1. Cor. 10. v. 11. Omnia in figura contingebant illis.* Et *Hebr. 1. v. 1. Lex habet umbram futurorum bonorum.* Vnde patet antiqua Sacramenta ex Dei institutione non tantum significasse & effecisse sanctitatem legalem illius temporis, sed etiam significasse sanctitatem gratiæ per Christum dandæ.

9 Argumenta contrariæ sententiæ procedunt de Sacramentis quoad immediatam significationem & efficientiam. Cum enim dicitur Sacramentum esse signum practicum, hoc intelligi debet respectu illius rei, quam immediatè significat. Eius enim est signum practicum. Similiter cum dicitur Sacramentum dicere ordinem ad eum qui Sacramento initiatur, intelligendum est quoad immediatum effectum, quem significat & efficit.

10 Quarta Conclusio. Ex dictis colligitur primò Sacramentum in communi, prout definitum est in prima conclusione, esse genus analogum ad Sacramenta nouæ ac veteris legis; quia Sacramentum in communi est res sensibilis, quæ habet vim significandi & efficiendi sanctitatem, prout comprehendit sub se veram sanctitatem & legalem. Sed sanctitas est quid analogum respectu veræ sanctitatis & legalis. Ergo etiam Sacramentum est quid analogum respectu Sacramentorum nouæ & veteris legis. Secundò, omnes definitiones, in quibus Sacramentum dicitur significare & efficere gratiam, conuenire solis Sacramentis nouæ legis, quia antiqua Sacramenta non efficiebant gratiam, licet eam remotè significarent.

QVÆSTIO IV.

Quomodo Lutherani definiant Sacramentum.

1 **P**rima definitio est Lutheri, in lib. de captiv. Babyl. Sacramentum est promissio signo externo annexa. Secunda Melanchthonis in Apologia confessionis August. art. 13. Sacramentum est ritus, qui habet mandatum Dei, & cui addita est promissio gratiæ & remissionis peccatorum.

2 Ex his definitionibus constat Lutheranos requirere tria ad essentiam Sacramenti. *Primò*, ritum seu signum externum. *Secundò*, mandatum seu institutionem Dei. *Tertiò*, promissionem gratiæ & remissionem peccatorum. Has tres particulas copiosè explicat Kemnitius in 2. p. *Examini*, & breuiter à nobis examinabuntur.

3 Prima particula. Quod Sacramentum debeat esse ritus, seu signum externum. Hanc admittimus, si per eam nihil aliud intelligatur quàm signum sensibile, seu res sensibus subiecta. Kemnitius tamen videtur interpretari signum visibile & tractabile, id est, quod visu & tactu percipitur. Hoc probat, quia Baptismus & Eucharistia; quæ sunt vera Sacramenta, visu & tactu percipiuntur. Contrà; quia licèt illa duo Sacramenta sint talia, non ideo sequitur omnia esse talia: alioqui licebit simili modo argumentari: Baptismus, qui est verum Sacramentum, est signum sensibile & humidum. Ergo omnia Sacramenta sunt humida.

4 Secunda particula. Quod ritus ille externus, qui dicitur Sacramentum, debeat habere mandatum seu institutionem Dei. Hanc etiam admittimus si benè intelligatur. Fatemur enim Sacramenta à Deo esse instituta; Kemnitius tamen videtur requirere tale mandatum seu institutionem, quæ expressè habeatur in scripturis. Sed errat. *Primò*, quia sufficit traditio seu Verbum Dei traditum. *Secundò*, quia sequeretur Baptismum & Eucharistiam non fuisse Sacramenta antequàm Apostoli & Euangelistæ scriberent N. T. quod est absurdum.

5 Tertia particula est. Ut adsit promissio gratiæ & remissionis peccatorum: per gratiam autem non intelligunt

A 5

aliquid

aliquod donum inhærens, sicut Catholici, sed peccatorum liberalem condonationem, ut gratia sit idem, quod remissio peccati, seu non imputatio. Contrà est primò, quia talis gratia non confertur in Eucharistia. Non enim Sacramentum Eucharistiæ institutum est ad remissionem peccatorum, sed ad augmentum gratiæ præexistentis. Supponit enim hominem iam esse liberum à peccatis mortalibus, iuxta illud *1. Cor. 11. v. 28. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Secundò, quia hæc promissio gratiæ potest tribus modis intelligi: 1. ut ipsa promissio sit de essentia Sacramenti, id est, ut ipsa verba, quibus formaliter efficitur Sacramentum, sint promissoria gratiæ; quod videtur insinuare Lutherus in sua definitione cum ait: Sacramentum est promissio. Et Kemnitius cum dicit remissionem debere esse annexam signo ex diuina ordinatione. Contrà, quia tunc neque Baptismus neque Eucharistia esset Sacramentum. Nam verba, quibus illa duo Sacramenta perficiuntur, non sunt promissoria sed assertoria. 2. potest intelligi, ut fiat promissio de fructu seu effectu Sacramenti, ut cum dicitur, *Marc. 16. v. 16. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Ioan. 6. vers. 52. Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* Hanc promissionem admittunt Catholici in omnibus Sacramentis, & eam probant, partim ex scripturis citatis, partim ex traditione; Lutherani verò licet admittant, non tamen possunt probare in Sacramento Eucharistiæ. Nulla enim extat promissio in Scripturis de hoc Sacramento, nisi apud Ioannem *cap. 6.* At Lutherani negant in illo capite agi de Eucharistia.

Dices: extat promissio *Matth. 26. v. 27. Marc. 14. v. 22. & Luc. 22. v. 19.* ubi sic dicitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur: Hic est Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Resp. hæc promissio non spectat ad Sacramentum Eucharistiæ, sed ad sacrificium, quod tunc Deo offerebatur in Coena, & postea offerendum erat in Cruce. Non enim dicit Christus Corpus suum dari Apostolis in remissionem peccatorum; sed dari pro illis, videlicet Deo, in remissionem peccatorum. Similiter non dicit

Sanguis

Sanguinem propinari Apostolis, sed effundi pro illis in remissionem peccatorum.

Tertio, potest intelligi non de promissione effectus Sacramenti, sed de aliqua promissione præcedente, quæ postea Sacramento tanquam sigillo obsignetur & confirmetur. Hoc modo intelligunt plerique Lutherani, asserentes *Sacramenta esse sigilla Diuinarum promissionum ad excitandam & confirmandam fidem nostram*. Vnde sicut Rex, qui scripto promittit alicui mille aureos, eandem promissionem scripto contentam postea sigillo suo obsignat & confirmat: ita ipsi dicunt Deum in Scriptura promississe fidelibus remissionem peccatorum, & postea eandem promissionem Sacramento tanquam sigillo obsignasse & confirmasse: idque fecisse ad excitandam & alendam fidem nostram quam habemus de promissione remissionis peccatorum.

6 *Contra est primò*, quia sigillum debet esse notius & certius quàm Scriptura, quæ sigillo obsignatur, alioqui esset superuacaneum. At Sacramenta non sunt nobis notiora atque certiora quàm Scriptura Sacra, in qua habentur Diuinæ promissiones. Ergo non sunt sigilla earum promissionum. Minor patet, quia iuxta Lutheranos ex sola Scriptura cognoscimus quænam sint legitima Sacramenta, & quæ non sint. Ergo notitia Sacramentorum pendet ex notitia Scripturæ. Ergo Sacramenta non sunt notiora quàm Scriptura; ac proinde non sunt illius sigilla.

Confirmatur à simili, quia si sigillum Principis esset ignotum, & solùm posset cognosci ex litteris quibus est appensum, iam planè esset superuacaneum, nec haberet rationem sigilli. Nam vel credis litteras illas esse Principis secluso sigillo, vel non. Si credis, quid facit sigillum? Si non credis, certè neque credis sigillum esse Principis. Nihil igitur prodest. Pari ratione cum non scias Sacramenta esse sigilla Dei nisi quia Scriptura hoc dicit. Si credis Scripturæ sine Sacramentis, quorsum Sacramenta? Si non credis, certè nec credis Sacramenta esse sigilla. Nihil igitur profunt.

Secundò, quia si Sacramenta solùm essent sigilla Diuinæ promissionis ad excitandam fidem de remissione peccatorum,

catorum, frustra baptizarentur infantes; quia non potest excitari actus fidei in illis antè vsum rationis. At Lutherani docent infantes non frustra baptizari. Ergo Sacramenta non sunt tantùm instituta ad excitandam fidem. Hoc argumento coacti sunt Lutherus, & eius discipuli asserere, infantes actu credere cùm baptizantur. Sed hoc absurdum esse infrà ostendemus ex D. August. in *Epist. 57. ad Dardanum.*

Tertiò, quia aduersarij non possunt in Scriptura ostendere aliquam promissionem, quæ baptismo obsignetur & confirmetur. Adferunt quidem illam Matth. 16. v. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit:* Sed illa facta est post resurrectionem Christi, cùm iam antè Baptismus esset institutus. Deberent autem adferre promissionem priorem, quæ Baptismo obsignaretur.

QVÆSTIO V.

Quomodo Calvinistæ definiant Sacramentum.

Calvinus lib. 4. *Inst. c. 14. §. 1.* sic definit: *Sacramentum est symbolum externum, quo benevolentiae erga nos suæ promissionem conscientijs nostris Dominus obsignat ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem, & nos vicissim pietatem erga eum nostram tam coram eo, & Angelis, quàm apud homines testamur.* Ex hac definitione constat Calvinistas & Lutheranos in eo conuenire, quod utriusque dicunt Sacramentum esse symbolum externum, quo tanquam sigillo obsignantur promissiones Dei ad excitandam & alendam fidem. Hoc tamen non eodem modo intelligunt: Lutherani loquuntur de promissione remissionis peccatorum, quæ tunc datur homini, quando Sacramenta percipit. Calvinistæ autem loquuntur de promissione prædestinationis, quæ ab æterno facta est. Vnde secundùm Lutheranos Sacramenta instituta sunt ad alendam fidem de remissione peccatorum: secundùm Calvinistas ad alendam fidem de beneficio prædestinationis. Lutherani enim dicunt se suscipere Sacramenta ad excitandam illam fidem, qua credunt peccata sibi remitti per Christum. Calvinistæ ad eam fidem
excitan

excitandam, qua credunt se esse ab æterno prædestinatos ad vitam æternam.

2 Hoc posito, Caluini definitio refutatur: *Primò*, quia sigillum debet esse notius Scriptura, vt supra contra Lutheranos dixi: *secundò*, quia in infantibus, qui baptizantur, non potest excitari fides. Idem dici potest de adultis prædestinatis, qui baptizantur apud Hæreticos, antequàm habeant veram fidem.

Resp. Calvinus fidem non quidem excitari in infantibus, quando baptizantur, sed cùm ad vsum rationis perueniunt: tunc enim eos recordari baptismi accepti, & eo signo nutrire & sustentare suam fidem. *Lib. 4. Inst. c. 16. §. 20.* Idem dicit de illis, qui apud Catholicos baptizati sunt, & postea fiunt Calvinistæ, *in lib. 4. c. 15. §. 17.* Contra; quia hinc sequitur Calvinistas malè facere quod baptizent infantes. Nam si primarius finis baptismi est alere & confirmare fidem, deberent eos tunc baptizare quando possunt illum finem consequi.

Dices, ideò baptizant eos in infantia ne fortè moriantur antè vsum rationis, & sine gratia discedant ex hac vita. Contra, quia Calvin. *in antid. Conc. Trid. sess. 6. c. 5.* & alibi, docet paruulos prædestinatos etiam sine baptismo saluari; non prædestinatos autem etiam cum baptismo perire. *Tertiò*, refutatur, quia in Scriptura nulla habetur promissio de æterna prædestinatione, imò nec dari potest. Nam promissio non est præteritorum, sed futurorum. *Quartò*, quia ex hac sententia sequitur solos prædestinatos verè baptizari, ac proinde Iudam proditorem, Simonem Magum, & alios similes non fuisse verè baptizatos: quod est absurdum.

3 Prima Obiectio. Ex Scripturis constat Deum suas promissiones, & pacta sæpè externis signis tanquam sigillis obfignasse & confirmasse. *Primò*, *Gen. 9. v. 12.* iris fuit signum foederis inter Deum & Noë. *Secundò*, quia *Gen. 17. v. 11.* circumcisio fuit signum foederis inter Deum & Abraham, posteròsque illius. *Tertiò*, quia *Iud. 6. v. 37.* ros & vellus Gedeonis fuit sigillum promissionis Diuinæ, qua promiserat Gedeoni victoriam contra Madianitas. *Quartò*, quia, *4. Reg.*

cap. 20. v. 10. umbra horologij retrocedens decem gradibus fuit sigillum promissionis Diuinæ qua promiserat Regi Ezechix sanitatem. *Quintò*, quia *Luc. 1. v. 36.* promissio B. Virgini facta confirmatur alia promissione, quæ erat Elizabethæ facta. Ex his & similibus locis colligitur. *Primò*, promissiones Dei confirmari sæpè externis signis. *Secundò*, easdem etiam fuisse confirmatas circumcissione, quæ fuit Sacramentum veteris legis. *Tertiò*, idem dici posse de aliis Sacramentis.

Resp. *Primò*, generatim, promissiones Diuinas quæ habentur in Verbo Dei, tunc confirmari posse aliquo signo externo, quando id signum non dependet à Verbo Dei, in quo habetur promissio, aliàs non posse. Si enim in litteris regis adscriberetur sigillum appensum esse regium, certè nulla inde sigillo auctoritas accederet. Resp. *Secundò*, speciatim ad singula. Iris & circumcisio fuerunt quidem signa fœderis inter Deum & homines: non tamen ad confirmandam fidem, sed ad memoriam iuuandam, vt Catholici docent. Baptismum & Eucharistiam esse signa commemoratiua Passionis & mortis Christi.

Quod adfertur de rore & vellere Gedeonis, & de umbra horologij retrocedente, nihil ad rem facit. Sunt enim opera miraculosa. Miracula autem non pendent à Verbo, sed ex se vim habent: ac proinde rectè adhibentur ad confirmandam promissionem Verbo factam: Sacramenta autem, vt supra dixi, nullam vim habent sine Verbo. Quòd verò vna promissio alia promissione confirmetur, non est mirum, quando vna non dependet ab alia. Hoc modo Angelus confirmauit promissionem conceptus Virginei ex promissione conceptus, qui iam præcesserat in Elizabetha sene & sterili. Non enim pendeabant ex se mutuo illa duo opera supernaturalia, ac proinde vnum, quod iam præcesserat, magnam vim habuit ad confirmandum alterum, quod nondum venerat.

4 Secunda Obiectio. Ex Patribus, qui aliquando vocant Sacramenta sigilla, seu signacula, vt *Nazianz. orat. de Bapt. Basil. in exhort. ad Bapt. Hieron. in c. 4. ad Ephes. August. lib. 19. contra Faustum, cap. 11. & alij.* Resp. Patres longè alio sensu loquantur

loquuntur de signaculis Sacramentorum quàm Hæretici. Loquuntur autem triplici sensu. *Primò*, Sacramenta vocant signacula, quia obsignant fideles, & tanquam notæ quædam distinguunt illos ab infidelibus: ita Auctores citati. *Secundò*, vocant Sacramenta signacula, quia claudunt intra se rem Sacram, id est, inuisibilem gratiam: ita *August.* in *lib. de Catechizandis rudib.* c. 26. *Postremò* vocant Baptismum sigillum, vel obsignationem fidei, quia videlicet Baptismus est publica testificatio fidei in illo qui baptizatur, ita *Tertullian.* in *lib. de pæn.* Et *Basil.* *lib. 3. contra Eunomium.*

QVÆSTIO VI.

An Sacramenta constent rebus, & verbis tanquam materia & forma.

I *PRIMA* Conclusio: Sacramenta veteris legis non constabant rebus, & verbis tanquam materia & forma, sed solis rebus; ita *D. Thom. art. 6. ad 3.* Probatur *Primò*, quia in *V. Testamento*, vbi præscribuntur præcipui ritus Sacramentorum, nulla fit mentio verborum; vt patet *Genes. 17.* vbi præscribitur ritus circumcisionis: & *Exod. 12.* vbi præscribitur ritus agni Paschalis: & *Leu. 8.* vbi præscribitur ritus ordinationis. Probatur *Secundò*, ratione *D. Thomæ*, quia status veteris legis erat imperfectior statu nouæ legis, & habebat fidem magis implicitam & obscuram, quam nos habeamus. Ergo æquum erat vt Sacramenta illius status non haberent tam expressam significationem vt nostra habent; ac proinde non fuit necesse, vt præter externas ceremonias adhiberentur etiam verba, quæ ad expressius significandum adhiberi solent.

2 Dices *Primò*, Sacrificium pro peccato fuit Sacramentum veteris legis, quod respondebat nostro poenitentiae Sacramento. Sed in illo sacrificio adhibebantur verba ex præcepto Diuino; vt patet *Leuit. 4. v. 26.* vbi præscribitur vt Sacerdos oret pro iis quorum est sacrificium. Resp. *Primò*, non est certum illud sacrificium fuisse Sacramentum. *Secundò*, nec oratio illa Sacerdotis erat de essentia sacri-

ficij

ficij pro peccato, sed solum adhibebatur in usu, seu administratione illius sacrificij ad facilius impetrandum. Hoc inde colligitur, quia ut ibidem habemus, in sacrificio pro peccato Sacerdotis nulla oratio adhibebatur, sed solum in sacrificio aliorum pro populo de peccato.

3 Dices *Secundò*, in ceremonia Zelotypiæ debebant adhiberi certa verba, ut patet *Num. 5. v. 19*. Resp. illa ceremonia non erat Sacramentum, quia non erat instituta ad sanctificandum, sed ad inuestigandum atque puniendum adulterium.

4 *Secunda Conclusio*. Sacramenta nouæ legis constant rebus & verbis, tanquam materia & forma. Ita D. Thom. *art. 6. ad 2.* & plerique Scholastici, *dist. 4. art. 1.* Et habetur in Concilio Florentino in instructione Armenorum. Probatur *Primò*, ex scriptura, ubi expressè fit mentio rerum & verborum in quatuor Sacramentis. Nam in baptismo est ablutio aquæ, & verba baptizantis. *Matth. 28. v. 19*. In Eucharistia est panis & vinum, & verba consecrationis. *Matth. 26. v. 26*. In confirmatione est impositio manus & oratio. *Actor. 18. v. 15*. In extrema vnctione est vnctio & oratio. *Iacob. 5. v. 14*.

Idem videtur dicendum de aliis Sacramentis. Nam in pœnitentia sunt actus pœnitentis, & verba absolutionis. In ordine sunt instrumenta sacra vel quid simile, & verba ordinantis. In matrimonio est traditio corporum, & verba quibus explicatur consensus. Hæc conclusio patitur varias obiectiones; & ideo limitanda est ac explicanda per sequentes conclusiones.

5 *Tertia Conclusio*. Ut Sacramenta nouæ legis dicantur constare rebus & verbis, non est necesse, ut res non sint verba, & verba non sint res; sed satis est ut aliquid fungatur vice rerum ac verborum. Hæc conclusio ponitur propter Sacramentum pœnitentiæ & matrimonij. Nam in pœnitentia actus confessionis qui verbo fit, fungitur vice rei: In matrimonio autem, loco verborum sufficiunt natus vel litteræ, quibus consensus exprimitur.

6 *Quarta Conclusio*, non est etiam necesse ut in omni Sacramento res & verba ita coniungantur, ut partes essentielles

tiales eiusdem rei. Hæc conclusio ponitur propter Eucharistiam & Pœnitentiam. Nam in Eucharistia res ipsa consecrata, & verba consecrationis non constituunt essentiam Sacramenti, vt suo loco dicemus. Similiter in Pœnitentia quando vno die fit confessio, & altero die confertur absolutio, non potest constitui compositum essenziale ex confessione & absolutione, tanquam ex materia & forma per modum compositi physici, vt per se patet.

7 Quinta Conclusio, Sacramentum nouæ legis potest dupliciter spectari. *Primò*, per modum compositi artificiali. *Secundò*, per modum compositi physici. Si priori modo spectetur, tunc materia eius sunt res, & verba simul sumpta; forma verò est significatio & efficientia. Si posteriori modo, tunc res cum sua partiali significatione & efficientia est materia; verbum verò cum sua partiali significatione & efficientia est forma.

QVÆSTIO VII.

An Sacramenta constant rebus & verbis à Deo determinatis, quæ mutare non liceat.

1 **P**rima Conclusio: In Sacramentis nouæ legis debent adhiberi res certæ, & à Deo determinatæ. In hac consentiunt nobiscum aduersarij, licet ex diuerso fundamento. Illorum est, quia nullus externus cultus & cœrmonia Deo placet, nisi quam ipse instituit. Nostrorum fundamentum est, quia Sacramenta nouæ legis sunt causa gratiæ iustificantis, vt infra probabimus. At nemo potest gratiam dare nisi Deus. Ergo solus Deus potest determinare res illas per quas gratia confertur.

2 **S**ecunda Conclusio: In Sacramentis nouæ legis debent etiam adhiberi certa verba, & à Deo determinata. Hic dissentiunt à nobis aduersarij. Fundamentum est eorum, quia Sacramenta principaliter instituta sunt ad excitandam & alendam fidem. Ergo, perinde est, quibus verbis vtamur, modò iis fides excitari & foueri possit. Nostrum fundamentum est, quia Sacramenta instituta sunt ad efficiendam gratiam. Ergo, sicut propter hanc causam debent

constare determinatis rebus, ita etiam constare debent verbis determinatis.

3 Tertia Conclusio: Non licet mutare materiam aut formam Sacramentorum, nec substantialiter, nec accidentaliter. Est communis sententia Catholicorum, quæ his regulis explicari solet. Prima, quando mutatio materiæ & formæ est substantialis vel essentialis, nullum efficitur Sacramentum. Secunda: si tantum fiat mutatio accidentalis, efficitur quidem Sacramentum, sed Minister peccat, præsertim in re alicuius momenti. Tertia: quando mutatio materiæ tantum est, ut iuxta communem usum & conceptionem hominum discrepet à materia usitata, & ab ipso Christo præscripta, tunc mutatio est essentialis; alioqui est accidentalis. Quarta: quando mutatio formæ tantum est, ut non maneat idem sensus verborum, tunc est essentialis; alioqui est accidentalis. Vide Suar. d.2.f.4.

QVÆSTIO IX.

Qualia debent esse verba Sacramentorum.

1 **E**Rror primus est Calvinistarum, qui admittunt duo tantum Sacramenta, videlicet Baptismum & Eucharistiam. Hi primò docent in Baptismo requiri duo genera verborum; alterum concionale, quo Minister proponat, & explicet promissionem diuinam; alterum solemne illud: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Quamvis enim Calvinus lib.4 Inst. c.14. §.4. videatur solum cognoscere verbum concionale; tamen utrumque requirit in libello de formula ministrandi Sacramenta; & utrumque adhibet Calvinistæ in praxi quotidiana. Quod si posterius omitterent, non esset validus illorum Baptismus: ac proinde, qui apud Calvinistas essent baptizati, deberent iterum baptizari apud Catholicos, quando ad Ecclesiam redeunt.

Secundò docent, in Eucharistia non requiri aliud verbum quàm instructionis, ut ex formula Caluini perspicuum est; & patet ex eorum praxi. Nam primo loco recitant institutionem Sacramenti ex 1. Cor. 11. Deinde concionator adhibet aliquam explicationem: & tum demum sine ullo

figno crucis, aut alio verbo, vel ritu distribuunt panem & vinum. Vnde sequitur non esse veram Eucharistiam apud Calvinistas, quia non recitant verba consecrationis cum intentione consecrandi, sed tantum per modum historię.

Quæres: An verbum concionale, quod Calvinistę requirunt ad Baptismum & Eucharistiam, sit de essentia illorum Sacramentorum secundum ipsos? Resp. Id non satis constare, quia Calvinus non eodem modo loquitur vbique de hac re. Nam *lib. 4. Inst. c. 14. §. 3.* dicit Sacramentum esse quasi appendicem verbi. Vnde videtur sentire verbum esse rem distinctam à Sacramento. At §. 4. dicit Sacramentum constare signo & verbo, & per verbum se intelligere concionem dicit. Deinde ibidem citans illud Augustini: *Accedit verbum ad elementum & fit Sacramentum*, explicat de verbo concionali. Præterea in *comment. c. 5. ad Ephes.* circa illud Apostoli; *Mundans illam lavacro aquę in verbo vitę*; sic habet: *in Papatu nulla est mysterij explicatio ad populum, quę sola facit, vt mortuū elementum incipiat esse Sacramentum.*

Error secundus est Lutheranorum, qui in Baptismo conveniunt cum Calvinistis, vt patet ex Melanch. in *locis, c. de bapt.* at in Eucharistia discrepāt etiam inter se. Nam aliqui recitant verba institutionis merè historicè: alij recitant cum intentione consecrandi: alij nihil recitant; vt videre est apud Kemnitium in *2. p. Exam. p. 346.* Vnde sequitur, Lutheranos habere verum Baptismum, sed non veram Eucharistiam, nisi admodum paucos, qui scilicet adhibent verba consecratoria, & fuerunt in Ecclesia ordinati Sacerdotes.

5 Prima Conclusio: Non tantum in baptismo, sed etiam in Eucharistia requiruntur verba solemnia, quę in ipsa celebratione mysterij proferri debent. Probatur, quia in Eucharistia pronunciauit Christus hæc verba: *Hoc est corpus meum*: ac deinde iussit vt nos idem faceremus: *Hoc*, inquit, *facite in meam commemorationem.* Debemus igitur etiam nos vt certis verbis, si volumus facere quę ipse Dominus fecit & nobis imperavit.

Dices: Christus imperavit, vt faceremus, quod ipse fecit; non autem, vt diceremus verba, quę ipse dixit. Resp. vtrumque imperavit. Nā illa particula, *Hoc facite*, refertur

ad totam actionem Christi, quatenus etiam verba comprehendit. Hoc patet ex usu, & traditione Ecclesie; quæ si non recipiatur, iam etiam in dubium reuocabitur forma Baptismi. Nam vnde quæso colligitur in aspersione Baptismali dicenda esse illa verba: *Ego te baptizo in nomine, &c.* certè non aliundè quam ex illis verbis *Matth. 28. v. 19. Docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* At hinc non patet certò id colligi, nisi recipiatur Ecclesie traditio. Non enim Christus ait: *Baptizate, & dicite hæc verba: Ego te baptizo, &c.* sed solum dicit: *Baptizate eos in nomine Patris, &c.* quæ verba per se sumpta non cogunt, vt dicamus: *Ego te baptizo, &c.* sed solum, vt baptizemus auctoritate Dei; quòd fieri potest etiamsi nihil dicamus.

Patet in simili exemplo. Nam *Marci 16. v. 17.* Christus ait: *In nomine meo Dæmonia eijcient: Super ægros manus imponent, & benè habebunt.* Et tamen non erat opus, vt Apostoli in sanandis ægrotis pronunciant hæc verba: *Ego te sano in nomine Christi.* Nam *Act. 14. v. 9.* Paulus sanauit claudum nulla facta mentione nominis Christi. Quòd ergo in Baptismo dicere debeamus: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* non potest certò colligi ex sola Scriptura, sed simul ex praxi & traditione Ecclesie. Si autem traditio recipitur in Baptismo, cur non etiam in Eucharistia?

6 Secunda Conclusio: Verbum concionale non est de essentia Baptismi, vel Eucharistie: Hoc contra Calvinistas probatur primò, quia Baptismus Catholicorum datur, sine vlla concione, & tamen est verus Baptismus, vt fatetur Calvinus *lib. 4. Inst. c. 15. §. 16.* Ergo verbum concionale non est de essentia Baptismi. Hinc patet, Calvinum sibi ipsi contradicere. Nam loco citato fatetur, Catholicos non esse rebaptizandos, eo quod habeant verum Baptismus. At *in cap. 5. ad Ephes.* dicit, nullam esse apud Papistas legitimam Sacramentorum obseruationem, quòd desit apud eos explicatio ad populum, quæ sola facit, vt mortuum elementum incipiat esse Sacramentum.

Probatur secundò, quia, si forma Baptismi esset concio, sequeretur, Hæreticos habere falsum Baptismus, quia conciones

ciones Hæreticorum sunt falsæ & hæreticæ. Sed Ecclesia approbat Baptismum quorumlibet Hæreticorum, modò detur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, etiamsi addant ipsi peruersissimam concionem & explicationem, vt docet Augustin. *lib.3. de Bapt. c.15.* & alij passim.

Probatur *tertio*, quia in Baptismo puerorum frustra adhiberetur concio ad fidem eorum excitandam.

Probatur *quarto*, quia neque Christus *Matth.26.* neque Paulus in *1.ad Cor.11.* dicunt fieri debere concionem, quando Cœna Dominica celebratur: imò nec Christus habuit vllam concionem in celebratione Cœnæ, nec Eucharistiæ vim explicauit. Habuit quidem longum sermonem, quem Ioannes descripsit *c.4.* & duobus sequentibus; sed ille nihil ad Cœnam pertinebat, quia & post Cœnam habitus est, & nullam Cœnæ mentionem facit.

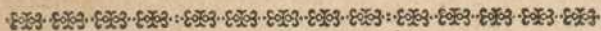
7. Tertia Conclusio: Ad Sacramentum Eucharistiæ requiritur certa verborum formula, quæ non tam instruat circumstantes, quam consecret & sanctificet elementum. Probatur *primo*, quia ad Baptismum requiruntur hæc verba: Ego te baptizo, &c. hæc autem non continent instructionem, sed consecrationem: neque promissionem gratiæ, sed inuocationem sanctissimæ Trinitatis.

Secundo, quia verba ad Eucharistiam pertinentia dicuntur ab Apostolo verba benedictionis, non instructionis, vt patet ex *1. Corinth. 10. vers. 16.* *Calix benedictionis, cui benedicimus, nõne communicatio sanguinis Christi est?* Probatur *tertio* ex antiquis Conciliis. Nam Nicenum *can.9.* iubet rebaptizari Paulianistas, & similiter Laodicenum *can.8.* iubet rebaptizari Cataphryges. Econtra Concilium primum Arelatense *can.8.* & Syritius Papa *Epist. 1. c.1.* prohibent Arrianos rebaptizari.

Causa huius differentiæ non potest reddi alia, nisi quam reddit Innocentius Pius in *Epist. 22. cap.5.* quia scilicet Paulianistæ & Cataphryges, nec credebant Trinitatem, nec baptizabant cum inuocatione Trinitatis: sed Arriani licet non crederent Trinitatem vnius essentiæ, tamen baptizabant in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Unde sequitur, non instructionem & doctrinam, sed inuoca-

32 CAP. II. DE SACRAMENTIS
tionem Trinitatis pertinere ad Baptismum. Nam, si spe-
ctes eruditionem & doctrinam, non minus errabant circa
Trinitatem Arriani quàm Paulianistæ & Cataphryges.

Quartò probatur ex Patribus, qui, quando de verbis Sa-
cramentorum loquuntur, non faciunt mentionem instru-
ctionis, sed inuocationis & consecrationis, vt Dionysius
lib. de Eccles. Hier. cap. vlt. Iulianus in Apologia ad Antoninum
Pium, Basilus in lib. de Spiritu sancto, cap. 15. Cyrillus Catech. 3.
Nyssenus in lib. de Bapt. Ambros. lib. 2. de Sacram. cap. 5. Augu-
stinus lib. 3. de Bapt. contra Don. cap. 10. & lib. 5. cap. 20.

C A P V T II.

De necessitate Sacramentorum.

1 **N** ECESSITAS cuiusque rei debet colligi ex
fine. Finis Sacramentorum est iustificatio ho-
minum. Quæritur ergo, an ad homines iustifi-
candos necessaria sint Sacramenta? *Primò* certum est, in-
stitutionem Sacramentorum non fuisse simpliciter neces-
sariam ad nostram salutem. Deus enim potuisset nos alio
modo saluare quàm per Sacramenta, si voluisset. *Secundò*,
certum, postquam Sacramenta semel à Deo instituta sunt
ad hunc finem, eorum obseruationem esse necessariam ad
salutem; non tamen eodem modo, vt de singulis suo lo-
co patebit. Nunc generatim videndum, quæ Sacramenta
sint à Deo instituta in diuersis statibus.

2 **C**onclusio Prima: De statu Innocentiæ nihil habemus
certi: hæc tamen probabilia. *Primò*, nullum fuisse in eo
statu Sacramentum à Deo institutum. *Secundò*, nec insti-
tuendum fuisse, si status ille perseverasset. *Tertiò*, si quis
durante illo statu ex posteris Adæ peccasset, potuisset per
internam contritionem iuari. Vide D. Thom. *art. 2. &*
Suar. d. 3. f. 3.

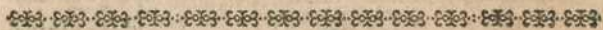
3 **C**onclusio Secunda: In statu Legis naturæ certum pri-
mò, fuisse aliquod commune remedium pro peccato ori-
ginali. *Secundò*, fuisse sacrificium Melchisedech. *Tertiò*,
fuisse circumcisionem; licet non omnia fuerint instituta
eodem

eodem tempore. Dubitatur *primò*, quale fuerit illud remedium, & an fuerit Sacramentum? Resp. Verisimilius est fuisse. *Secundò*, an sacrificium Melchisedech, seu oblatio panis & vini fuerit verum Sacramentum? Certum est non fuisse commune omnibus; sed vni familiæ peculiare. *Tertiò*, an circumcisio contulerit gratiam ex opere operato; sed hoc in sequenti quæstione disputandum.

4 Tertia Conclusio: in statu legis Mosàicæ certum est fuisse aliqua Sacramenta præter circumcisionem, videlicet Agnum Paschalem, Sacerdotium legale, & varias expiationes. Et quidem circumcisio fuit figura nostri Baptismi, Agnus Paschalis, Eucharistiæ, Sacerdotium legale, nostri Sacerdotij, expiationes, Sacramenti poenitentiae.

Matrimonium verò non fuit tunc Sacramentum, quia nondum facta fuerat coniunctio Verbi cum humanitate. Extrema vnctio & confirmatio non habuerunt proprias figuras, teste D. Thom. 1.2. q. 102. art. 5. Ratio est, quia in confirmatione datur plenitudo Spiritus sancti: per vnctionem verò præparatur homo ad introitum gloriæ. At lex Mosàica erat egena & vacua, nec poterat hominem introducere ad gloriam, quia ianua cœli nondum erat aperta.

5 Quarta Conclusio. In statu legis Gratiæ, seu Euangelij instituta sunt à Christo varia Sacramenta: de quorum numero, distinctione, efficacia & necessitate deinceps agetur.

C A P V T III.

De principali effectu Sacramentorum, qui est Gratia.

1 **S**TATVS quæstionis: An Sacramenta conferant gratiam. Et *primò* quæritur de Sacramentis nouæ legis. *Secundò*, de Mosàicis. *Tertiò*, de circumcisione, de qua est peculiaris difficultas. Rursum de Sacramentis nouæ legis multa quæri possunt. *Primò*, an sint causæ instrumentales gratiæ. *Secundò*, an sint causæ morales. *Tertiò*, an etiam physiciæ. *Quartò*, an per virtutem

24 CAP. III. DE SACRAMENTIS
intrinsecam. *Quinto*, an per corpoream, an per spiritua-
lem. *Sexto*, an quando non existunt physice causent gra-
tiam. *Septimo*, qualis sit hæc gratia.

QVÆSTIO I.

*An Sacramenta nouæ legis sint instrumentales
causæ gratiæ.*

I Certum est Sacramenta nouæ legis non esse causam
principalem gratiæ & remissionis peccatorum, sed
solum Deum. In hoc conueniunt Catholici & Aduersarij.
Colligitur ex illo Ef. 43. v. 25. *Ego sum, ego sum, qui delco ini-
quitates tuas.* Rom. 3. v. 30. *Vnus est Deus, qui iustificat cir-
cumcisionem ex fide, & præputium per fidem.* Ratio, quia nullus
subditus, aut inferior potest propria auctoritate & virtute
remittere iniurias quæ fiunt cõtra Principem superiorem.
Atqui omnis creatura subdita est Deo, contra quem sunt
iniuriæ peccatorum. Ergo nulla creatura potest sua virtu-
te remittere peccata contra Deum commissa. Hinc sequi-
tur, nec posse sua virtute gratiam producere. Nam gratia
ex natura sua nequit consistere cum peccatis. Ergo, qui non
potest peccata remittere, non potest etiam gratiam produ-
cere; aut qui hanc potest producere, potest illa remittere.

Dices: Maior virtus requiritur ad producendam gratiam
in homine peccatore, quàm in homine innocente, quia in
vno est resistentia, in altero non est. Resp. Non est resisten-
tia physica, sed tantùm moralis, quæ non impedit efficien-
tiam physicam. Vnde æquè facile est producere gratiam
in homine aliquo peccatore quàm in non peccatore.

2 Tertia Conclusio: Licet Sacramenta nouæ legis non
sint causæ principales gratiæ, sunt tamen instrumentales.
Hic dissentiunt Aduersarij. Potest autè dupliciter intelligi
conclusio. *Primò*, quòd Sacramenta sint causæ instrumenta-
les, & conferant gratiã immediatè; & sic nos intelligimus.
Secundò, quòd sint causæ instrumentales, & conferant gra-
tiam mediãte fide: ita vt ipsa Sacramenta nihil aliud agant
nisi quod excitent fidem, quæ sola iustificet. Sic Aduersarij
intelligunt, vt Luth. in lib. de capt. Babyl. cap. de bapt. Cal. 4.

Inst. 14. §. 6. & alij. Est autem magnum discrimen inter utramque sententiam. Nos enim *primò* requirimus fidem tanquam dispositionem præuiam, cui succedat Sacramentum, quod immediatè & proximè conferat gratiam. Aduersarij contra *primò* requirunt Sacramentum ad excitandam fidem, quæ inde iustificet, & peccata remittat.

Nostra sententia est definita in multis Concilijs, & ab omnibus Patribus antiquis recepta, ut patet ex *Bell. lib. 2. cap. 5. 6. & 7.* Probatur *primò* generatim ex iis locis, ubi fides requiritur ante susceptionem Sacramenti, ut *Marc. 16. v. 16. Qui crediderit & baptizatus fuerit saluus erit. Et Act. 8. v. 36. ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet.*

Probatur *secundò* ex illo *Marc. 1. v. 8. Ego baptizauì vos aqua: ille uerò baptizabit vos Spiritu S.* Hic ponitur discrimen inter efficaciam Baptismi Ioannis & Christi. At si efficacia Sacramentorum consisteret in eo quod excitent fidem iustificantem, nullum esset discrimen inter baptismum Ioannis & Christi. Nam baptismus Ioannis non minus efficax erat ad excitandam fidem, quàm baptismus Christi, quia in baptismo Ioannis erat externa ablutio, & verbum fidei ac promissionis, ut patet ex illo *Luc. 3. v. 3. Venit Ioannes in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum Pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Act. 19. v. 4. Ioannes baptizauit baptismum pœnitentiæ populum, dicens: In eum, qui venturus esset post ipsum, crederent, hoc est, in Iesum.*

Respondet Calu. *in 3. cap. Matth.* eandem fuisse efficaciam baptismi Ioannis & Christi: discrimen autem, quod ponit Euangelista in aqua & Spiritu, dicit in eo consistere, quod Ioannes esset minister externi ritus, Christus autem esset autor internæ sanctificationis. Contra, quia si erat eadem vis utriusque baptismi, cur Paulus *Act. 19. v. 4.* iussit eos, qui baptizati fuerant baptismò Ioannis, iterum baptizari baptismò Christi?

Respondet Calu. *in comm. huius loci*, non fuisse baptizatos iterum, sed tantùm accepisse visibiliter donum Spiritus S. Contra, quia Scriptura expressè dicit, primùm quidem fuisse iterum baptizatos, deinde per manus imposi-

26 CAP. III. DE SACRAMENTIS.
tionem accepisse Spiritum S. Verba Scripturæ sunt hæc,
*His auditus, baptizati sunt in nomine Iesu, & cum imposuisset il-
lis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loqueban-
tur varijs linguis.*

Respondet Calvinus, ista posteriora verba esse explica-
tionem priorum. Contrà, quia Baptismus nõ est idem quod
impositio manuum. Ergo, vnum non est explicatio alte-
rius, sed sunt duæ distinctiones, vt patet partim ex textu
citato, partim ex simili loco, *Act. 8. v. 15.* vbi sic legimus: *Mi-
serunt ad eos Petrum & Ioannem, qui cum venissent, orau-
runt pro ipsis, vt acciperent Spiritum S. Nondum enim in
quemquam illorum venerat; sed baptizati tantum erant in no-
mine Iesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant
Spiritum S.* Ex hoc loco patet, aliud esse, baptizari in nomi-
ne Domini, aliud verò, visibiliter accipere Spiritum san-
ctum per impositionem manuum. Nam illi, ad quos mitte-
bantur Apostoli, iam erant baptizati in nomine Domini,
sed nondum acceperant Spiritum sanctum.

Probatur tertio ex Ioan. c. 3. v. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex
aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei.* Hinc col-
ligitur, Baptismum aquæ esse causam nouæ natiuitatis. Hoc
enim significat particula *Ex*, vt patet in omnibus simili-
bus locis.

Aduersarij dupliciter respondent. Aliqui dicunt, quod
renasci ex aqua sit idem quod renasci ex fide, quam excita-
uit aqua. Hi facillè refelluntur, *Primò*, quia verbum potius
excitat fidem quàm aqua. Ergo, Christus potius debuisset
dicere: Nisi quis renatus fuerit ex verbo & Spiritu sancto,
quam ex aqua & Spiritu S. *Secundò*, quia, si Christus locu-
tus fuisset de fide, nemo eum intellexisset cum nullam fa-
ceret mentionem fidei. *Tertio*, quia falsa fuisset Christi
propositio. Si enim sola fides iustificat, cum illa varijs mo-
dis excitari possit, cur non aliquis possit saluari per fidem
alio modo excitatam, quàm per aquam? Cur ergo Christus
dicit, neminem posse saluari, nisi renatus sit ex aqua, id est,
nisi sit baptizatus?

Altera responsio Caluini 4. *Inst.* 16. §. 25. vbi dicit hunc
locum non intelligi de Baptismo, sed de sola interna reno-
uatione:

natione: ac proinde per aquam non intelligi veram aquam, qualis est in Baptismo, sed Spiritum S. vt hic sit sensus: nisi quis renatus fuerit ex aqua, id est, Spiritu S. qui instar aquæ mundat animas nostras: non potest, &c. Refellitur *primò*, quia hæc est noua & inaudita interpretatio. Omnes enim Patres interpretati sunt de Baptismo, *Secundò*, quia hoc modo Baptismum aquæ possemus negare. Nam si hic vbi nominatur ipsa aqua qua baptizamus, de Baptismo non agitur, quomodo potest probari alibi agi de Baptismo, vbi aqua non nominatur? *Tertiò*, quia nisi hic agatur de Baptismo, non poterit Calvinus ex tota Scriptura probare infantes esse baptizandos. Id enim ex hoc solo loco probari solet. *Quartò*, quia non est alia causa cur Apostolus *ad Titum cap. 3. v. 5.* Baptismum vocat *Lauacrum regenerationis*, nisi quia Christus hic dixit, homines per Baptismum renasci & regenerari.

Obiicit Calvinus illud *Matth. 3. v. 11.* *Ipse vos baptizabit in Spiritu S. & igni*: vbi vult per ignem intelligi Spiritum S. quatenus habet similitudinem cum igne. Vnde infert eundem Spiritum S. debere intelligi per aquam, quatenus habet similitudinem cum aqua. Respondeo. Per ignem eo loco intelligi externum illum ignem, qui visibiliter descendit super Apostolos in die Pentecostes, vt patet *Act. 1. v. 5.*

Quartò, probatur conclusio ea *Act. 2. v. 38.* *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu in remissionem peccatorum vestrorum.* Et *Act. 22. v. 16.* *Exurge & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius,* Hic Baptismo tribuitur remissio peccatorum.

Ad hoc argumentum Aduersarij primò respondent, Aliqui dicunt id fieri quia Baptismus excitat fidem, per quam remittuntur peccata. Contrà, quia ex locis citatis patet, quod fides præcesserit Baptismum. Nam illi quos Petrus alloquitur *Act. 2.* iam antea crediderant, vt ex textu patet. Audita enim Petri concione compuncti sunt corde, & dixerunt: *Quid faciemus viri fratres?* Similiter Paulus, quem Ananias alloquitur *Act. 22.* non solùm crediderat, sed etiam iam triduo ieiunauerat.

Altera responsio Caluini est *4. Inst. 15. §. 18.* baptizari in remissio

remissionem peccatorum, seu abluere peccata nihil esse aliud, quàm accipere sigillum acceptæ iustificationis & remissionis peccatorum. Contra, *Primò*, quia est noua & inaudita expositio, *Secundò*, quia est absurda. Nam si remissio peccatorum datur ante Baptisinũ & per Baptismum obfignatur, quomodo Scriptura dicit, vt baptizemur in remissionẽ peccatorũ, vel vt Baptismo abluamus peccata nostra?

Quintò, probatur rationibus. Prima est: si Sacramenta solũ conferrent gratiam quatenus excitant fidem, sequeretur *primò*, quod nihil conferrent infantibus, quia in illis non potest excitari fides. *Secundò*, quod aliquid conferrent circumstantibus, in quibus per verbum concionale excitatur fides. Vtrumque absurdum est. Nam sic melioris essent conditionis qui non acciperent Sacramentum.

Secunda ratio, quia Sacramenta non minus sunt efficacia, si dentur lingua Latina, vel Græca, quam non intelligunt illi qui Sacramenta suscipiunt, quàm si dentur lingua vulgari, quam omnes intelligunt. Ergo non operantur more concionis excitando fidem, sed habent effectum suum præter excitationem fidei. Antecedens patet, quia Lutherani & Calvinistæ admittunt nostrum Baptismum, qui semper datur lingua Latina sine alia concione.

5 Tertia Conclusio: Sacramenta nouæ Legis conferunt gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Hæc conclusio est eadem cum præcedenti, quo ad rem, & solũ differt in modo loquendi: quem Aduersarij refellunt, & malè explicant.

Prima illorum expositio est, quod nos per opus operatum intelligamus opus meritorium, seu dignitatem operis ex parte ministri recipientis. Ita Luth. *de capt. Bab. c. de bapt.* Calu. 4. *Inst.* 14. §. 26. Et in *antidoto Concil. Tridentini Sess. 7. Can. 8.* Et Kennitius in 2. *p. Exam. p. 95.*

Sed apertè mentiuntur, *Primò*, quia omnes Catholici opponunt opus operatum operi operantis: & per opus operantis intelligunt opus bonum, seu meritorium ipsius operantis. *Secundò*, quia docent contra Donatistas Sacramentorum efficaciam non pendere à bonitate Ministri, *Tertio*, quia docent quædam Sacramenta conferre primam gratiam

gratiam, & ex impio facere iustum. At in homine impio non potuit esse opus meritorium.

Secunda illorum expositio est, quod conferre gratiam ex opere operato nil aliud sit apud Catholicos, quam conferre gratiam peccatori sine fide & pœnitentia: ita ut vis operis operati sit excogitata ad excludendam fidem & pœnitentiam in negotio iustificationis. Ita Luth. loco cit. Cal. in antid. sess. 7. Can. 5. & 8. Kemni. 2. p. Exam. p. 125: Sed facile refelluntur. *Primò*, quia hæc expositio pugnat cum præcedente. Nam si opus operatum est opus meritorium suscipientis, quomodo potest excludere fidem, cum sine fide nullum possit esse opus meritorium, iuxta illud Hebr. 11. vers. 6. *Sine fide impossibile est placere Deo. Secundò*, quia est merum mendacium. Nam ipsum Concilium Tridentinum sess. 6. c. 6. difertè docet initiũ iustificationis fieri à fide & pœnitentia.

Tertia expositio est Catholicorum, qui docent posse nos duobus modis gratiam à Deo obtinere: *Primò*, ex opere operantis, ut quando obtinemus illam ex meritis bonorum operum: vel ratione propriæ dispositionis præcisè, quatenus est ab operante. *Secundò*, ex opere operato, ut quando ratione operis externi, seu Sacramenti applicati datur aliqua gratia ultra omne meritum operantis. Hoc sensu dixit Augustinus lib. 4. de bapt. cap. 25. Sacramentum per se ipsum multum valere. Cum ergo asserimus in conclusione, Sacramenta nouæ legis conferre gratiam ex opere operato; sensus est, conferre gratiam ex vi ipsius actionis Sacramentalis à Deo ad hoc institutæ, non ex merito agentis, vel suscipientis.

Dices: ergo excludimus fidem & pœnitentiam. Resp. excludimus illas ab efficientia gratiæ, non tamen à dispositione subiecti. Nam huiusmodi actus sunt quædam dispositiones, quæ necessariò requiruntur ex parte subiecti in adultis: non tamen concurrunt effectiuè ad producendam gratiam Sacramentalem, neque dant efficaciam Sacramento: sed solùm tollunt obstacula quæ impedirent efficaciam Sacramenti in adultis.

6 *Primò* obiicies. Ex locis iis ubi Scriptura dicit hominem iustificari per fidem. Hinc referunt aduersarij hominem

nem non iustificari per Sacramenta, nisi quatenus excitant fidem. *R.* *Primò*, hoc refutatum est in materia de iustificatione. *Secundò*, potest retorqueri in aduersarios. Nam sæpè etiam Scriptura dicit hominem iustificari per Sacramenta, vt patet ex testimoniis citatis. Hinc tamen non licet colligere nos non iustificari per fidem. *Tertiò*, Vera sententia est, hæc omnia posse simul concurrere ad iustificationem, diuerso tamen modo. Nam fides, pœnitentia, dilectio concurrunt tanquam dispositiones præuix: Sacramenta verò tanquam instrumentales causæ: imò præter hæc omnia concurrunt Deus tanquam principale agens, & Christus tanquam causa meritoria.

7 Secunda Obiectio similis priori sumitur ex illo ad *Rom. 1. v. 17.* & *Hebr. 10. v. 38.* *Iustus ex fide uiuit*: Si iustus uiuit ex fide, & non ex Sacramentis: Ergo Sacramenta non iustificunt, nisi excitando fidem. *Resp.* Iustus uiuit non ex sola fide, sed etiam ex Sacramentis: diuerso tamen modo, vt dixi. *Secundò*, verba illa *Iustus ex fide uiuit*, non significant ad literam hominem fieri, aut reputari iustum ex fide, vt aduersarij volunt, sed hominem iustum ex fide quam habet, constanter expectare quæ Deus promisit; & non frangi aut deficere, etiamsi promissiones tardari videantur. Hoc patet ex *Abacuc cap. 2. v. 3.* vbi sic legimus: *Si moram fecerit, expecta illum, quia ueniens ueniet & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso, iustus autem in fide sua uiuet.* Eadem verba habentur, *Hebr. 10. v. 37. & 38.*

8 Tertia Obiectio sumitur ex *c. 4 Rom.* vbi Apostolus negat Abraham iustificatum esse ex circumcisione, asserens iustificatum esse ex fide, cuius signaculum fuerit circumcisio. Ergo eodem modo Sacramenta nouæ legis non iustificunt, nisi excitando fidem. Ita *Melanch. in Apol. a. 13.* *Resp.* Circumcisio non fuit signaculum excitans fidem, sed testimonium fidei iam antea habitæ, idque in solo Abrahamo, non autem in aliis. *Secundò*, non est eadem ratio circumcisionis & nostrorum Sacramentorum. Nostra verè iustificunt; vt hactenus probatum est; circumcisio non item, vt postea probabitur.

9 Quarta Obiectio sumitur ex *1. Petri 3. v. 21.* *vos saluos facis*

facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientia bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem Christi. Hinc colligunt aduersarij, Baptismum non saluare hominem per externam lotionem, sed ratione bonæ conscientia & interioris fidei. Resp. Sensus Apostoli est, quod Baptismus faciat nos saluos, non quatenus abluit fordes corporis; sed quatenus mundat animam à peccatis; seu quatenus facit nos habere bonam conscientiam, quando coram ipso Deo cor nostrum examinamus.

10 Quinta obiectio. Ex *Eph. 5. v. 26. Mundans eam lauacro in verbo vitæ*: Vbi tota vis Baptismi tribuitur verbo. Verbum autem operatur excitando fidem iuxta illud *Rom. 10. v. 17. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi*. Resp. per verbum vitæ non intelligitur concio, quæ fidem excitat, sed verbum consecratorium; vt v.g. Ego te baptizo, &c.

11 Sexta Obiectio. Ex *D. Aug. tract. 80. in Ioan.* vbi sic ait: *unde tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?* Hinc colligunt aduersarij, Baptismum nihil prodesse sine fide, & totam efficaciam tribuendam esse fidei. Resp. Sensus Augustini est: Verbum Sacramentale non dare vim aquæ, quatenus est res quædam naturalis, id est, aër percussus: sed quatenus est res spiritualis, & sola fide cognoscibilis, videlicet quatenus continet inuocationem S. Trinitatis. Vnde illa particula, *quia creditur*, non debet intelligi de fide actuali, sed de obiectiua, vt etiam notat *B. Thom. 2. 2. q. 60. a. 7. ad 1.*

12 Septima Obiectio sumitur ex illo dicto Augustini: *Non Sacramentum, sed fides Sacramenti iustificat.* Ita citat *Luth. de capt. Bab. c. de Bapt. & Melanch. in apol. a. 13.* Resp. Augustinus nusquam habet illa verba: imò contrarium ex illo colligitur. Nam *in Epist. 23. ad Bonif.* dicit paruulos esse fideles & saluari si moriantur post Baptismum, quia etiam si non habeant fidem, habent tamen fidei Sacramentum. Vnde secundum Augustinum paruulos non saluat fides, sed Sacramentum fidei.

13 Octava Obiectio. Ex Augustino *lib. 99. vet. & nou. testamenti. quæst. 59.* vbi sic ait: *non poterit consequi bonum cæleste, qui se per aquam & non per fidem commutari credit.* Resp. li-
ber

ber ille non est Augustini, sed alicuius hæretici, quia multa docet & contra fidem, & contra Augustinum, ut v. g. quod mulier non sit creata ad imaginem Dei, *quæst.* 21. Item quod Melchisedec fuerit Spiritus sanctus, *quæst.* 109. Item quod Adam non habuerit Spiritum sanctum, *quæst.* 123.

Resp. *Secundo*, testimonium allatum non esse contra nos, sed pro nobis. Nam autor illius libri non loquitur de causa efficiente Iustificationis, sed de formali: asserens hominem renouari non per externam lotionem, quasi noster Baptismus nihil aliud sit quam mundatio carnis, ut olim baptismata Iudæorum: sed per fidem, quæ, quando perfecta, & viua est per charitatem, formaliter mundat & iustificat, ut *Actor.* 15. *vers.* 9. dicitur: *sive purificans corda eorum.*

14 Nona Obiectio. In omni Sacramento requiritur verbum promissionis. Sed ubi est promissio ibi necessario exigitur fides. Ergo fides immediate operatur & iustificat. Ita *Luther.* *loc. cit.* Resp. *Primò*, verbum promissionis requiritur quidem in institutione Sacramenti, non tamen in usu; nos autem agimus de usu. *Secundò*, Etiam si in usu requireretur promissio & consequenter fides; tamen inde non posset concludi fidem effectiue iustificare, sed dispositiue tantum.

QVÆSTIO II.

An Sacramenta nouæ legis sint morales causa gratiæ.

1 **N**Otandum *primò* causam efficientem esse duplicem: alteram physicam, seu physicè efficientem; alteram moralem, seu moraliter efficientem. Causa physica est illa, quæ est immediatum principium exequens, & eliciens actionem per qua res aliqua producitur. Causa moralis, quæ mouet causam physicam ad operandum, non quidem eo modo quo finis mouet, sed per antecedentem suam existentiam: ita videlicet ut causa physica dicatur operari, vel efficere aliquid intuitu alterius, non ut sit, sed quia est. Qui modus causandi diuersus est à causalitate finis; & quando exercetur à re extrinseca effectui, quæ aliquo modo causam mouet ad operandum, dicitur esse causa efficiens moralis.

2 Notandum *secundo*, sicut causa physica diuiditur in principalem & instrumentalem, sic etiam moralem diuidi posse. Ad principalem pertinent partim ministri eorum qui consulunt, precantur & præcipiunt, partim publica instrumenta & scripta, quibus coguntur homines ad seruandam fidem; partim pretia quibus aliqui redimuntur ex seruitute: partim iis similia. His positis quæstio est: An Sacramenta nouæ legis sint causæ morales instrumentariæ in productione gratiæ?

3 Videtur, quod non, *Primo*, quia tales causæ non possunt esse respectu eorum effectuum qui à Deo principaliter fiunt, Sed gratia fit principaliter à Deo. Ergo respectu gratiæ non possunt dari causæ morales instrumentariæ. Ergo Sacramenta non sunt tales causæ. Maior patet, quia causæ morales mouent causam physicam ad operandum, imprimendo illi speciem, qua mediante moueri possit. At nulla res creata potest imprimere Deo speciem qua ad operandum moueatur. Ergo nulla res creata potest esse moralis causa alicuius actionis, quæ à Deo procedit.

Secundo, quia causa moralis mouet physicam ad operandum, ac proinde est causa volitionis, qua causa Physica determinat se ad operandum. Hoc patet in causis consulentibus, precantibus & præcipientibus, quæ ideo dicuntur causæ morales, quia sunt causa volitionis illius, qua voluntas physica determinat se ad operandum. Ideo enim determinat se, quia hoc illi consulitur, præcipitur, aut ab ea petitur. Nulla autem causa creata potest esse causa volitionis diuinæ, cum volitio diuina sit idem cum essentia diuina quæ nullam causam habet. Ergo non potest esse causa moralis alicuius effectus qui à Deo efficitur.

Tertio, quia in Sacramentis videtur esse peculiaris ratio, propter quam non possint esse causæ morales. Nihil enim in illis est, quod habeat vim causandi moraliter. Vel enim mouerent Deum ad operandum per aliquam honestatem moralem in ipsis existentem: vel per modum meriti: vel per modum impetrationis. At nihil horum dici potest. Ac *Primo*, quod non moueant Deum per aliquam honestatem, inde patet, quia effectus Sacramenti potest dari à Deo sine

honestate actionis conferentis aut recipientis Sacramentum; vt patet, quando paruulus iustificatur per Baptismum, in cuius administratione peccat ille qui baptizat. Deinde nulla potest assignari ratio meriti, vel orationis in Sacramento, quatenus præcisè Sacramentum est.

4 Prima Conclusio: Certum est posse dari causas morales eorum effectuum, qui à solo Deo producuntur. *Primo*, quia ex fide certum est Christum esse causam meritoriam nostræ iustificationis, vt definitum est in Concilio Tridentino *Sess. 6. cap. 7.* Et bona opera iustorum esse meritoria vitæ æternæ. At causalitas meriti planè pertinet ad causam moralem efficientem. Ergo possunt dari causæ morales iustificationis, vitæ æternæ, & aliorum effectuum, qui à solo Deo producuntur. *Secundo*, quia certum est orationes iustorum obtinere multa bona à Deo, quæ ipsis propter ipsorum orationes conferuntur. Causa autem, quæ precando aliquid obtinet à causa physica efficiente, dicitur esse causa moralis illius rei quam obtinet. Ergo res creatæ possunt esse causæ morales rerum supernaturalium, quæ à solo Deo produci solent.

Vnde in Scriptura per particulam *propter*, sæpissimè significatur dependentia rerum quæ fiunt à Deo intuitu alicuius causæ moralis; vt ad Philip. 2. v. 8. *Humiliauit semetipsum, & c. Propter quod Deus exaltauit illum.* Sap. 11. v. 24 *Disfingulans peccata hominum propter penitentiam.* In his & similibus locis particula *propter* significat Deum operari dependenter ab illa causa, cuius intuitu operari liberè decreuit.

5 Secunda Conclusio. Quamuis res creatæ possint esse causæ morales alicuius effectus, vel actionis Dei ad extra: non tamen possunt esse causæ actus diuinæ voluntatis ea ratione, qua est immanens & formaliter intrinsecus Deo. Colligitur ex D. Th. 1. p. q. 23. a. 5. vbi disputat, an possit esse aliqua causa meritoria prædestinationis: & respondet, non posse esse ex parte actus diuini, sed ex parte ipsius effectus.

Ratio est manifesta, quia actus diuinæ voluntatis, quatenus est immanens & intrinsecus Deo, nihil aliud est à parte rei quam ipsa Dei substantia increata & infinita: quæ nul-

Iam habet causam, cuius vi existat: ac proinde neque moralem.

Confirmatur, quia causa moralis semper operatur per causam physicè efficientem, quam eatenus dicitur mouere ad operandum, quatenus est id, cuius intuitu causa efficiens physicè operatur. Ergo illæ solæ res possunt dependere à causa morali, quæ possunt dependere à causa physicè efficiente, sine cuius interuentu causa moralis operari non potest. At verò actus diuinæ voluntatis, aut determinationis ea ratione, qua est immanens, & intrinsecus Deo, non pendet ab vlla causa physicè efficiente. Ergo neque pendere potest ab vlla causa morali.

Dixi non posse dari causam moralem actus diuini ea ratione qua est immanens, & intrinsecus Deo: quia in actu liberæ determinationis diuinæ præter actum increatum & intrinsecum, significatur etiam respectus extrinsecus ad effectum in tempore futurum, cuius respectu perinde atque effectus ipsius diuinæ determinationis potest dari causa moralis. Is enim respectus pendet ab iis causis, à quibus pendet effectus liberè futurus à voluntate diuina: vt dixi in *quæ 9. 19.*

6 Tertia Conclusio. Causa moralis aliter operatur, quando causat effectum dependentem à Deo, quam quando causat effectum dependentem à causa intelligente creata. Quando enim causa moralis mouet causam creatam liberam ad operandum, non tantum est causa externæ operationis, sed etiam interni actus, quò voluntas determinatur ad operandum, intuitu talis causæ. Quando verò mouet Deum ad operandum, tunc quidem ex causa externæ operationis, & effectus, non tamen interni actus, qui est intrinsecus Deo, & qui nullam causam habere potest: quia à causa creata libera non solum actus externus, sed etiam internus effectiuè producitur intuitu alicuius causæ moralis. Ergo etiam internus actus habet causam moralem. Aliter verò res est in Deo.

7 Quarta Conclusio. Sacramenta nouæ legis sunt causæ morales productionis gratiæ. Ita passim Theologi, non solum illi, qui putant Sacramenta non habere aliam causalitatem

tatem quàm moralem; sed etiam alij qui docent habere efficientiam physicam. Aliqui autem hoc probant ex decreto Concilij Viennens. in *Clementina prima, de summa Trinitate*. vbi dicitur per Baptismum applicari efficaciam meritorum Christi. Cùm enim merita Christi sint causæ gratiæ solùm morales; consequens esse videtur Baptismum, per quem applicantur illa merita, etiam esse causam moralem. Item ex Concil. Trid. *sess. 6. cap. 7.* vbi cùm definitum esset Christum esse causam meritoriam nostræ iustificationis; mox additur, Baptismum esse causam instrumentalem eiusdem. Ergo sicut Christus est tantùm causa moralis, sic etiam Baptismus.

Sed neutro ex his decretis aliquid efficaciter concluditur. Quod enim per Baptismum applicetur efficacia meritorum Christi, quæ sunt causæ morales iustificationis, non minùs rectè intelligitur, si baptismus dicatur esse causa physica instrumentalis, quàm si dicatur esse causa moralis. Similiter, quod Baptismus sit causa instrumentaria, etiam potest intelligi de instrumentaria physica. Cùm enim Concilium in eodem capite dixisset Deum esse causam efficientem iustificationis, videlicet physicam, Christum verò esse meritoriam, subiunxit Baptismum esse causam instrumentalem; quod intelligi potest, vel de instrumentali physica, per quam operetur Deus; vel de morali, per quam Christus applicet sua merita. Itaque ex allegatis decretis non potest determinatè alterutrum concludi.

8 His ergo omissis probatur conclusio. *Primo*, quia Sacramenta possunt esse causæ iustificationis, quando non existunt. At tunc non possunt esse causæ physicae. Ergo morales. Maior patet ex Augustino *lib. 1. de Bapt. contra Donat. cap. 12.* & ex D. Thom. *quæst. 69. a. 10.* Quia si quis hodie fìctus accederet ad Baptismum, & cras deponeret fictionem; ille cras acciperet gratiam ex vi Baptismi hodie suscepti. Ergo Baptismus in tali casu causaret gratiam quando non existeret; ac proinde causaret illam non per efficientiam physicam, sed per moralem.

Secundo probatur, quia in instanti in quo efficitur iustificatio vi Sacramenti, nunquam ferè existit totum Sacramentum;

mentum, sed tantum aliqua eius particula: ut patet in iis Sacramentis, quæ successiua sunt, & dicuntur consistere in usu, in quibus ultima syllaba verborum censetur operari in virtute præcedentium verborum, quæ tamen nullam virtutem physicam relinquunt ad operandum, sed tantum moralem. Hæc ratio ostendit priora verba non operari physicè, sed tantum moraliter; an autem ultima syllaba, vel particula, dum existit operetur physicè, dicemus in proxime sequenti dubio.

Tertio, quia Sacramenta non tantum sunt causa gratiæ per entitatem sensibilem, sed etiam per significationem quam habent ex Dei institutione. Causant enim per rationem formalem Sacramenti, quæ potissimum consistit in significatione. Hæc autem significatio non est physica aliqua entitas. Ergo Sacramenta non possunt per eam physicè operari. Sed an physicè eadem Sacramenta operentur per rem sensibilem, infra dicemus.

Ad *primum* argumentum Resp. causas morales imprimere speciem hominibus, non tamen Deo, quia Deus, nec est capax nouæ speciei, nec indiget vlla specie, quia intelligit omnia sine speciebus impressis.

Ad *secundum* patet ex dictis.

Ad *tertium* dico: moralis ratio causandi in Sacramentis non est aliqua honestas moralis, ut bene probatum est, sed significatio supernaturalis quam habent ex Dei institutione. Deus enim ex libera sua voluntate instituit, ut quando Sacramentum adhibetur homini debito modo, tunc infallibiliter significet præsentem gratiam in tali homine.

Vnde fit, ut quando debito modo applicatur alicui Sacramentum, Deus non possit non producere gratiam, quia alioqui significatio præsentis gratiæ, quam ipse semel instituit, efficeretur falsa; quod est impossibile. Nam impossibile est Deum mentiri, aut fallere. Hoc ergo sensu dicimus significationem illam, quam Deus instituit, esse rationem mouendi Deum ad producendam gratiam,

QVÆSTIO III.

*An Sacramenta non tantum sint causa morales,
sed etiam physica.*

1 **T**res sunt opiniones eorum, qui docent esse causas physicas. *Prima* est, Sacramenta esse causas physicas gratiæ, non immediatè gratiam producendo, sed producendo aliquam præuiam dispositionem, ex qua per diuinam productionem sequatur gratia. Ita D. Thom. in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 4. Paludanus, Capreolus, & Heruæus *ibid.* Alensis 4. p. q. 5. m. 3. a. 5. Hi docent tria Sacramenta, videlicet Baptismum, Confirmationem, & Ordinem immediatè producere characterem: Reliqua verò producere quendam ornatum, quo posito sequatur gratia. Nullum autem Sacramentum immediatè gratiam producere. Fundamentum illorum, præter alia, videtur fuisse, quòd putarent gratiam effici per creationem: nulla autem res creata possit esse instrumentum immediatum creationis.

Secunda opinio est Sacramenta esse quædam instrumenta physica, per quæ homines iustificentur, & Deo grati fiant, non tamen physicè concurrere ad productionem gratiæ. Ita Sotus in 4. d. 1. art. 3. Potest autem dupliciter hoc intelligi. *Primo*, quod Sacramenta iustificent, & faciant hominem Deo gratum sine vlla reali qualitate gratiæ. *Secundo*, quod iustificent, & hominem faciant Deo gratum, non quidem producendo gratiam, sed eam, postquam à Deo per creationem producta est, vniendo animæ humanæ.

Tertia opinio: Sacramenta esse instrumenta physica, quæ immediatè producant gratiam, instrumentaliter concurrando cum Deo tanquam principali causa eiusdem gratiæ. Ita Caietanus *hic* a. 1. *Andr. Vega lib. 7. in Concil. Trident. c. 9. & 11. Suarez. disp. 9. sect. 2. & alij.*

2 **Prima Conclusio.** Sacramenta non rectè dicuntur instrumenta physica gratiæ eo sensu, quo id asserit prima opinio, quasi immediatè producant characterem, aut aliquem alium ornatum; quo posito sequatur gratia per creationem à solo Deo factam.

Proba

Probatur *Primo*, quia ex caractere, quem efficiunt tria Sacramenta, non sequitur necessariò gratia iustificans, vt patet in iis qui ponunt obicem. Producere autem præuiam dispositionem, ex qua non necessariò sequitur forma, non videtur satis, vt causa producens eam dispositionem dicatur causa formæ alicuius, quæ cum tali dispositione non necessariò coniungitur. Quod verò dicitur de ornatu animæ præuio ante gratiam, & producto per alia quatuor Sacramenta, videtur esse figmentum. Non enim explicari potest, quid sit ille ornatus, aut quomodo conferat ad infusionem gratiæ, vel augmenti illius.

Secundo, quia tam character quàm hic ornatus, si quis est, debent esse qualitates supernaturales, & spirituales. Ergo non minor difficultas est in iis producendis per Sacramenta sensibilia, & materialia, quàm in producenda gratia. Nihil ergo est, cur dicamus Sacramenta habere vim producendi has qualitates & non producendi gratiam.

Quod verò allegati DD. dicunt gratiam effici à Deo per creationem falsum est. Nam gratia est forma accidentalis. Ergo in sui productione & conseruatione dependet à subiecto non minùs quàm aliæ qualitates supernaturales & spirituales. Ergo educitur de potentia subiecti, ac proinde non creatur.

3ª Secunda Conclusio. Sacramenta non dicuntur rectè instrumenta physica eo sensu, quo *secunda* opinio vult, quasi physicè iustificent hominem, & Deo gratum faciant, & tamen physicè non producant gratiam. Ratio, quia id duobus modis potest intelligi. *Primo*, vt physicè iustificent sine physica qualitate gratiæ. *Secundo*, vt physicè non quidem producant gratiam, sed tamen vniant eam animæ hominis iustificandi, & sic dicantur eum iustificare.

Prior sensus refellitur: *Primo*, quia falsum est hominem de factò iustificari, & fieri Deo gratum sine gratia inhærente, per solam externam beneuolentiam. Ergo falsum est Sacramenta de factò habere vim eo modo iustificandi. An autem possibile sit ita fieri, disputatur in materia de Iustificatione. Negatiua pars est probabilior.

Secundo, quia impossibile est, aliquem physicè concurre-

40 CAP. III. DE SACRAMENTIS
re ad effectum formalem, & nullo modo physicè concurrere ad ipsam formam, vel producendam, vel vniendam. Vnde, sicut impossibile est, vt aliquis physicè faciat parietem album, & tamen physicè non producat albedinem, neque eam parieti vniat: ita impossibile est, vt Sacramenta physicè faciant hominem gratum Deo, & tamen physicè non producant gratiam, neque eam productam vniant homini.

Posterior sensus refellitur, quia supponit duas actiones circa gratiam, Vnam, qua gratia producitur à solo Deo per creationem; alteram, qua gratia iam producta, vnitur animæ tanquam subiecto.

Dices: Anima rationalis prius creatur à Deo, deinde vnitur corpori. Ergo idem potest dici de gratia. Respondeo. Non est simile. Nam anima est forma substantialis per se subsistens, & independens à corpore; ac proinde independentem à corpore debet produci, & consequenter creari. Gratia verò est forma accidentalis, & inhærens, ac proinde dependens à subiecto: & consequenter non potest produci, nisi per actionem dependentem à subiecto. Hinc etiam fit, quod anima possit conseruari cessante vnione cum corpore; quia producitur, & conseruatur per actionem distinctam & independentem ab vnione. Quod si gratia per vnam actionem crearetur, & per alteram vniatur animæ, tunc etiam posset naturaliter conseruari cessante vnione cum anima, quod est falsum.

4 Tertia Conclusio: Probabile est, Sacramenta esse instrumenta physica, quæ immediatè concurrant ad productionem gratiæ, vt asserit tertia opinio. Probat, primo, quia Scriptura videtur illis tribuere causalitatem physicam, Ioan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*, & ad Tit. 3. v. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*. In his testimoniis illæ particulæ *Ex* & *Per* significant causalitatem, physicam non moralem. Secundo, probatur ex Conciliis dicentibus, Sacramenta continere & conferre gratiam. Item, Baptismum esse instrumentum iustificationis. Tertio, ex Patribus, qui valdè fauent huic sententiæ, quos refert Suarez loco citato. Quarto, ex verbis Sacramen

Sacramentalibus, præsertim ex illis: Ego te absoluo à peccatis tuis. Si enim hæc verba vera sunt, necesse est, vt Sacerdos verè absoluat confitentem à peccatis. Ergo necesse est vt verè conferat gratiam, per quam tolluntur peccata. Sed non potest Sacerdos verè dici conferre gratiam, nisi suo verbo illam producat. *Quinto*, à simili, quia Christus sua humanitate faciebat miracula, & conferebat gratiam. Ergo, idem dicendum de Sacramentis. *Sexto*, quia possibile est, vt Sacramenta sint causæ physicae. Ergo, reuera sunt causæ physicae, cùm hoc spectet ad maiorem dignitatem, sanctitatem, & excellentiam ipsorum Sacramentorum: & præterea ad Diuinæ omnipotentiae ostensionem.

5 *Quarta Conclusio.* Probabilius est, Sacramenta non esse physica instrumenta gratiae, sed tantum moralia. Ita Melch. Canus *in relect. de Sacr.* Mart. Ledesma *in 4. dist. 1. q. 3. art. 1.* Molina *p. 1. q. 45. art. 5. dist. 2. ad 2.* Vasq. *in 1. 2. disp. 184. n. 23.* Et ex antiquioribus Theologis Guilielmus Paris. *lib. 1. de Sacr. c. 1.* Scot. *in 4. dist. 1. q. 5.* & multi alij. Probatur primo, quia Baptismus, qui fictè recipitur, postea recedente fictione confert gratiam per solam efficientiam moralem, vt supra ex Augustino & D. Thoma dictum est, & tamen in tali casu habet veram rationem Sacramenti. Ergo vera ratio Sacramenti saluari potest per solam efficientiam moralem. Ergo nulla est necessitas ponendi aliam efficientiam physicam.

Confirmatur, quia quando Baptismus confert gratiam recedente fictione per moralem efficientiam, vel hoc facit ex diuina Institutione, vel non. Si sic, ergo causalitas moralis est ex diuina Institutione. Si non, ergo talis Baptismus omnino nihil facit. Nam nihil potest, nisi ex diuina Institutione.

Probatur secundo, quia in Sacramentis possunt duo spectari, videlicet res & verba. Si ergo physicè producant gratiam, vel id faciunt per sola verba, vel per solas res, vel per vtrumque simul. Non per sola verba, tum quia tam res, quam verba sunt à Christo instituta, & ex eius institutione habent suam significationem: tum etiam, quia si sola verba ad sanctificandum concurrerent, non rectè diceret

Apostolus, nos saluos fieri per lauacrum regenerationis. Nec per solas res, tum quia verba possent omitti sine detrimento gratiæ: tum etiam, quia frustra diceret Apostolus: *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ.* Nec per vtrumque simul, quia in Sacramento pœnitentiæ confessio semper præcedit absolutionem; ac proinde nunquam sunt simul tempore. Ergo nõ possunt simul physicè operari.

Probatur *tertio*, quia pleræque Sacramenta sunt successiua, & constant partibus sibi inuicem succedentibus. Si ergo physicè conferunt gratiam, vel id faciunt secundùm se tota, vel secundùm aliquam sui partem. Non primum, quia nunquam existunt secundùm se tota: Causa autem physica debet existere, quando operatur. Non secundùm, quia ea pars est, vel diuisibilis & successiua, vel indiuisibilis & permanens. Si primum iam non est tota simul, ac proinde non potest tota simul physicè operari. Si secundùm, vel illa sola habet vim operandi, vel operatur in virtute aliarum partium successiuarum. Non potest sola operari, quia illa sola non est Sacramentum. Nec in virtute partium aliarum, quia cùm illæ partes non existant, non possunt conferre vim physicam ad operandum. Deinde difficile est explicare, quid sit illa pars indiuisibilis in Sacramento, & quomodo possit esse signum sensibile.

Probatur *quarto*, quia cùm in Eucharistia sint duæ species, vel sola species panis producit physicè gratiam, vel sola species vini, vel vtraque. Si sola species panis, iam altera species nihil facit; quod sine fundamento dicitur. Si sola species vini, iam Laici nihil accipiunt, quando communicant sub specie panis. Si vtraque species, iam Laici priuantur medio fructu, quando communicant sub vna specie.

Confirmatur, quia dupliciter intelligi potest vtramque speciem physicè operari. *Primo*, vt singulæ separatim operentur, sicut separatim sumuntur; & hoc sensu constat, Laicos priuandos altera parte effectus Sacramentalis. *Secundo*, vt ambæ simul operentur: & hoc non potest fieri physicè, quia non sumuntur simul physicè.

Argumenta contraria facile soluuntur. Ad *primum*, dico, Testimo

Testimonia Scripturæ posse optimè intelligi de efficientia morali. Nam dux particulæ illæ *Ex, & Per* sæpè significant causalitatem moralem, vt Roman. 3. v. 30. *Vnus est Deus, quæ iustificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.* Ib. cap. 5. *Iustificati ex fide pacem habeamus ad Deum.* Et infra v. 10. *Reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius.* v. 12. *Per unum hominem peccatum intrauit in hunc mūdum, & per peccatum mors.* v. 19. *Per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.* In his & similibus locis non significatur causalitas physica, sed moralis. Similis est modus loquendi cūm dicimus: *Per mortē tuam, libera nos Domine.*

Ad secundum respondeo, Concilia tam posse intelligi de efficientia morali, quàm de physica.

Ad tertium respondeo, Patres non eodem modo loqui. Multi apertè fauent nostræ sententiæ, vt Cyprianus *in serm. de Bapt. Christi.* Basil. *lib. de Spiritu sancto, c. 15.* Ambros. *lib. 1. de Sacr. c. 5.* August. *lib. 15. de Trinit. c. 26.* Sed alij, tametsi videantur fauere contrariæ sententiæ, possunt tamen commodè explicari.

Ad quartum respondeo, Sacerdotem esse tantūm ministrum Dei in Sacramento pœnitentiæ, cūm dicit: *Ego te absoluo à peccatis tuis.* Censetur autem minister; quatenus confitenti administrat Sacramentum absolutionis. Unde non est necesse, vt ipse physicè producat gratiam: sed satis est, vt physicè applicet Sacramentum; cuius intuitu Deus confert gratiam, & remittit peccata.

Idem fit in Baptismo, Confirmatione, & similibus Sacramentis. Hinc August. *loc. cit.* ait: *Neque enim aliquis discipulorum eius dedit Spiritum sanctum. Orabant quippe, vt veniret in eos, quibus manum imponebant; non ipsi eum dabant.* Et Cyprian. *loco cit.* inquit: *Remissio peccatorum, siue per Baptismum, siue per alia Sacramenta donetur, propria Spiritus sanctus est, & ipsi soli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum solemnitas, & sacri inuocatio nominis, & signa Sacerdotum ministris attributa visibile celebrant Sacramentum: Rem verd ipsam Spiritus sanctus format & efficit.*

Ad quintum dico, æquè incertum esse de humanitate Christi, atque de Sacramentis, vt alias dixi.

Ad *sexum* respondeo, impossibile est, vt pleráque Sacramenta physicè producant gratiam in anima, quia impossibile est, vt causa physica operetur vbi non est præsens. Sæpè autem fit, vt Sacramenta, quæ in vsu consistunt, non sint localiter præsentia vbi operantur. Non ergo physicè operantur. Quod autem obiicitur, physicam efficientiam conferre ad maiorem dignitatem Sacramentorum, friuolum est.

QVÆSTIO IV.

An Sacramenta causent gratiam per virtutem intrinsecam?

HOc solùm disputatur apud eos, qui dicunt, Sacramenta physicè causare gratiam; quorum opiniones breuiter proponam & examinabo.

Prima opinio est, Sacramenta esse physica instrumenta, non per aliquam vim intrinsecam & inhærentem; sed per potentiam Dei extrinsecùs assistentem, & per imperium & voluntatem Dei, cui omnes creaturæ subiiciuntur & subordinantur. Dei enim imperium licèt formaliter sit immanens, tamen virtualiter esse transiens; ac proinde sufficiens, vt creatura per ipsum sit potens ad operandum; licèt in ipsa non sit virtus aliqua intrinseca, actiua: ita nonnulli recentiores. Fundamentum est duplex. Vnum, quia nulla potest virtus assignari in ipsis Sacramentis, per quam physicè operentur. Vel enim esset corporalis, & tunc non sufficeret ad producendum effectum spiritualement: vel esset spiritualis, & tunc non posset esse in subiecto corporali. Alterum est, quia non est possibile, vt Sacramenta operentur physicè, nisi per assistentem Dei potentiam; quod tripliciter ostendi potest. *Primo*, quia actio, qua Deus & Sacramentum operantur, est vnica & simplex. Ergo non requirit duas virtutes actiuas, sed tantùm vnã, quæ per se est in Deo tanquam in principali agente, & communicatur Sacramento per assistentiam. Si enim duæ causæ possunt physicè operari per vnica actionem; cur non etiã per vnica virtutem actiuam?

Secundo,

Secundo, quia hoc sensu dici solet, instrumenta non operari virtute propria, sed principalis agentis.

Tertio, quia multa sunt exempla in quibus patet, causam inferiorem operari per assistentiam causæ superioris. Nam color non potest producere species visibiles in oculo, nisi per assistentiam luminis, & tamen per illam assistentiam non acquirit in se nouam. Ergo sola assistentia sufficit vt color physicè operetur.

Eodem modo phantasma per assistentiam intellectus agentis fit potens ad producendam speciem intelligibilem. Item, motus cœli, quatenus est ab intelligentia, producere potest viuentia, quæ alioqui non produceret. Similiter calor, quando est instrumentum ignis, producit ignem; & quando est instrumentum animæ, producit carnem, & tamen in sua entitate non mutatur. Denique intellectus humanus sine lumine gloriæ potest producere visionem beatificam per solam subordinationem ad diuinum auxilium. Ergo eodem modo Sacramenta possunt producere gratiam per potentiam Dei, quæ illis per assistentiam communicatur.

Secunda opinio est, Sacramenta physicè concurrere ad productionem gratiæ per virtutem aliquam illis inhærentem. Quid autem sit illa virtus, controuersia est. Aliqui dicunt esse virtutem actiuam obedientialem, quæ non est qualitas illis superaddita, sed ipsa eorum entitas, quatenus obedit & subordinatur Deo. Alij putant esse virtutem superadditam & distinctam ab eorum entitate; non tamen nouam qualitatem, sed tantum motum quempiam à Deo illis impressum, quo mediante concurrant physicè ad productionem gratiæ. Alij admittunt physicam, & realem qualitatem superadditam.

2 Prima Conclusio: Non videtur posse fieri, vt Sacramenta physicè operentur per solam potentiam Dei extrinsecus assistentem. Ratio, quia actio non procedit physicè, nisi à virtute actiua physica. Si ergo nulla est virtus actiua in ipsis Sacramentis, non potest actio physicè ab illis procedere.

Nec argumenta contraria conuincunt. *Primo*, quia licet
duz

dux causæ possint agere per vnã actionem transeuntem, quæ immediatè pendeat à singulis, quando singulæ per suam virtutem actiuam in illam influunt; non tamen possunt agere per vnã virtutem, quæ sit in vna & non in alia. Nam in tali casu singulæ non haberent vim agendi, sed altera tantum.

Secundo, quia instrumenta non dicuntur eo sensu agere per virtutem principalis agentis, quasi per illam solum agant, & ipsa per se nihil conferant; sed quia per se non sunt sufficientia ad producendum effectum, nisi adiuuentur per virtutem causæ principalis.

Tertio, quia in allatis exemplis multa ponuntur falsa. *Primo*, falsum est, colorem non habere ex se vim actiuam, licet aliquo modo iuari debeat à lumine; an verò actiuè iuuetur, an dispositiuè, non est huius loci. *Secundo*, falsum est, phantasma per solam assistentiam intellectus agentis operari. Vel enim solum obiectiuè concurrat ad productionem speciei intelligibilis: Vel, si actiuè concurrat, id facit per virtutem inherentem. *Tertio*, falsum est, motum cœli effectiuè producere viuentia. Hoc enim tribuendum est lumini, vel calori, vel alicui alteri qualitati actiuæ. *Quarto*, calor producit quidem ignem, aut carnem per modum instrumenti, non tamen per solam assistentiam causæ superioris; habet enim in se virtutem actiuam instrumentalem. Idem dicendum est de intellectu, qui per se actiuè concurrat ad eliciendam visionem beatificam, licet iuari debeat ab alio agente superiore.

3 *Secunda Conclusio*: Nec igitur fieri posse, vt Sacramenta physicè operentur per solum motum impressum à Deo, sine vlla qualitate actiua. Probat *primo*, quia motus per se non habet vim agendi, sed eam supponit. *Secundo*, quia omnis motus vel est ad substantiam, vel quantitatem, vel qualitatem, vel locum. At Sacramenta, quando à Deo eleuantur ad productionem gratiæ, nullo horum modorum mutantur: vel si mutantur, iam non solus motus, sed aliquid aliud in illis efficitur.

4 *Tertia Conclusio*: Fieri quidem potest, vt aliqua creatura, physicè operetur per potentiam obedientialem; non
tamen

tamen verifimile est, Sacramenta hoc modo operari. Probatur *primo*, iis argumentis, quibus in præcedente dubio vfi sumus. *Secundo*, quia creatura non potest hoc modo physicè operari, nisi sit præfens vbi operatur. At Sacramenta sæpè non sunt præfentia animæ in qua dicuntur gratiam producere. Ergo tunc non possunt physicè operari.

Dices, Deus est præfens, qui vtitur Sacramentis. Respondeo: Hoc non sufficit. Nam licet ego sim hic præfens, tamen non possum vti calamo qui Romæ est.

5 Quarta Conclusio: Fieri etiam potest, vt aliqua creatura operetur per aliquam qualitatem actiuam superadditam; non tamen verifimile est, Sacramenta hoc modo operari: *primo*, propter argumenta facta. *Secundo*, quia illa qualitas vel esset spiritualis, vel corporea. Neutrum dici potest, vt patebit in sequenti dubio.

Q V Æ S T I O V.

An virtus, per quam Sacramenta operantur, sit spiritualis, an corporea?

1 **Q**uestio locum habet apud eos, qui in Sacramentis admittunt virtutem actiuam superadditam, Capreolus & Ferrariensis volunt esse spiritualem, Paludanus & nonnulli recentiores corpoream.

2 Prima Conclusio: Non videntur Sacramenta physicè operari per qualitatem spiritualem superadditam. Nam illa qualitas, vel esset extensa in subiecto sensibili, quod est contra naturam illius: vel esset tota in toto, & tota in qualibet parte; quod fieri non potest, quando subiectum est ens successiuum; vt sunt pleræque Sacramenta.

3 Secunda Conclusio: Nec videntur physicè operari per qualitatem superadditam corpoream. Nam illa qualitas vel esset successiua, vel permanens. Si successiua, iam non tota simul existeret; ac proinde nec tota physicè operaretur. Si permanens, non posset recipi in subiecto successiuo, cuiusmodi sunt Sacramenta.

QVÆSTIO VI.

An Sacramenta possint operari physicè quando non existunt.

1 **A**liqui ex iis, qui physicam efficientiam defendunt, affirmant. Ratio est, quia Sacramenta semper operantur ex institutione diuina, vt omnes fatentur. Ergo semper operantur per illam efficientiam, quam habent ex diuina institutione. Si ergo habent physicam efficientiam ex diuina institutione, vt hæc opinio supponit, semper debent operari per physicam efficientiam. Atqui sæpè operantur quando non existunt, vt patet in Baptismo recedente fictione. Ergo tunc physicè operantur.

2 **V**nica Conclusio: Sacramenta non possunt physicè operari, quando physicè non existunt; quia, quod operatur physicè, hoc operatur per actionem physicam & realem. Sed realis actio in fieri dependet à reali virtute actiua, & realem influxum ab ea recipit. Ergo dependet a causa realiter existente.

QVÆSTIO VII.

An Sacramenta conferant gratiam habitualem & iustificantem?

1 **D**ictum est hæctenus, Sacramenta conferre gratiam non physicè, sed moraliter: nunc quæritur, qualem gratiam conferant; & primo, an iustificantem & habitualem?

2 **P**rima Conclusio: Omnia Sacramenta nouæ legis semper conferunt gratiam habitualem, seu iustificantem non ponentibus obicem, ac proinde gratia habitualis est communis quidam effectus omnium Sacramentorum. Est communis sententia, & patet inductione. Nam Baptismus & poenitentia non possent tollere peccatum originale, vel mortale, nisi gratiam habitualem conferrent. Idem est de aliis Sacramentis, quæ omnia instituta sunt propter veram hominis iustificationem. Nam licet singula ad proprios effectus

effectus sint ordinata, vt dicemus, omnium tamen principalis & communis effectus est gratia iustificans, sine qua ipse homo saluus esse non potest.

3 Secunda Conclusio: Licet omnia Sacramenta conferant gratiam habitualementamen aliqua per se sunt instituta ad conferendam primam gratiam iustificantem, vt Baptismus & Pœnitentia; reliqua ad conferendum augmentum gratiæ iustificantis. Ratio est, quia Baptismus & Pœnitentia sunt ordinata ad tollendum peccatum originale & mortale. Ergo ad conferendam primam gratiam: cætera supponunt primam, & ad alios fines ordinata sunt.

4 Tertia Conclusio: Illa Sacramenta, quæ per se ordinata sunt ad conferendam primam gratiam iustificantem, vt Baptismus & Pœnitentia, possunt aliquando conferre augmentum gratiæ, non cōferendo primam gratiam; quando scilicet suscipientem inueniunt in gratia constitutum. Ratio est, quia Sacramenta semper conferunt gratiam iustificantem non ponentibus obicem. Sed qui est constitutus in gratia, non ponit obicem. Ergo Baptismus & Pœnitentia conferunt illi gratiam. At non conferunt illi primam quam habet. Ergo augmentum illius.

Dices: Baptismus & Pœnitentia videntur semper conferre augmentum gratiæ, & nunquam primam gratiam, saltem in adultis. Ratio, quia adulti non sunt capaces primæ gratiæ, nisi sint contriti, & Deum super omnia diligant. Si autem contriti sunt, iam vi contritionis accipiunt primam gratiam; & postea vi Sacramenti augmentum gratiæ. Confirmatur, quia quando accedunt ad Sacramentum, vel sunt contriti, vel non sunt. Si non, iam nullam gratiam accipiunt. Si sic, iam iustificati accedunt. Sic Gabriel, Maior, Petrus Soto, & quidam alij, qui negant Baptismus, aut Pœnitentiã habere vim faciendi ex attrito contritum.

Si obiicias hoc videri contrarium institutioni illorum Sacramentorum, quia, vt diximus, per se instituta sunt ad conferendam primam gratiam: Respondent non esse contrarium, quia, vt hæc duo Sacramenta dicantur instituta esse ad dandam primam gratiam, satis est, si prima gratia non detur, nisi in ordine ad hæc duo Sacramenta. Non

D autem

autem datur, nisi vi contritionis, in qua includitur votum Baptismi aut Pœnitentiæ.

Nihilominus dicendum ex communi Doctorem sententia, hæc Sacramenta quandoque conferre primam gratiam ex opere operato. Nam ad hoc per se instituta sunt. Hæc autem institutio non debet esse superuacanea. Nec satis est dicere, primam gratiam dari per contritionem quatenus continet Sacramentum in voto; tum quia contritio non est semper necessaria, sed sufficit attritio, ut dicam suo loco: tum etiam, quia contritio, quæ antecedit realem susceptionem Sacramenti, etiam si dicatur Sacramentum in voto includere, tamen non confert gratiam ex opere operato: sed solum iuxta mensuram dispositionis operantis, ut postea patebit. Ergo, si semper præcederet prima gratia, nunquam daretur prima gratia ex opere operato per Sacramentum; quod est contra institutionem Sacramenti.

5 Quarta Conclusio: Illa Sacramenta, quæ per se ordinata sunt ad conferendum augmentum gratiæ, nunquam possunt conferre primam gratiam; si verum est, quod non possint ex attrito facere contritum. Si autem hoc falsum est, poterunt ex opere operato conferre primam gratiam. An autem eiusmodi Sacramenta possint ex attrito contritum facere, suo loco disputabimus. Est enim maior difficultas de illis, quam de Baptismo & Pœnitentia.

QVÆSTIO VIII.

An Sacramenta præter gratiam iustificantem conferant aliam.

1 **D**ixi gratiam iustificantem esse communem effectum omnium Sacramentorum: nunc quæritur an singula Sacramenta conferant aliquam peculiarem gratiam distinctam à iustificante, quæ propriè vocetur gratia Sacramentalis.

2 Prima Conclusio est: Singula Sacramenta præter gratiam iustificantem habent peculiare gratias Sacramentales, quas conferunt. Ita Scholastici in 4. d. 1. Probatur primo, quia

quia Sacramenta ordinantur ad distinctos fines. Ergo debent habere distinctos effectus. *Secundo*, quia, si omnia haberent eundem effectum, non differrent formaliter in ratione Sacramenti, id est, in significatione & causalitate gratiæ; sed tantum materialiter in ritu, seu externa ceremonia. Vnde sequeretur *primo*, quædam non esse magis necessaria ad salutem, quam alia. *Secundo*, nec posse dari causam, cur tam multa sint à Christo instituta.

3 *Secunda Conclusio*: Gratia Sacramentalis non addit aliquem habitum supra gratiam iustificantem. Est communis sententia contra Paludanum. Probat, quia talis habitus vel esset in essentia animæ, vel in potentiis. Non *Primum*, quia ad sanctificandam animam sufficit gratia iustificans; & nequit fingi alius finis & effectus, propter quem huiusmodi habitus ponatur in anima. Nec *Secundum*, quia in potentiis solum ponuntur habitus, qui sunt principia actuum supernaturalium. Sed omnes actus supernaturales possunt elici à virtutibus Theologicis & moralibus. Ergo non est opus ponere alios habitus distinctos ab illis virtutibus, qui per Sacramenta conferantur.

4 *Tertia Conclusio*: Gratia Sacramentalis supra gratiam iustificantem addit speciale aliquod auxilium gratiæ actualis ordinatum ad proprium finem sacramenti. Vnde ipsamet gratia iustificans, quatenus datur per tale Sacramentum, & quatenus debetur illi tale auxilium gratiæ actualis ad talem finem, potest dici gratia Sacramentalis. v.g. Baptismus ordinatur ad hunc finem, ut homo spiritualiter renascatur, & dignè suscipiat alia Sacramenta, debet ergo conferre gratiam non solum iustificantem, per quam fiat regeneratio; sed etiam excitantem & adiuvantem ad dignè suscipienda reliqua Sacramenta quando opus est.

Similiter poenitentia ordinatur, tum ad remittendum peccata mortalia post Baptismum commissa; tum ad ea detestanda & cauenda in posterum. Debet ergo ad hunc finem conferre peculiarem gratiam. Idem dicendum est de aliis Sacramentis, quæ etiam ordinantur ad suos fines peculiare: ut confirmatio ad constantem fidei professio-

52 CAP. III. DE SACRAMENTIS
nem : Eucharistia ad nutriendam & exercendam charita-
tem : Extrema vnctio ad tollendas reliquias peccatorum,
& vincendas tentationes quæ in articulo mortis occur-
runt : Ordo ad cultum Dei religiose propagandum : Ma-
trimonium ad onera coniugij facilius toleranda.

7 Hinc sequitur *primo*, non semper dari totam gratiam
Sacramentalem eo tempore quo Sacramentum suscipitur.
Quamuis enim tunc detur gratia habitualis non ponenti-
bus obicem : tamen auxilia gratiæ actualis postea dantur,
quando est occasio exercendi ea.

6 *Secundo*, hæc auxilia non conferri physicè per Sacra-
menta, sed tantum moraliter, quia conferuntur quando Sa-
cramenta physicè non existunt. *Tertio*, probabiliorem esse
sententiam eorum, qui Sacramentis tribuunt moralem tan-
tum efficientiam. Nam si moraliter conferunt gratiam
actualem, quæ singulis propria est, cur non etiam habitua-
lem, quæ omnibus communis est ?

Q V Æ S T I O IX.

An Sacramenta conferant semper æqualem gratiam ?

1 **H**Oc potest dupliciter intelligi. *Primo*, an distincta
Sacramenta, vt Baptismus & Eucharistia conferant
æqualem gratiam. *Secundo*, an idem Sacramentum con-
ferat omnibus æqualem gratiam, quomodoocumque sint
dispositi. De priore sensu infra suo loco. Quæstio hic est
de posteriori.

2 *Prima* opinio est, idem Sacramentum posse habere
inæqualem effectum gratiæ, etiam si ex parte suscipientium
sit æqualis dispositio. Ita Palud. *in 4. d. 4. q. 1.* Et Caiet. *infra*
q. 64. a. 1. Fundamētum Paludani est, quod paruuli, qui cum
solo Baptismo moriuntur, prædestinati sunt ad inæqualem
gloriam. Ergo vi Baptismi accipiunt inæqualem gratiam.

Antecedens probat, quia tam paruuli, quam adulti sup-
plent ruinam Angelorum. Ergo sicut omnes Angeli fuis-
sent inæquales in gloria : ita homines, qui in illorum lo-
cum succedunt, erunt etiam inæquales in gloria. Funda-
mentum Caietani est, quia in Baptismo paruulorū multum
valent

valent merita parentum & ministrorum. Ergo sicut inæqualia sunt eorum merita, ita etiam est inæqualis effectus Baptismi in paruulis.

Secunda opinio est, idem Sacramentum semper habere æqualem effectum gratiæ quomodocumque homo sit dispositus, dummodo non ponat obicem. v.g. Baptismum ex opere operato æqualem gratiam conferre homini attrito & contrito, & etiam æqualem magis vel minus contrito. Ratio, quia Sacramentum ex sua parte operatur quantum potest, quando homo non ponit obicem. Ergo in omnibus non ponentibus obicem operatur æqualiter, quia in omnibus operatur quantum potest.

3 *Prima Conclusio*: Sacramentum semper habet æqualem effectum gratiæ in iis qui æqualiter sunt dispositi. Ita D. Thom. *q. 69. a. 8.* Ratio est, quia vnumquodque Sacramentum habet definitum effectum ex certa lege & promissione Dei. Ergo ex parte Dei hic effectus semper est æqualis. Ergo si etiam ex parte suscipientium sit æqualitas, effectus simpliciter, & absolutè erit æqualis.

4 *Secunda Conclusio*. Effectus Sacramenti secundum legem ordinariam non est maior in vno, quàm in alio ex sola Dei prædestinatione, vel ex solo merito parentum, aut ministrorum, modo suscipientes sint æqualiter dispositi. *Prima pars* probatur, quia opposita sententia nicitur falsis fundamentis. Supponit enim *primo* prædestinationem ad gloriam, priorem esse prædestinatione ad gratiam. *Secundo* homines succedere in locum Angelorum qui ceciderunt, secundum æqualem gloriam. Neutrum admittimus.

Deinde, etiam si verum esset ex prædestinatione, seu electione fieri, vt vnus maiorem gratiã suscipiat quam alius; hoc tamen non fieret, nisi per media consentanea, & ad hunc effectum accommodata. Hoc enim spectat ad suauem Dei prouidentiam & gubernationem. Vnde si duo essent prædestinati ad inæqualem gloriam, inde non sequeretur eos recepturos inæqualem gratiam per Baptismum, sed alterum eorum victurum post Baptismum, & alia via acquiratur maiorem gratiam ante mortem.

Confirmatur, quia si sola prædestinatio ad maiorem vel minorem gloriam esset sufficiens causa, cur daretur maior vel minor gratia per idem Sacramentum, cæteris paribus, foret etiam sufficiens causa cur daretur maior vel minor gratia propter æqualem actum meritorium, cæteris paribus, cum sit eadem ratio. Hoc autem falsum est. Ergo & illud.

Secunda pars de merito parentum & ministrorum sumitur ex Aug. lib. 4. de Bapt. contra Donat. c. 20. Ambrosii lib. de Myst. c. 5. Cypriano lib. de Bapt. Christi. Chrysostr. hom. de vetitu suo ex Asia: & Nazianz. orat. 40. in sanctum Baptisma; ubi comparat ministrum bonum vel malum sigillo ferreo, vel aureo, quod eundem confert effectum. Ratio, quia effectus Sacramenti non datur merito ministri, sed solius Christi, iuxta illud I. Corinth. I. v. 13. Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

Dices: licet proprius effectus Sacramenti non augeatur per meritum, aut orationem ministri: tamen potest aliquis gradus gratiæ adiungi effectui Sacramenti propter orationem ministri: ut docet D. Thom. q. 64. art. 1. & 2. his verbis: *Effectus Sacramenti non datur melior per meliorem ministrum: aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti Sacramentum per deuotionem ministri. Et q. 82. art. 6. dicit Missam melioris Sacerdotis magis esse fructuosam ex deuotione Sacerdotis orantis.*

Resp. Minister potest impetrare, vel de congruo mereri aliquid ultra effectum Sacramenti, videlicet auxilium gratiæ actualis, & pium voluntatis affectum: non tamen potest immediatè mereri gratiam sanctificantem, aut aliquem eius gradum sine proprio actu, vel merito suscipientis. Hoc enim solius Christi est, ut suppono cum D. Thom. 1. 2. q. 114. art. 6. Nam aliàs posset minister mereri alicui remissionem peccati sine contritione peccatoris: quòd est falsum.

5 Tertia Conclusio. Idem Sacramentum confert maiorem gratiam homini melius disposito. Ita D. Thom. q. 69. art. 8. & colligitur ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. ubi dicit vnumquemque recipere iustitiam secundum propriam cooperat

cooperationem & dispositionem. Loquitur autem de iustificatione, quæ fit per Baptismum. Ratio, quia Christus ita voluit & instituit. Hoc quidem euidenter conuinci non potest, sed tamen probabiliter potest colligi. *Primo*, quia pertinet ad suauem Dei gubernationem, vt homini melius disposito detur plus gratiæ. *Secundo*, quia simile quid fit in causis & dispositionibus naturalibus. *Tertio*, quia hoc modo excitantur homines ad maiorem præparationem & deuotionem.

6 Quæres: an ille excessus gratiæ, qui datur homini melius disposito, detur ex opere operato, an ex opere operantis? Resp. valdè verisimile est dari ex opere operato. Sicut enim Deus non vult adultis conferre gratiam sacramentalem, nisi ad illam se disponant: ita verisimile est velle dare maiorem vel minorem gratiam sacramentalem, prout magis vel minus se disponunt, vt dixi ex *Cont. Trident.*

Dices: dispositio tenet se ex parte operantis. Ergo si datur maior gratia ob maiorem dispositionem, excessus ille non datur ex opere operato, sed operantis. Resp. dispositio tenet se ex parte subiecti recipientis gratiam. Sicut ergo agentia naturalia solent producere effectum in subiecto, iuxta capacitatem & dispositionem subiecti. Sic etiam fit in hoc nostro casu.

Confirmatur *Primo*, quia si dispositio teneret se ex parte operantis, iam daretur aliquis gradus gratiæ vi solius dispositionis, & alius gradus vi solius Sacramenti: & ita Sacramentum haberet suum effectum in adultis independentem à dispositione: quòd est falsum. Nam adultus, qui non est dispositus, non accipit vllam gratiam vi Sacramenti. Ergo gratia sacramentalis dependet à dispositione. Ergo dispositio tenet se ex parte subiecti recipientis, non ex parte agentis.

Confirmatur *Primo*, quia si duo inæqualiter attriti accederent ad Sacramentum, acciperent etiam inæqualem gratiam, iuxta *Concil. Trid. loc. cit.* At is, qui maiorem gratiam acciperet, non acciperet excessum illum ex opere operantis, cum attritio non sit sufficiens ad merendam gratiam. Ergo acciperet ex opere operato.

Dices : Sacramentum confert gratiam quam significat. Sed significat æqualem gratiam in omnibus. Ergo confert omnibus æqualem gratiam. Resp. Significat eam gratiam, quam de facto confert, confert autem inæqualem ob inæqualem dispositionem.

Q V Æ S T I O X.

An etiam Sacramenta veteris legis contulerint gratiam?

I Loquor de Sacramentis Mosæicis, vt excludam circumcisionem, de qua postea. Sunt autem duæ extremæ opiniones Catholicorum, & vna Hæreticorum nostri temporis.

2 *Prima* opinio est, Sacramenta Mosæica nullo modo contulisse gratiam, neque ex opere operato, neque ex opere operantis, etiam si in fide & charitate susciperentur, quia data erant vt essent oneri, non vt iustificarent. Ita Mag. in 4. d. 1. Probatur, quia in Scripturis vocantur infirma, ege- na & inutilia, ad Gal. 4. v. 9. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma elementa?* Heb. 7. v. 18. *Reprobatio fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* Sed contrà est, quod susceptio Sacramenti in fide erat bonum opus, atque ita meritorium.

Secunda opinio est, Sacramenta Mosæica vtroque modo contulisse gratiã ex opere operato, & operantis. Ita Bonau. in 4. d. 1. a. 1. q. 5. Probatur primo, quia Scriptura promittit remissionem peccatorum iis qui vtebantur veteribus Sacramentis, vt Leu. 6. v. 2. *Anima quæ peccauerit, pro peccato suo offeret ar: etem immaculatum de grege, & dabit eum Sacerdoti, qui rogabit pro eo coram Domino, & dimittetur illi.*

Confirmatur: quia ex simili modo loquendi colligimus extremam vnctionem conferre gratiam & remissionem peccatorum, videlicet ex illo Iacobi 5. v. 14. *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Sic & in aliis.

Probatur secundo, ex Patribus. Nam Augustinus lib. 19. *contra Faustum*, c. 13. cõparans nostra Sacramenta cum veteribus,

ribus, dicit nostra esse virtute maiora. Ergo sentit in veteribus fuisse aliquam virtutem, licet minorem. Et D. Hieronymus in cap. 4. ad Galat. ait, vetera Sacramenta vocari egena & infirma postquam abrogata sunt per mortem Christi. Ergo sentit antea non fuisse egena & infirma, sed habuisse virtutem conferendi aliquam gratiam, scilicet legalem.

Tertia opinio vult eandem fuisse vim veteris & nouæ legis. Ita Lutherus & Calvinus, qui docent commune esse vtrisque Sacramentis excitare fidem iustificantem. Vnde reprehendunt Catholicos, quod dicant differre nostra Sacramenta à veteribus quoad vim & efficaciam iustificandi, vt videre est apud Luther. in lib. de capt. Bab. cap. de Bapt. & Calvin. 4. Inst. 14. v. 23.

Hæc opinio probatur ex illo 1. Cor. 10. v. 3. *Omnes eandem escam spirituales manducauerunt, & omnes eundem potum spirituales biberunt.* Hinc colligunt Calu. loco citato & Kemn. 2. p. *Examinis*, Sacramenta vetera & noua habere eandem efficaciam; probantque primo, quia si Iudæi manducauerunt eandem escam in Manna, quam nos manducamus in Eucharistia; Ergo Manna & Eucharistia sunt eiusdem virtutis. Secundo, si esca illa erat spiritualis. Ergo habebat effectum spirituales, & non tantum corporalem & legalem. Tertio, quia Apostolus eo loco vult probare non satis homini Christiano suscipere Baptismum & Eucharistiam, nisi etiam perseueret in bonis operibus & absterneat à peccatis. Hoc autem probat exemplo Iudæorum quibus parum profuerunt similia Sacramenta, cum non absterneant à peccatis. Hoc Apostoli argumentum non valeret, nisi Sacramenta noua & vetera essent eiusdem dignitatis. & efficaciam. Quarto, quia D. August. tract. 26. in Ioan. disputans de illo loco Pauli, dicit Sacramenta vetera & noua fuisse diuersa specie visibili, sed paria virtute spirituali.

3 Circa hanc tertiam opinionem hæreticorum, Nota primo Lutherum loco citato distinguere duo genera signorum Vet. Test. Quædam dicit habuisse annexam promissionem, & fuisse vera Sacramenta, & æqualia nostris quoad efficaciam, vt v. g. signum Iridis datum Noë: signum roris in vellere Gedeonis: signum reuersionis solis datum Regi

Achaz & similia. Quædam ait non habuisse annexam promissionem, ac proinde non fuisse propriè Sacramenta, vt verbi gratia, omnes illas ceremonias legis, quibus homines Vet. Test. expiabantur.

Ex hac distinctione patet Lutherum dissentire ab omnibus aliis. Nam ipse vult lotiones Iudaicas, Agnum Paschalem & sacrificia non fuisse Sacramenta, quæ tamen ab omnibus habita sunt pro Sacramentis. E contrario vult Iridem, vellus Gedeonis, & umbram horologij Achaz fuisse verè Sacramenta, quæ hæctenus à nemine sunt habita pro Sacramentis.

4 Nota secundo Caluinum in duobus dissentire à Lutero. *Primo*, quia putat Sacramenta noua vberiore gratiam dare quàm vetera. Noua enim clarius excitant fidem quàm vetera. Fides autem quò maior est, eò magis iustificat. Vnde, in Antid. Concil. Trident. *sess. 7. cap. 2.* sic habet: neque tamen interea negamus, quin vberior sub Christi regno percipiatur gratia. Lutherus autem omnino paria facit Sacramenta vetera cum nouis. *Secundo*, quia Lutherus non agnoscit alia Sacramenta, quàm quæ suprà dicta sunt, & reiicit omnes ceremonias Iudaicas à ratione Sacramentorum: Caluinus autem admittit illas pro Sacramentis, vt videre est *4. Inst. 14. §. 26.*

5 Nota tertio Kemnitium in *Examine Conc.* partim Lutero, partim Caluino adherere. Nam *pag. 60. & 70.* admittit Lutheri distinctionem de duplici genere signorum veterum; & *pag. 47.* admittit cum Caluino vberiore gratiam dari in nouis Sacramentis quàm in veteribus.

6 Prima Conclusio: Sacramenta Mosàica non conferebant gratiam ex opere operato, nec remissionem peccatorum quoad culpam. Ita D. Thom. *art. 6.* & alij passim contra B. Bonauenturam. Probatur *primo* ex iis testimoniis, in quibus vocantur infirma, egena & inutilia. *Secundo*, ex generali discrimine legis veteris, & nouæ. Hæc enim habet vim iustificandi; illa non habebat, vt patet ex Ioan. *1. v. 17.* *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Ad Gal. *3. v. 11.* *In lege nemo iustificatur apud Deum, & inf. v. 21.* *Si data esset lex, quæ posset viuificare, verè ex lege esset*

esset iustitia. Hebr. 10. v. 1. *Umbra habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum.* Hinc & similibus ex locis colligitur legem Mosaicam cum omnibus suis sacrificiis & Sacramentis non potuisse iustificare, aut gratiam conferre. *Tertio*, probatur ratione, quia Sacramentum, ut possit iustificare, debet habere annexam promissionem gratiæ, ut omnes fatentur. At nullum Sacramentum veteris legis habebat hanc promissionem. Ergo nullum illorum iustificabat.

Minor colligitur ex Hebr. 8. *vers. 6. Melius sortitus est ministerium quando & melioris testamenti mediator est, quod in melioribus promissionibus sancitum est.* Et infra v. 12. explicans quæ sint illæ meliores promissiones N.T. profert illud Hierem. cap. 31. v. 34. *propitius ero iniquitatibus eorum.* Unde sequitur in veteri testamento non fuisse tales promissiones, quæ essent propriæ illius legis. Vide August. super *Psal. 73.* Vbi fusè explicat promissa veteris testamenti fuisse terrena non cœlestia.

Dices: Sacrificia veteris testamenti habebant annexam promissionem remissionis peccatorum, ut patet *Leuit. 4. 5. 6.* Resp. hoc intelligi de remissione peccatorum quoad pœnam & immundiciam legalem, nõ autem quoad culpam & pœnam gehennæ. Ita S. Thom. 1. 2. *quest. 103. art. 2.* & plerique Scholastici in 4. d. 1. Ratio est, quia Sacrificia non expiabant omnia peccata, sed tantum aliqua. Ergo non expiabant peccata quoad culpam, sed quoad pœnam & immundiciam legalem. Si enim expiassent quoad culpam, expiassent omnia simul, quia vnum sine alio non potest expiari quoad culpam.

Antecedens patet, quia sacrificia non erant instituta pro omnibus peccatis expiandis, sed tantum pro aliquibus: Ut v.g. pro peccatis ignorantie contra ceremonias legis, *Leuit. 4. & 5.* & pro peccatis circa damnum proximi in rebus externis; & pro periurio ex cupiditate habendi res alienas prolato, *Leu. 6.* non autem pro aliis peccatis grauioribus, v.g. blasphemia, homicidio, adulterio, idololatria.

Nec obstat, quod *Leu. 6.* dicitur, sacrificio arctis expiari omne id peccatum, quo peccare solent homines. Hoc

enim intelligitur de omni peccato circa ablationem rei alienæ; non autem de omni peccato simpliciter: alioquin frustra *cap. 4. & 5.* ponerentur varia Sacrificia pro variis peccatis expiandis.

7 Secunda Conclusio: Sacramenta Mosaïca conferebant gratiam ex opere operantis, id est, quando iusti homines ex fide & dilectione utebantur huiusmodi Sacramentis, tunc de condigno merebantur augmentum gratiæ iustificantis. Est communis sententia contra Mag. & probatur *primo*, quia opera iustorum non solum in lege veteri, sed etiam ante legem veterem fuerunt meritoria augmenti gratiæ de condigno, ut patet ex 2. *Iac. v. 21. Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est?* Atqui susceptio Sacramenti à Deo instituti est opus bonum. Ergo si homo iustus in veteri testamento suscepisset Sacramentum à Deo institutum, fecisset opus meritorium augmenti gratiæ.

Probatur *secundo*, quia ad meritum de condigno requiruntur generatim hæc tria, ut homo operans sit in statu gratiæ, ut opus ipsius sit bonum ac honestum, ut Deus promiserit mercedem tali operi. Hæc autem tria erant in sanctis veteris testamenti, quando suscipiebant Sacramentum. Et quidem de prioribus certum est; de *tertio* constat ex *Hebr. 2. v. 3. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus; sed à longè eas aspiciente.* Vnde colligitur veteres sanctos habuisse diuinam promissionem pro bonis operibus.

Dices: Apostolus loquitur de promissione gloriæ, non autem gratiæ. Resp. hoc ipso quod loquitur de promissione gloriæ, supponit promissionem gratiæ. Non enim promittit Deus adultis gloriam, nisi iuxta proportionem gratiæ.

8 Tertia Conclusio. Nostra Sacramenta multum differunt à veteribus; *Primo*, in externo ritu & ceremonia. *Secundo*, in numero, quia nostra sunt pauciora. *Tertio*, nostra sunt faciliora, præsertim si conferamus Baptismum cum Circumcisione. *Quarto*, nostra sunt meliora, quia non per Moysen, sed per Christum promulgata sunt. *Quinto*, vetera erant signa, seu figuræ nostrorum. *Sexto*, vetera data erant ad certum tempus: nostra durabunt vsque ad contuminationem sæculi.

li. *Septimo*, nostra habent vim iustificandi, quam vetera non habebant. Vide Aug. *Ep. 118. ad Ianuar & lib. 3. de doctr. Christiana, c. 9. & lib. 19. contr. Faust. c. 13. & super Psal. 73.*

9 Ad *primum* argumentum primæ opinionis. Resp. Sacramenta vetera vocari egena, quia non continebant gratiam; infirma, quia non poterant à peccato mundare: inutilia propter eandem causam. Ita docet D. Thom. *in l. 2. q. 103. a. 2.* Ad argumentum secundæ opinionis. Resp. promissionem illam non fuisse de remissione peccatorum quoad culpam; sed quoad immundiciam legalem.

Nec est simile de remissione peccatorum in extrema vnctione. Hæc enim remissio extendit se ad omnia peccata, & non tantum ad certa. Aug. idèd dicit nostra Sacramenta esse virtute maiora, quia vim habent iustificandi, cum vetera solam vim haberent figurandi iustificationem. Hieron. cum ait Sacramenta vetera vocari egena & infirma quatenus abrogata sunt, probabiliter loquitur: inde tamen non sequitur, antequam abrogata essent, contulisse gratiam. Hoc solum sequitur, habuisse antea vim aliquam, quam postea amiserunt.

Ad argumentum *tertiæ* opinionis. Resp. Calvinum sibi ipsi contradicere. *Primo*, quia loc. cit. vult transitum maris rubri, aquam de petra scaturientem, & manna fuisse vera Sacramenta iustificantia, quod tamen alibi negat. Nam eodem cap. §. 19. dicit Sacramenta esse ceremonias ordinarias, non aliquid quod semel atque iterum factum est. Constat autem transitum maris rubri, & similia non fuisse ceremonias ordinarias. *Secundo*, quia Calvinus §. 27. dicit sacramenta vetera & noua tam esse paria, vt nulla prærogatiua particula nostris relinquatur: & tamen §. 22. dixerat nostra esse excellentiora, quod vberiore gratiam conferant.

Ad *primam* probationem. Resp. Apostolum non dicere veteres Patres eandem nobiscum escam manducasse; sed eandem omnes escam inter se manducasse, vt ex toto contextu patet, præsertim ex *v. 1.* vbi ait. *Patres nostri omnes sub nube fuerunt.* Constat enim nos in nouo testamento nunquam fuisse sub nube, sed sub lumine Iustitiæ.

Ad *secundam* probat. Resp. Manna & aquam de petra scaturien

scaturientem vocari cibum, & potum spiritualement, non propter effectum, sed significationem. Quod enim effectus non fuerit spiritualis, patet ex illo Ioan. 6. v. 48. *Ego sum panis vite: Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in eternum.*

Ad tertiam probat. Resp. Apostolum non conferre vetera Sacramenta cum nostris, quia ianna & aqua scaturiens de petra non erant proprie Sacramenta vetera, sed tantum figuræ nostrorum. Scopus ergo Apostoli est eiusmodi: *Quemadmodum maiores nostri, tametsi iisdem inter se signis vterentur, & iisdem à Deo afficerentur beneficiis; non tamen omnes salui fuerunt: sed multi in deserto prostrati: ita nos Christiani, tametsi iisdem inter nos Sacramentis vtamur, & omnes ad Christi fidem vocati simus; non tamen omnes saluabimur, nisi fideliter Deo seruiamus.* Hunc esse scopum Apostoli colligitur ex cap. præcedente v. 24. vbi sic: *nescitis quod est, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium: sic currite vt comprehendatis.* Ex quibus verbis patet Apostolum hortari omnes vt fortiter currant in via fidei & charitatis Christianæ: & non putent satis esse, quod semel hanc viam ingressi sint per Baptisum & Eucharistiam, sicut omnes Iudæi erant in via, quæ ducebat ad terram sanctam, & in illa via vtebantur iisdem Dei beneficiis: & tamen non omnes peruenerunt ad terram sanctam, quia non erant grati Deo pro beneficiis acceptis, sed frequenter murmurabant & alia peccata committebant.

Ad quartam probat. Resp. Augustinum non dicere Sacramenta noua, & vetera fuisse diuersa specie visibili, & paria virtute spirituali: hoc solum dixit, fuisse paria quoad rem significatam, quia eundem Christum omnia significant. Verba Augustini sunt hæc: *Aliud illi, aliud nos, sed specie visibili, tamen hoc idem significante virtute spirituali, id est, diuersa erant signa externa: tamen quoad vim spiritualement significandi erant eadem, quia idem significabant: quod clarius paulò ante dixerat his verbis: In singulis diuersa sunt, sed in re quæ significatur, paria sunt.*

QVÆSTIO XI.

An Circumcisio contulerit gratiam.

1 **P**LERIQUE Theologi affirmant cum Augustino *lib. 16. de ciuit. Dei. cap. 27. Et lib. 2. de peccato orig. cap. 30. lib. 2. de nuptiis & concupisc. cap. 11.* Fundamentum est, quia Circumcisio fuit à Deo instituta ad tollendum peccatum originale. Hoc autem nequit tolli sine gratia iustificante. Ergo Circumcisio debuit conferre hanc gratiam. Maior probatur ex *Genes. 17. v. 14. Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur die illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Ex quibus verbis colligit Augustinus, omnes paruulos, propterea quod in Adamo peccauerunt, & irritum fecerint pactum de non comedendo fructu arboris, in æternum perituros fuisse, nisi circumciderentur. Ergo per Circumcisionem poterant liberari ab illo peccato, & consequenter à damnatione perpetua. Ergo Circumcisio fuit ad hoc instituta à Deo, vt paruuli saluarentur.

Probatur *secundo*, ex *Innoc. 3. cap. Maiores de bapt. vbi dicit* Baptismum successisse Circumcisioni, & comparat illa verba: *Masculus, cuius præputij caro, &c.* cum illis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.* Deinde concludit: Licet per Circumcisionem tolleretur peccatum originale, non minùs quam per baptismum, tamen baptismum in eo præstare, quod baptizati statim possint intrare in regnum cœlorum, quòd Circumcisi non poterant facere, quia ianua nondum erat aperta.

Probatur *tertio*, quia constat Circumcisionem fuisse figuram Baptismi: Ergo sicut Baptismus tollit peccatum originale, & imprimit characterem spiritualem: ita Circumcisio tollebat idem peccatum, & imprimebat characterem in carne.

Probatur *quarto*, quia nulla alia sufficiens causa dari potest, cur infantes debuerint circumcidi, nisi vt liberarentur à peccato originali.

Probatur *quinto*, quia nequit assignari aliud remedium peccati originalis, nisi Circumcisio.

2 Prima Conclusio : Circumcisio non fuit instituta ad tollendum peccatum originale, sed ad consignandum peculiarem Dei populum, eumque à cæteris gentibus distinguendum. Ita Iustin. Martyr, Irenæus, Chrysoft. & alij Patres, qui fuerunt ante Augustinum; quos sequitur Bellarm. *lib. 2. de Sacram. c. 15. & 17. Vasqu. 1. disp. 130. cap. 2. & alij. Probatur primo, ex illo Genes. 17. v. 10. Hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me & vos, circumcidetur ex vobis omne masculinum: & circumcidetis carnem præputij vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.* His verbis continetur institutio Circumcisionis, & nulla fit mentio remissionis peccati, sed solum significatur Circumcisio esse data ad signandum populum, quem Deus peculiariter eligebat, ut illius singularitatem haberet prouidentiam, & ab eo specialiter coleretur. Hoc enim erat pactum, & fœdus inter Deum, & illum populum, cuius signum erat Circumcisio.

Probatur secundo, ex Rom. c. 3. v. 1. *Quid ergo amplius Iudæo est? aut quæ utilitas Circumcisionis? Multum quidem per omnem modum: quia credita sunt illis eloquia Dei.* Hic Apostolus ex professo quærit, quid Circumcisio profuerit Iudæis; nec dicit profuisse ad remissionem peccati originalis; quod tamen maximè dicere debuisset, si verum esset: sed solum ad hoc profuisse, ut Iudæi separati à gentilibus specialem Dei legem acciperent.

Confirmatur ex toto contextu illius capitis, in quo Apostolus conatur ostendere, Iudæos non præstare gentilibus quoad internam iustitiam, sed solum quoad externam legem. Vnde v. 9. sic habet: *Quid ergo? Præcellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudæos, & Græcos omnes sub peccato esse.* Vbi Paulus, etiamsi antea dixerat, Iudæos præstare gentilibus ob Circumcisionem: tamen nunc negat præstare quoad iustificationem. Omnes enim tam Circumcisi quam incircumcisi peccatores sunt. Vnde apertè sequitur Circumcisionem non iustificasse: sed fidem in Christum venturum, iuxta illud quod sequitur v. 30. *Deus iustificat Circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.*

Probatur tertio, ex confessione Iudæorum, Philonis maximè & Iosephi, qui fuerunt rerum Iudaicarum peritissimi.

Nam

Nam Philo *in libro de Circumcis.* exponens omnes causas Circumcisionis quas à maioribus se accepisse fatetur, nusquam meminit remedij peccati originalis. Et Iosephus *1. Antiq. c. 12.* non aliam causam Circumcisionis reddit, nisi vt posteritas Abrahamæ ab aliis gentibus discerneretur.

Probatur *quarto* ratione, quia Circumcisio debebat differri vsque ad octauum diem. Si autem fuisset remedium peccati originalis, non debuisset tamdiu differri: alioqui omnes infantes qui moriebantur ante octauum diem, caruissent remedio peccati originalis.

Probatur *quinto*, quia Iudæi in deserto non fuerunt Circumcisi per 40. annos, vt habetur Iosue *cap. 5. v. 6.* Illis autem quis credat remedium peccati originalis tamdiu fuisse neglectum?

Quæres: Cur ergo Circumcisio tamdiu fuit neglecta? Respondeo. Quia data erat ad segregandum populum Iudæorum ab aliis. Eo autem tempore quo populus fuit in deserto, satis erat ab aliis segregatus, vt non opus esset Circumcisione. At post elapsos annos 40. cum iam iterum deberet misceri gentilibus, præcepit Deus, vt iterum circumcideretur, vt patet Ios. *5. v. 2.*

3 Secunda Conclusio: Circumcisio non conferebat gratiam iustificantem ex opere operato. Ita præter autores citatos D. Thom, hic *art. 6. & infra quæst. 70. art. 4.* Dom. Sotus *in 4. dist. 2. q. 1. art. 4.* Melchior Canus *in relect. de Sacramentis in genere, & multi alij.*

Probatur *primo*, ex dictis, quia Circumcisio non fuit instituta ad iustificandum, sed solum ad segregandum populum Iudæorum ab aliis.

Secundo, ex generali illo discrimine legis nouæ & veteris, quod noua habeat vim iustificandi, quam vetus non habuit. Rom. *3. v. 20. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro eorum illo.* Ad Gal. *3. v. 11 In lege nemo iustificatur apud Deum.* Vbi sub nomine legis comprehendit etiam Circumcisionem, vt patet ex contextu.

Probatur *tertio*, ex Rom. *cap. 4. v. 9. Dicimus quia reputata est Abrahamæ fides ad iustitiam, non in Circumcisione, sed in præputio: & signum accepit Circumcisionis signaculum iustitiæ fidei,*

dei, quæ est in præputio. Vbi Apostolus ex professo probat, Abraham non in Circumcisione, sed in præputio fuisse iustificatum, vt inde admoneat, Circumcisionem non esse datam vt iustificaret. Si enim is, cui primo data est, non fuit ex ea iustificatus, quomodo alij post illum ex illa iustificarentur?

Probatur *quarto*, ex Philip. 3. v. 8. *Existimo omnia detrimentum esse.* Vbi expressè loquitur de Circumcisione & alijs legalibus, vt ex contextu patet. Vnde etiam Circumcisionem per contemptum vocat concisionem.

Quæres: An Circumcisio saltem ex opere operantis conulerit gratiam. Respondeo. Idem statuendum est de Circumcisione, quod de alijs Sacramentis veteribus, iuxta ea quæ dicta sunt præcedenti dubio.

Ad primum argumentum contrarium, respondeo circa illa verba: *Masculus, cuius præputij caro, &c.* tria posse quaeri. *Primo*, an pertineant ad solos paruulos, an etiam ad adultos? *Secundo*, quæ sit pœna illa, de qua Deus ait: *Delebitur anima illius de populo suo.* *Tertio*, quod sit illud pactum, quod dicuntur irritum facere illi qui non circumciduntur. In his tribus est tota difficultas. Sunt autem tres expositiones.

Prima est Augustini, qui putat, verba illa pertinere ad solos paruulos, qui nisi circumcidantur, peribunt in æternum; quia irritum fecerunt pactum de non gustanda arbore scientiæ boni & mali. Fundamentum illius est, quia in Græco textu sic legitur: *Masculus, cuius præputij caro non fuerit circumcisa octauo die:* vbi illa particula *octauo die,* ostendit, de solis paruulis intelligi oportere.

Secunda est Bellarmini, aliorumque volentium dicta verba pertinere ad solos adultos, quibus Deus minatur mortem corporalem, si vel propriam, vel filiorum suorum Circumcisionem neglexerint; & hoc modo pactum Dei de masculis circumcidendis irritum fecerint. Confirmatur exemplo Moyſis, quem Deus voluit occidere, eò quod filium suum non circumcidisset, vt habetur Exod. 4. v. 24.

Tertija probabilissima est, videlicet verba illa pertinere promiscuè ad omnes posteros Abraham, siue paruuli, siue adulti

adulti sint, quibus omnibus, si Circumcisi non fuerint, minatur Deus separationem, vel seclusionem à populo peculiariter electo, ut sensus sit: quicumque Masculus ex posteris Abraham non fuerit Circumcisi, non censebitur pertinere ad populum Dei electum: quia ego feci hoc pactum cum Abrahamo & posteris eius, ut nemo, nisi Circumcisi ad populum meum admittatur. Similis loquendi modus est ille Ioan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in regnum Dei.* Hoc enim tam de paruulis quam de adultis intelligendum est.

Hæ duæ posteriores expositiones sunt probabiliores. Prima nullatenus admittenda est. *Primo*, quia per pactum non potest intelligi illud quod Deus fecit cum Adamo in paradiso, de non comedendo fructu arboris: sed necessario debet intelligi pactum Circumcisionis, ut ex toto contextu patet. Nam in illo capite nominatur octies pactum, vel foedus Dei, & semper accipitur pro pacto Circumcisionis.

Secundo, quia verba illa: *Delebitur anima, &c.* nunquam in Scriptura significant poenam damni, vel gehennæ, sed semper poenam aliquam temporalem. Et quidem aliquando significant poenam mortis. Exod. 12. v. 15. *Quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israël, id est, occidetur.* Et 31. v. 14. *Custodite Sabbathum meum: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui.* Leu. 17. v. 4. *Homo quilibet de domo Israël, si occiderit bouem aut ouem, & non obtulerit oblationem Domino, quasi si sanguinem fuderit, sic peribit de medio populi sui.*

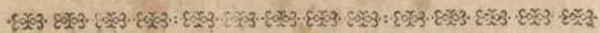
Aliquando significant legalem excommunicationem, vel separationem à populo, Leu. 7. v. 21. *Anima, quæ tetigerit immundiciam hominis, interibit de populis suis.* Et cap. 9. v. 19. *Si quis post biduum comederit ex hostia pacifica, peribit anima illa de populo suo.* Et Num. 19. v. 20. *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ.*

Ad argumentum *secundum* respondeo, quod Innocentius nihil definiuit, sed tantum insinuauit priuatam suam sententiam.

Ad *tertium*, Circumcisio fuit figura Baptismi quoad

68 CAP. IV. DE SACRAMENTIS
characterem. Duo enim præstat baptismus, *primo*, tollit peccatum originale conferendo gratiam iustificantem. *Secundo*, imprimi characterem, quo Christiani ab aliis distinguuntur. Circumcisio ergo fuit figura Baptismi quoad hoc posterius. Ad *quartum*, Sufficiens causa, cur Infantes debuerint circumcidi, fuit hæc, ut reputarentur de populo & hæreditate Dei.

Ad *quintum*, Nos idem remedium peccati originalis assignare possumus pro masculis: quod autores contrariæ sententiæ assignabunt pro fœmellis.

CAPVT IV.

De secundario effectu Sacramentorum, qui est character.

CHARACTER proprie significat signum, vel sigillum, quo res aliqua signari solet ob aliquam ex tribus causis. *Primo*, ut cognoscatur, & ab aliis distinguatur: quo pacto oues solent signari characterem domini sui. *Secundo*, ut in maiori precio habeatur, quo pacto pecunia est signata regio sigillo. *Tertio*, ut ad aliquod officium deputetur, ut milites signantur characterem militari. Potest autem res aliqua dupliciter signari. *Primo*, characterem sensibili, & corporali. *Secundo*, spiritali. Hic agimus de characterem spiritali: quo signatur anima hominis Christiani. De hoc tria disputari solent & possunt, *Primo*, an aliqua Sacramenta imprimant huiusmodi characterem. *Secundo*, an character ille sit qualitas, & in qua specie qualitatis. *Tertio*, an sit immediate in anima, an in potentia eius.

QVÆSTIO I.

An aliqua Sacramenta imprimant characterem?

HÆretici planè negant characterem Sacramentalem, ut Calvinus in *antid. Concil. Trident. sess. 7. c. 9.* Kemnitius in *2. p. Exam. p. 129.* Tilmannus Heshusius in *lib. de erroribus Pontificiorum, tit. 5.* & alij recentiores. Probant *primo*,

primo, quia in Scripturis, & Patribus nulla fit mentio characteris. *Secundo*, quia inter ipsos etiam Scholasticos nihil est certum. *Tertio*, quia primus autor, seu excogitator characteris fuit Innocentius I I I. qui multa mala partim decreuit, partim fecit. His tribus argumentis vtitur Kemniti-
 us, & totidem mendacia committit. Nam *primo* falsum est, apud Patres nullam mentionem fieri characteris, vt paulò post patebit. *Secundo*, falsum est inter Scholasticos nihil esse certi de caractere. Omnes enim fatentur concedendum esse characterem spiritualem, licet aliqui dubitent de modo probandi. *Tertio*, falsum est, Innocentium excogitasse characterem, quia *in cap. Maiores, de bapt.* refert opinionem quorundam afferentium eos qui inuiti baptizantur, accipere solùm characterem, sicut accipiunt illi qui baptizantur fictè. Non ergo ipse primus excogitauit characterem.

2 Prima Conclusio: Sacramenta veteris Legis non imprimant characterem spiritualem. Ita D. Thom. *art. 1. ad 3.* & alij passim, excepto Scoto. Ratio est, quia non erant instituta ad conferendum effectum spiritualem ex opere operato, sed tantùm legalem.

3 Secunda Conclusio: Nec omnia Sacramenta nouæ Legis imprimunt characterem, vt patet de Eucharistia, Pœnitentia, extrema Vnctione, & Matrimonio. Ita D. Thom. *art. 6.* & alij passim. Ratio, quia Sacramenta, quæ iterari possunt, non imprimunt characterem, vt dicam paulò post. Atqui supra dicta quatuor iterari possunt. Ergo, &c.

4 Tertia Conclusio: Hæc tria, Baptismus, Confirmatio, & Ordo imprimunt in anima characterem spiritualem. Est communis sententia definita in Concilio Tridentino, *sess. 2. cap. 9. de Sacramentis in genere*; & videtur esse recepta per traditionem Ecclesiasticam à temporibus Apostolorum. Colligitur ex quibusdam Scripturæ locis: vt 2. Corinth. 1. v. 21. *Qui unxit nos Deus & signauit nos.* Eph. 1. v. 13. *In qua & credentes signati estis.* Item Eph. 4. v. 30. *Nolite Spiritum sanctum contristare.* Vide Bellarm. *lib. 2. cap. 20.* vbi explicat & defendit hæc testimonia.

Probatur *secundo*, ex Patribus apud eundem Bellar. *c. seq.*

Probatur *tertio*, ratione; quia hæc tria Sacramenta non possunt repeti, cum tamen alia possint. At non potest dari alia causa huius discriminis, nisi character. Ergo illa tria imprimunt characterem, non autem alia. Minor probatur, quia si admittamus characterem, clara est ratio discriminis; ideo enim quædam Sacramenta non possunt repeti, quia quando semel data sunt, semper manent in suo effectu: Alia possunt repeti, quia non manent, nec in se, nec in suo effectu. Gratia enim, quæ est effectus solus aliorum Sacramentorum, facile potest amitti, & sæpè amittitur. Deinde, etiam si aliquando non amittatur, tamen augeri potest; & sic Sacramentum potest repeti, ut gratia augeatur. At character non potest augeri per repetitionem eiusdem Sacramenti. Hæc ratio rectè ostendit, cur tria Sacramenta non repetantur, & alia repetantur, ut Concilium Tridentinum docet. Si autem hæc ratio non admittatur, nulla alia sufficiens reddi potest; ut prolixè ostendit Bellarm. *cap. 22.*

QVÆSTIO II.

An character sit qualitas, & in qua specie qualitatıs?

1 **P**rima Conclusio: Character non est relatio, sed absoluta qualitas. Ita omnes Scholastici, excepto Scoto & Durando. Scotus enim dicit, esse relationem realem: Durandus relationem rationis. Neutrum placet, quia non potest assignari fundamentum huius relationis. Vel enim esset anima, vel fides, aut gratia. Non anima, quia cum anima sit in omnibus hominibus, omnes haberent characterem. Non fides aut gratia, quia character potest consistere sine fide & gratia. Potius ergo dicendum est, esse qualitatem absolutam & realem.

2 Secunda Conclusio. Character est in prima specie qualitatıs. Est enim dispositio quædam, seu habitus, qui tria habet officia. Primum est aptum facere ad cultum Divinum. Character enim est quædam potestas spiritualis, & supernaturalis, partim actiua, partim passiva. Et quidem
 character

Charaeter Baptifimi eft paffiua potestas, quia facit hominem aptum ad fufcipienda omnia alia Sacramenta, & fine ipfo nulla aliorum Sacramentorum fufceptio eft legitima & rata.

Charaeter Ordinis eft actiua potestas ad miniftranda aliis Sacramenta. Charaeter Confirmationis partim eft paffiuus, quia facit hominem aptum ad alia Sacramenta fufcipienda: partim actiuus, quia facit aptum ad profitendam fidem. Nota tamen iftam potentiam non effe actiuam phyficè, fed tantum moraliter, vt plerique docent.

Secundum officium eft, confignare hominem Chrifto. Nam quia potentia illa deriuatur à Chrifto tanquam fummo Sacerdote, ideo aliquo modo facit nos fimiles Chrifto.

Tertium eft, diftinguere hominem ab aliis. Nam Sacerdotes diftinguuntur à Laicis, & Laici Confirmati à non Confirmatis, & Baptizati à non Baptizatis.

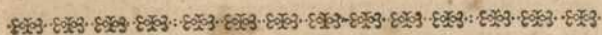
Q V Æ S T I O III.

An charaeter immediatè fit in anima?

1 **P**rima Conclusio: Charaeter Sacramentalis immediatè eft in fola anima, tanquam fubieeto. Nota omnes Scholafticos confentire, charaeterem effe in anima, fed plerofque dubitare, an mediatè, vel immediatè. Aliqui volunt, immediatè effe in intellectu tanquam difpofitionem neceffariam ad exercendos actus intellectus. Aliqui ponunt immediatè in voluntate tanquam difpofitionem ad actus charitatis eliciendos. Aliqui denique fimpliciter ponunt in fubftantia animæ; quod magis videtur effe ad mentem Concilij Tridentini, *feff. 7. cap. 9.* vbi dicit, charaeterem imprimi in anima.

2 Secunda Conclusio: Charaeter Sacramentalis eft omnino indelebilis: vt habetur in Concilio Tridentino *loco citato*, & ab omnibus conceditur. Ratio à pofteriori eft, quia conftat illa Sacramenta quæ imprimunt charaeterem, non poffe repeti. A priori multæ rationes adducuntur: fed potiffima eft, quia charaeter non habet contrarium à quo corrumpatur: & præterea exiftit in fubieeto incorruptibili.

Non enim est sicut habitus fidei, & aliarum virtutum, qui per actus contrarios tolluntur: neque sicut gratia iustificans, & habitualis, quæ per peccatum mortale extinguitur. *Secundo*, quia character est quædam consecratio animæ hominis Christiani. Consecratio autem tamdiu durat, quamdiu durat res consecrata.

CAPUT V.

De causa Sacramentorum.

DI V V S Thomas agit potissimum de causa instituyente & ministrante. Addam aliquid de suscipiente. Reliquæ causæ, vt materialis, formalis, & finalis faciliè colliguntur ex dictis. Nam ostensum est Sacramenta nouæ Legis constare rebus, & verbis tanquam materia & forma, & instituta esse ad nostram sanctificationem tanquam ad finem proximum & immediatum.

QVÆSTIO I.

An omnia Sacramenta sint à Deo instituta?

1 **P**rima Conclusio: Deus est principalis autor, qui instituit Sacramenta nouæ Legis. Ita D. Thomas *art. 2.* & alij passim. Ratio: quia is solus potest instituere Sacramenta tanquam autor principalis, qui sua authoritate potest illis dare vim conferendi gratiam iustificantem, siue vis illa sit moralis, siue physica. Hanc autem vim solus Deus propria authoritate potest dare. Ergo ipse solus potest instituere Sacramenta tanquam autor principalis. Sed quæres, an Deus non posset alicui homini, vel Angelo communicare facultatem instituendi Sacramenta? Resp. Primariam & principalem facultatem non potest communicare puro homini vel Angelo. Illa enim nihil aliud est, quam ipsa essentia, & potentia diuina, quæ personæ creatæ communicari non potest. De facultate delegata dicam in sequenti Conclusionem.

2 Secunda Conclusio: Christus secundum humanitatem instituit Sacramenta nouæ legis, non quidem auctoritate propria & principali, sed delegata siue per commissiōnem. Est communis sententia, & colligitur ex Concilio Tridentino *sess. 7. can. 1.* qui sic habet: *Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Christo instituta, anathema sit.* Et Ambros. *lib. 4. de Sacram. c. 4.* ubi ait: *Auctor Sacramentorum quis est nisi Dominus Iesus?* Ratio, quia Christus fundauit Ecclesiam. Ergo instituit Sacramenta, quæ sunt quasi fundamenta Ecclesiæ, vt rectè argumentatur D. Thomas *art. 2. ad 3.* Quòd si Apostoli instituissent Sacramenta, dicerentur etiam fundasse Ecclesiam, quod tamen falsum est. Confirmatur, quia Apostoli tantum fuerunt dispensatores mysteriorum Dei, non autem institutores vel auctores; vt colligitur ex *1. Cor. 4. v. 4.* *Quid igitur est Apollo? quid uerò Paulus? Ministri eius cui credidistis.* Et *c. 4. v. 1.* *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

3 Quæres primo: Quid Christus secundum humanitatem plus fecerit circa Sacramenta nouæ legis, quam Moyses circa Sacramenta vetera. Respondeo. Moyses nihil aliud fecit quàm quod promulgauerit voluntatem diuinam in instituendis Sacramentis: Christus autem non solum promulgauit; sed etiam potestate delegata usus est in institutione Sacramentorum: & per sua merita obtinuit Sacramentis vim conferendi gratiam iustificantem.

4 Quæres secundo: Quæ fuerit illa potestas delegata in Christo. Respondeo. Fuit potestas determinandi certas ceremonias externas, quæ haberent vim iustificandi ex opere operato per merita Christi. Potuit enim Christus pro suo arbitrio constituere, vt hæc potius ceremonia adhiberetur quàm illa ad hominem iustificandum; quod Apostolis concessum non fuit.

5 Ex hac Conclusione sequitur errasse quosdam Scholasticos, qui putarunt, quædam Sacramenta immediatè instituta esse ab Apostolis, vel ab Ecclesia. v.g. Confirmationem institutam esse in quodam Concilio Meliteni; quod putauit Alex. A. *Jes. 4. p. 2. 24. m. 1.* Similiter extremam vn-

tionem institutam fuisse ab Apostolo Iacobo; quod putavit Magister in 4. d. 23. Denique confessionem institutam esse iure Ecclesiastico, quod docuit glossa de penit. dist. 5. in princ. horum omnium sententia damnata est in Concil. Trident. Canone cit. Plura infra suis locis.

QVÆSTIO II.

*An omnes & soli homines possint esse ministri
Sacramentorum.*

1 **G**eneratim loquendo certum est illum esse sufficientem, & necessarium ministrum ad Sacramenta conficienda, quem ipse Christus sua institutione designavit. Nunc ergo in particulari videndum est quis ille sit.

2 Prima Conclusio: Soli homines sunt sufficientes ministri Sacramentorum. Ita D. Thom. art. 7. & alij passim.

Probatur primo, ex institutione Christi in singulis Sacramentis. Nam solis hominibus dixit Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c.* Luc. 22. v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.* Ioan. 20. v. 12. *Quorum remisseritis peccata, remittuntur eis.* Iac. 5. v. 14. *Inducat Presbyteros Ecclesiæ.* Ephes. 4. v. 11. *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam verò Prophetas, alios autem Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi.* Ex quibus omnibus patet non Angelis, sed hominibus commissum esse ministerium Sacramentorum; iuxta illud 1. Cor. 4. v. 1. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.*

Probatur secundo, quia præcipui ministri Sacramentorum sunt Sacerdotes, qui ex officio ad hoc deputati sunt. Angeli autem non sunt Sacerdotes, ut colligitur. Hebr. 5. v. 1. *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus.* Confirmatur ex D. Thom. art. 5. quia Summus Pontifex Christus, qui est præcipuus minister Sacramentorum, non est Angelus, sed verus homo. Ergo congruum est alios ministros etiam esse homines.

Probatur tertio, quia illi quibus ministranda sunt Sacramenta,

menta, sunt soli homines. Ergo vt seruetur proportio, debent etiam ministri esse soli homines.

Probatur *quarto*, inductione per singula Sacramenta discurrendo. De matrimonio per se constat. Nam ipsi contrahentes sunt ministri illius Sacramenti. Soli autem homines contrahunt. De Confirmatione, Eucharistia, Ordine, Extrema vnctione & absolutione non potest etiam esse dubium. Nullus enim potest illa Sacramenta conficere, nisi habeat characterem Ordinis. De solo Baptismo potest esse difficultas. Nam Scot. *in 4. d. 6. q. 1.* putat Angelum posse baptizare, quia potest assumere corpus, & præstare ea quæ ad baptizandum requiruntur, videlicet abluere infantem, & pronunciare verba cum debita intentione. Fauct D. August. *lib. 2. contra Parmenianum, cap. 15.* cum ait: *ne-
mo accipit sine dante*: Sed quod attinet ad sanctitatem Baptismi adest Deus, qui dat siue per hominem, siue per Angelum.

3 Dicendum tamen est solum hominem secundum legem ordinariam posse esse ministrum Baptismi, vt patet ex rationibus allatis. Augustinus non loquitur de lege ordinaria, sed assignat varios modos, quibus Deus potest sanctitatem conferre vel per hominem, vel per Angelum, vel per se ipsum.

4 Hinc sequitur *primo*, licet Angeli secundum legem ordinariam non possint vllum Sacramentum ministrare, quia non sunt ad hoc ordinati à Christo; posse tamen id facere ex speciali priuilegio, quia Deus non alligauit suam potentiam ad vnum modum operandi. Huc spectat illud Niceph. *lib. 11. bist. c. 20.* de quodam Amphilochio, qui ab Angelo fuit consecratus Episcopus, & eam consecrationem ratam habuerunt alij Episcopi, qui verisimiliter credebant fuisse bonum Angelum qui id fecisset, & proinde fecisse ex dispensatione Dei. *Secundo*, animam separatam non posse ministrare Sacramenta secundum legem ordinariam, quia reuera non est homo.

5 Quæres, quid si anima redeat ad suum corpus, & illud iterum informet: Resp. Si rediret ad corpus mortale, & esset in statu viatoris, tunc posset ministrare Sacramentum:

mentum : Si autem rediret ad corpus gloriosum , & esset in statu gloriæ , fortè non posset ; tametsi contrarium videatur sentire S. Thom. *art. 7. ad 2.* Christus enim non instituit ministros Sacramentorum, nisi homines hic nobiscum viuentes.

6 Tercio sequitur, multò minùs diabolus posse ministrare Sacramenta, quòd contra Luth. in *lib. de Missa priuata*, vbi dicit diabolus in assumpto corpore baptizantem, consecrantem, aut peccata remittentem, validè eadem præstare. Sed errat, quia si Angelus bonus id non potest, multò minùs diabolus.

7 Obiicit Lutherus : Membra diaboli possunt baptizare, consecrare, & peccata remittere, vt patet de Iuda proditore, & aliis malis Sacerdotibus. Ergo etiàm ipse diabolus. Resp. mali Sacerdotes id non faciunt, quatenus sunt membra diaboli, sed quatenus sunt ministri Christi. Sunt autem ministri Christi, quatenus sunt veri homines ad hoc officium deputati.

8 Secunda Conclusio : Tametsi soli homines possint esse ministri Sacramentorum, non tamen omnes & singuli. Nam *primo*, infantes & amentes nullum Sacramentum ministrare possunt, quia non habent vsum rationis, ac proinde non possunt habere debitam intentionem, de qua postea. *Secundo*, qui non habent characterem Ordinis, non possunt esse ministri Confirmationis, Eucharistiæ, Absolutionis, Ordinis, & Extremæ Vnctionis. Hoc infra suo loco contra Lutherum probandum est, qui putat omnes baptizatos esse veros Sacerdotes, & habere potestatem ministrandi omnia Sacramenta.

QVÆSTIO III.

An intentio Ministri requiratur ad valorem Sacramenti?

Loquor de intentione ministri circa ipsum Sacramentum. Hæc autem potest esse triplex. *Prima*, est intentioni proferendi verba, & faciendi externam actionem. *Secunda*, est intentio faciendi Sacramentum, vel saltem in confuso faciendi id, quod Ecclesia. *Tertia*, est intentio conferendi

ferendi effectum Sacramenti. Quæritur ergo an minister, si non habet aliquam talem intentionem, valide conferat Sacramentum, seu (quod idem est) an valor Sacramenti pendeat ab intentione ministri? Est autem præcipua difficultas de secunda intentione, an illa ad valorem Sacramenti necessaria sit. Negant hæretici nostri temporis, asserentes Sacramentum esse validum, quando res & verba adsunt: etiamsi minister ioco, vel irrisoriè omnino faciat. Ita Lutherus *lib. de capt. Bab. & in art. 12. errorum, quæ Leo Papa damnauit*: & *in lib. de Missa priuata*. Caluin. *in Antid. Conc. Trident. sess. 7. c. 11.* Kemnit. *2. p. Exam. pag. 141.* Heshufius *lib. de 600. erroribus Pontificiorum loco 15. & alij.*

Fundamentum illorum est, quia Sacramenta solùm instituta sunt ad excitandam fidem; hanc autem possunt excitare in suscipientibus, quacumque tandem intentione fiant à ministris. Ex Catholicis videtur idem sentire Ambrosius Cathar. *in opuscul. de intentione ministri*, vbi dicit requiri intentionem faciendi actum externum, non tamen faciendi illum actum, quatenus Sacramentalis est.

2 Prima Conclusio. Ad valorem Sacramenti requiritur in ministro intentio non solùm faciendi actum externum, sed etiam faciendi Sacramentum, seu faciendi id quod Ecclesia facit, & quod Christus instituit. Ita Schol. *in 4. d. 6.* Et definitur in Conc. Trid. *sess. 7. c. 11.* his verbis: *Si quis dixerit in ministris, dum Sacramenta consiciunt, non requiri intentionem, saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.*

Ratio debet sumi ex institutione Christi. Potuit enim dupliciter instituere Sacramenta. *Primo*, determinando solam externam ceremoniam, & dando illi vim conferendi gratiam, quouiescumque & quomodocumque adhibita fuerit, sine vllò ordine ad intentionem ministri. *Secundo*, dirigendo totam institutionem primariò ad ministros, & dando illis potestatem efficiendi Sacramenta.

Hoc posteriori modo facta est institutio à Christo, vt patet ex illo Ioan. 2. v. 22. *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.* Et Luc. 22. v. 19. *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde sic argumentor: Christus ita instituit Sacramenta, vt debeant procedere ex potestate data ministris, tanquam propriæ

proprie actiones eorum; ita ut ministri dicantur remittere peccata, baptizare, confirmare, &c. Ergo ex vi illius institutionis requiritur intentio ministri ad conficiendum Sacramentum.

Sequela patet, quia illa potestas conficiendi Sacramenta data est ministro, ut ea utatur more humano, id est, censetur operari ex potestate sibi data. At non potest ita operari, nisi habeat voluntatem conficiendi id quod ipsi concessum est per illam potestatem. Est autem ipsi concessum efficere Sacramentum. Ergo debet velle efficere Sacramentum, quia debet velle operari ex sua potestate.

Confirmatur ex 1. Cor. 4. v. 1. *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Nam ille proprie dicitur dispensator, cuius potestati & arbitrio committitur aliquarum rerum distributio, quæ fieri debet more humano; atque adeo cum voluntate dispensandi res tali potestate commissas. Cum ergo ministri sint dispensatores Sacramentorum, debent habere voluntatem ea dispensandi, iuxta potestatem à Christo concessam; alioqui proprie non facerent officium dispensatoris.

Hoc sensu definitum est in Concilio Trid. *sess. 14. cap. 6.* Absolutionem Sacerdotis non esse nudum ministerium, sed actum iudicalem quo pronuntiatur sententia. Ergo non potest fieri sine voluntate iudicandi & proferendi sententiam. Et ibidem additur: Si Sacerdoti desit animus verè absoluendi, nihil fieri.

Probat *secundo*, quia si intentio non esset necessaria, sequerentur tria absurda, ut notat Hugo de S. Victore *lib. 2. de Sacram. p. 6. cap. 13.* Nam *primo*, si parens aliquis duceret filium ad balnea, & dum illum immergit, signaret eum cruce & diceret: Lauo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, nihil cogitans de Baptismo, sed tantum inuocans Deum, ut illa lotio benè cedat ad sanitatem corporis; tunc ille puer deberet dici baptizatus, quod est planè ridiculum. *Secundo*, si Sacerdos in mensa legeret Euangelium ut fieri solet in mensis Prælatorum, & Religiosorum, & inter legendum pronuntiaret. *Hoc est corpus meum*; iam totus panis illius mensæ esset consecratus si non requireretur
intentio.

intentio. *Tertio* si, cum aliquis ancillam conducit, diceret: accipio te in meam (intelligens ancillam, sed non exprimens) & illa similiter diceret: accipio te in meum (intelligens herum, sed non exprimens) iam illi duo essent coniugati; quod est absurdum.

3 Prima Obiectio. Verbum Dei, quacumque intentione dicatur, excitat fidem in audiente. Sed Verbum Sacramentale est Verbum Dei. Ergo excitat fidem in audiente quacumque intentione proferatur. Ergo non pendet ab intentione ministri. Confirmatur, quia D. Paulus ad Philip. v. 18. gaudet prædicari Verbum Dei quacumque intentione, etiam si aliqui prædicarent ex sola invidia & contentione, quia etiam illo modo prædicatum poterat habere fructum. Ergo similiter Verbum Sacramentale potest esse utile, licet mala intentione proferatur.

Resp. hoc argumentum procedit apud eos qui sentiunt cum Lutero & Caluino, Sacramenta tantum instituta esse ad excitandam fidem, & solam fidem iustificare: at apud nos nihil concludit. Tametsi enim concedamus Verbum Dei quacumque intentione prolatum posse excitare fidem: non tamen concedimus Verbum Dei quacumque intentione prolatum posse habere effectum Sacramentalem. Ratio discriminis est, quia ad excitandam fidem non requiritur vlla efficientia, sed sufficit significatio Verborum: requiritur autem efficientia ad effectum Sacramentalem. Ad confirmationem dico: aliud est intendere non concionari, aliud intendere concionari ob malum finem. Paulus de hoc posteriori loquitur: & hoc modo concedimus Baptismum esse verum & efficacem, quando minister intendit baptizare, licet ob malum finem.

4 Secunda Obiectio sumitur ex vulgari historia de Athanasio, qui, cum esset puer, quosdam alios pueros per iocum baptizavit, & tamen eum Baptismum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus, ut referunt Ruffinus *lib. 1. hist. c. 14.* Niceph. *lib. 8. c. 44.* Sozom. *lib. 2. c. 16.* Nec dissimilis est historia quam refert Niceph. *lib. 3. cap. vlt.* de quodam puero Iudæo per similem ludum ab aliis pueris baptizato, qui Baptismus in Ecclesia Constantinopolitana approbatus

batus est. Ergo signum est ad veritatem Baptismi non requiri intentionem faciendi Sacramentum, quia talis intentio in illis duobus casibus non fuit.

Resp. cum Hugone de S. Vict. duobus modis posse per iocum sacramenta conferri. *Primo*, ut is, qui confert, intendat quidem verè conferre Sacramentum, sed tamen propositam sibi habet recreationem, tanquam finem externum illius actionis; sicut si Sacerdos verè intendat absoluerè confitentem à peccatis, sed ob finem quæstus faciendi, *Secundo*, ut is qui confert, non intendat conferre Sacramentum, sed iocari & illudere. Prior ludus non impedit veritatem Sacramenti, quia est extrinsecus actioni: posterior impedit, quia est intrinsecus. Ludus Athanasij fuit prioris generis, quia verè voluit baptizare, licèt acceperit illam actionem pro materia ludi & oblectationis. Hoc colligitur ex auctoribus citatis, qui scribunt Athanasium non quosuis pueros, sed solos catechumenos baptizasse, & omnes Ecclesiæ ceremonias adhibuisse. Idem dicendum est de altero exemplo.

5 Tertia Obiectio sumitur ex Augustino *lib. 7. de Bapt. cap. 5.*, ubi non audet definire, an Baptismus per iocum collatus sit validus, sed dicit expectandam esse Dei reuelationem. Resp. Augustinus apertè dicit se de ea re dubitare, quia in nullo Concilio res definita fuerat: nunc autem definita est in Concilio Tridentino *loc. cit.* & in Florentino *in instructione Armenorum*. Nec refert quod hæc Concilia non recipiantur ab aduersariis, quia neque Nicenum recipiebatur à Donatistis in causa Anabaptismi; & tamen Augustinus ubique affirmat rem esse certam & definitam propter illius Concilij auctoritatem. Deinde cum dicit petendam esse Dei reuelationem, satis significat, non esse certum ex Scripturis, an Baptismus ioco collatus sine vera intentione conferendi, sit validus; & tamen aduersarij clamant certum esse ex Scripturis talem Baptismum esse ratum. Ergo ipsi potius repugnant Augustino quàm nos.

6 Quarta Obiectio: Si efficacia Sacramenti penderet ab intentione ministri, nemo posset esse certus se accepisse verum Sacramentum, aut effectum Sacramenti, quia nemo potest

potest esse certus de intentione alterius. Resp. in hac vita non debemus quærere certitudinem fidei de nostra salute & iustificatione; sed sufficit certitudo moralis, vt suppono ex materia de iustificatione: & patet ex illo ad Philip. c. 2. v. 12. *cum metu & tremore salutem vestram operamini.*

Quinta Obiectio. Quando Princeps transigit contractum aliquem per ministrum, non requiritur intentio ministri ad valorem contractus, sed satis est, vt ipse externam actionem exequatur iussu sui Principis. v.g. si princeps per suum famulum mittat mihi dono equum: non est necesse, vt famulus intentionem habeat donandi equum; sed sufficit vt equum mihi à Principe donatum exhibeat. Ergo eodem modo loquendum est de ministro Sacramenti.

Resp. duobus modis fieri potest vt Princeps celebret contractum, vel perficiat aliquod negotium per ministrum, seu legatum. *Primo* vt minister tantum sit nuntius, qui referat voluntatem sui Principis. *Secundo*, vt accipiat potestatem à suo Principe tractandi & transigendi negotium pro suo arbitrio, nomine sui Principis. Priori modo non requiritur intentio ministri, sed posteriore. Minister autem Sacrorum habet se posteriore modo: quia quicquid ipse fecerit nomine sui Principis, hoc habetur ratum à Principe.

7 Secunda Conclusio. Ad valorem Sacramenti non requiritur formalis, & expressa intentio conferendi effectum Sacramenti, sed sufficit ea, de qua dictum est: quia si quis intendat alicui conferre sacramentum Baptismi, etiam si nolit conferre illi characterem & gratiam iustificantem, tamen Baptismus erit validus, nisi ex parte suscipientis impedimentum sit.

8 Dices: D. Thomas *art.* 8. videtur contrarium sentire. Afferit enim externam actionem Sacramenti, cum ex se indifferens sit ad varios effectus, debere determinari ad effectum Sacramentalem per intentionem Ministri. Resp. valdè obscurum est de qua intentione loquatur D. Thomas. Tres sunt expositiones. *Prima* eum loqui de prima tantum intentione, id est, de intentione faciendi externam actionem, ita vt secunda & tertia intentio non sit

necessaria ad valorem Sacramenti. Hoc colligitur ex responsione ad *secundum*, vbi dicit ministrum agere in persona totius Ecclesiæ; & ideo satis esse si proferat verba Sacramentalia in quibus exprimitur Ecclesiæ intentio.

Secunda expositio est, eum loqui de *secunda* intentione, id est, de intentione conferendi Sacramentum: hoc colligitur ex respons. ad 1. vbi dicit ministrum non esse instrumentum inanimatum, sed animatum: & ideo debere seipsum applicare ad opus, per intentionem faciendi quod facit Ecclesiæ. *Tertia* est, eum loqui de *tertia* intentione, id est, de intentione conferendi effectum Sacramentalem. Hoc colligitur ex corpore articuli, vbi dicit actionem externam debere ad hunc effectum determinari per intentionem ministri.

Mihi placet *secunda* expositio: *Prima* valdè fauet hæreticis: *Tertia* non videtur necessaria. Quod autem dicit D. Thomas ministrum agere in persona totius Ecclesiæ, ac proinde satis esse si proferat verba Sacramentalia, quibus exprimitur intentio Ecclesiæ: non debet sic intelligi, quasi id sufficiat ad valorem Sacramenti: quia hoc falsum est, vt ex dictis patet: sed quia sufficit ad pacandum animum suscipientis Sacramentum, qui quando audit ministrum proferentem formalia verba Sacramenti, præsumit Sacramentum esse validum.

Similiter quod dicit D. Thomas externam actionem debere determinari ad effectum Sacramentalem per intentionem ministri; potest sic explicari, vt per effectum Sacramentalem non intelligat gratiam iustificantem, sed ipsum esse Sacramenti, quod est effectus ministri: Hoc sensu intendere effectum Sacramentalem nihil aliud est, quam intendere ipsum Sacramentum per propriam actionem conficere.

Q V Æ S T I O I V.

Qualis debeat esse intentio Ministri?

Intentio variè diuiditur. *Primo*, in actuale, habitua-
lem, & virtuale. *Secundo*, in absolutam & conditio-
natam.

natam. *Tertio*, in veram & falsam, id est, in eam, quæ oritur ex vera cognitione, & quæ ex errore.

Prima Conclusio. Non requiritur necessariò actualis intentio ad conficiendum: nec sufficit habitualis: sed virtualis requiritur & sufficit; quamvis danda sit opera ut actualis habeatur. Ita Schol. in 4. d. 6. Actualis dicitur, quando quis eo tempore quo conficit Sacramentum, actu cogitat de illo conficiendo, & simul vult conficere. Hæc quidem perfectissima est, sed tamen non requiritur, cum non sit semper in nostra potestate. Nam moraliter loquendo non possumus cauere, quin distrahatur aliquando nostra cogitatio, etiam quando res sanctissimas tractamus. Habitualis dicitur promptitudo quædam acquisita per præcedentes actus, qualis etiam in dormientibus esse potest. Hæc non sufficit, quia non potest concurrere ad externam actionem Sacramentalem, nisi mediante interno actu voluntatis, quem supponimus non adesse. Virtualis dicitur, quando actualis intentio in præsentia non adest propter aliquam mentis euagationem: tamen paulò antè adfuit, & in virtute illius fit operatio. Hæc sufficit cum actualis abest.

2 Dices: videretur etiam sufficere intentio habitualis, qualis est in dormiente, vel ebrio. *Primo*, quia D. Thom. art. 8. ad 3. expressè hoc dicit. *Secundo* idem docet August. *trakt. 5. in Ioan.* ubi dicit Baptismum ab ebrio datum esse validum, *Tertio*, quia Baptismus, quem ebrius & amens suscipit, validus est, si priùs habuerit intentionem suscipiendi. Ergo etiam validus est, quem ebrius aut amens conficit, si priùs habuerit intentionem conficiendi.

Resp. *Primo* D. Thom. per habitualem intentionem intelligit virtualement, ut ipse se explicat. Nam solum meminit intentionis actualis & habitualis. Alij Scholastici maioris claritatis gratia fecerunt trimembrem distinctionem, & virtualement appellarunt, quam D. Th. vocat habitualement: & addiderunt aliam habitualement, quam D. Thomas omisit. Resp. *Secundo*, Aug. non loqui de ebrio, sed ebrioso. Sicut enim homicida, aut fur potest validè baptizare, si habeat intentionem actualem aut virtualement, ita etiam ebrioso.

Resp. *Tertio*, non esse simile de conferente & suscipiente Baptismum. Nam qui suscipit, non est principium efficiens Sacramentum, sed est tantum subiectum: ac proinde in illo non requiritur intentio, quæ sit principium actionis humanæ, sed quæ tantum sit dispositio ut subiectum sit capax Sacramenti. At verò in ministro conferente requiritur talis intentio, quæ sit principium externæ actionis humanæ.

Dices *secundo*, si requiritur intentio, quæ sit principium externæ actionis. Ergo requiritur talis intentio, quæ influat in externam actionem. Ergo intentio virtualis non sufficit, quia illa non potest influere in actionem externam, quæ iam fit. Nam intentio virtualis nihil aliud est, quam actus præteritus, qui censetur moraliter manere, quamdiu non reuocatur. Actus autem præteritus non potest influere in actionem præsentem.

Resp. intentio virtualis non potest physicè influere in actionem externam Sacramentalem, ut bene probatur: potest tamen influere moraliter. Nam ex vi primæ intentionis actualis incipit homo explicare se ad Sacramentum conficiendum; & progressu temporis licet interrumpatur actualis intentio, censetur tamen manere moraliter, quatenus vi illius continuatur & perficitur externa actio Sacramentalis.

4 Dices *tertio*, externa actio non solum in fieri, sed etiam in conseruari pendet ab intentione, seu voluntate interna. Ergo sicut externa actio non potest inchoari sine actuali intentione: ita neque conseruari & perfici. Propter hoc argumentum quidam putant actualem intentionem relinquere post se aliquam virtutem actiuam, quæ sit principium actionis externæ. At difficile est explicare, quæ & qualis sit illa virtus, & in quo subiecto recipiatur. Richardus in 4. d. 6. art. 1. q. 3. ad 2. dicit esse quandam qualitatem, seu dispositionem ac veluti impetum, qui vi actualis intentionis imprimitur exterioribus organis potentiæ motiuæ: & durat cessante actuali intentione. Sicut in lapide proiecto imprimitur aliquis impetus ab actione proicientis, per quem impetum effectiuè continuatur motus lapidis, etiam cessante actione proicientis.

Resp.

Resp. Non opus est fingere huiusmodi impressam qualitatem in potentiis exterioribus, neque necesse est, vt externa actio semper pendeat ab actuali intentione in conseruari. Quando enim minister Sacramenti per debitam intentionem semel applicuit externas potentias ad actionem Sacramentalem : tunc etiam si interrumpatur actualis intentio, tamen potentia manent applicatae, & continuant suos motus, donec vel perficiant illos, vel per contrariam intentionem, aut aliquod superueniens impedimentum interrumpantur. Hoc sensu actualis, quae iam interrupta est, dicitur virtualiter manere, quia vi illius perseuerat actio externa, quae per illam fuit inchoata.

5 Secunda Conclusio. Ad efficiendum Sacramentum necessaria est intentio absoluta : neque sufficit conditionata, nisi talis sit, quae statim transeat in absolutam. Prima pars patet, quia intentio debet esse efficax, at sola absoluta est efficax. Ergo illa est necessaria. Secunda pars explicatur, quia conditio appositae intentioni, vel est de praeterito, vel de praesenti, vel de futuro.

Si est de praeterito, vel praesenti, necesse est, vt vel omnino destruat intentionem, vel vt illam relinquat absolutam & efficacem. Nam si conditio illa nec fuit, nec est, iam destruit intentionem; quia voluntas sub conditione, non posita conditione, nulla est. Si vero conditio illa vel fuit, vel est, iam intentio transit in absolutam, quia voluntas sub conditione, posita conditione fit absoluta. Hoc modo fit, quando quis baptizat alterum sub hac conditione : Ego te baptizo si non es baptizatus. Nam si baptizatus non est, intentio fit absoluta, & perficit Baptismum : si autem baptizatus est, intentio destruitur, & non perficit Baptismum.

Iam vero si conditio appositae sit de futuro, semper est contraria substantiae Sacramenti, & nihil efficit. Vt v.g. Si quis dicat : Ego te absoluo a peccatis si restitutionem feceris. Ratio est. Quia conditio de futuro suspendit praesentem intentionem, & facit vt minister in praesenti non habeat voluntatem faciendi Sacramentum. Ergo in praesenti non fit Sacramentum.

6 Quæres: An, si postea impleatur conditio, tunc saltem fiat Sacramentum? Respondeo negatiuè. Ratio est, quia non potest fieri Sacramentum, nisi adsit materia & forma Sacramenti. At postea, cum impletur conditio, non adest materia & forma Sacramenti, quippe quæ iam præterit. Ergo tunc non fit Sacramentum.

7 Circa hanc conclusionem disputari solent aliquot curiosæ quæstiones. Prima, An hæc intentio conditionata sufficiat ad Sacramentum: Ego te baptizo si es prædestinatus, videtur sufficere, si conditio est posita: nec refert, quod nos ignoremus, an posita sit, nec ne. Nostra enim cognitio vel ignorantia, nihil facit ad valorem Sacramenti: alioqui non esset verus Baptismus, si quis ita diceret: Ego te baptizo si non es baptizatus, præsertim si baptizans ignoraret, an conditio illa posita esset, nec ne.

Aliqui tamen negant sufficere intentionem supradictam. Ratio est, quia conditio, quæ apponitur in actionibus, vel contractibus humanis, debet esse talis, ut humano modo cognosci possit: alioqui semper essemus incerti de valore actionum & contractuum humanorum. Atqui illa conditio: Si tu es prædestinatus; nequit humano modo cognosci. Ergo nequit sufficere ad valorem actuum & contractuum humanorum.

8 Secunda quæstio curiosa est: An hæc intentio conditionata sufficiat ad Sacramentum: Ego te baptizo si es Catholicus, non autem, si es hæreticus. Negat Sotus in 4. dist. 1. q. 1. art. 8. Ratio, quia, qui sic baptizat, non intendit facere, quod facit Ecclesia, ergo nihil facit. Antecedens probatur. Quia Ecclesia intendit, ut Sacramentum sit validum, etiam si conferatur hæretico, cuius contrarium Minister ille intendit. Aliis tamen non placet hæc sententia, quia si talis conditio reuera ponitur in hoc baptizando, iam intentio Ministri transit in absolutam. Ergo absolute intendit baptizare illum. Ergo nihil deest ad rationem Baptismi, si materiam & formam applicet, quod suppono illum facere.

Dices: Non intendit omnia, quæ intendit Ecclesia. Respondeo. Satis est, quod circa hunc Catholicum intendit

tendit facere, quod facit Ecclesia, videlicet baptizare : quia valor huius Baptismi in indiuiduo non pendet ex intentione generali circa omnes homines : sed solùm ex intentione particulari circa hunc Catholicum.

Confirmatur, quia quod nolit hunc baptizare, si est hæreticus, potest fieri, vel ex priuato errore, quo putat hæreticos non esse baptizandos : vel ex odio quo prosequitur hæreticos. Neutrum obstat, tum quia error non impedit, nisi destruat aliquid eorum quæ sunt de substantia subiecti : tum quia qui ex odio non vult baptizare hæreticum, reuera non baptizat, cum non habeat intentionem.

Dices : Non vitur vera forma qui sic baptizat : Ego te baptizo si Catholicus es, non autem, si hæreticus es. Respondeo. Illa conditio apposita, nec est pars formæ, nec illam aut mutat, aut destruit.

9 Tertia Conclusio : Vt Sacramentum sit validum, necesse est, vt intentio Ministri dirigatur ad certam aliquam personam vel materiam, circa quam versetur absque substantiali errore. Prima pars patet ex ipsis formis Sacramentorum : *Baptizo te : Absoluo te.* Nam illa pronomina designant determinatam personam ad quam dirigi debet intentio Ministri. Similiter in forma Eucharistiæ pronomem *Hoc* designat determinatam materiam consecrandam. Ratio communis est, quia intentio Ministri debet esse efficax & operatiua. Operationes autem sunt circa singularia.

Secunda pars, videlicet quod intentio debeat esse sine errore substantiali, probatur, quia si intentio caderet in hanc materiam vel personam, & actio Sacramentalis versaretur circa aliam, iam talis actio non procederet ex tali intentione : ac proinde esset actio sine intentione, quod est contra valorem Sacramenti.

Dices : Licet error substantialis sit contra valorem matrimonij : non tamen videtur esse contra valorem absolutionis : Nam valida esset absolutio, si absoluerem Petrum legitimè mihi confitentem peccata sua, etiam si ego putarem esse Paulum, qui mihi confiteretur : & hoc modo errarem in persona.

Respondeo : Hoc totum pendet ex intentione, Nam si

ego intendam absoluere illam personam quæ mihi confitetur, etiam si nesciam quæ sit illa persona, valida est absolutio, quia intentio directè fertur in personam confitentem. Vnde error ille, quo puto personam illam esse Pauli, cum sit Petri, non est substantialis, sed accidentalis. Si autem præcisè intendo absoluere personam Pauli, excludendo omnes alias personas, tunc nulla erit absolutio, nisi persona Pauli confiteatur. Vnde si tali casu Petrus confiteretur, non esset absolutus.

QVÆSTIO V.

An fides & probitas Ministri requiratur ad valorem Sacramenti?

1 **P**rimus error est, non esse valida Sacramenta, quæ conferuntur ab Hæreticis & Schismaticis post eorum separationem ab vnitæte Catholica. Ita olim docuerunt Asiatici, teste Eusebio *lib. 7. histor. c. 6.* Et Africani, teste Augustino *lib. 2. de Baptismo, cap. 7.* vbi etiam indicat primum auctorem huius erroris fuisse Agrippinum Episcopum Carthaginensem, sancti Cypriani prædecessorem. Hunc secutus est sanctus Cyprianus cum multis Africæ Episcopis, sic tamen vt non propterea se separaret ab vnitæte Ecclesiæ, vt ipsemet fatetur in epistola ad Quintum; & in epistola ad Pompeium; vnde nunquam hæreticus habitus est; imò multi putant eum postea reuocasse sententiam, vt testatur Diuus Augustinus *epistola 48. ad Vincentium.* Cæteros Episcopos, qui adhæserant Cypriano, constat errorem reuocasse, permotos auctoritate Stephani Romani Pontificis, vt scribit D. Hieron. *in dialogo contra Luciferianos.* Secuti sunt paulò post Donatistæ, qui pertinaciter eundem errorem tenuerunt & auxerunt, vt passim patet apud D. Augustinum *tom. 7.*

2 Secundus error est, non esse valida Sacramenta quæ conferuntur ab hominibus existentibus in peccato mortali, siue sint Catholici, siue Hæretici & Schismatici. Ita n aliqui ex Donatistis, teste Augustino *lib. 2. contra Iulium Grammat. cap. 28.* Item Apostolici, teste Diuo

Bernardo

Bernardo *serm. 66. in Cant.* Item Albigenſes, teſte Antonino in ſumma Theologica *pag. 4. titulo 11. cap. 7. §. 5.* Huc etiam referri poteſt error Vuicleſi, qui docuit non eſſe valida Sacramenta quæ conferuntur à præcitis, ſive iuſti ſint, ſive impij; ſed ea tantùm, quæ conferuntur à prædeſtinatis, vt patet ex Concilio Conſtantiensi, *ſeſſ. 8.* & ex Thoma Vualdenſi *tom. 2. cap. 14.*

3 Tertiſ error eſt, Hæreticos aut malos Miniſtros poſſe quidem validè conferre Sacramentum (quod eſt contra primum & ſecundum errorem) non tamen effectum Sacramenti. Ita videntur ſenſiſſe Luciferiani, vt colligitur ex diuo Hieronymo *loco citato*, vbi refert hæc eorum verba: qui ipſe peccator eſt, quomodo poteſt peccata dimittere? quomodo ſanctum ſacrilegus facit?

4 Prima Concluſio: Valor Sacramenti per ſe non pendet ex fide, vel ſanctitate miniſtri; ac proinde validum eſt Sacramentum quod conferitur ab hæretico, vel ſchiſmatico, vel peccatore, dummodo reliqua neceſſaria concurrant. Ita Auguſtinus & alij, contra Cyprianum & Donatiſtas, & definitum eſt in variis Conciliis. Solet autem tribus modis probari.

Probatur *primo*, ex traditione & conſuetudine Eccleſiæ à temporibus Apoſtolorum. Hoc modo ſe præcipuè defendit Stephanus Papa, vt fatetur Cyprianus in epiſtola ad Pompeium. Eodem argumento vtitur Auguſtinus, præfertim *lib. 2. de bapt.* vbi ſic habet: Si conſuetudinis robore tenebatur orbis terrarum; & hæc ſola opponebatur inducere volentibus nouitatem. Et Vincentius Lirinienſis in commonitorio dicit, tantùm valuiſſe apud Eccleſiam hoc argumentum ductum à traditione & conſuetudine Eccleſiæ, vt hoc vno ſuperata fuerit cauſa Cypriani, qui ſumma eloquentia, & frequentiffimo ſanctiſſimorum Epiſcoporum Concilio, & multis diuinæ Scripturæ locis, contra veritatem pugnabat.

Secundo, probatur ratione, quia miniſter Sacramentorum operatur autoritate & poteſtate à Deo accepta, vt omnes concedunt. Hanc autem poteſtatem non aufert Deus, propter peccatum aut infidelitatem miniſtri. Ergo

non obstante peccato, aut infidelitate potest minister conficere Sacramentum. Minor patet *primo*, quia Iudas peccator erat & reprobus; & tamen baptizabat, ut colligit Augustinus *tract. 5. in Ioan.* ex illo *Ioan. 4. v. 2. Iesus non baptizabat, sed Discipuli eius.* Quod autem valide & efficaciter Iudas baptizavit, probat August. ex eo, quia non legimus rebaptizatos, quos ille baptizauerat. *Secundo*, patet eadem minor, quia potestas conficiendi Sacramenta non est gratia gratum faciens, sed gratis data. Ergo potest consistere cum improbitate vitæ, sicut aliæ gratiæ gratis datæ. *Tertio*, quia potestas illa non datur in utilitatem ministri, sed aliorum. Ergo non debet auferri propter peccatum ministri; quia alij non debent puniri propter culpam alterius. *Quarto*, quia Deus non aufert potestatem iurisdictionis propter peccatum. *1. Petr. 2. v. 18. Subditi estote dominis non tantum bonis, sed etiam dyscolis.* Ergo nec potestatem ordinis. Hæc enim minus dependet à probitate vitæ, quàm illa. Minus enim dominantur passiones in Sacramentis ministrandis, quàm in imperando.

Tertio probatur à similibus exemplis. *Primo*, quia qui circumcisi erant à Samaritanis (qui habebantur hæretici apud Iudæos) non circumcidebantur iterum; sed admittebantur tanquam legitimè Circumcisi. August. *lib. 1. contra Crescen. c. 31.* Deinde, quia verbum Dei efficaciter prædicatur ab improbis. August. *lib. 4. de bapt. cap. 11.* colligitur ex Philip. *1. v. 17.* vbi dicitur: *Quidam ex contentione Christum annunciant.* *Tertio*, quia nihil refert ad efficaciam sementis & plantationis, an lotis, an sordidis manibus fiat; modo bonum sit semen & terra fertilis. August. *lib. 3. de bapt. c. 10.* Et parum refert, utrum aqua ad areolas irrigandas transeat per canalem lapideum, aut argenteum. August. *tract. in Ioan.* Denique non minùs rectè imprimit imaginem regis sigillum ferreum quàm aureum; ut docet Nazianz. *in orat. de Bapt.*

5 *Secunda Conclusio*: Sicut valor Sacramenti non pendet ex fide, vel sanctitate ministri; ita nec effectus Sacramenti: ac proinde non solum validus est Baptismus qui confertur ab hæretico, vel improbo ministro: sed etiam effectum

effectum habet, si suscipiens non ponat obicem. Probatur primo, de effectu characteris. Nam ideo Baptismus ab hæretico datus iterari nequit, quia imprimit characterem indelebilem.

Secundo probatur de effectu gratiæ, quia Sacramenta semper conferunt gratiam non ponentibus obicem. Conc. Trident. sess. 7. cap. 6. & 7. Atqui Sacramenta data ab hæreticis, vel iniquis ministris sunt valida Sacramenta; vt probavi in prima Conclusionem. Ergo semper conferunt gratiam non ponentibus obicem. Confirmatur exemplo parvulorum, qui à malis Ministris baptizati sunt: non enim rebaptizantur quando sunt in periculo mortis. Ergo vel gratiam iustificantem habent, vel relinquuntur sine villo remedio salutis, quod est absurdum.

6 Prima obiectio: Eccles. 24. v. 4. *Ab immundo quis mundabitur?* Et v. 30. *Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lautio illius;* Et Psal. 140. v. 5. *Oleum peccatorum non impinguet caput meum.* Quibus testimoniis utebantur Episcopi Africani, vt constat ex libro Augustin. contra Donat. Confirmatur, quia nemo dat quod non habet. Sed hæretici, & peccatores non habent gratiam & remissionem peccatorum. Ergo illam non dant. Ergo nec efficaciter ministrant Sacramenta.

Respondeo ad primum locum, Ministrum Sacramenti non mundare alios sua propria virtute, sed virtute Christi qui per Ministrum operatur. Ad secundum respondeo, verba illa non integrè citata esse ab Africanis. Textus enim sic habet: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lautio illius?* Vbi particula illa, *Baptizari à mortuo,* non significat baptizari à malo Ministro, sed mundari à fordibus legalibus, vt sensus sit: qui mundatur à fordibus, & iterum tangit fordes, quid prodest illi ablutio? Ad tertium dico, per oleum peccatoris intelligi adulationem. Ad Confirmationem dico distingui minorem; licet enim hæretici & peccatores non habeant gratiam iustificantem & remissionem peccatorum formaliter, habent tamen ministerialiter, quod sufficit.

Dices: Non videtur sufficere. Nam ministri Sacramentorum debent formaliter Spiritum sanctum habere, Ioan.

20. N. 22. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remisistis peccata, remittantur eis.* Ergo etiam debent habere formaliter gratiam & remissionem peccatorum. Respondeo. Aliqui per Spiritum sanctum intelligunt potestatem remittendi peccata. Ita Chrysostronus & Cyrillus *in illum locum.* Hæc autem potestas potest esse formaliter in Ministro sine gratia & remissione peccatorum. Aliqui concedunt intelligi gratiam Spiritus sancti, quia datur iis qui accipiunt ordinem Sacerdotalem, ut digne administrent Sacramenta. Hinc tamen non sequitur, Sacerdotes, qui perdunt gratiam Spiritus sancti, simul etiam perdere potestatem remittendi peccata: quod si hanc non perdunt, valide administrent Sacramenta, licet non sine peccato, ut postea dicemus.

7 Secunda Obiectio: Hæreticus non est membrum Ecclesiæ. Ergo non potest operari ut minister Ecclesiæ, quia corpus non operatur, nisi per sua membra. Ergo non potest conferre Sacramenta, quia ministri Sacramentorum operantur ut membra Ecclesiæ. Confirmatur, quia ubi non est vera Ecclesiæ, ibi non possunt esse vera Sacramenta: cum Sacramenta soli Christi Ecclesiæ data sint. Sed apud Hæreticos non est vera Ecclesiæ. Ergo nec vera Sacramenta.

Respondeo. Licet hæreticus non sit membrum Ecclesiæ quoad substantiam, potest tamen esse quoad ministerium. Nam Christus non tantum per membra sibi coniuncta, sed etiam per abscissa operatur, eisque vitur ad Ecclesiæ suæ utilitatem, ut patet ex Augustino *lib. 1. de bapt. cap. 10.* ubi dicit Christum assistere hæretico homini conferenti Sacramentum iuxta ritum à Christo institutum propter ipsius ministerij, & Sacramenti sanctitatem.

Ad Confirmationem negatur maior, quia licet Sacramenta soli Ecclesiæ data sint, possunt tamen ab iis qui extra Ecclesiam sunt, impie & iniuste usurpari. Unde vera Sacramenta extra Ecclesiam inueniri possunt. Quamuis ubicunque sint, semper dicantur esse Sacramenta veræ Ecclesiæ. Simile est de Euangelio, quod soli Ecclesiæ datum est, & tamen extra Ecclesiam ab Hæreticis impie usurpatur.

8 Tertia Obiectio: Ex quibusdam Patribus. *Primo*, ex Atha

Athanasio *lib. 3. contra Arrianos*, ubi dicit baptismum ab Arrianis datum esse inutilem. *Secundo*, ex Ambrosio, *libro de iis qui ministerio initiantur*, ubi sic habet: *Non sanat Baptismus perfidorum. Tertio*, ex Leone Papa *epist. 77. ad Nicetum, cap. ult.* ubi dicit nullum hæreticum posse dare sanctificationem per Sacramentum.

Respondeo. Athanasius ideo dicit baptismum Arrianorum esse inutilem, quia non confert gratiam iis qui illum accipiunt ab Arrianis, si in hæresin illorum consentiant. Eodem sensu loquuntur Ambrosius & Leo Papa.

Q V Æ S T I O VI.

An Minister, dum ministrat Sacramentum, teneatur esse in statu gratiæ?

I Dvplex sunt ministri Sacramentorum: alij ex officio deputati & consecrati sunt ad ministrandum: alij non item: de prioribus iam agemus, de aliis in sequenti dubio.

2 Prima Conclusio: Ministri, qui deputati sunt & consecrati ad ministrandum, tenentur esse in statu gratiæ, quando volunt ministrare Sacramenta: & peccant mortaliter, quoties ministrant in statu peccati mortalis. Ita D. Thomas *art. 6. & alij passim*. Probatur *primo*, ex Patribus. Dionysius *cap. 1. de Eccles. Hier.* sic habet: *Ipsosque Præsules iure Pontificio monemus, ut munda mundè contingant. Nicolaus Papa I. cap. ult. 15. quæst. 8. Ita si bonè administrando se tantùm lædunt. Gregor. cap. necesse est. 1. quæst. 1. Necesse est, ut munda sit manus quæ diluere sordes curat. August. lib. 2. cont. Parmen. cap. 10. Omnia Sacramenta cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus. Et super Psal. 103. Videant quam rationem sint reddituri coram Deo, qui sanctus non sanctè utuntur.*

Probatur *secundo*, ratione, quia in veteri lege ad ministranda legalia & imperfecta Sacramenta requirebatur sanctitas & munditia legalis. Ergo in noua lege ad ministranda spiritualia Sacramenta requiritur sanctitas spiritualis.

tualis. Antecedens patet Leuit. 21. v. 6. *Sancti erunt Deo suo, qui incensum & panes Dei sui offerunt. Et infra v. 21. Omnis qui habet maculam de semine Aaron Sacerdotis, non accedat offerre hostias Domini.* Et cap. 22. v. 3. *Omnis, qui accesserit ad ea quæ consecrata sunt, in quo est immundicia, peribit coram Domino.* Et exod. 19. v. 22. *Sacerdotes, qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percuciat eos.*

Probatur Tertio, à priori, quia qui in statu peccati mortalis ministrant Sacramenta, peccant contra duplex præceptum. Primo, contra Ecclesiasticum, quia Greg. 9. in cap. vlt. de temporibus ordinationum dicit, monendos esse Sacerdotes iniquos, & sub interminatione diuini Iudicij obtestandos, si non poenituerint, vt in susceptis ordinibus non ministrent. Et cap. vlt. de cohabitatione clericorum, & mulierum, dicit quemlibet Sacerdotem pro mortali peccato, quoad seipsum esse suspensum.

Secundò peccant contra ius naturale, quia supposita Sacramentorum sanctitate & ministrorum consecratione, ex natura rei sequitur obligatio, vt sanctè à ministris dispensentur. Si enim ministri per specialem consecrationem ad Sacramenta dignè ministranda dignè deputati sunt, & eo fine specialem gratiam accipiunt, necesse est, vt dignè ea ministrent. Confirmatur, quia grauem irreuerentiam facit Deo & Sacramentis, qui indignè ea tractat. Non enim discernit inter res sacras & profanas.

3 Secunda Conclusio: Qui ministrat Sacramentum in statu peccati mortalis, ordinariè non committit duo peccata, sed tantùm vnum, videlicet peccatum sacrilegij, Nota, duo peccata considerari posse in tali ministro: Vnum omissionis, quatenus non conteritur, ad quod videtur teneri ex præcepto affirmatiuo: Alterum commissionis, quatenus iniuriam facit Sacramento; quod videtur esse contra præceptum negatiuum.

Dicimus ergo ministrum ordinariè non committere hæc duo peccata, sed tantùm posterius, videlicet peccatum commissionis, quatenus indignè tractat Sacramentum. Ratio est, quia non peccat propriè, nisi contra præceptum negatiuum. Nam præceptum affirmatiuum quo tenetur habere
 contri

contritionem, per se tunc non obligat, sed tantum per accidens. Neque illa obligatio oritur ex virtute Pœnitentiæ, sed religionis, quæ obligat ad Sacramenta dignè tractanda. Hinc sequitur, peccatum illud propriè loquendo esse peccatum commissionis, videlicet sacrilegam administrationem Sacramenti. Nam omisio contritionis, ibi interueniens non habet per se suam malitiam, sed est tantum circumstantia actus mali & priuari circumstantiis debitis. Ita Dom. Sotus in 4. dist. 17. q. 2. art. 6. conc. 4. Nau. in sum. cap. 22. num. 3. & alij recentiores.

4 Prima Obiectio: Diaconus & Subdiaconus non peccant mortaliter exercendo actum sui ordinis in peccato mortali, verbi gratia, canendo publicè Epistolam, vel Euangelium. Similiter qui habent quatuor minores ordines, non peccant mortaliter exercendo actus illorum ordinum in statu peccati mortalis. Ergo idem dicendum est de ministro Sacramentorum. Respondeo quod aliqui negant antecedens, vt D. Thom. in 4. dist. 24. quæst. 1. art. 3. quæst. 5. vbi statuit hanc generalem regulam: Eum peccare mortaliter, qui aliquod sacrum officium, quod sibi ex ordine competit, in peccato mortali exequitur, quia indignè tractat res sacras, ac proinde sacrilegium committit. Sacrilegium autem ex suo genere peccatum mortale est. Idem sentiunt Angelus verbo Clericus. 8. num. 1. Syluester verbo Clericus 2. n. 2. & Cziertanus in 2. 2. quæst. 60. art. 2. in fine.

Alij concessio antecedente negant consequentiam, vt Dom. Sotus in 4. d. 1. q. 5. art. 6. & d. 24. quæst. 1. art. 4. vbi docet, Diaconos & Subdiaconos non peccare mortaliter canendo Epistolam, vel Euangelium in statu peccati mortalis; quando fit sine scandalo & contemptu; quia materia per se non est grauis, præsertim cum actio illa canendi non sit tam sancta, quam actio conficiendi Sacramenta.

5 Secunda Obiectio. Episcopus non peccat mortaliter conferendo primam tonsuram, aut consecrando Ecclesiam, aut benedicendo vestes sacras, etiamsi existat in statu peccati mortalis. Ergo nec conferendo Sacramenta. Aliqui negant antecedens, vt Medina C. de pœnitentiâ. tract. 1. quæst. 6. vbi dicit, Episcopum peccare mortaliter, quando confi-

cit

cit Chrisma, benedicit oleum, aut consecrat Ecclesiam in peccato mortali, quia istæ actiones videntur graues, & duæ priores videntur quodammodo Sacramentales, quatenus per eas sacatur materia Sacramenti.

Alij contrarium sentiunt, quia tales actiones non ordinantur proximè ad sanctificationem per gratiam, vt actiones Sacramentales; ac proinde non requirunt in Ministro internam sanctitatem. Ita Caiet. *1. 2. opusc. tract. 10.* cui fauet D. Thom. *hic art. 6. ad 1.* vbi reddit specialem causam cur minister Sacramentorum peccet mortaliter administrando in statu peccati mortalis; quia scilicet actiones Sacramentales singulari modo sunt consecratæ; non videntur ministri earum peccare mortaliter, si eas exercent in statu peccati mortalis.

6 Tertia Obiectio; Concionator existens in statu peccati, non peccat mortaliter prædicando Verbum Dei, nec Prælatus corrigendo subditum; nec Iudex proferendo sententiam. Ergo nec Parochus ministrando Sacramentum. Aliqui negant Anteced. præsertim de ministro Verbi Dei. Augustinus enim *lib. 2. contra Parmen. cap. 11.* videtur in hac re pares facere ministrum Sacramentorum, & Verbi Dei. Et D. Thom. *in 4. d. 19. quæst. 2. art. 2. quæst. 2. ad 4.* constituit differentiam inter doctorem, seu lectorem scripturæ, & prædicatorem Verbi Dei, quod doctor non peccet mortaliter, etiamsi in peccato mortali suum munus exercent, nisi fortè ratione scandali, quando est peccator publicus: Prædicator verò peccet mortaliter, concionando in peccato mortali, etiamsi peccatum sit occultum. Idem sentit Caiet. *hic art. 6.* Ratio eius est, quia munus prædicandi per se est annexum Ordini, & potissimè consecrationi Episcopali: Nam licet ab aliis interdum exercentur, non tamen ex officio. Alij contrarium tenent, quia concionari, corrigere subditos, pronunciare sententiam in iudicio, non sunt actiones Sacramentales: nec est aliqua lex quæ obliget ad eas exercendas in statu gratiæ. Vide Dom. Sotum *in 4. d. 1. quæst. 5. art. 6.* Medinam *Cod. de pœn. 1. quæst. 5.* & alios recentiores.

QVÆSTIO VII.

An Minister, qui non ministrat ex officio, teneatur esse in statu gratiæ?

1 Prima Conclusio : Probabile est huiusmodi ministrum, si in peccato ministret Sacramentum, peccare mortaliter : præsertim si aduertat se esse in peccato mortali. Si enim in subita necessitate non posset aduere, tum excusaretur à peccato. Ita Dur. in 4. d. 5. q. 2. num. 6. Et videntur idem sentire Palud. ibid. q. 2. a. 2. Capreol. q. 1. a. 1. concl. 4. Adrian. q. 3. de Bapt. in fine. Angelus verbo baptis. 5. num. 10. Nauar. de pæn. d. 5. in princ. num. 33. Ratio Durandi est, quia, quicumque ministrat Sacramentum, etiam si laicus sit, facit hoc tanquam minister Christi ad hoc iustitutus. Ergo tenetur illud in gratia ministrare. Anteced. patet, quia Christus est principale agens, cui minister necessariò subordinatur. Sequela patet, quia tota ratio obligationis, cur minister debeat esse in gratia, est hæc, quia est minister Christi, & actio Sacramentalis est sancta, quæ reuerenter tractari debet. Hæc autem ratio communis est omnibus ministris, siue sint consecrati, siue non sint.

Confirmatur, quia obligatio, qua quis tenetur dignè ministrare Sacramenta, per se non oritur ex consecratione ministri; sed ex sanctitate Sacramenti & principalis agentis, & ex reuerentia illis debita, quam non minùs debet minister non consecratus quàm consecratus. Confirmatur id *Primo*, quia alioqui contrahentes matrimonium in peccato mortali, Sacramentum illud in peccato ministrando non peccarent mortaliter, quod videtur falsum. *Secundo*, quia alioqui Sacerdos non peccaret, quandocunque aliquid faceret, ad quod non esset per se necessaria consecratio. Et sic licitè posset dispensare Eucharistiam in peccato mortali, dummodo illam non conficeret aut sumeret: quia ad solam dispensationem non requiritur consecratio, cum fieri possit à Diacono, vel etiam ab inferiore clerico, vel laico in necessitate.

2 Secunda Conclusio. Probabiliùs est eum qui propter

G

necessi

necessitatem priuatim ministrat aliquod Sacramentum, non vt minister ex officio, sed eo modo quo laicus potest illud ministrare, non teneri esse in statu gratiæ: ac proinde non peccare mortaliter, ministrando Sacramentum in statu peccati mortalis, siue aduertat se esse in tali statu, siue non. Ita D. Thom. *hic art. 6. ad 3.* Et in *4. d. 24. q. 3. quæstion. 5.* Rich. in *4. d. 5. art. 3. quæst. 3.* Syluest. *verbo Bapt. num. 4.* Caiet. *hic art. 6.*

Fundamentum est, quia obligatio disponendi se ad gratiam propter Sacramentum conficiendum non oritur præcisè ex sanctitate Sacramenti per se considerata; neque ex eo qui confert Sacramentum, cum in ipso modo ministrandi gerat se vt persona specialiter, & ex officio deputata ad illud munus; ac proinde quod exhibeat se Publicum Christi & Ecclesiæ ministrum. Ratio est, quia huiusmodi minister cum per se & ex officio sit ad hoc munus institutus, & eo fine accipiat gratiam à Deo, merito obligatur vt cum debita reuerentia, & sanctitate id faciat; ac proinde si aliter facit, grauem irreuerentiam committit. At verò quando personæ priuatæ permittitur Sacramentum dare in casu necessitatis, non censetur illi commissâ ministratio Sacramenti; sed tantum concessa vt subueniat alteri in necessitate constituto; & idè non debet illi tanta obligatio imponi: sed satis est si sine contemptu & cum debita intentione & exteriori reuerentia Sacramentum administret.

Confirmatur, quia hæc obligatio disponendi se ad gratiam propter Sacramentum ministrandum, partim oritur ex præcepto Ecclesiastico, partim ex naturali, vt dictum est. Sed præceptum Ecclesiasticum solum intelligitur de ministris consecratis: naturale verò specialem vim habet in consecratis, quam non habet in aliis, ac proinde non debet ad alios rigidè extendi.

Ad rationem Durandi Resp. neminem quidem posse ministrare Sacramenta, nisi ex institutione Christi & virtute illius tanquam principalis agentis: nihilominus quosdam esse per se & ex officio ad hoc munus deputatos & consecratos, quibus incumbit specialis obligatio
mini

ministrandi Sacramentum in statu gratiæ : alios verò, quibus solum ex accidenti, & propter necessitatem proximi hoc munus permittitur, non grauandos esse hac obligatione, quia per se ad illos non pertinent hæc cura & administratio.

Ad Confirmationem. Resp. licet hæc obligatio oriatur ex sanctitate Sacramenti, & principalis agentis: non tamen oritur respectu cuiuscunque, sed tantum illius, qui per se est ad hoc munus deputatus, & consecratus. Vnde licet omnes teneantur debitam reuerentiam exhibere Sacramento, & Christo auctori eius: non tamen idem modus reuerentiæ ab omnibus exigitur, sed ab vnoquoque iuxta suum statum & capacitatem.

Ad illud quod adfertur de ministro matrimonij, dupliciter responderi potest. Nam aliqui concedunt ipsos contrahentes esse per se & ex primaria institutione ministros illius Sacramenti: & ideo grauiter peccare non solum recipiendo, sed etiam ministrando illud in peccato mortali. Alij respondent contrahentes non esse per se consecratos ad Sacramentum conficiendum; sed eos hoc facere per accidens, quatenus celebrant contractum ciuilem, cui ratio Sacramenti annexa est. Vnde licet peccent mortaliter recipiendo Sacramentum Matrimonij in peccato mortali, non tamen ministrando. Ita Dom. in 4. d. 1. quæst. 5. art. 6. in fine.

Quod attinet ad Sacerdotem, qui publicè dispensat Eucharistiam in statu peccati mortalis, certum est illum peccare mortaliter: quia specialiter consecratus est ad illam dignè dispensandam. Ita Palud. in 4. d. 13. quæst. 1. Dom. Sotus ibid. art. 3. & alij.

Quod si laicus in necessitate deferat Eucharistiam ad ægrotum, non peccat mortaliter, etiamsi id faciat in statu peccati mortalis. Ita Palud. in 4. d. 5. q. 2.

Ratio, quia non est consecratus ad hoc officium: sed solum in casu necessitatis illud exercet vt possit proximo subuenire.

QVÆSTIO VIII.

An Minister peccet mortaliter conferendo Sacramentum indignis?

1 **V**Idetur ex duplici capite peccare. *Primo*, quia sacrilegium committit indignè tractando Sacramentum. *Secundo*, quia cooperatur alterius peccato. Vtrumque examinandum est.

2 **Prima Conclusio.** Minister Sacramentorum, per se loquendo, habet proprium & speciale præceptum, quo prohibetur indignis ministrare Sacramentum: ac proinde si sciens ac volens indignis ministret, peccatum sacrilegij committit. *Prima pars est certa & communis*: quia præceptum naturale est, ut dispensator, qui bona domini sui dispensat, sit fidelis & prudens in dispensando. Ergo præceptum naturale est, ut non dispense homini indigno contra voluntatem & institutionem sui Domini, quia hoc esset contra fidelitatem & prudentiam, quam in dispensando debet seruare. Cum ergo non velit Sacramenta sua dispensari indignis, non potest minister si fidelis esse vult, contra hanc voluntatem facere.

Huc referri potest illud Matth. 7. v. 6. *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* *Secunda pars probatur*, quia is dicitur sacrilegium committere, qui violat rem sacram per aliquam irreuerentiam. D. Thom. 2. 2. qu. 99. art. 2. & 3. Atqui minister conferens Sacramentum homini indigno violat rem sacram per quandam irreuerentiam. Ergo sacrilegium committit.

3 **Quæres:** An hoc intelligatur de solo ministro consecrato, qui ex officio ministrat: Ratio dubitandi est, quia solus minister consecratus peccat mortaliter, quando ipse existens in peccato mortali Sacramentum ministrat. Ergo etiam ille solus peccabit mortaliter, quando ministrat aliis indignè accedentibus. Resp. non sequitur. *Primo*, quia consecratio tenet se tantum ex parte ministri, non autem ex parte recipientium. *Secundo*, quia qui ministrat homini indigno, siue sit consecratus ad ministrandum, siue non, semper peccat

eat dupliciter. *Primo*, contra sanctitatem Sacramenti, quia contaminat illam porrigendo homini indigno. *Secundo*, contra fructum, seu effectum Sacramenti, quia Sacramentum non confert gratiam homini alicui indigno.

Aliqui etiam contra valorem Sacramenti, quia absolutio data homini indigno, non est valida. Qui autem existens in peccato mortali ministrat Sacramentum homini disposito, non facit contra valorem, aut effectum Sacramenti, sed tantum contra sanctitatem, praesertim si fit consecratus ad ministrandum. Nam si consecratus non est, non tenetur ex sua parte esse in statu gratiae, ut ex dictis patet.

4. Prima Obiectio. Christus porrexit Eucharistiam Iudae proditori quem sciebat esse indignum, & tamen non commisit sacrilegium. Ergo non est peccatum sacrilegij conferre Sacramentum homini indigno. Idem dicendum est de Sacerdote, qui publicè dispensat Eucharistiam omnibus accedentibus, & neminem potest repellere, etiam si sciat esse indignum aliquem.

Resp. tamen minister Sacramenti per se loquendo non potest conferre Sacramentum homini indigno, ut in conclusione dixi: tamen per accidens aliquando potest, videlicet ad vitandum scandalum, vel iniustam proximi infamationem. Hoc patet in exemplo allato. Nam si Sacerdos publicè negaret alicui Eucharistiam propter aliquod peccatum occultum, infamaret eum: quod est contra charitatem & iustitiam. Ergo ad cauendam hanc infamationem necessario vrgetur conferre Eucharistiam homini quem videt indignè accedere.

Ratio huius est, quia quando duo praecipua simul concurrunt, quae ambo seruari non possunt: tunc illud seruandum est, quod magis vrget; & si seruetur, cessat alterius obligatio. Hoc modo confessarius potest omittere sacrum die festo, & assistere aegroti periclitanti, si vtrumque praestare non possit. Atqui in casu proposito concurrunt duo praecipua: alterum de non infamando proximo: alterum de non porrigenda Eucharistia homini indigno: & illud prius magis vrget. Ergo seruandum est, & si seruetur, cessabit alterius obligatio.

Minor probatur, quia illud censetur magis virgere, quo violato plus mali sequeretur. Sed, si Sacerdos publicè infamaret proximum de occulto crimine, repellendo illum à communione, plus mali sequeretur. *Primo*, quia ipse exponit se periculo errandi. Nam quid si alter confessus sit peccatum occultum? quid si interiùs conteratur & poeniteat? Hoc enim tam potest Sacerdos præsumere, quam contrarium. *Secundo*, quia publicè infamat alterum. *Tertio*, quia alter, si contritus sit, iniuste repellitur; si obduratus, magis obduratur: magis indignatur ob infamiam, & nihilominus retinet propositum indignè communicandi. *Quarto*, quia res non caret scandalo. *Quinto*, quia potest esse suspicio Sacerdotem agere contra sigillum Confessionis, quippe qui repellat hominem propter occultum peccatum: quod verisimile sit illum scire ex Confessione. Hæc omnia mala cauentur si admittat illum ad communionem.

5 Secunda Obiectio. Catholicus potest hæreticam ducere in uxorem sine peccato; & tamen constat hæreticam indignè accedere ad Sacramentum matrimonij. Ergo non est sacrilegium Sacramentum indigno homini conferre. Aliqui concedunt in Germania id licitè fieri posse, præsertim si accedat dispensatio Pontificis.

Respondeo, Catholicus ducendo uxorem hæreticam peccat quatuor modis. *Primo*, quia violat Sacramentum matrimonij. *Secundo*, quia facit contra prohibitionem Ecclesiæ. *Tertio*, quia exponit se periculo hæreseos. *Quarto*, quia præbet aliis scandalum. Tria posteriora peccata possunt caueri in Germania. Nam prohibitio Ecclesiastica non est hic in usu: & multi sunt viri graues & constantes, in quibus non est periculum subuersionis; nec est magnum scandalum contrahere matrimonium cum hæreticis, quod passim fit.

6 Manet difficultas de primo peccato, quod est sacrilegium. Hoc enim non videtur caueri posse, nisi fortè per ignorantiam. Si enim sacrilegium committit, qui homini indigno confert Baptismum, Eucharistiam, vel Absolutionem, cur non similiter, qui confert Sacramentum matrimonij, præsertim quando nulla est necessitas conferendi?

Dices:

Dices: quid si magna speretur utilitas ex tali matrimonio? Resp. non videtur sufficere; quia non licet hæretico dare Eucharistiam, etiam si maxima utilitas inde sequeretur.

Dices *secundo*, quid si spes fit conuersionis? Resp. tantum est spes ex parte coniugis Catholici, quod is speret cum Dei gratia se effecturum, ut vxor hæretica paulatim conuertatur, non sufficit. Si autem spes est ex parte coniugis hæreticæ, quæ ita effecta sit, ut seriò cupiat esse Catholica; nec aliud optet, quam in fide instrui & confirmari, abundè sufficit. Ratio, quia in priori spe vxor persistit adhuc hæretica, ac proinde in statu peccati mortalis; non autem in posteriori spe.

7 Quarta Obiectio: Si non licet ministrare Sacramentum indignè accedentibus, minister semper erit perplexus, præsertim quando non constat an accedentes sint indigni necne. Resp. quando non constat accedentes esse malos, tunc præsumendum est esse bonos.

8 Secunda Conclusio: Minister, per se loquendo, non potest dare Sacramentum indigno, ne cooperetur peccato illius. Ratio est; quia qui indignè recipit Sacramentum, peccat mortaliter. Ergo qui cooperatur ad talem receptionem, cooperatur ad peccatum: At nemo magis cooperatur ad talem receptionem, quam minister qui dat Sacramentum. Ergo minister cooperatur ad alterius peccatum. Vnde sequitur duplici titulo illum peccare, tum quia agit contra proprii officij obligationem; tum etiam quia iuuat alterum ad peccandum.

Dices: hinc sequeretur Christum cooperatum esse ad peccatum Iudæ, quia dedit illi Eucharistiam quam ille indignè recepit. Respondeo, Christus cooperatus est Iudæ ad susceptionem Eucharistiæ, non tamen ad indignam susceptionem, ac proinde neque ad peccatum. Nam ille dicitur cooperari ad indignam susceptionem, qui, cum sciat alterum indignè suscipere, vult tamen illi dare Sacramentum, sine vlla necessitate, cum deberet negare: Qui autem moraliter non potest negare, sed sola necessitate coactus, dat alteri Sacramentum, non cooperatur ad indignam

fufceptionem; fed folùm phyficè cooperatur ad nudam actionem recipientis.

QVÆSTIO IX.

Quinam fint capaces Sacramentorum?

1 **H**Actenus dictum est de Ministro; nunc de recipiente.

Prima Conclusio: Soli homines viatores sunt capaces Sacramentorum. Est communis sententia. Ratio, quia Sacramenta instituta sunt ad gratiam dandam, vel augendam. Sed solis hominibus viatoribus potest dari gratia, vel augeri. Ergo pro illis solis instituta sunt Sacramenta.

2 Dices: Sacramentum potest separari ab effectu suo. Ergo ex eo quod quis non est capax effectus Sacramentalis, non rectè colligitur quod non sit capax Sacramenti. Confirmatur, quia aliqui docent Beatam Virginem post conceptionem Filij sui non fuisse ampliùs capace[m] augmenti gratiæ, & tamen non negant fuisse capace[m] Sacramenti. Resp. quamvis Sacramentum de facto separari possit ab effectu suo; non tamen iure; quia est contra institutionem Christi. Sic enim ipse Christus instituit Sacramenta, vt infallibiliter conferant gratiam suscipientibus, nisi ipsi ponant obicem; quod facere non deberent. Vnde, qui ex Christi institutione aut voluntate est in tali statu, vt moraliter non sit capax gratiæ, vel augmenti gratiæ; consequenter etiam non est capax Sacramenti.

Ad Confirmationem. Resp. falsum esse Beatam Virginem post conceptionem Filij non fuisse capace[m] augmenti gratiæ; alioqui toto reliquæ vitæ tempore fuisset extra statum merendis; quod est absurdum.

3 Dices: *Secundo*, Apostoli acceperunt Sacramentum baptismi, & tamen non acceperunt gratiam iustificantem, quæ deleret peccatum originale: quia iam antea liberi erant ab illo peccato. Ergo aliquis potest esse capax Sacramenti, qui tamen non sit capax effectus Sacramentalis. Resp. non solùm prima gratia, sed & augmentum illius potest esse effectus Sacramentalis. Itaque Apostoli, sicut erant capaces

capaces Baptismi, sic erant capaces etiam gratiæ Baptismalis, quæ non semper est prima gratia, sed aliquando augmentum primæ gratiæ, ut antè dixi q. 62. *aub. 7. Conc. 3.*

4 Secunda Conclusio: Omnes homines viatores sunt capaces trium Sacramentorum. Ratio, quia omnes sunt capaces Baptismi, Confirmationis & Eucharistiæ.

Dices: Infantes in utero materno existentes non sunt capaces ullius Sacramenti, quia nec baptizari possunt in illo statu, nec cætera Sacramenta possunt conferri antè Baptismum. Resp. Conclusionem intelligi de viatoribus in foro Ecclesiæ; quales non sunt dicti infantes.

5 Dices *secundo*, omnes viatores non tantum sunt capaces Baptismi, Confirmationis & Eucharistiæ, sed & aliorum Sacramentorum. Resp. hoc verum esse de capacitate physica, non de morali. Nam fœminæ moraliter non sunt capaces Ordinis, nec religiosi sunt capaces matrimonij: nec sani, Extremæ vnctionis: nec Beata Virgo fuit capax confessionis & absolutionis.

QVÆSTIO X.

Quanam dispositio requiratur in suscipiente, ut Sacramentum sit validum?

1 IN paruulis nulla requiritur dispositio: de solis adultis est quæstio. Quæri potest *primo*, an interior consensus requiratur, seu intentio suscipiendi Sacramentum. *Secundo*, an præter hanc intentionem requiratur etiam fides. *Tertio*, an etiam sanctitas. Aliqui putant nihil horum requiri, nec quidem intentionem suscipiendi: sed sufficere si quis non habeat contrariam voluntatem. Vnde si quis gentilis adultus, qui nihil vnquam de Baptismo audiuit vel cogitauit, dormiens baptizaretur, validum fore Baptismum. Ita Caiet. *infra q. 68. art. 7.* Probatur *primo*, quia valor Baptismi in paruulis non pendet ab vlla dispositione, Ergo nec in adultis. Licet enim sit differentia inter paruulos & adultos, quoad effectum Sacramenti; non tamen videtur esse quoad substantiam & valorem. *Secundo*, quia Extrema vnctio potest conferri homini ægroto qui iam

vsus rationis amisit, licet antea non habuerit intentionem accipiendi hoc Sacramentum. Satis enim est, quod contrariam voluntatem non habuerit. *Tertio*, quia Concil. Florentinum docet Sacramenta tribus rebus perfici, videlicet forma, materia & ministro habente debitam intentionem. Ergo ex hac sententia Concilij non requiritur intentio suscipientis. *Quarto*, quia Innocentius Papa nihil aliud requirit in suscipiente, nisi ut non habeat contrariam voluntatem, ut patet ex c. *Maiores*, de *Baptismo*: ubi sic habet: *tunc characterem Sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrarie voluntatis non inuenerit.*

Imò sunt, qui putant non ob stare contrariam voluntatem, ut glos. in cap. *solet*, de *consecr. d. 4.* ubi dicit sufficere intentionem baptizantis, qualemcumque intentionem habeat baptizatus. Etiam si inuitus baptizaretur; & hoc probat ex cap. de *Iudæis*, q. 45. Item glos. in cap. *Maiore*, de *Bapt.* ubi dicit: *Si quis ore consentiat, quamuis corde dissentiat, nihilominus Sacramentum recipere: quia Ecclesia illud dare intendit.* Et sic interpretatur cap. *sicut facti*, p. q. 1. & cap. *solet*, de *consecr. d. 4.*

2 Prima Conclusio: Ad valorem Sacramenti necesse est ut recipiens habeat intentionem, seu voluntatem recipiendi: siue illa intentio sit formalis, siue virtualis & interpretatiua. Ita D. Thom. q. 68. art. 7. Et alij Schol. in 4. d. 4. & 6. qui, tametsi potissimum loquantur de Baptismo; tamen de aliis est eadem ratio.

Probatur *secundo*, ex Concil. Carthag. 3. c. 34. & ex Conc. Arausic. 1. c. 12. ubi aperte supponitur voluntatem adulti esse necessariam ut Sacramentum recipere possit. Item ex Innocentio 3. cap. *Maiores*, de *Bapt.* ubi ait: *Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.* Item ex August. c. 4 de *Bapt. c. 24* & lib. 7. c. 53. de quo latius in solutione primi argumenti pro Cajetano.

Probatur *tertio*, ex Christi institutione & voluntate, quæ colligitur ex Matth. 28. v. 19. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas, &c.* Vult enim ut doctrina præcedat Baptismum: quod tamen non esset necessarium, si nulla dispositio

finitio

fitio requireretur in adultis in receptione Baptismi. Confirmatur *primo*, quia Baptismus est Sacramentum fidei. Ergo sicut fides voluntariè suscipienda est, ita etiam Baptismus *secundo*, quia certum est in Sacramento poenitentiae, & matrimonij requiri consensum in suscipiente. Ergo idem dicendum de reliquis.

3 Secunda Conclusio: Ad valorem Sacramenti non est necessarium vt recipiens habeat fidem aut sanctitatem, excepto Sacramento Poenitentiae, vbi requiritur dispositio fidei, & contritio vel attritio.

Probatur *primo*, ex Conciliis & Pontificibus, qui iuxta ritum Ecclesiae haereticos baptizatos, vel ordinatos nolunt rursus baptizari vel ordinari. Ergo supponunt Sacramentum sine vera fide, & consequenter sine sanctitate esse validum. Idem docet August. *lib. 2. cont. Parmen. c. 16.* & *lib. 2. contra Petilianum, cap. 35.* vbi dicit: *si quis baptizatur propter flagitium committendum aliquod, dummodò baptizari velit, verè manere baptizatum.* Et *lib. de Baptiz. rudibus, cap. 17.* dicit aliquos fieri Christianos propter lucrum temporale: & nihilominus validè baptizari.

Secundo, probatur ratione, quia aliud est Sacramentum, aliud effectus Sacramenti: & Sacramentum est natura prius quam effectus: E. Non impeditur propter dispositionem contrariam effectui si Sacramento ipsi contraria non sit.

4 Ad *primum* argumentum, Resp. cum August. *lib. 4. de Bapt. c. 24.* differentiam esse inter adultos & paruulos, etiam quoad valorem Sacramenti: quia, vt Sacramentum validum sit, non requirit easdem condiciones in vtrisque: sed varias iuxta cuiusque capacitatem. Nam quia paruulus non est capax propriae intentionis, sufficit illi intentio Christi & Ecclesiae. Adultus verò est capax propriae intentionis: Et ideo non sufficit illi aliena.

Hoc confirmat August. ex Ioan. 9. v. 21. *etatem habet ipse, pro se loquatur.* Ad *secundum*, Resp. in eo, qui suscipit Extremam vnctionem non requiri formalem & expressam intentionem suscipiendi illud Sacramentum: sed sufficere communem illam voluntatem, qua vnusquisque fidelis poenitens

pœnitens ac benè dispositus vult frui omnibus Sacramentis, & remediis ad salutem suam à Christo institutis: & ea cupit sibi applicari, si quando indiguerit. Hæc inquam generalis voluntas sufficit, quamdiu reuocata non est. Vnde patet, quod supra *dubio 4. concl. 1.* dixi, non requiri tam particularem & expressam intentionem in suscipiente, sicut requiritur in ministrante: quia intentio ministrantis debet effectiuè concurrere ad Sacramentum: intentio autem suscipientis non nisi dispositiuè.

Ad tertium. Concilium Florentinum tantum enumerasse ea quæ in omnibus Sacramentis necessaria sunt: Intentio autem suscipientis non est necessaria in omnibus Sacramentis quoad ipsorum valorem & substantiam, vt patet in Baptismo paruulorum, & in Eucharistia.

Ad quartum. Innocentius per contrariam voluntatem non solum intelligit positiuum dissensum, sed etiam carentiam consensus, vt patet ex eodem capite cum ait: *Ille verò, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti.*

Quod autem glossa dicit, non obstare contrariam voluntatem, in eo errat: neque id rectè colligit ex *capite de Iudæis*, quia ibi non est sermo de suscipiente Sacramentum sine omni consensu, sed de illo, qui per vim adducitur vt consentiat. Similiter quod dicit altera glossa, satis esse, si quis ore consentiat, licèt corde dissentiat, falsum est: quia mendacium oris non potest conferre ad valorem Sacramenti, si interior intentio necessaria est: vel si hæc non est necessaria, neque mendacium oris potest esse necessarium ad valorem Sacramenti. Nec Decreta, quæ illa glossa allegat, quicquam iuuant. Nam in priori, in quo dicitur, Sacramentum cum fictione esse validum, non est sermo de ficta voluntate recipiendi Sacramentum, sed de obice, seu fictione contraria effectui Sacramenti. In posteriore apertè dicitur ad veritatem Sacramenti requiri, vt absque simulatione recipiatur. Est autem propriè simulatio, quando aliquid ore profiteris, & contrarium habes in corde.

Dices: Glossa hoc solum vult affirmare, satis esse in foro Ecclesiæ, si quis ore consentiat, licèt corde dissentiat: quia

quia Ecclesia semper præsumit adesse consensum interio-
rem, quando verba exteriora illum significant. Hunc esse
sensum glossæ, patet ex alia glossa marginali. Respondeo.
Hic quidem sensus, per se verus, sed non verè à glossa in-
centus. Vult enim tradere differentiam inter dantem & re-
cipientem Sacramenta. Et in dante dicit requiri intentionem
dandi, in recipiente verò non requiri intentionem re-
cipiendi. Vel ergo loquitur de re ipsa secundum se; &
tunc posterius membrum falsum est, vt dixi. Vel loquitur
de foro Ecclesiæ, & tunc nulla est differentia inter dantem
& recipientem. Nam etiam Sacramentum datum à mini-
stro, qui ore professus est, se velle dare verum Sacramen-
tum, habebitur ratum in foro Ecclesiæ, etiamsi postea
neget se habuisse intentionem dandi; vt patet in ma-
trimonio.

QVÆSTIO XI.

*Quenam dispositio requiratur in recipiente, vt Sacra-
mentum conferat illi gratiam?*

I DICTUM est de dispositione, quæ requiritur ad sub-
stantiam, vel ad valorem Sacramenti: nunc quæritur
de dispositione quæ requiritur ad effectum principalem,
qui est gratia iustificans. Nam ad characterem non alia
dispositione est opus, quam quæ ad valorem Sacramenti
requiritur.

Prima Conclusio: Vt Baptismus & Pœnitentia confe-
rant gratiam iustificantem, non requiritur in suscipiente
præuia aliqua sanctitas, seu gratia iustificans: sed sufficit
fidei, spei & contritionis vel attritionis dispositio. Prima
pars patet, quia illa duo Sacramenta sunt instituta ad con-
ferendam primam gratiam iustificantem: & ideo dicun-
tur Sacramenta mortuorum. Ergo non est necesse vt præ-
cedat aliqua sanctitas, seu gratia iustificans. Secunda pars
explicabitur infra suis locis.

3 Secunda Conclusio: Vt reliqua Sacramenta conferant
gratiam iustificantem, necesse est suscipientem esse dispo-
situm per gratiam iustificantem: quia illa Sacramenta sunt
instituta

110 CAP. V. DE SACRAMENTIS
instituta ad augmentum gratiæ conferendum: & ideo vo-
cantur Sacramenta viuorum. Ergo supponunt in susci-
piente vitam spiritualem, quæ habetur per gratiam iusti-
ficantem.

QVÆSTIO XII.

Qui dicantur indignè accedere ad Sacramentum?

1 **C**onclusio. Tribus modis potest quis indignè ac-
cedere ad Sacramentum, & consequenter sacrilegium
committere. *Primo*, si non habeat intentionem suscipien-
di Sacramentum: tunc enim facit contra valorem & sub-
stantiam Sacramenti. *Secundo*, si tentet suscipere Sacra-
mentum cuius non est capax: vt si fœmina vellet ordina-
ri, aut Sacerdos vxorem ducere: aut sanus Extremam vn-
ctionem accipere: hoc enim esset contra reuerentiam Sa-
cramentis debitam. *Tertio*, si non sit dispositus ad princi-
palem effectum percipiendum: vt si accedat ad confessio-
nem sine contritione & attritione: vel ad alia Sacramen-
ta in statu peccati mortalis. Tunc enim falsam & inanem
reddit Sacramentorum significationem, quæ est grauis ir-
reuerentia. An autem præter hos modos sit alius, patebit
ex sequenti dubio.

QVÆSTIO XIII.

An liceat ab indignis ministris accipere Sacramenta?

1 **M**inistri indigni sunt, qui quidem habent potesta-
tem conficiendi Sacramenta, sunt tamen in statu
tali, vt sine peccato non possint vti sua potestate. Est ergo
quæstio: an liceat à talibus petere & accipere Sacramentum.
2 *Prima Conclusio*: Duplex est minister indignus: alter
toleratus ab Ecclesia: alter non. D. Thom. *hic art. 6. & 2.*
Toleratum vocat, qui licet peccator sit, tamen ab Ecclesia
non est præcisus, nec à Sacramentorum ministerio per
censuram Ecclesiasticam prohibitus. Non toleratum vo-
cat, qui est ab Ecclesia prohibitus atque præcisus. Nota:
ministrum dupliciter prohiberi posse à Sacramentorum
administra

administratione. *Primo* directè, per censuram Ecclesiasticam, aut speciale præceptum non administrandi. *Secundo* indirectè, ex generali obligatione vitandi scandalum, & non tractandi Sacramenta indignè. Prior prohibitio requiritur, vt minister dicatur non toleratus.

3 *Secunda Conclusio*: Non licèt petere, aut accipere Sacramenta à ministro non tolerato. Ita D. Thom. *loco citato*. Ratio eius est, quia qui petit Sacramentum à tali ministro, communicat peccato illius. Confirmatur, quia talis non potest administrare Sacramentum sine peccato mortali, cùm sit illi ab Ecclesia grauiter prohibitum. Ergo qui petit ab illo administrationem, petit rem malam. Ergo petendo peccat.

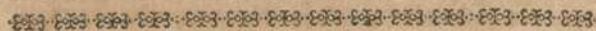
Quæres: An hoc etiam verum sit in casu extremæ necessitatis? Respondeo. In tali casu cessat prohibitio: & ideo tunc licitum est petere, vt benè notauit Scotus *in 4. d. 5. quest. 2.*

4 *Tertia Conclusio*: Petere vel accipere Sacramentum à ministro tolerato, tametsi ille ministrando peccaturus sit, non est intrinsecè, & per se malum: ac proinde licitum est à tali petere vel accipere. Ita D. Thom. *loco cit.* Ratio est, quia qui petiit vel accipit à tali ministro, non communicat peccato illius, sed communicat Ecclesiæ, quæ eum tanquam ministrum exhibet. Confirmatur, quia talis minister potest administrare Sacramentum sine peccato, si velit; cùm non sit prohibitus ab Ecclesia, & possit dolere de peccatis ante commissis. Ergo administratio illa potest separari à malitia. Ergo qui petit talem administrationem, non petit rem per se malam, neque necessariò coniunctam cum malitiâ. Ergo illa petitio ex se, & obiecto suo non est mala.

Simile est de petitione iuramenti à gentili, qui per falsos Deos iuraturus est; & de petitione mutui ab eo qui vsuras exacturus est. Nam hæc ex obiecto non sunt mala intrinsecè, sed possunt benè fieri si cum debitis circumstantiis fiant.

Dices: Quamuis hæc petitio ex obiecto non sit mala, tamen ex circumstantia semper est mala, quia fit cum aliquo

112 CAP. VI. DE SACRAMENTIS
aliquo scandalo. Respondeo. Si commodè possumus ab
alio petere, tenemur ex lege charitatis ad vitandum scan-
dalum: Si autem sine graui detrimento non possumus ab
alio petere: non tenemur, quia scandalum illud non ori-
tur ex parte petentis, sed ex parte aliorum.

CAPVT VI.

De numero Sacramentorum.

D I V V S Thomas primo agit de septenario nume-
ro Sacramentorum. *Secundo*, de ordine & com-
paratione eorum inter se. *Tertio*, de necessitate il-
lorum ad salutem.

QVÆSTIO I.

An sint septem Sacramenta?

1 **E**RROR primus est, pauciora esse Sacramenta quàm
septem. Ita Hæretici nostri temporis, qui tamen in-
ter se non conueniunt. Nam aliqui agnoscunt solùm Ba-
ptismum, vt Lutherus *in lib. de capt. Babyl. in principio*. Alij
Baptismum & Eucharistiam, vt Schvartzert de *in locis, &*
cap. de signis. Illyr. *in confess. Antuerpiana, cap. 11. de Sacram.*
Kemnit. in 2. part. Exam. c. de numero Sacramentorum. Alij Ba-
ptismum, Eucharistiam & Pœnitentiam, vt plerique Lu-
therani *in suis Catechismis*. Alij Baptismum, Coenam & Ma-
trimonium: vt Zuinglius *in lib. de vera & falsa religione,*
c. de Sacramentis: & c. de Matrimon. Alij Baptismum, Coe-
nam & Ordinationem, vt Calvinus: quamuis enim *lib. 4.*
Iust. cap. 18. §. 19. & 20. dicat esse duo tantùm Sacramenta,
nimirum Baptismum & Coenam: tamen *c. 19. §. 31.* nume-
rat etiam Ordinationem inter vera Sacramenta, & simul
monet se antea, cùm tantùm duo esse dixit, locutum esse
de Sacramentis toti Ecclesiæ communibus, quale non est
Sacramentum Ordinationis. Vnde etiam *in Antid. Concil.*
Trident. sess. 7. c. 4. reuocat tantùm quatuor Sacramenta à nu-
mero Sacramentorum; nempe Confirmationem, Pœni-
tentiam, Extremam vnctionem & Matrimonium.

2 Secundus error est, plura esse Sacramenta quam septem : quod videtur colligi ex Augustino. Nam *lib. 2. de peccatorum meritis & remissione. cap. 26.* cibum sanctificatum, qui catechumenis dabatur, vocat Sacramentum. Et *lib. 4. de symbolo. cap. 1.* exorcismos etiam, insufflationes, & alia, quæ fiunt circa catechumenos, Sacramenta appellat. Et *lib. 19. contra Faustum. cap. 14.* Baptismum, Eucharistiam & Crucis signum numerat inter Sacramenta.

Alij etiam putant plura esse Sacramenta Ordinis, Diaconatum, Subdiaconatum & Sacerdotium. Item plura Sacramenta Eucharistiæ, nimirum sub specie panis vnum; alterum sub specie vini : vel vnum permanens, & alterum in vsu consistens. Item plures esse Baptismos : vnum aquæ, alterum sanguinis.

3 Prima Conclusio : Septem sunt legis nouæ Sacramenta à Christo instituta. Ita definiuit Concil. Florentinum *in decreto Eugëny.* Et in Tridentino *sess. 7. cap. de Sacramentis in genere.* Probatur *primo*, ex perpetua Ecclesiæ traditione, quia semper in Ecclesia septenarius ille numerus Sacramentorum viguit. *Secundo*, ex Scripturis, quæ partim expressè de illis loquuntur, partim obscure. *Tertio*, ex consensu Patrum & Scholasticorum. Hæc argumenta fusiùs explicabuntur de Sacramentis in particulari.

4 Secunda Conclusio: Non sunt plura Sacramenta quam septem. Ita Concilium Tridentinum *loco citato.* Probatur *primo* argumentis allatis ex traditione. *Secundo*, afferri solent variæ congruentiæ. Prima ex similitudine vitæ spiritualis & corporalis. Nam in vita corporali requiruntur quædam ex parte hominum singulorum, quædam ex parte totius Reipublicæ. Ex parte hominum singulorum requiruntur tria per se, nempe generatio, augmentatio, nutritio : & duo per accidens, videlicet remedia contra morbos, si contingat hominem ægrotare; & remedium contra reliquias morbi, vt perfectè conualescat. Ex parte Reip. requiruntur duo. *Primo* parentes, qui propagent vitam corporalem hominum. *Secundo* Princeps & Magistratus, qui eam ordinent & gubernent.

Eodem ergo modo res se habet in vita spirituali. *Primo*

114 CAP. VI. DE SACRAMENTIS
requiritur regeneratio, quæ fit per Baptismum. *Secundo*, augmentatio per Confirmationem. *Tertio*, nutritio per Eucharistiam. *Quarto*, remedium contra morbos per Pœnitentiam. *Quinto*, remedium contra reliquias peccatorum per Extremam vñtionem. *Sexto*, ex parte Reip. Matrimonium, quò propagentur homines ad cultum Dei deputati. *Septimo*, Ordo, quò regantur. Vide D. Thom. *hic art. 1. & lib. 4. contra gentes. cap. 58. vbi fusè hoc explicat.*

Secunda congruentia sumitur partim ex numero peccatorum, partim ex numero effectuum, qui sequuntur ex peccatis. Nam Baptismus præcipuè est contra originale peccatum: Pœnitentia contra actuale: Extrema vñctio contra reliquias peccatorum: Confirmatio contra infirmitatem: Eucharistia contra malitiam: Matrimonium contra concupiscentiam: Ordo contra ignorantiam. D. Th. *ibid.*

Tertia sumitur ex numero virtutum Theologicarum & Cardinalium. Nam Baptismus respondet fidei, Confirmatio spei, Eucharistia charitati, Pœnitentia iustitiæ, Extrema vñctio fortitudini, Ordo prudentiæ, Matrimonium temperantiæ. D. Thom. paulò aliter hoc explicat.

Quarta sumitur ex celebritate numeri septenarij in expiationibus. Nam vt patet ex V. Testamento, in expiatione solent offerri septem animalia: vel septies aspergi sanguis: vel solent durare septem diebus. Vide *Exod. 19. Leuit. 4. Num. 19. Deuteron. 15. Job 42. & alibi.* Vnde etiam *4. Regum 5. Naaman septies iussus est lauari ad purgandam lepram.*

Dices cum Kemnitio, has congruentias, si quid valerent, probare, etiam in veteri Lege fuisse septem Sacramenta. Nam etiam tunc erant virtutes & peccata, & vita spiritualis & corporalis. Respondeo. Non sequitur, quia Sacramenta veteris Legis non erant instituta ad perficiendum hominem in vita spirituali, nec ad remedium peccati, nec ad accipiendas virtutes: sed ad legalem quandam munditiam, & ad signanda mysteria Christianorum.

5 Prima Obiectio: Scriptura nusquam dicit esse septem Sacramenta. Ergo. Respondeo. Nusquam etiam dicit esse duo vel tria. Extra Scripturam habemus traditionem

Ecclesiæ pro septenario numero, non autem pro binario vel ternario.

6 Secunda Obiectio : Scriptura dicit esse tantum duo Sacramenta, vt patet ex Ioan.19. v.34. *Vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis & aqua* : id est, Eucharistia & Baptismus, vt exponit Chrysofom. Cyril.& Theophylact. *in illum locum*, & Damascenus *lib. 4. de fide, cap.10.* Et Augustinus *lib.2.de symbolo,c.6.*

Respondeo *primò* ; quamuis per aquam & sanguinem intelligeremus Baptismum & Eucharistiam, non tamen sequitur cætera Sacramenta excludi. Nam illa duo non sunt posita ad cætera excludenda : sed quia magis communia sunt & principalia, ex quibus poterat idem iudicium fieri de cæteris. Sicut & Hebr.6. v.2. ponuntur duo tantum Sacramenta, Baptismus & Confirmatio, & tamen non ideo excludenda sunt alia.

Respondeo *secundo*, non esse necessarium sequi illam expositionem de sanguine & aqua. Nam alij aliter exponunt. Nam Cyrill. *Catech. 3.* Hier. *epist. 83.* per sanguinem & aquam intelligunt duo Baptismata, vnum in sanguine, alterum in aqua. Ambros. *lib.10.in Lucam, cap.150.* Leo Papa *epist. 4.* Augustinus & Beda *in cap.19 Ioannis*, per sanguinem intelligunt pretium redemptionis humanæ, & per aquam intelligunt Baptismum. Et hæc videtur esse literalis expositio, vt scilicet intelligamus ex latere Christi fluxisse Baptismum, qui omnem suam vim habet ex sanguine Christi.

Confirmatur ex 1.Ioan.5.v.6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, Iesus Christus; non in aqua solum, sed in aqua & sanguine.* Vbi ipsemet Ioannes videtur explicare mysterium quod posuerat *cap.19.sui Euangely* : & simul ostendere differentiam inter Baptismum Christi & Ioannis : quia hic veniebat in aqua solum, id est, adferebat Baptismum non efficacem : ille autem attulit Baptismum efficacissimum, qui vim suam habuit ex sanguine aqua admixto.

7 Tertia Obiectio : Scriptura videtur significare septenarium numerum Sacramentorum non pertinere ad Christum, sed ad Antichristum. Nam Apocal.17. v.7. Angelus

116 CAP. VI. DE SACRAMENTIS
vocat Sacramentum bestiam, quæ capita septem habebat. Ergo septenarius numerus Sacramentorum spectat ad Antichristum, qui per eam bestiam designatur. Ita Kemnitius.

Resp. *primo*, magnam esse blasphemiam per septem capita bestiae intelligere septem Sacramenta. Kemnit. enim etiam cogitur fateri Baptismum & Eucharistiam pertinere ad capita bestiae, quia sunt ex numero septem Sacramentorum.

Resp. *secundo*, Ioannes non dicit septem illa capita esse septem Sacramenta, sed vnum Sacramentum, ac proinde, si vellemus retorquere Sacramentum, id magis conueniret in Lutherum, qui dixit vnum tantum Sacramentum.

Resp. *tertio*, ipsemet Ioannes septem illa capita septem Reges interpretatur. Ex hoc fundamento ergo nihil potest probare Kemnitius.

8 Quarta Obiectio: August. agnoscit duo tantum Sacramenta, videlicet Baptismum & Eucharistiam, vt patet *lib. de doct. Christ. cap. 9. & epist. 118.* Resp. *primo* generatim, nec Augustinum, nec vllum ex aliis Patribus vnquam dixisse Sacramenta non esse septem, aut esse tantum duo vel tria: sed solum ad suum propositum mentionem fecisse aliquorum Sacramentorum, & de aliis tacuisse. Resp. *secundo* specieatim, Augustinum in illis duobus locis non dicere esse tantum duo Sacramenta, sed ponere duo per modum exempli. Nam priore loco sic habet pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & consecratione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio Corporis & Sanguinis Domini. Vbi particula, *Sicuti* aperte indicat ista esse exempla. In posteriori loco sic habet: Vnde Sacramentis numero paucissimis, obseruatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem noui populi colligauit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus: communicatio Corporis & Sanguinis ipsius: & si quid aliud in Scripturis Canonicis commendatur. Vbi etiam vides illa duo poni pro exemplo, & simul insinuari plura esse quam duo.

9 Quinta Obiectio: Alij Patres ante Augustinum non agnoscunt etiam nisi Baptismum & Eucharistiam, vt Iustinus Mart. in *Apolog. 2. pro Christianis*. Tertull. *lib. 1. & 4. contra Marcionem*. Cyrillus in *Catechesibus*. Ambrosius in *lib. de Sacramentis*, & de *ijs qui inicianur mysterijs*.

Respondeo primo, Iustinus meminit tantum duorum Sacramentorum in illa Apologia, quia hoc requirebat argumentum illius operis. Respondet enim obiectionibus gentilium, qui inter cetera obiiciebant Christianis, quod velcerentur carnibus humanis alicuius pueruli; & ideo ad suam synaxin non admitterent, nisi sui ordinis homines. Ergo Iustinus explicat, quomodo soli baptizati admittantur ad Eucharistiam; & ideo debuit de Baptismo & Eucharistia tractare.

Respond. secundo, Tertull. *lib. 1. cont. Marcionem*, non dicit esse duo tantum Sacramenta, sed dicit Deum in Sacramentis uti voluisse aqua, pane & oleo, quæ sunt materię, quæ consecrantur in quinque Sacramentis: non meminit autem duorum aliorum, videlicet Pœnitentię & Matrimonij, quia solum volebat ostendere, Deum nostrum esse verum Creatorem Elementorum, & aliarum rerum sensibilibum, quod Marcion negabat. Id autem ex eo ostendit, quia si res istas sensibiles creasset alius Deus, noster Deus non vteretur illis in suis Sacramentis. Similiter *lib. 4.* non dicit esse duo tantum Sacramenta, nimirum Baptismum & Eucharistiam, sed reprehendit Marcionem, quod ad hæc duo Sacramenta neminem admitteret, nisi qui damnaret coniugium.

Respondeo tertio, Cyrillus & Ambrosius plura Sacramenta agnoscunt, quam duo. Vterque enim meminit Christum tanquam Sacramenti à Baptismo & Eucharistia distincti, vt patet ex Cyrillo *Catech. 3.* & ex Ambrosio *lib. 3. de Sacram. cap. 2.* Cur verò illi Patres tantum tractent de tribus Sacramentis, causa est, quia ex professo scribunt ad Catechumenos, vt eos instruant de rebus, quæ fiunt tempore Baptismi. Solent autem eo tempore tria Sacramenta eodem die ministrari adultis, videlicet Baptismus, Confirmatio & Eucharistia, vt partim constat ex antiqua praxi, partim ex Ambrosio *loc. cit.*

10 Sexta Obiectio: Videntur esse plura Sacramenta quàm septem. *Primo*, quia signum crucis, panis benedictus, exorcismi, & insufflationes vocantur ab Augustino Sacramenta. *Secundo*, quia Alexand. Papa *epist.* 1. aquam benedictam vocat Sacramentum. *Tertio*, quia multi docent lotionem pedum, quam Christus instituit, Sacramentum esse, vt Ambros. *lib. 3. de Sacram. cap. 1.* Cyprian. *in serm. de ablutione pedum*, & D. Bernard. *in serm. de Cena Domini.*

Ratio est, quia tria tantùm requiruntur ad Sacramentum, nempe ritus externus, promissio gratiæ, & mandatum, seu institutio diuina. Hæc autem sunt in lotione pedum. *Primo*, quia ipsa lotio est ritus externus. *Secundo*, est promissio gratiæ: colligitur ex Ioan. 13. v. 8. *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* *Tertio*, mandatum colligitur ex illo *ibid.* v. 14. *Et vos debetis alter alterius lauare pedes.*

Respondeo *primo*. Signum crucis, panis benedictus, exorcismi & aqua benedicta non sunt vera Sacramenta, sed tantùm Sacramentalia. Probat *primo*, quia omnia illa possunt dari ante Baptismum, vt ex Augustino constat. Nullum autem Sacramentum potest dari ante Baptismum, cùm Baptismus sit ianua omnium aliorum. *Secundo*, quia non habent promissionem gratiæ sanctificantis. *Tertio*, quia non constat an sint instituta à Christo, an ab Apostolis, cùm tamen vera Sacramenta à solo Christo institui potuerint.

Respondeo *secundo*. Nec lotio pedum est verum Sacramentum, sed quasi aliquid Sacramentale, vel Sacramentum lato modo sumptum. Prima pars patet, quia ad verum Sacramentum requiritur promissio gratiæ & mandatum. At neutrum est in lotione pedum. Non primum, quia in illis verbis: *Si non lauero te, non habebis partem mecum*; non continetur promissio gratiæ; sed comminatio poenæ propter inobedientiam, vt *ibidem* exponunt Chrysoftom. Cyrill. & Basil. *lib. 1. de Bapt. cap. 2.* Nec secundum; quia in illis verbis: *Vos debetis alter alterius lauare pedes*: non est mandatum externæ lotionis pedum, vt patet ex praxi Ecclesiæ: sed humilitatis & charitatis, vt exponunt Chrysoft. & Cyrill. *ibidem.*

Secunda pars patet, quia omnia illa possunt lato modo vocari Sacramenta, quæ habent sensum mysticum; & sunt figuræ aliarum rerum. At lotio pedum à Christo facta habebat sensum mysticum, quia significabat munditiam & puritatem, qua debent homines ad Eucharistiam accedere: & simul erat figura quædam illius purgationis quam eramus habituri per passionem Christi, vt Cyrilus exponit.

QVÆSTIO II.

Quis sit Ordo inter Sacramenta?

Primo dicam de Ordine enumerationis. *Secundo*, de Ordine dignitatis. Vide D. Thom. *art. 2. ad 3.*

Prima Conclusio: Sacramenta enumerantur hoc ordine: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, Matrimonium. Ita D. Thom. *art. 2. Concil. Florentinum in decreto Eugenij. Et Tridentinum sess. 7. cap. 1. de Sacramentis in genere, & alij passim.* Ratio est, quia *primo* ponenda sunt ea, quæ pertinent ad singulos homines: deinde quæ ad totam communitatem. Sunt autem quinque pertinentia ad singulos homines, quæ secundùm ordinem temporis conferuntur adultis hoc modo: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio: deinde sequuntur alia duo pertinentia ad totam remp. videlicet ordo & matrimonium: Inter quæ non seruatur ordo temporis; sed dignitatis. Ordo enim dignior est quam matrimonium, vt paulò post.

2 Secunda Conclusio: Illa septem Sacramenta non sunt æqualis dignitatis, sed alia aliis excellent. Ita D. Thom. *art. 3. ad 4.* Et Concil. Trident. *sess. 7. c. 3.* Potest autem variè contingere vt vnum alio sit excellentius. Nam *primo* Baptismus excellit omnibus, quoad effectum remittendi peccata. Remittit enim originale, actuale & pœnam his debitam; quod alia Sacramenta non faciunt. *Secundo*, Confirmatio excellit omnibus quoad effectum gratiæ actualis ad benè operandum, iuxta Luc. 24. v. 19. *Vos autem sedete in ciuitate, quoad vsque induamini virtute ex alto.* Et confirmatur

ex euentu. Nam Apostoli ante Confirmationem, quam acceperunt in die Pentecostes, erant timidissimi; adeo vt omnes fugerent in passione Christi, tametsi ante baptizati essent, & Eucharistiam percepissent: postea verò accepto Spiritu sancto facti sunt robustissimi. *Tertio*, Eucharistia excellit omnibus quoad substantiam Sacramenti, quia continet Christum ipsum, licet in aliena specie. *Quarto*, Pœnitentia excellit omnibus necessitate, solo Baptismo excepto. *Quinto*, Extrema vnctio excellit aliquo modo pœnitentiam, quia confert gratiam copiosiore, quæ non solum posset delere omnia peccata si adessent, sed etiam tollit reliquias peccatorum. *Sexto*, Ordo excellit omnibus ratione ministri, excepta Confirmatione; quia potest à solo Episcopo conferri; imò & videtur hac in re excellere Confirmationem: hæc enim aliquando ex dispensatione confertur à simplici Sacerdote: Ordo autem, Sacerdotalis præsertim, nunquam nisi ab Episcopo confertur. Præterea ordo cæteris præstat in eo, quod constituat homines in gradu sublimiori, quam sint alij Christiani. *Septimo*, Matrimonium excellit plerisque significatione, quia significat vnionem Christi & Ecclesiæ; & ideo ab Apostolo vocatur magnum Sacramentum. Ephes. 5. v. 32.

3 Tertia Conclusio: Simpliciter loquendo Eucharistia excellit omnibus aliis Sacramentis. Est *primo*, contra Calvinistas, qui cum in Eucharistia non ponant Corpus Christi nisi tropicè, non pluris faciunt eam, quam Baptismum. *Secundo*, est contra Vbiquetarios, qui sicut in Eucharistia verum Corpus Christi agnoscunt, sic & in aliis Sacramentis. Conclusio nostra est D. Thom. *art. 3.* Probatur *primo*, quia Eucharistia continet in se realiter & substantialiter ipsum Christum fontem omnis sanctitatis aliorum Sacramentorum. *Secundo*, quia alia Sacramenta ordinantur ad Eucharistiam tanquam ad finem, vt argumentatur D. Th. & probat inductione. Nam ordo ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem: Baptismus ad susceptionem: Confirmatio ad publicam frequentationem sine timore & verecundia: Pœnitentia & Extrema vnctio ad dignam susceptionem: Matrimonium ratione significationis ordi-

natur

natur ad Eucharistium, quia significat coniunctionem Christi cum Ecclesia, quam Eucharistia perficit.

Dices: Extrema-unctio non videtur ordinari ad susceptionem Eucharistiae, quia est vltimum Sacramentum quoad usum ex vi suae institutionis. Nam instituta est à Christo, vt post cætera Sacramenta in extremo vitæ periculo accipiatur. Respondet Caietanus, quodammodo ordinari ad Eucharistiam ratione effectus. Tollit enim reliquias peccatorum, & perfectè mundat animam hominis, quæ est optima dispositio ad Eucharistiam. Vnde si quis post Extremam-unctionem vellet sumere Eucharistiam, esset tunc maximè ad illam dispositus.

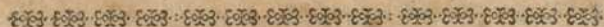
QVÆSTIO III.

An omnia Sacramenta sint necessaria ad salutem?

1 SOlet distingui duplex necessitas, altera mediij, altera præcepti: de qua distinctione dicendum est in materia de Baptismo. Hic agimus de necessitate mediij.

2 Prima Conclusio: Quamuis omnia Sacramenta sint vtilia ad salutem, non tamen omnia sunt necessaria; Ita D. Thom. art. 4. Ratio, quia omnia conferunt gratiam iustificantem. Ergo omnia sunt vtilia ad salutem. Rursum, confessio, Extrema-unctio & Matrimonium non sunt media ad salutem necessaria, quia non ordinantur ad effectus simpliciter necessarios.

3 Secunda Conclusio est: tria Sacramenta sunt necessaria ad salutem: Baptismus, Pœnitentia & Ordo, licet non eodem modo. Nam Baptismus est necessarius respectu omnium qui in peccato originali nascuntur. Pœnitentia respectu eorum, qui post baptismum mortaliter peccarunt. Ordo respectu totius communitatis; quia plerâque Sacramenta debent confici & administrari per eos qui ordinati sunt. Hæc susiùs infrà.

CAPVT. VII.

De Ceremoniis Sacramentorum.

HACTENVS generatim dixi de Sacramentis: nunc breuiter de ceremoniis Sacramentorum. *Primo*, quid & quotuplex sit ceremonia. *Secundo*, an vltus ceremoniarum fit licitus & honestus. *Tertio*, an Ecclesia possit instituere ceremonias. *Quarto*, an ceremoniæ habeant aliquem effectum spiritualem.

QVÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Ceremonia?

Prima Conclusio: Ceremonia, generatim loquendo, est externus actus religionis, quo Deus colitur. Nota, virtutem religionis habere tres actus. *Primo*, internum actum elicatum, qui est velle Deo debitum honorem & cultum præstare. *Secundo*, actum externum interno respondentem, qui est quælibet externa actio, quæ non aliunde est bona & laudabilis, nisi quia fit ad Deum colendum; vt genuflexio, sacrificium & similia. *Tertio*, actum imperatum, id est, actum cuiusvis virtutis, qui à religione ordinatur ad Dei gloriam: hoc modo ieiunia & eleemosynæ possunt dici actus religionis, quando fiunt ad colendum Deum: Licet aliqui etiam aliarum virtutum actus sint. Ex his tribus actibus primus nullo modo est ceremonia, neque tertius, nisi quatenus imperatur à religione: Secundus est proprie, & simpliciter ceremonia, de quo hoc loco.

Secunda Conclusio: Ceremoniæ veteris legis erant quadruplices, videlicet Sacramenta, sacrificia, sacra, & obseruantia. Ita D. Thom. in 1.2. quæst. 110. art. 4. per Sacramenta intelligimus Agnum Paschalem, Circumcisionem, Sacerdotium legale, & varias expiationes. Per sacrificia intelligimus victimas, seu hostias, immolationes & libamenta. Per sacra intelligimus instrumenta ad diuinum cultum pertinentia, vt vasa, candelabra, vestimenta, altaria: Per obseruan

observantias intelligimus festa, ieiunia, genuflexiones, & cæteras actiones ceremoniales.

3 Tertia Conclusio: Ceremoniæ novæ legis sunt etiam quadruplices. *Primo* Sacramenta, quæ proximè instituta sunt ad sanctificationem fidelium. *Secundo*, sacrificium Missæ, quia est supremus cultus quo excellentiam Dei profitemur. *Tertio*, sacra: ut calices, casulæ, altaria. *Quarto*, Observantiæ, ut ieiunia, festa, genuflexiones, usus signi crucis, aspergio aquæ Benedictæ, &c.

4 Quarta Conclusio: Inter has ceremonias illæ solæ dicuntur Sacramentales, quæ in administratione Sacramentorum & oblatione sacrificij Missæ solent adhiberi, præter eas, quæ sunt de essentia, seu substantia Sacramentorum & sacrificij Missæ. Nota duplices esse ceremonias in Sacramentis, quasdam intrinsecas & substantiales, quæ sunt ipsa Sacramenta: quasdam extrinsecas, quæ adhibentur ad decentiorem usum Sacramentorum. Hæ posteriores vocantur ceremoniæ Sacramentales: vel, ut Theologi loquuntur, Sacramentalia.

QVÆSTIO II.

An usus Ceremoniarum sit licitus & honestus?

1 **N**ostri temporis Hæretici reprehendunt omnem externum cultum Dei, qui ab ipso non est institutus & præceptus; ac proinde rident omnes ceremonias, quas in Missa & Sacramentorum administratione, ex Institutione Pontificum, & Ecclesiæ adhibemus.

2 Prima Conclusio: non solum cultus externus, qui à Deo institutus est, sed etiam, qui ab hominibus instituitur ad maiorem Dei gloriam & reuerentiam, licitus est, & laudabilis. Probat *Primo*, quia in statu naturæ nullus eras cultus à Deo præscriptus: & tamen homines illius status licitè & laudabiliter colebant Deum externo cultu. Nam Gen. 4. *Abel obtulit sacrificium de primogenitis gregis sui.* Gen. 8. *Noë erexit altare, & obtulit sacrificia de pecoribus;* Gen. 28. *Iacob votum Deo vouit, & decimas obtulit.*

Probat *secundo*, quia, licet in statu legis Mosaicæ multæ

multæ ceremoniæ præscriptæ essent à Deo: tamen alij cultus externi non fuerunt prohibiti. Nam Leu. 23. v. 38. postquam varia sacrificiorum genera & festiuitatum præcepta essent à Deo, tandem ita subditur: *Exceptis donis vestris, & quæ offeretis ex voto, vel de sponte tribuetis Domino.* Similiter Esther 9. v. 17. Et Iudith 16. v. 31. Et primo Machab. 4. v. 59. quædam festiuitates ab hominibus introductæ leguntur, præter eas à Deo institutas.

Probatur, quia in statu legis Euangelicæ nusquam prohibitum est, vti externo cultu ad Dei honorem & reuerentiam: quin potius habemus exemplum in Christo, qui sæpissimè aliis atque aliis ceremoniis vsus est, eleuando oculos in cœlum ac manus, flectendo genua & similia. Neque nobis prohibitum est Christum hac in re imitari.

3 Secunda Conclusio: Vfus Sacramentalium ceremoniarum, quas Ecclesia Romana nunc obseruat, honestus & laudabilis est. Probatur *Primo* generatim, quia Catholica Ecclesia non potest errare in his quæ ad cultum Dei pertinent, vt suppono. Ergo non errat in ceremoniis Sacramentalibus. Ergo vsus earum non est malus. *Secundo*, quia huiusmodi ceremoniæ non sunt ex se malæ, sed indifferentes. Ergo, quando ordinantur ad bonum finem, debent esse bonæ; præsertim, quando nullam malam circumstantiam habent, sicut non habent. *Tertio*, quia excitant hominem ad maiorem pietatem & attentionem circa res diuinas. *Quarto*, quia conferunt ad maiorem quandam intelligentiam, & memoriam mysteriorum fidei. Nam verbi gratia, in omnibus ferè Sacramentis adhibetur crucis signum, vt admoneantur fideles virtutem Sacramentorum ex morte & Passione Christi deriuari. Similiter in Baptismo præmittuntur exorcismi, & insufflationes, vt doceantur fideles infantem ante Baptismum esse sub potestate dæmonis propter peccatum originale.

Q V Æ S T I O III.

Quis possit ceremonias instituire?

- 1 **P**rima Conclusio: Ceremoniæ Sacramentales, quæ sunt extra substantiam Sacramentorum, quamvis interdum introductæ sint ad imitationem, seu exemplum Christi, non tamen sunt ab eo immediatè institutæ. *Prima pars patet, quia in conficienda Eucharistia ex Christi exemplo manauit mixtio aquæ cum vino, Cyprian. Epist. 63. Similiter ex illo manauit vsus conficiendi Sacramentum in pane azymo, & non in fermentato. Secunda pars patet, quia multæ sunt ceremoniæ circa Sacramenta, quas constat à Pontificibus institutas esse, vt omnes fatentur.*
- 2 **S**ecunda Conclusio: Christus dedit Ecclesiæ potestatem instituendi has ceremonias, quam partim Apostoli, partim eorum Successores hæctenus exercuerunt. Colligitur 1. *Corinth. 4. v. 1. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispensatores Mysteriorum Dei. 1. Cor. 11. v. 34. Cetera autem cum venero disponam: vbi loquitur de ritu seruando in dispositione Eucharistiæ, de quo Apostoli poterant disponere. Vnde August. Epist. 118. cap. 6. Non præcepit Christus, quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos Ecclesiam dispositurus erat, seruaret hunc locum.*

Q V Æ S T I O IV.

An Ceremonia Sacramentales habeant aliquem effectum spiritualem?

Varij sunt effectus, de quibus intelligi potest quæstio. *Primo, gratia habitualis. Secundo, gratia actualis. Tertio, remissio peccati mortalis, vel venialis. Quarto, remissio poenæ temporalis. Quinto, expulsio Dæmonis, vel cohibitio ne lædat. Sexto, sanitas corporis.* Quæstio, an Sacramentalia possint efficere aliquem effectum ex his, siue ex opere operato, siue per modum impetrationis, siue aliquo alio modo. De primis quatuor effectibus dicendum in materia de poenitentia; de quinto in materia de Baptismo. Ex his colligi poterit, quid de sexto sit sentiendum.

CAPVT OCTAVVM
DE
SACRAMENTIS
IN SPECIE.

I V V S Thomas disputat *primo* de Baptismo secundum se & naturam suam. *Secundo* de ministro eius. *Tertio* de suscipientibus. *Quarto* de effectu. *Quinto*, de Circumcisione quæ fuit figura Baptismi. *Sexto* de preparatoriis ad Baptisimum. Circa primum quæri potest. *Primo*, quid sit Baptismus. *Secundo*, quæ materia illius. *Tertio*, quæ forma. *Quarto*, quando à Christo institutus sit. *Quinto*, an iterari possit. *Sexto*, an præter Baptisimum aquæ sit aliud genus Baptismi.

QVÆSTIO I.

Quid sit Baptismus?

Prima Conclusio. Baptismus dupliciter definiri potest. *Primo*, Metaphysicè per genus & differentiam, quo pacto definitur in Catechismo Romano: *Baptismus est Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ.* *Secundo* physicè per materiam & formam, sicut definitur à D. Thom. *art. 1. Baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub præscripta verborum forma.* Notat D. Thom. tria spectari posse in Baptismo. *Primo*, Sacramentum tantum. *Secundo*, rem tantum. *Tertio*, rem & Sacramentum simul. Illud dicitur Sacramentum tantum, quod significat, & non significatur, vt ablutio exterior: Illud dicitur res tantum, quod significa-

tur

tur & non significat, vt gratia interior, seu sanctificatio per gratiam. Illud dicitur esse Sacramentum simul & res, quod non tantum significat, sed etiam significatur, vt character, qui est res significata per exteriorem ablutionem, & est signum interioris iustificationis. Definitio ergo quam tradit D. Thom. conuenit Baptismo quatenus est Sacramentum tantum. Sic enim est exterior ablutio per aquam quæ est signum interioris ablutionis per gratiam.

2. Secunda Conclusio. Baptismus habet varia nomina apud Patres & Scholasticos. *Primo*, dicitur regeneratio, quia homo per Baptismum spiritualiter regeneratur, & ex filio. Diaboli fit filius Dei. *Secundo*, dicitur expurgatio, quia hominem expurgat ab omni peccato. *Tertio*, dicitur illuminatio, seu φωτισμός; quia in Baptismo infunditur habitus fidei, quod homo supernaturaliter illuminatur. *Quarto*, dicitur donum, seu gratia, quia in Baptismo datur liberalissima remissio omnium peccatorum, ex mera Dei gratia, nullo præcedente nostro merito. *Quinto*, dicitur signaculum, vel sigillum, ratione characteris quod anima Christiani hominis consignatur. Et quamuis sint plura Sacramenta præter Baptismum, quæ characterem imprimunt; ac proinde possint etiam sigilla, vel signacula dici, tamen hoc nomen specialiter datur Baptismo, quia per eum imprimitur signum, quod primum discernuntur fideles ab infidelibus, & admittuntur in Ecclesiam Christi. *Sexto*, dicitur custodia, vel præsidium, quia Baptismus ratione characteris custodit animam in bono, vt explicat D. Thom. *art. 3. ad 1.* Hoc tamen non facit character per se, vt existimo, sed ratione alicuius auxiliij specialis, quod datur omnibus, qui characterem baptismali insigniti sunt.

QVÆSTIO II.

Quæ sit materia Baptismi?

1. **P**rima Conclusio: Materia Baptismi remota est aqua teno 2
 vera & naturalis, vt definitur in Concil. Trident. *sess. 7. can. 2.* Et patet ex Scripturis, Ioan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c.* Et Act. 8. v. 36. *Ecce aqua, quid*

quid prohibet me baptizari? Et Ephes. 5. v. 26. *Mundans eam lauacro aquæ.* Et inde Paulus 1. Corinth. 10. v. 2. comparat Baptismum mari rubro, & Petrus *Epist. 1. cap. 3. v. 21.* comparat illum diluui.

2 Secunda Conclusio: Materia Baptismi propinqua est ablutio, quæ potest duobus modis fieri. *Primo*, per asper-
sionem, seu infusionem aquæ. *Secundo*, per immersionem in aquam. Vtroque modo legitimè fieri potest, sed in pra-
xi seruanda est consuetudo cuiusque loci, vt notat D. Thom. *art. 8.*

Ex dictis sequitur duo requiri, vt aqua sit legitima Ba-
ptismi materia. *Primo*, vt sit aqua vera & naturalis. *Secun-
do*, vt sit aqua apta ad abluendum corpus; si alterutrum
desit, non valebit Baptismus. Hinc reiicitur *primo* aqua arti-
ficialis, quæ ex floribus & herbis distillatur, quia non est
aqua elementaris, sed mixtus quidam humor. *Secundo*, rei-
citur salina, sudor, lacrymæ propter eandem causam. *Tertio*,
nix & glacies; quia licet secundùm substantiam sit vera
aqua, non tamen est apta ad abluendum.

Quæres: Quid dicatur de aqua calefacta, de lixiuio, de
aqua transeunte per meatus sulphureos? Resp. quamdiu
manet substantia aquæ, potest esse sufficiens materia Ba-
ptismi. Vnde Baptismus in aqua calida, vel lixiuio validus
est: Errat tamen Lutherus in *Colloq. Symposiacis, cap. 17.* vbi
dicit: *id omne sufficit ad baptismum, quicquid balnei nomine
nuncupari potest.* Vnde Baptismus in cereuisia, lacte, vino,
secundùm Lutherum validus esset.

QVÆSTIO III.

Quæ sit forma Baptismi?

1 **P**rima Conclusio: Duæ sunt formæ vsitatæ: vna apud
Latinos: *Ego te baptizo in Nomine Patris, & Filij, &
Spiritus sancti*: Altera apud Græcos: *Baptizetur seruus Chri-
sti N. in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Vtraque
legitima est, vt patet ex Concilio Florentino. Nobis tamen
non licet vti forma Græcorum, quia est contra consuetu-
dinem, & non fieret sine scandalo.

2 Secundâ

2 Secunda Conclusio: Sunt tres aliæ formæ, quæ non putantur legitimæ: Prima est: *Ego te Baptizo in Nomine Trinitatis.* Secunda, *Ego te Baptizo in Nomine Christi.* Tertia, *Ego te Baptizo in Nomine Genitoris & Geniti, & Spirati.*

Ratio est, quia ex Christi institutione requiritur expressa & distincta inuocatio Trium Personarum sub iis nominibus, quæ significant proprietates personales, & non tantum actus notionales.

3 Dices: Apostoli leguntur baptizasse in Nomine Christi, Actor. 2. 8. 10. & 19. & hanc formam approbant S. Ambrosius, Beda, Bernardus, Nicolaus Papa, & quidam alij. Respondet D. Thom. art. 6. ad 1. Apostolos hoc fecisse ex speciali dispensatione. Alij dicunt eos semper baptizasse in nomine Patris, &c. nunquam autem in Nomine solius Christi. Probant *Primo*, quia nihil constat de speciali illa dispensatione. *Secundo*, quia cum aliqui dixissent Paulo, Actor. 19. v. 2. *Sed neque si Spiritus sanctus est audiuius*; subiunxit Paulus; *in quo ergo baptizati estis?* Quibus verbis indicat in ipsa forma baptismi nominari solitum Spiritum sanctum. *Tertio*, quia quæ adferuntur ex actibus Apostolis facile explicantur. Dicuntur enim Apostoli baptizasse in nomine Christi. *Primo*, quia baptizarunt in fide Christi. *Secundo*, quia autoritate Christi. *Tertio*, quia baptismo à Christo instituto.

Q V Æ S T I O I V.

Quando Baptismus institutus sit?

1 **P**rima Conclusio. Christus designauit materiam baptismi, quando baptizatus in Iordane est à Ioanne; ita passim docent Patres, Ambros. lib. 2. in Lucam, cap. ult. inquit. *Baptizatus est Dominus non mundari volens, sed mundare aquas: ut ablute per Carnem Christi, quæ peccatum non cognouit, baptismatis ius haberent.* Similia docet S. Hieronym. in cap. 3. Matthæi, August. Serm. 36. de tempore, & alij. Hinc natum est scholasticorum illud axioma: Christum suo contactu contulisse aquis virtutem regeneratiuam, non quod impresserit illis aliquam qualitatem
I actiuam,

170 CAP. VIII. DE SACRAMENTIS
actiuam, sed quia deputauit illas ad usum & effectum
baptismi.

2 Secunda Conclusio: Eodem tempore designata etiam
forma est baptismi, non quidem verbo, sed facto. Nam Fi-
lius erat presens, qui baptizabatur a Ioanne; & Pater da-
bat illi Testimonium de celo: & Spiritu sancto, in specie
columbae apparebat, ut habetur Matth. 3. v. 13. Luc. 3. v. 22.
Marc. 1. v. 10. De qua re vide Damasc. lib. 4. de fide, cap. 10.
Ambr. & Hier. loc. cit.

Addunt alij per caeli apertionem, quae in Christi bap-
tismo apparuit, significatum fuisse, quod ianua Regni coele-
stis aperienda esset fidelibus per Sacramentum baptismi.
Hilar. cap. 2. in Matth. Chrysost. hom. 4. oper. imperf. Theophrast.
in cap. 3. Lucae.

nes hae
3 Tertia Conclusio: Christus non solum facto designa-
uit materiam & formam baptismi, sed etiam verbis pro-
priae & formaliter instituit Sacramentum baptismi ante
passionem suam; ita D. Thom. art. 2. plerique Scholastici
in 4. dist. 3. Probatur, quia baptismus Christi fuit in usu
ante Passionem, ut colligitur ex Ioan. 3. v. 22. *Post haec uenit
Iesus & Discipuli eius in Iudaeam: & illic demorabatur cum
eis, & baptizabat.* Et Ioan. 4. v. 2. *Quaquam Iesus non bap-
tizaret, sed Discipuli eius.* Ex quibus patet Christum non
per se, sed per Discipulos baptizasse. Ita August. tract. 5. in
Ioannem.

4 Quarta Conclusio: Christus dedit praecipuum bap-
tismi post Resurrectionem, quando dixit Apostolis: *Euntes
docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, & Filij,
& Spiritus sancti.* Quibus verbis continetur duplex praeci-
puum. Primum, quo obligantur Apostoli, ut baptizent.
Secundum, quo obligantur alij ut baptizentur.

5 Dices ante passionem dixerat Christus: *Nisi quis renatus
fuerit ex aqua, &c.* Ergo ante Passionem dedit praeci-
puum baptismi. Respondeo. Ante Passionem potius ex-
plicauit necessitatem baptismi, quam dederit formale praeci-
puum.

6 Quinta Conclusio: Praecipuum baptismi suscipiendi
tunc coepit generatim obligare, quando lex Euangelica
fuit

fuit sufficienter promulgata. Hoc suppono ex materia de legibus, ubi hæc duo disputantur. *Primo*, quando abrogata sit lex Mosaïca. *Secundo*, quando cœperit obligare lex Evangelica.

QVÆSTIO V.

An Baptismus possit iterari?

1 **H**Oc dupliciter intelligi potest. *Primo*, an possit iterari quando semel validè collatus est. *Secundo*, an possit iterari quando dubium est, an sit validè collatus.

2 *Prima Conclusio*: Quando baptismus semel validè collatus est, non potest iterari. D. Thom. *art. 9.* & probat variis congruentiis. *Primo*, quia baptismus est quædam spiritalis generatio; vnius autem non est, nisi vna generatio. *Secundo*, quia baptismus repræsentat mortem Christi. *Rom. 6. vers. 3.* Christus autem semel tantùm mortuus est. *Tertio*, quia Baptismus imprimit characterem indelebilem; quod autem indelebile est, non imprimitur iterum. *Quarto*, quia baptismus tollit peccatum originale: quod semel ablatum non redit.

3 *Dices*: Fieri potest, vt baptismus semel datus non tollat peccatum originale, vt si adultus accedat cum fictione (veræ contritionis.) Ergo tunc saltem poterit iterari. Respondeo. Baptismus semel datus tollit peccatum originale recedente fictione; & ideo non opus est iterari; imò frustrâ iteraretur. Vel enim recessit fictio, vel non. Si recessit, iam ablatum est peccatum originale per primum baptismum. Si non recessit, iteratus baptismus nihil efficiet.

Potest confirmari conclusio ex Hebr. 6. cap. 4. *Impossibile est illos, qui semel illuminati sunt, & prolapsi, rursus renouari ad penitentiam; rursus crucifigentes sibi met ipsi Filium Dei.* Hoc loco utitur Ambrosius 2. *de Penitentia, cap. 2.* Et rectè. Nam Apostolus apertè dicit: eos qui semel illuminati, id est, baptizati sunt, & post baptismum peccarunt, non posse iterum renouari per baptismum. *Causam* addit, quia si vellent iterum baptizari, iterum crucifige-

132 CAP. VIII. DE SACRAMENTIS
rent Filium Dei. Hanc rationem paulò ante addidi ex D.
Thoma.

Alij sic eam explicant: qui post primum baptismum ten-
tat alterum suscipere, vel profitetur Christum bis mortuum,
vel significat primam Christi mortem non suffire sibi ad sa-
lutem. Vtroque modo dicitur iterum crucifigere Chri-
stum. Vide August. *libro de vera & falsa penitentia. cap. 3.*

4 Secunda Conclusio: Quando dubium est, an baptismus
fuerit validus, si quidem dubium est morale ac probabile,
baptismus iterum dandus est sub conditione his verbis: Si
baptizatus es, non baptizo: sed si non baptizatus es, ego
te baptizo in nomine Patris & Filij, &c. vt habetur *cap. 2.*
extra de baptismo.

5 Quæres: An necesse sit verbis explicare illam condi-
tionem? Respondeo. In solemnibus baptismis, præsertim quan-
do est dubium publicum, debet explicari conditio, vt oc-
casio scandali tollatur. Si autem dubium sic occultum;
aut baptismus secretò conferatur, satis est conditionem
mente & intentione concipere.

QVÆSTIO VI.

An præter Baptismum aqua sit alius?

1 **D**iuus Thomas *art. 11.* & alij passim distinguunt tri-
plicem baptismum, scilicet aquæ, sanguinis & fla-
minis. De illo aquæ dictum est: hîc quæritur de duobus
aliis. *Primo*, Quid sint. *Secundo*, an rectè dicantur baptismi.
Tertio, an sint Sacramentum.

2 Prima Conclusio: Per baptismum sanguinis intelligitur
Martyrium: & per baptismum flaminis contritio. Potest au-
tem dupliciter spectari tam Martyrium quàm contritio.
Primo, quatenus præcedit baptismum aquæ, & desiderium,
seu votum illius suscipiendi includit. *Secundo*, quatenus se-
quitur baptismum aquæ. Priori modo hîc sumitur. Ratio
est, quia tam Martyrium quàm contritio eatenus dicitur
baptismus, quatenus supplet defectum baptismi aquæ, vt
notat diuus Thomas *loco citato.*

3 Secunda Conclusio: Tam Martyrium quàm contritio
vocari

vocari possunt nomine baptismi, & sic passim vocantur à Patribus Scholasticis. Ratio est, quia conueniunt cum baptismo in triplici effectu. *Primus* est, configurare hominem morti & Passioni Christi. *Secundus*, remittere peccatum originale; & reliqua omnia, si quæ commissa sint. *Tertius*, remittere omnem pœnam peccato debitam, æternam & temporalem. Hi tres effectus conueniunt martyrio & contritioni, quatenus includunt votum baptismi aquæ, vt infra probabo *quest. 68. dub. 4. 10. & 11.*

4 Tertia Conclusio: Licet Martyrium & contritio vocari possint baptismus, non tamen Sacramentum baptismi. Ita D. Thomas *art. 11. ad 2.* Probatur *primo*, quia non habent essentiam Sacramenti. Nam in Martyrio non est vlla verborum forma; in contritione autem neque forma verborum, neque signum externum sensibile. *Secundo*, quia non imprimunt characterem, qui est effectus Sacramenti baptismi. *Tertio*, quia contritio potest iterari etiam ante baptismum susceptum. *Quarto*, quia nec Martyrium, nec contritio excludit necessitatem baptismi aquæ, si haberi possit; ac proinde non est ianua ad alia Sacramenta suscipienda.

tom. 0. 5a

*** **

C A P V T IX.

De Ministro Sacramenti Baptismi.

DV o hic generatim quæri possunt. *Primo*, Quis possit publicè & solemniter baptizare. *Secundo*, quis priuatim & in necessitate. Catholici docent. *Primo*, Episcopum, Parochum, quemlibet alium Sacerdotem, & Diaconum posse publicè & solemniter baptizare, quamuis non eodem iure. Nam Episcopus & Parochus ex officio id faciunt: alij Sacerdotes & Diaconi ex delegatione. *Secundo*, docent in casu necessitatis quemlibet posse baptizare, etiam Laicum, gentilem, mulierem, modo adhibeat formam, materiam & intentionem. Hoc Calvinus negat. *lib. 4. Inst. 4. cap. 15. §. 20. 21. 22.* vbi docet solos ordinarios Ecclesiæ ministros, qui legitimè vocati & ordinati sunt, posse baptizare; alios non posse, etiam in periculo mortis.

tom. 0. 5a

Nititur duobus potissimum fundamentis. *Primo*, quod solis Apostolis, & eorum successoribus data sit potestas docendi & baptizandi, iuxta Matthæum 28.v.19. *Euntes docete omnes gentes, &c.* Sicut ergo laicis non licet docere, seu Euangelium prædicare, ita nec baptizare. *Secundo*, quod nulla possit esse necessitas suscipiendi baptismum ab homine laico. Nam infantes etiam sine baptismo saluari possunt ex vi promissionis, quam Deus fecit Abrahæ & posteris eius.

2 Sed facile refellitur. *Primo*, ex perpetua Ecclesiæ praxi & consuetudine. Semper enim vsitatum fuit, vt Laici in necessitate baptizarent, vt patet ex Tertul. *lib. de Bapt. cap. 17.* Et ex aliis Patribus. Neque hoc negat Calvinus, sed dicit omnes errasse. At nos dicimus Calvinum errasse, qui solus contra omnes se opponit. *Secundo*, quia ipsi Apostoli leguntur baptizasse, antequam erant ordinati Sacerdotes. *Ioan. 4. v. 2.* Item Ananias baptizauit Paulum. *Act. 9. v. 18.* Et fratres Laici, qui cum Petro erant, baptizârunt Cornelium & Familiam eius. *Act. 10. v. 48.*

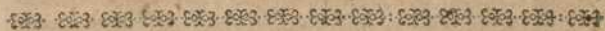
Hinc D. Ambrosius *in cap. 4. ad Ephes.* dicit in primitiua Ecclesia solitos esse Apostolos committere Fratribus non ordinatis baptismi ministerium, quando ipsi per se illud exercere non poterant. Et sanè verisimile est id contigisse primo die Pentecostes, cùm tria millia hominum baptizati sunt, cùm nulli adhuc Sacerdotes ordinati erant præter solos Apostolos; qui per se non potuerunt tot millia baptizare.

Tertio, quia Calvinistæ fatentur baptismum ab hæreticis collatum esse validum, modò conferatur secundùm formam Ecclesiæ. At sæpe contingit apud hæreticos non esse veram ordinationem ministrorum Ecclesiæ. Ergo tunc Laici validè conferunt baptismum.

Quarto, quia licet solis Apostolis dictum sit: *Docete omnes gentes, baptizantes eas*; hoc tamen non obstat, quò minus in necessitate liceat Laicis docere, & instruere homines morientes, qui sunt in periculo salutis. Ergo idem dicendum est de baptismo, præsertim cùm docere magis sit proprium Apostolorum, quàm baptizare, iuxta 1. Cor. 1. v.

17. *Non misit me Christus baptizare, sed Euangelizare. Vide S. Thom. in multis articulis.*

3. Hinc soluitur primum Caluini fundamentum; alterum refutabimur quæstione sequenti, dubio tertio, vbi disputabitur de necessitate baptismi.

C A P V T X.

De suscipientibus Baptismum.

DI C A M *primo*, de Infantibus. *Secundo*, de Adultis. De Infantibus multa quæri possunt. *Primo*, an sint capaces baptismi, contra Anabaptistas. *Secundo*, an aliqua dispositio requiratur, vt sint capaces, contra Lutheranos. *Tertio*, an baptismus sit illis ad salutem necessarius, contra Calvinistas. *Quarto*, an possit suppleri per Martyrium. *Quinto*, an aliquo modo possit suppleri. *Sexto*, an expediat infantes Christianorum baptizare ante vsum rationis. *Septimo*, an liceat infantes infidelium baptizare inuitis parentibus. *Octauo*, an aliquando liceat baptizare infantes in vtero materno existentes.

Similiter de adultis multa disputari possunt. *Primo*, an baptismus sit illis necessarius ad salutem. *Secundo*, an suppleri possit per martyrium. *Tertio*, an etiam per contritionem. *Quarto*, quæ dispositio requiratur ad valorem baptismi. Nam de dispositione ad effectum dicetur *in quæst. seq.* *Quinto*, an furiosi & amentes sint baptizandi.

Q V Æ S T I O I.

An infantes sint capaces Baptismi contra Anabaptistas?

1. **A**Nabaptistæ negant. Præcipuum fundamentum sumitur ex Matth. 28. v. 19. *Docete omnes gentes, baptizantes eas, &c.* Et ex illo Marci. 16. v. 26. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Nam ex his locis colligitur eos tantam esse capaces baptismi iuxta Christi institutionem & voluntatem, qui sunt capaces doctrinæ & fidei, quia Christus iubet doctrinam & fidem præmitti ante

baptismum. Atqui infantes non sunt capaces fidei & doctrinæ. Ergo nec baptismi.

In eodem errore fuerunt Petrus Brusius, & quidam Henricus, à quibus orti sunt hæretici Petrobrusiani & Henriciani, vt refert D. Bernard. *Serm. 66. in Cantica & epist. 240.*

2 Prima Conclusio : Infantes sunt capaces salutis, id est, gratiæ & gloriæ. Probatur *primo*, exemplo Hieremiæ & Ioannis Baptistæ, qui in vtero materno iustificati sunt à peccato originali. *Secundo*, exemplo SS. Innocentium ab Herode occisorum. *Tertio*, quia si possunt participare peccatum Adæ, cur non similiter gratiam Christi? *Quarto* ex Matth. 19. v. 14. *Sinite paruulos venire ad me: talium est enim regnum Cælorum.*

Hinc sumi possunt duo argumenta. Vnum ex illis verbis, *Sinite paruulos ad me venire*, nempe per iustificationem; alterum ex illis: *Talium est regnum cælorum.*

Aliqui respondent, Christum non loqui de infantibus, sed de pueris, qui iam vsu rationis vtuntur. Nam infantes non possunt venire ad Christum, sed debent portari. Hoc refellitur ex Luca, qui apertè significat, Christum loqui de infantibus, qui ab aliis portabantur. Sic enim habet cap. 18. v. 15. *Afferbant autem ad illum & infantes, & βεβήκον, vt illos tangeret.* Alij respondent, priora verba intelligi de infantibus; posteriora de adultis, qui sunt similes infantibus, vt sensus sit: Eorum esse regnum cælorum, qui sunt infantibus similes in innocentia & simplicitate.

Hæc responsio non est mala, sed tamen non tollit vim argumenti. Nam licèt verum sit regnum cælorum pertinere ad eos, qui sunt similes infantibus in moribus & innocentia, tamen etiam pertinere potest ad ipsos infantes, quod apertè significat Christus quando eos complectitur, & per manuum impositionem benedicit. Illa enim benedictio non potest esse otiosa. Vnde sicut Isaac & Ismaël sunt allegoricè duo testamenta apud Apostolum, Gal. 4. vers. 24. & tamen historicè duo veri homines fuerunt: sic etiam infantes allegoricè significant humiles & innocentes, qui sint apti regno cælorum, & tamen ipsi possunt etiam

etiam esse apti ad regnum cœlorum, vt ex dictis patet.

3 Secunda Conclusio: Infantes sunt etiam capaces Baptismi, & legitimè baptizari possunt. Probat *primo* quia sunt capaces gratiæ & gloriæ, vt dixi. Ergo sunt capaces iustificationis à peccato originali. Ergo etiam remediij contra illud peccatum. At in nouo Testamento non est aliud remedium ordinarium nisi Baptismus. *Secundo* probatur ex verbis Domini: *Sinite paruulos venire ad me*. Vnde sic argumentor: Christus vult, vt parentes possint suos infantes ad ipsum portare. Sed non est alius modus portandi illos ad Christum, nisi per Baptismum, præsertim post mortem Christi. Ergo parentes possunt illos portare per Baptismum ad Christum.

Tertio, probatur ex Ecclesiæ praxi antiqua & traditione, quia semper vsitatum fuit, vt infantes baptizarentur. Hoc argumento vtitur etiam Melan. *in locis, tit. de Bapt. paruul.* Sed meritò ridetur ab Anabaptistis. Nam si in hac re debet valere traditio, cur non etiam in inuocatione Sanctorum, & aliis similibus: aut si in his non valet, cur in Baptismo paruulorum valeat?

Quarto, probatur ex illis Scripturæ locis, vbi dicuntur baptizatæ integræ familiæ, vt Act. 16. v. 15. *Cùm autem baptizata esset Livia & domus eius*; & v. 33. *Baptizatus est ipse (nempe custos carceris) & omnis domus eius continuò.* Et 1. Corinth. 1. v. 16. *Baptizauit autem & Stephane domos.* Est autem probabile in illis familiis integris fuisse aliquos infantes.

Quinto probatur, quia infantes in veteri Testamento legitimè circumcidebantur. Ergo nunc possunt legitimè baptizari, cùm circumcisio fuerit figura Baptismi.

Sexto, quia transitus maris rubri fuit etiam figura Baptismi. 1. Corinth. 10. v. 20. Atqui in illo transitu non solum adulti, sed etiam infantes Iudæorum seruati sunt.

4 Prima Obiectio: In sacris litteris nullum habemus mandatum & exemplum de Baptismo infantium. Ergo talis Baptismus reiiciendus est. Respondeo, hoc argumentum rectè procedit contra Calvinianos & Lutheranos, qui Scripturam solam admittunt. Ex sola enim Scriptura

non possunt proferre vllum mandatum de Baptismo infantium, nisi illud: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Hoc autem ipsi non admittunt, quia negant ibi agi de Baptismo, vt latius dicam *dubio 3.* Sed præter hoc nullum aliud extat in Scriptura. Similiter nullum habent clarum exemplum de infantibus baptizatis. Nam quod attuli de integris familiis baptizatis non conuincit. At Catholici præter Scripturam admittunt etiam traditionem & praxim Ecclesiæ, de qua Augustinus *lib. 10. de Genesi, capitulo 23.* sic loquitur: *Consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est; nec vlllo modo superflua deputanda; nec omnino credenda, nisi Apostolica esset traditio.* Vide eundem Augustinum *lib. 4. de Baptismo, capitulo 24.* vbi dicit, Apostolicam esse traditionem, quod paruuli sint baptizandi. Et *lib. 1. de pecc. mer. & remiss. cap. 26.* vbi dicit Pelagianos non fuisse auctores Baptismum paruulorum damnare, quod viderent in tota Ecclesia vsitatum esse.

5 Obiicies secundo: Christus mandauit Apostolis, vt prius docerent homines, & postea baptizarent, Matthæi 28. vers. 9. Ergo infantes non sunt baptizandi prius quam doceantur. At doceri non possunt, nisi post vsu[m] rationis. Ergo tunc demum baptizandi sunt. Respondeo Christus eo loco docuit Apostolos ordinem quem seruarent in conuersione gentilium aduulorum. Erat autem hic ordo, vt prius instituerent eos in fide. *Secundo*, baptizarent. *Tertio*, docerent seruare præcepta Dei. Nam fides & Baptismus non sufficiunt adultis sine obseruatione mandatorum Dei. Hic autem ordo in infantibus seruari non potest: imò non semper in adultis. Si enim aliquis Catechumenus factus instructus esset in fide, & tamen iusta de causa differretur huius Baptismus, sine dubio docendus esset, vt seruaret legem Dei etiam ante Baptismi susceptionem, nec quisquam prudens auderet illi dicere, posse eum transgredi legem Dei, priusquam & quamdiu baptizatus non esset.

6 Tertia Obiectio: Reprobi non sunt baptizandi, ne profanetur Sacramentum. Sed multi infantium sunt reprobi. Ergo non sunt baptizandi. Respondeo *primo*, quod eodem argumento probaretur, nec adultos esse baptizandos,

cum

cum etiam multi adulti sint reprobi, de quibus non constat. *Secundo* respondeo, valet hoc argumentum contra Calvinistas, docentes Baptismum esse sigillum æternæ benevolentiae Dei, & prædestinationis circa homines. Hinc enim sequitur Baptismum profanari quando confertur reprobis. Ratio, quia sicut profanatur sigillum Principis, quando appenditur falsæ Scripturæ & Epistolæ: ita diuinæ prædestinationis sigillum, quando appenditur homini reprobo, qui non est prædestinatus.

Tertio respondeo, non valet contra Catholicos obiectio, qui docent Baptismum esse signum præsentis iustificationis, & gratiæ, non æternæ; ac proinde non profanari quando confertur infantibus reprobis: quia omnes infantes siue sint reprobi, siue prædestinati, reipsa iustificantur per Baptismum.

7 Quarta Obiectio: Nemo potest baptizari, nisi credat & pœniteat. Infantes neutrum faciunt, ergo, &c. Maior patet ex Marco 16. vers. 16. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c.* Et Actorum 8. vers. 36. *Et ait Eunuchus: Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Dixit autem Philippus: Si credis ex toto corde, licet.* Et in Act. cap. 2. vers. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.*

Respondeo, hoc argumentum valet contra Lutheranos docentes Sacramenta esse instituta ad alendam fidem: contra nos non valet. *Primo*, quia nos hoc non dicimus. *Secundo*, quia loca citata intelliguntur de adultis, qui præter peccatum originale (quod aliena voluntate contractum est) habent etiam peccata propria voluntate contracta; & ideo requiritur ab iis fides & pœnitentia, ut infra dicam de adultis: infantibus sufficit fides aliena, ut patebit ex sequenti dubio.

Q V Æ S T I O II.

An requiratur aliqua dispositio in infantibus ad suscipiendum Baptismum?

1 **E**Rror Lutheri est in paruulis requiri fidem actualem, ut docet lib. de capt. Babyl. cap. de Bapt. Et in lib. contra Corin.

Cochl. Et in lib. ad *Vvaldens.* Et addit hanc fidem actualem non acquiri vi Baptismi, sed ante Baptismum, cum exorcizantur per orationem Ecclesie, & fidem adferentiũ paruulos ad Baptismum. Et sic exponit, quod dici solet: Paruulis fide alienã succurri. Fundamentum Lutheri est duplex. Primum sumitur ex illo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, &c.* alterum est ex quibusdam Lutheri principiis, qualia sunt: Omnia Sacramenta ad fidem alendam instituta sunt: Sacramenta non iustificant, nec vlli profunt, sed sola fides: Sacramenta non implentur dum fiunt, sed dum creduntur.

2 Ex hoc errore, quia valde improbabilis videbatur, ortæ sunt aliæ sectæ tres. Prima Anabaptistarum, paruulos non esse baptizandos, quia Baptismus sine fide non prodest, & fides à paruulis haberi non potest: de quo antea. Secunda est Sacramentariorum; paruulos posse baptizari, quia in illis non requiritur fides ad Baptismum. Tertia est quorundam Lutheranorum in conciliabulo Vvittembergensi, conantium sententiam Lutheri mitigare his tribus pronunciatis. *Primo*, Infantes non saluantur sine aliqua ipsorum actione. *Secundo*, Et si nos non intelligamus qualis sit illa actio infantium: tamen certum est in eis fieri sanctos, & quosdam novos motus, sicut factum est in Ioanne Baptista exultante. *Tertio*, licet non sit imaginandum quod infantes intelligant: tamen motus eorum & inclinationes ad credendum & diligendum Deum, similes sunt actibus fidei & dilectionis: Et hoc sensu intelligunt infantes credere.

3 Prima Conclusio: Infantes secundum legem ordinariam non habent fidem actualem quando baptizantur. Est contra Lutherum, & probatur *primo*, quia nil tale colligi potest ex Scripturis. *Secundo*, quia Patres contrarium docent. Gregorius Nazianzenus *oratione in sancta Lumina*, dicit, infantes sine sensu sanctificationis sanctificari. Et D. Augustinus *epistola 57. ad Dardanum*, ridet hanc Lutheri sententiam, *primo*, quia iniuriam facit humanis sensibus. Videmus enim infantes partim vocis eiulatu, partim motu corporis reluctari & obstrepere Baptismo, quod sanè non facerent, si crederent se per Baptismum liberari à peccato

cato originali. *Secundo*, quia cùm adoleſcunt, nihil omnino ſciunt de rebus fidei, niſi initio inſtituantur. E. vel antea non crediderunt, quod eſt probandum; vel à fide defecerunt, quod eſt abſurdum. *Tertio*, quia ſicut ex eo quod aſina Balaam locuta ſit, non licet inferre omnes aſinas loqui: ita ſimiliter exemplum vnius Ioannis Baptiſtæ non debet trahi ad omnes infantes. Hæc ex Auguſtino. *Tertio* probatur ratione, quia Lutherus docet illam fidem actualem in infantibus oriri ante Baptiſmum, partim per vim exorcismi, partim per orationem Eccleſiæ & fidem offerentium. At nihil horum fieri poteſt.

Prima pars de verbo Exorcismi patet, quia verbum non poteſt gignere actualem fidem, niſi actu audiatur & intelligatur. At infantes nec audiunt, nec intelligunt verba Exorcismi, tum quia sæpè dormientes baptizantur, tum quia verba Exorcismi ſolent proferri Latinè, vt ne adulti quidem intelligant, præſertim idiotæ; tum denique, quia non minus ignorant maternam, quam linguam Latinam. Accedit quod Exorcismus non referatur ad fidem docendam, ſed ad dæmones arcendos; neque requiratur ad valorem Baptismi.

Secunda pars de oratione Eccleſiæ patet. *Primo*, quia nuſquam habemus in ſcripturis promiſſionem Diuinam, quod velit infallibiliter dare infantibus fidem actualem per orationem Eccleſiæ: nec eſt vlla traditio Eccleſiaſtica de hac re. *Secundo*, quia ſequeretur infantes priuatim baptizatos in articulo mortis non eſſe verè baptizatos, quia in tali caſu non habent actualem fidem per orationem Eccleſiæ. Fides autem actualis ſecundùm Lutherum neceſſaria eſt ad Baptiſmum.

Tertia pars de fide parentum & offerentium patet, quia sæpè contingit parentes & offerentes eſſe infideles aut Hæreticos, qui non habent veram fidem, & tamen Baptiſmus eſt validus, vt docet D. Auguſt. *Epist. 23.* quam legere poteſtis.

4 *Secunda Concluſio.* Infantes, quando baptizantur, non habent nouos quosdam & ſanctos motus, qui ſint ſimiles actibus fidei ac dilectionis. Eſt contra interpretes
Lutheri,

Lutheri, & probatur *primo*, quia nihil tale colligi potest ex Scripturis, imò repugnat eidem. Nam Lutherani volunt illos motus infantium fieri sine cognitione, & dici fidem, licet improprie: & eo modo non iustificari infantes sine aliqua fide. At in tota Scriptura nusquam habemus nomen fidei iustificantis in ea iustificatione, ut designet quendam motum sine sensu & cognitione: sed potius in contraria, ut patet ex Rom. 10. v. 13, *Fides ex auditu*, & Heb. 11. v. 3, *Fide intelligimus aptata esse seclusa verbo Dei*.

Secundo probatur ratione, quia implicat tales motus fieri sine cognitione. Vel enim fiunt in intellectu, vel in voluntate. Si in intellectu, iam sunt ipsa cognitio. Nam sicut oculus non potest vitaliter moueri nisi videndo, neque auditus nisi audiendo: ita nec intellectus nisi intelligendo. Si autem fiunt in voluntate, iam supponunt cognitionem in intellectu vel in sensu: quia voluntas actu non mouetur, nisi in bonum cognitum & apprehensum.

Tertio probatur ex Lutero, quia ipse docet fidem infantium gigni ex auditu verborum exorcismi. Ergo non gignitur sine cognitione. Ergo Lutherani repugnant Lutero dicentes motus infantium fieri sine cognitione. Deinde Lutherus docet fidem infantium gigni ante Baptismum, Lutherani dicunt gigni per Baptismum. Sic enim loquitur Philippus in locis, tit. de Bapt. paruul. Spiritus, inquit, Sanctus per Baptismum illis datur, qui efficit in eis novos motus & inclinationes.

Quarto probatur ex communi quodam principio omnium Lutheranorum docentium hominem sola fide iustificari. At si ita est, quomodo infantes iustificantur per illos motus internos sine fide iustificante?

5 Tertia Conclusio. Licet infantes non habeant propriam fidem actualem, ut volebat Lutherus: neque motus aliquos internos similes fidei, ut Lutherani volebant: non tamen dicendum est eos in Baptismo iustificari sine vlla fide; quod est contra Sacramentarios.

Probatur *primo*, quia in Baptismo infunditur illis habitus fidei, spei & charitatis formaliter iustificantur, ut passim docent Schol. in 3. dist. 23. Deinde præter hunc habitum

tum dicuntur etiam actu credere in duplici sensu. *Primo*, quatenus actu baptizantur. Nam ut docet August. *lib. 1. de pecc. mer. & remiss. cap. 27.* infantibus ipsum baptizari est credere seu fidem profiteri. *Secundo*, quatenus credunt aliena fide, de qua August. *Serm. 10. de verbis Apostoli.* Sic ait: *Accommodat illis Mater Ecclesia aliorum pedes ut veniant, aliorum cor ut credant, aliorum linguam ut fateantur.* Et *lib. 1. de pecc. meritis, cap. 25.* *Mater Ecclesia cor maternum eis præstat, ut Sacris Mysterijs imbuantur, quia non possunt proprio corde credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem.*

Hinc passim docent Patres & Scholastici, infantes baptizari in fide Ecclesiæ & parentum. Atque ex dictis facile solvantur rationes Lutheranorum, quas contra nos afferunt.

6 Prima Obiectio: Nemo potest iustificari sine fide. At paruuli in Baptismo iustificantur. Ergo non sunt sine fide. Respond. maior falsa est, si intelligatur de sola fide actuali propria: vera est, si indifferenter de quavis fide, siue propria, siue aliena: Itemque siue actuali, siue habituali. Et hoc sensu concedo paruulos non iustificari sine fide; tum quia infunditur illis fides habitualis, qua formaliter iustificantur; tum etiam quia baptizantur in fide matris Ecclesiæ, ut ex Augustino dixi.

7 Secunda Obiectio. Si paruuli non crederent actu proprio, iam in ipso Sacramento Baptismi committeretur mendacium à respondentibus pro paruulo, Credo. Resp. nullum est ibi mendacium. Qui enim pro paruulo respondent, Credo: non significant ipsum credere actu proprio, sed vel alieno: ut iam dictum ex Augustino, vel certè ipsa susceptione Sacramenti, ut interpretatur idem Augustinus *Epistol. 23. ad Bonifacium Episcopum.*

Dices: Fides aliena nihil prodest paruulo. Resp. Si potuit illi obesse alienum peccatum, cur non similiter prodesse aliena fides? Est tamen opus distinctione. Nam duplex est aliena fides in hoc casu. Vna parentum amicorumque offerentium paruulum ut baptizetur: altera Matris Ecclesiæ, cuius gremio inseritur paruulus per Baptismum. Prior fides prodest illi ut baptizetur. Si enim parentes

244 CAP. X. DE SACRAMENTIS
rentes vel amici, qui portant paruulum ad Baptismum, non crederent prodesse illi Baptismum, non utique portarent ad Baptismum. Posterior prodest, quia cum paruulus per Baptismum fiat membrum Ecclesie, & omnia membra corporis participant eundem spiritum & animam; consequens est ut fides reliquorum membrorum censeatur etiam pertinere ad hoc membrum nouum, quod per regenerationem illis vnitur & coniungitur.

Dices: Quid si parentes, qui offerunt paruulum ad baptizandum non habeant veram fidem. Respond. hoc non obstat valori Baptismi. Satis est, quod baptizans adhibeat veram formam, materiam & intentionem. Vnde sequitur fidem parentum posse quidem esse utilem ad suscipiendum Baptismum, non tamen necessariam ad valorem Baptismi.

8 Tertia Obiectio. Christus aperte significat paruulos habere actum fidei, cum ait Matthaei 18. vers. 6. *Qui scandalizauerit unum de pusillis illis qui in me credunt.* Respond. Christus per pusillos non intelligit infantes, sed grandiores pueros, ut ex contextu patet. *Primo*, quia vocauit illos ad se, & vocati accesserunt. *Secundo*, quia erant capaces scancali. Neutrum conuenit infantibus.

QVÆSTIO III.

An Baptismus sit infantibus necessarius ad salutem?

1 **P**rimus error est Pelagianorum, Baptismum non esse illis necessarium ad remissionem peccati originalis, sed solum ad assecutionem regni cœlorum, ut refert Augustinus *lib. de haeresib. cap. 88.* Fundamentum illorum est, quia negant dari peccatum originale; ac proinde negant infantes ideo baptizari ut renouentur, sed solum ut adoptentur ad regnum cœlorum, iuxta Ioan. 3. vers. 5. *Nisi quis renatus, &c. non potest introire in regnum Dei.* Vide eundem Augustinum *lib. 1. de anima & eius origine, cap. 9. circa finem.*

Secundus error est Ioannis Vviclefi Baptismum nec ad remissionem peccati originalis, nec ad assecutionem regni cœlorum

cœlorum esse necessarium, vt refert Thom. Vvaldens. 2. *de Sacramentis, cap. 99.* Fundamentum eius sumitur ex Diuina Prædestinatione. Nam si infans prædestinatus est, etsi non baptizetur, saluabitur. Si verò reprobatus est, etsi baptizetur, non saluabitur. Nulla ergo necessitas, imò nec utilitas Baptismi. Nam prædestinati sine illo saluantur, & reprobi per illum non saluantur. Idem tenet Mart. Bucerus *in cap. 3. Matthæi.*

Tertius, Error est Caluini 4. Inst. cap. 16. §. 24. & 25. Et in Antid. Conc. Trid. sess. 6. cap. 5. qui docet Baptismum non esse necessarium infantibus fidelium, eò quod eiusmodi infantes sint sancti ab vtero materno. Fundamentum eius sumitur ex Diuina Promissione, quæ Abrahæ & posteris eius facta est, iuxta Genes. 17. v. 7. *Statuam pactum meum inter te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno: vt sim Deus tuus, & seminis tui post te.*

Ex quo loco docet Calvinus promissionem vitæ æternæ pertinere ad omnes posteros Abrahæ, id est, ad omnes filios fidelium. Hinc deducit *primo* omnes infantes nasci sanctos, quotquot nascuntur ex parentibus fidelibus. *Secundo*, eorum sanctitatem & salutem non incipere à Baptismo, sed per Baptismum obsignari. *Tertio*, nisi sancti & hæredes vitæ æternæ essent ante Baptismum, non posse admitti ad Baptismum, ne Baptismus profanetur. *Quarto*, eos sanctos fieri & adoptari in regnum Dei, vi promissionis Diuinæ, ac proinde iniuriam facere promissioni Diuinæ, qui dicunt eam non sufficere ad salutem sine Baptismo.

Deinde statuit idem Calvinus duas regulas de Baptismo. *Prima* est, filios infidelium non debere admitti ad Baptismum, eò quod alieni sint à fœdere ac promissione, nisi adulta ætate fidem Christi complectantur. Altera est, filios fidelium debere recipi ad Baptismum, qui simul atque nati sunt, in fœderis hæreditatem à Deo accipiuntur. Hæc omnia confirmat ex illo 1. Cor. 7. v. 14. *Alioqui filij vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt.*

Idem sentit Petrus Martyr, & Henricus Bullingerus circa verba Pauli citata. Hoc tamèn discrimen est, quod

Calvinus solos eos dicat esse sanctos ante Baptismum, qui immediatè nascuntur ex parentibus fidelibus: Bullingerus autem putat satis esse, si maiores fuerint fideles, etiam si immediati parentes non sint. Ex hoc ultimo sequitur, omnes ferè pueros saluari, quia pauci non habuerunt aliquem ex maioribus suis fidelem.

4 Prima Conclusio: Baptismus est infantibus necessarium remedium ad remissionem peccati originalis, & ad gratiam & gloriam consequendam, adeò ut si sine Baptismo ex hac vita discedant, non possint saluari, excepto casu Martyrij, de quo infra. Est communis sententia Catholicorum, definita in Concilio Carthagenensi & Mileuitano, apud August. *Epist. 90. & 92. Et in Concil. Trid. sess. 7. cap. 5. de Baptismo.* Consentiant antiqui Patres, & nominatim Augustin. *lib. 30. de anima, & eius origine, cap. 9.* ubi sic ait: *Noli credere, noli dicere, noli docere infantes, antequam baptizentur, morte præventos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorum, si vis esse Catholicus.* Et *Epist. 28. ad Hieron.* ait: *Quisquis dixerit quod in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam: ubi propterea cum baptizandis paruulis festinat & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omnino non posse.* Hæc verba notet Calvinistæ.

Ratio conclusionis est, quia illud dicitur medium necessarium ad aliquem finem, sine quo finis haberi non potest. Sed salus infanum non potest haberi absque Baptismo. Ergo Baptismus est medium necessarium ad salutem. Minor patet ex Ioan. 3. vers. 4. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. non potest, &c.* quæ verba non sonant præceptum, sed medium; ut patet ex ratione, quæ additur: *quod natum est ex carne, caro est.* Item: *oportet vos nasci denuo.*

Ex quibus omnibus sic argumentor: nemo potest saluari nisi ex filio Adæ fiat filius Dei. Sed non potest fieri filius Dei, nisi iterum nascatur per aquam & Spiritum. Ergo non potest saluari sine Baptismo. Ratio à priori est, quia omnes filij Adæ nascuntur in peccato originali, ut suppono contra Pelagianos. Ergo non possunt fieri filij Dei, nisi liberentur

liberentur ab originali peccato per nouam regenerationem : At in noua lege non est alia regeneratio, nisi per Baptismum.

Caluinus, vt eludat vim huius argumenti, negat Christum loqui de Baptismo; negat nomen aquæ sumi propriè pro vera aqua : vult accipi metaphoricè pro Spiritu sancto, vt sensus sit : *nisi quis renatus fuerit ex aqua*, id est, ex Spiritu sancto, qui instar aquæ purgat & mundat animas nostras, non potest intrare in regnum Dei.

Probat ipse hoc à simili. Sicut enim hîc dicitur : *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto*. Ita Matth. 3. v. 11. dicitur : *Ipsè vos baptizabit in Spiritu sancto & igni*. Sed apud Matthæum per ignem intelligitur Spiritus sanctus, qui in regeneratione habet se per modum ignis. Ergo hîc intelligitur, per aquam Spiritus sanctus, qui in regeneratione habet se per modum aquæ.

Sed facilè Caluinus refellitur. *Primo*, quia recedit à communi sententia antiquorum Patrum. *Secundo*, quia discipulus eius Beza fatetur Christum loqui de Baptismo aquæ. *Tertio*, quia si verba Christi non essent intelligenda de Baptismo, non poterit Caluinus ex tota Scriptura probare aquam esse necessariam ad Baptismum. Ac proinde, si quis diceret infansem posse baptizari ex vino & cereuisia, non potest illum Caluinus ex Scriptura refutare. Licet enim ex aliis Scripturæ testimoniis colligatur quosdam baptizatos fuisse ex aqua; non tamen ex illis colligitur necessariò baptizatos esse in aqua. Videat ergo Caluinus quomodo probet veram aquam requiri ad Baptismum, quod tamen ipse cum Catholicis defendit.

Porrò illa verba : *Ipsè vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni*, nihil iuuant causam Caluini. Nam ibi per ignem non tam intelligitur Spiritus sanctus, quàm externum signum Spiritus sancti, nempe ignis ille sensibilis, qui in Pentecoste visibiliter descendit super Apostolos, Act. 1. & 2. v. 3. Vnde etiam constat apud Matthæum non agi de Baptismo propriè dicto, sed de missione Spiritus sancti, quæ in die Pentecostes facta est.

5 Secunda Conclusio : Baptismus non minùs necessarius

est fidelium filiis quam infidelium, quia filij fidelium non minùs nascuntur in peccato originali, quàm alij. Ergo non minùs sunt filij iræ, quàm illi. Ergo non minùs indigent Baptismo ad salutem, quàm alij. Deus enim non instituit duo remedia contra peccatum originale, vnum pro filiis fidelium, alterum pro infidelium, sed vnum pro vtrisque.

Dices *primo*: fideles parentes non habent peccatum originale. Ergo non possunt illud in filios quos generant, transfundere. Ergo filij fidelium non nascuntur in peccato originali. Ergo non indigent Baptismo. Respond. distinguendum est primum consequens, quia dupliciter intelligi potest parentes transfundere peccatum originale in filios. *Primo*, vt ipsi quasi effectiuè producant aut communicent illud peccatum suis filiis. Et hoc falsum est. *Secundo*, vt ipsi per carnalem generationem producendo filios ex semine Adæ subministrent materiam seu subiectum, in quod transfundi possit peccatum originale, & hoc verum est.

7 Vbi nota *primo*, non dari aliquam causam realem, quæ actione reali producat peccatum originale in paruulis. Ratio, quia peccatum illud formaliter non consistit in aliqua reali entitate, sed in priuatione. Neque illa priuatio oritur in paruulis per realem expulsionem alicuius formæ, sicut in Adamo contigit; Sed quasi iure hæreditario illis communicatur. Vnde patet differentia inter Adamum & posteros eius, quia priuatio gratiæ facta est in Adamo per realem expulsionem. Priùs enim habebat realem qualitatem gratiæ, qua postea per realem actionem peccati priuatus est. Hoc non fit in paruulis. Illi enim non habent in se gratiam qua realiter priuentur; sed nascuntur cum illa priuatione.

8 Nota *secundo*, dari nihilominus duplicem causam moralem peccati originalis in paruulis. Vna est ipsum peccatum commune, quo omnes in Adamo peccauimus. Altera est naturalis generatio ex Adamo. Diuerso tamen modo hæ duæ causæ concurrunt ad peccatum originale communicandum. Nam ipsum peccatum commune quasi directè producit peccatum originale in primo instanti
conceptio

conceptionis; nisi diuinitus præueniatur eius actio, & eodem instanti infans iustificetur. Generatio verò naturalis solùm substituit, & applicat subiectum in quo peccatum Adami producat suum effectum, id est, maculam originalem.

Hinc sequitur perinde esse siue proximi parentes sint iusti & fideles, siue non. Nam qualescumque sint, satis est quòd per generationem naturalem producant filium in quo peccatum Adami possit suam vim moraliter exercere. Hæc latius tractantur in 1.2. quæst. 81.

9 Dices *secundo*, etiam si fidelium filij nascantur cum peccato originali, tamen illud peccatum iis non imputatur, eò quòd sint filij sanctorum, idque ex vi promissionis Diuinæ. Resp. per sequentem conclusionem.

10 Tertia Conclusio: Necessitas Baptismi in infantibus non tollitur per Diuinam promissionem factam Abrahæ & posteris his verbis: *Ero Deus tuus & seminis tui post te*, Genes. 13. Neque vi illius promissionis filij fidelium nascuntur sancti, & liberi à reatu, & imputatione peccati originalis, est contra Calvinum, & probatur.

Primo, quia promissio illa potest dupliciter explicari. Vel secundùm sensum litteralem, vel secundùm spiritualem & mysticum. Si secundùm litteralem explicetur, nihil ad rem facit. Non enim Deus, secundùm litteram promisit Abrahæ, & semini eius remissionem peccatorum & vitam æternam; sed peculiarem protectionem, gubernationem & terrenam felicitatem. Ratio est, quia illa promissio facta est Abrahæ, postquam illi remissa essent peccata. Nam ante circumcisionem, cui promissio annexa est, fuit iustus & fidelis, ut patet ex Roman. 4. vers. 11.

Si autem explicetur secundùm sensum mysticum, tunc quidem potest intelligi de remissione peccatorum & vita æterna, sed tamen non descendit ad nos per carnalem generationem ex parentibus, ut putat Calvinus; Sed per spirituales regenerationem in Christo. Hoc sæpè Apostolus docet, præsertim Roman. 4. & 9. & Galat. 3. & 4. ubi aperte ostendit eos esse veros Abrahæ filios secundùm promissionem, non qui filij carnis, sed qui sunt filij fidei,

id est, qui imitantur fidem Abrahæ. Tunc ergo secundùm Apostolum incipimus esse filij Abrahæ vi promissionis, cum incipimus esse fideles. At paruuli non incipiunt esse fideles, nisi cum baptizantur. Illis enim baptizari est credere, vt dixi ex Augustino.

Secundo, probatur Conclusio, quia Iacob & Esau erant filij parentum fidelium, & tamen Esau non est natus sanctus, & liber à reatu peccati originalis, vt patet ex illo Rom. 9. v. 13. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui.* Similiter Dauid erat natus ex parente fidei, & tamen de seipso dicit, Psalm. 50. v. 7. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccato, &c.* Idem dici potest de multis aliis. Non ergo filij sanctorum nascuntur sancti.

Hinc passim docent Patres, Christianos non nasci, sed fieri; vt Diuus Hieronymus *Epist. 7. ad Letam.* Tertullianus *in Apolog. cap. 17.* & alij plurimi.

Respondet Petrus Martyr filios sanctorum nasci sanctos, quando prædestinati sunt. Contra est, quia hoc modo etiam filij infidelium nascuntur sancti. Deinde non disputamus hic an filij fidelium nascantur sancti vi prædestinationis; sed solùm an vi promissionis diuinæ Abrahæ factæ. Hæc enim promissio distincta est à prædestinatione, quia promissio solùm pertinet ad Abraham & posteros eius. Prædestinatio autem pertinet ad omnes eos qui salui sunt, siue sint posteri Abrahæ, siue non.

Probatur *tertio* Conclusio, quia si omnes filij fidelium nascuntur sancti secundùm Caluinum; vel omnes manent sancti, vel aliqui deficiunt. Si aliqui deficiunt, iam ex membris Christi fiunt membra diaboli; quod repugnat Caluini principiis. Ipse enim docet fidem aut sanctitatem semel habitam amitti non posse: Item docet omnes filios fidelium vi promissionis diuinæ adoptatos esse ad vitam æternam. Hæc autem promissio & adoptio est efficax secundùm ipsum Caluinum.

Si verò omnes manent sancti, & membra Ecclesiæ: sequitur *primo* Iudæos non potuisse deficere à fide: quia omnes Iudæi sunt posteri Abrahæ. *Secundo*, sequitur nec Ecclesiam Romanam potuisse deficere, quam tamen Caluinus

ait defecisse. Sequela patet, quia omnes fideles, qui fuerunt in primitiua Ecclesia Romana, habuerunt filios sanctos, iuxta principia Caluini, & hi filij rursus habuerunt filios sanctos; & ita deinceps. Ergo sicut generatio filiorum non defecit: ita nec sanctitas potuit deficere. Quomodo ergo Caluinus dicit Ecclesiam pridem defecisse à fide? *Tertio*, sequitur filios Caluinistarum non posse deficere à fide Caluinistica: quod tamen est contra experientiam.

II Obiici solet illud Apostoli 1. Corinth. 7. vers. 14. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidem: & sanctificata est mulier infidelis per virtutem fidem: alioqui filij vestri immundi essent. Nunc autem sancti sunt.* Hinc colligit Caluinus filios sanctos esse, qui nascuntur ex parentibus fidelibus, immundos qui ex infidelibus. Ex eodem loco colligebant olim Pelagiani filios fidelium non contrahere peccatum originale.

Resp. primo, cum Augustino lib. 2. de peccat. mer. & remiss. cap. 26. Sanctificationem esse multiplicem. Nam est quædam sanctificatio Catechumenorum per signum Christi, & manus impositionem, quæ tamen non sufficit ad remissionem peccatorum & vitam æternam. Quædam est sanctificatio ciborum per verbum Dei & orationem, vt habetur 1. Timoth. 4. vers. 5. Quædam est verà & interna sanctificatio hominis coram Deo, quæ valet ad remissionem peccatorum & vitam æternam, nempe sanctificatio per internam gratiam & iustificationem, de qua Apostolus 1. Corinth. 6. vers. 11. *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis.*

Resp. secundo, cum eodem Augustino, sanctitatem illam, quam Apostolus tribuit filiis fidelium, quomodo-cumque intelligatur, non posse tamen intelligi eam, quæ fit per veram & internam sanctificationem coram Deo; & quæ sufficit ad salutem, vt perperam exponit Caluinus. Ratio August. est, quia Apostolus eodem sensu dicit; Filios sanctificari à parentibus, quo sensu dicit virum infidelem sanctificari ab vxore fidei. Sed vir infidelis ex eo, quod habeat vxorem fidem, non fit sanctus vera & interna sanctificatione, quæ sufficiat ad salutem: alioqui

nulla bona vxor haberet malum maritum:& nullus bonus maritus haberet malam vxorem: quod est contra experientiam. Ergo similiter nec filij ex eo quod nascantur ex parentibus fidelibus, habent veram & internam sanctificationem, quæ sufficiat ad salutem.

Confirmatur, quia constat multos fidelium filios esse improbos & degenerare à sanctitate suorum parentum. Ergo non sufficit illis quod nati sint ex sanctis parentibus. Tales fuerunt filij Heli Sacerdotis. 1. Regum 2. & Absalon filius Dauidis. 2. Regum 13. & Achaz filius Ioathan. 4. Regum 16. & infiniti alij bonorum parentum mali filij.

Respondeo *tertio*, Apostolum posse intelligi de sanctitate quadam ciuili, ita vt filij dicantur sancti, quia sunt legitimi & non spurij, vt D. Thomas & alij plerique explicant. Erat enim quæstio inter Corinthios, qui iam ad fidem conuersi erant, an, si vxor fieret fidelis aut Christiana, & vir esset infidelis, possent simul in matrimonio perseuerare: vel, quod idem est, an tale matrimonium esset legitimum, necne? Poterat enim videri non esse legitimum ob disparitatem religionis. Nam fidelis videtur pollui per cohabitationem cum infideli. Respondet Apostolus tale matrimonium esse legitimum, neque pollui fidelem ab infideli, sed è contrario sanctificari infidelem à fidei, si cum eo consentiat habitare. Esse autem legitimum matrimonium probat ex eo, quia filij eorum non censentur infames & spurij: sed sancti, id est, legitimi & liberi à ciuili aliqua ignominia.

Respondeo *quarto*, Apostolum etiam posse intelligi de sanctitate quadam Christiana inchoata, vt sensus sit: virum infidelem censerì quasi Christianum, si cupiat manere cum vxore Christiana: quia spes est conuersionis ad Christianam fidem: & similiter filios eorum censerì Christianos, quia educantur more Christiano. Hæc expositio videtur colligi ex ipso contextu, vers. 16. vbi ait Apostolus: *Vnde enim scis mulier, si virum saluum facies? aut vnde scis vir si mulierem saluam facies?*

12 Quarta Conclusio: Necessitas Baptismi in infantibus non tollitur per diuinam prædestinationem. Est contra

Vuicle

Vuiclefum & Martinum Bucerum. Probatur *primo*, retorquendo argumentum in Aduersarios: Illi sic argumentantur: Si infans est prædestinatus, etiamsi non baptizetur, saluabitur: Si est reprobatus, etiamsi baptizetur, non saluabitur. Ego sic retorqueo: Si adultus est prædestinatus, etiamsi non credat, saluabitur. Si est reprobatus, etiamsi credat, non saluabitur. Soluant ipsi hoc argumentum si possunt. Adde vtrumque argumentum habere aliquid difficultatis apud eos, qui docent prædestinationem ad gloriam fieri independentem ab electione & præuisione mediorum: quod nos non dicimus.

Hinc *secundo*, probatur Conclusio à priori, quia efficax prædestinatio ad gloriam dependet ab efficaci executione mediorum. Ergo non potest habere suam vim nisi per media. Ergo cessantibus mediis cessat etiam prædestinatio. Atqui baptismus est medium necessarium ad gloriam. Ergo prædestinatio ad gloriam dependet à præuisa executione baptismi. Ergo nisi infans baptizetur, non potest peruenire ad gloriam.

Eodem modo ratiocinandum est de fide respectu adultorum. Nullus enim adultus prædestinatus est efficaciter ad gloriam, nisi ex præuisa fide.

Hinc patet non valere hanc collectionem: si infans est prædestinatus, etiam si non baptizetur, saluabitur. Sic potius colligendum erat: Si infans est prædestinatus ad gloriam, non morietur sine baptismo, quia prædestinatus est ad gloriam dependenter à Baptismo. Similiter hæc non valet: Si infans est reprobatus, etiamsi baptizetur, damnabitur. Sic erat colligendum: Si infans est reprobatus morietur sine baptismo, quia reprobatus est dependenter à peccato originali, quod non potest consistere cum baptismo.

Quod si aliquis vellet tenere alteram sententiam, quæ docet efficacem prædestinationem ad gloriam esse priorem præuisione mediorum, ac proinde independentem ab illa: debet aliter soluere argumentum Vuiclefi, & poterit videri Franc. Suarez *disp. 27. sect. 1. in refutatione tertij erroris.*

QVÆSTIO IV.

An Baptismus infantium possit suppleri per Martyrium?

1 **N**egant Alensis 4. p. q. 22. memb. 5. art. 1. & Adrianus in 4. quæst. ult. de baptismo. Ratio potest esse duplex: Vna, quia infantes non sunt capaces Martyrij. Nam Martyrium est actus virtutis fortitudinis, qui non potest esse sine usu rationis quò infantes carent. Altera est, quia etiam si essent capaces, tamen Martyrium sine baptismo non prodesset illis iuxta illam generalem regulam: *Nisi quis renatus fuerit, &c.* Hæc enim regula non habet vllatn exceptionem in tota Scriptura.

2 **Prima Conclusio**: Infantes sunt capaces Martyrij, seu baptismi sanguinis. Ita D. Thom. in 2. 2. quæst. 124. art. 1. ad 1. Richardus, Scotus, Gabriel, & alij in 4. dist. 4. Et probatur exemplo Sanctorum Innocentium, quos Ecclesia tanquam Martyres colit, & passim apud Patres pro Martyribus habentur. Vnde est illud Augustini 3. de lib. arb. cap. 23. Non frustra infantes illos, qui ab Herode occisi sunt, in honorem Martyrum receptos commendat Ecclesia.

3 **Dices**: Licet Ecclesia habeat Innocentes pro sanctis, non tamen pro veris Martyribus, quia non sunt voluntariè passi pro Christo. Respondeo. Nulla potest esse causa, cur habeat illos Ecclesia pro sanctis, nisi solum Martyrium; ac proinde si non essent veri Martyres, nec verè essent sancti.

4 **Dices secundo**: Fuerunt sanctificati per Circumcisionem. Respondeo. Licet aliqui illorum fuerint Circumcisi, aut alio modo liberati à peccato originali: tamen de omnibus dici non potest. Constat enim occisos esse omnes à bimatu & infra, quotquot erant in Bethleem & finibus eius. Ergo multi ante octauum diem sunt occisi: imò non pauci eo ipso die quo nati sunt: & verisimile est fuisse multos filios infidelium.

5 **Secunda Conclusio**. Martyrium, seu baptismus sanguinis sufficit infantibus ad salutem sine baptismo aquæ. D. Thomas loco citato. Probo ex dictis, quia Innocentes saluari sunt per Martyrium. Multi enim ex illis non habuerunt aliud

aliud remedium contra peccatum originale. De quo plura *infra quæst. 11.*

6 Ad primam rationem contrariam respondeo, Martyrium posse dupliciter spectari. *Primo* formaliter, quatenus est actus virtutis, & sic non habet locum in infantibus. *Secundo* materialiter, quatenus est actualis mors pro Christo perpeffa, & sic conuenit infantibus.

Dices: Illa perpeffio mortis non potest propriè vocari Martyrium, quando deest consensus. Respondeo. Potest vocari Martyrium, quoad efficaciam, non tamen, quoad formalem rationem & essentiam. Probatur, quia licet infantes non habuerint proprium consensum: tamen voluntas & meritum Christi potuit illis efficaciter prodesse; sicut voluntas & demeritum Adami potuit illis obesse. Vnde fit vt patiendo mortem pro Christo non quidem exercuerint actum virtutis propter defectum propriæ voluntatis: tamen acceperint præmium virtutis ob meritum & voluntatem Christi.

7 Ad secundam respondeo. Etiam si fit generalis regula, neminem saluari posse, nisi per baptismum aquæ; tamen non excludit speciale priuilegium, seu exceptionem Martyrij.

Dices: Vnde constat de illo priuilegio, seu exceptione? Respondeo, ex Christi verbis, Matth. 10. v. 32. *Qui confitebitur me coram hominibus, confitebor, & ego eum coram Patre meo.* Hæc autem confessio non tantùm fit verbo, sed etiam facto & opere. Vnde de Innocentibus cantat Ecclesia in collecta: *Deus, cuius præconium Innocentes Martyres non loquendo, sed moriendo confessi sunt, &c.*

QVÆSTIO V.

An Baptismus infantium possit alio modo suppleri?

1 **C**Aretanus *art. 2.* docet in necessitate suppleri posse per fidem parentum, applicatam infantibus per signum Crucis cum inuocatione Trinitatis. Et *art. 11.* addit eodem modo succurri posse infantibus in vtero materno existentibus. Hæc sententia est temeraria, & iussu Pij V.

ex commen. D. Thom. expuncta in Romana impressione.

2 Prima Conclusio: Infantes secundum legem ordinariam non possunt saluari sine baptismo in re suscepto: excepto solo casu Martyrij. Ac proinde non sufficit illis parentum fides applicata per signum Crucis cum inuocatione SS. Trinitatis, D. Thom. *infra quæst. 73. art. 3.* & alij omnes contra Caiet.

Ratio sumitur ex duobus principiis, *Primum*; Illa verba Christi: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. continent necessitatem baptismi, non solum respectu adultorum, sed etiam infantium. Hoc omnes Catholici concedunt, etiam Caietanus: & merito, quia infantes ex vna parte sunt capaces baptismi, vt ostendi contra Anabaptistas: & ex altera parte indigent baptismo propter peccatum originale. Est ergo necessitas aliqua baptismi respectu illorum.

Alterum est, quod illa necessitas respectu infantium non sit necessitas præcepti, sed mediij. Hoc etiam concedit Caietanus cum alijs Catholicis. Et probatur *primo*, quia infantes non sunt capaces præcepti: sunt autem capaces mediij. *Secundo*, quia si esset tantum necessitas præcepti, sequeretur omnes infantes saluari sine baptismo, etiam infantes Turcarum, Iudæorum & Gentilium; quod est absurdum. Sequela patet, quia quicumque habet inuincibilem ignorantiam alicuius præcepti, excusatur ab obligatione illius præcepti. Sed omnes infantes habent inuincibilem ignorantiam præcepti baptismi. Ergo excusantur ab obseruatione illius præcepti. Si ergo non esset alia necessitas baptismi quam necessitas præcepti, omnes, infantes saluari possent sine baptismo.

Tertio probatur, quia quando tantum est necessitas præcepti: si in aliquo casu præceptum obseruari non potest, non est opus suppleri defectum illius. At defectus Baptismi suppleri debet in infantibus secundum Caiet. Ergo est necessitas mediij.

Ex his duobus principiis probatur Conclusio, quia omnia media, quæ secundum legem ordinariam necessaria sunt infantibus ad salutem, pendent ex sola Dei voluntate & institutione: non autem ex phantasia, aut speculatione huma-

na: Dei autem voluntatem & institutionem non possumus aliter cognoscere, quàm ex Scriptura aut traditione. Sed neque Scriptura neque traditio agnoscit aliud medium ordinarium pro salute infantium quàm baptismum. Ergo sine temeritate non potest aliud astrui. Vide D. August. *lib. 3. de anima & eius orig. cap. 9. & ep. 28. ad Hieronymum.*

Confirmatur *primo*, quia si fides parentum esset medium ordinarium pro infantibus in necessitate, quomodo hoc ignorasset Ecclesia usque ad Caietanum? *Secundo*, unde scit Caietanus fidem parentum debere applicari per signum Crucis, & non alio modo infantibus? *Tertio*, unde scit hoc remedium valere in necessitate & non extra necessitatem?

3 Secunda Conclusio: Infantes non saluantur sine baptismo ex speciali priuilegio, quamuis id fieri non implicet. Probatur *primo*, quia de tali priuilegio post promulgatum Euangelium nihil constat ex Scriptura & traditione. Ergo hoc asserendum non est. *Secundo*, quia Baptismus non minus est necessarius infantibus quàm fides adultis. Sed non possumus sine temeritate asserere adultos ex speciali priuilegio saluari sine fide. Ergo nec infantes sine baptismo.

4 Prima Obiectio: Fides non fuit maioris efficaciae in veteri testamento quàm in nouo. Sed in veteri sufficiebat fides parentum applicata paruulis per aliquod signum externum. Ergo etiam hoc in nouo sufficit. Resp. in veteri sufficiebat Sacramentum fidei, quod etiam nunc sufficit. Hoc interest, quod Sacramentum fidei non fuerit tunc determinatum ad certum signum externum: nunc autem determinatum sit ad abluitionem aquae.

Porrò illa propositio: quod fides olim non fuerit efficacior quàm nunc est, potest variè intelligi. *Primo*, quod actus ex obiectio non fuerit nobilior, quàm nunc est. *Secundo*, quod non habuerit maiorem vim ad iustificandum ipsum credentem. *Tertio*, nec maiorem vim ad iustificandos alios. *Quarto*, quod Sacramentum fidei non fuerit tunc efficacius quàm nunc.

His omnibus modis concedi potest propositio: imò
nostra

nostra fides his omnibus modis quodammodo præferenda est. *Primo*, quia versatur expressè & distinctè circa Trinitatem personarum & incarnationem Verbi. Ergo ex obiecto est aliquo modo nobilior. Nam fideles in veteri Testamento non habebant expressam & distinctam fidem trium personarum, & Verbi incarnati, sicut nos iam habemus.

Secundo, quia fides habet omnem vim iustificandi ex meritis Christi. Hæc autem merita copiosius operantur in nouo quàm in veteri Testamento. *Tertio*, quia Sacramenta noua sunt efficaciora veteribus.

Quod autem obiicitur fidem parentum applicatam paruulis suffecisse ad salutem, id verum est, non tam ratione fidei, quàm ratione Sacramenti. Nam sola fides non poterat sufficere sine externo Sacramento. Vnde Sacramentum erat causa iustificationis. Fides autem parentum habebat se per modum dispositionis.

5 Secunda Obiectio: Votum baptismi sufficit adultis. Ergo etiam infantibus. Respondeo. Infantes non sunt capaces voti.

Dices: Votum parentum illis sufficit. Nam vt dici solet, voluntas patris reputatur voluntas paruuli. Resp. hoc verum est in iis rebus in quibus pater est caput filij: non autem in iis, in quibus habet se vt priuata persona. At in iustificatione parentes & filij sunt eiusdem ordinis, nec vnus est caput alterius, sed omnium caput est Christus, & omnes sunt inuicem membra sub vno capite Christo. Rom. 12. v. 15. *Multi vnum corpus sumus in Christo; singuli autem alter alterius membra.* Vide D. Thom. *suprà quæst.* 8. vbi disputat de gratia capitis in Christo.

6 Tertia Obiectio: Si baptismus est omnino necessarius infantibus ad salutem, sequitur infinitos propè infantes carere omni præsidio salutis; quod est partim contra bonitatem Dei, qui vult omnes homines saluos fieri, teste Apostolo, partim contra merita Christi, quæ debent esse communia omnibus. Sequela patet, quia plurimi infantes moriuntur in utero, qui baptizari non possunt. Si ergo præter baptismum non est aliud remedium, sequitur illos omni præsidio destitui, quod est valdè durum.

Respon

Respondeo primo, hoc argumentum procedit etiam contra Caietanum. Nam infiniti propè infantes moriuntur quotidie apud Turcas & gentiles, qui nec baptismo, nec illo remedio à Caietano excogitato iuuari possunt. Nam parentes illorum infantium non habent veram fidem; neque sciunt suos paruulos obnoxios esse peccato originali & indigere remedio. Respond. secundo, non est contra bonitatem Dei, quod multi infantes pereant sine remedio salutis, tum quia propter peccatum originale iustè excludi possunt à remedio salutis: tum quia salus est supernaturalis, quæ non debetur illis, etiam si peccatum non haberent; sed essent in puris naturalibus: tum denique, quia nulla pœna sensibili afficiuntur; sed agunt vitam felicem iuxta exigentiam status naturæ.

Quod autem obiicitur ex Apostolo, Deum velle omnes homines saluos fieri, verum est de Dei conditionata voluntate respectu adultorum, vt ex contextu patet, & suppono ex materia de prædestinatione.

Respond. tertio, nec est contra merita Christi, quod multi infantes pereant, quia licet merita illius sint infiniti valoris: tamen non profunt, nisi applicentur. Debent autem applicari iuxta diuinam ordinationem, in qua partim bonitas, partim iustitia elucet. Bonitas respectu eorum quibus fit; iustitia respectu aliorum quibus non fit applicatio.

Dices: Quare Deus vni potius applicat quam alteri merita Christi? Respondet Apostolus Roman. 9. v. 20. *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Et cap. 11. v. 32. *O altitudo, &c. quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius!*

§ Quarta Obiectio: Sicut Ioan. 3. v. 5. dicitur; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, &c. non potest, &c. in regnum Dei.* Ita Ioan. 6. v. 50. dicitur: *nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis, &c.* Sed ex hoc loco non rectè colligitur Eucharistiam esse medium necessarium infantibus ad salutem. Ergo nec ex altero colligitur Baptismum esse medium necessarium ad salutem. Nam modus loquendi vtrobique est idem.

Respondeo, de hac re agendum est *infra cap. 15. quæst. 6.* nunc breuiter dico non esse spectanda nuda verba, sed sensum

sum & rem significatam, quæ diuersa est in illis duobus Sacramentis. Nam per baptismum spiritualiter generamur filij Dei: per Eucharistiam spiritualiter nutrimur. Vnde baptismus ordinatur ad acquirendam vitam spiritualem, Eucharistia ad eam conseruandam.

Hinc sequitur *primo*, baptismum iis esse necessarium, quibus necessaria est generatio & vita spiritualis: hæc autem omnibus ad salutem necessaria est, tam infantibus quam adultis. Nemo enim potest saluari, nisi sit filius Dei: & nemo potest esse filius Dei, nisi genitus ex Deo. *Secundo*, sequitur Eucharistiam iis esse necessariam, quibus necessaria est nutritio & conseruatio vitæ, quando hæc aliunde haberi non potest. At nutritio vitæ spiritualis non est infantibus necessaria. Ergo nec Eucharistia. Minor patet; quia sicut nutritio corporalis tunc solùm necessaria est ad conseruandam vitam corporalem, quando per actionem caloris naturalis aliquid deperditur, quod restaurandum est: ita nutritio spiritualis tunc solùm necessaria est ad conseruandam vitam spiritualem, quando per quotidiana peccata deperditur aliquid quod est restaurandum. Sed in infantibus nihil deperditur per peccata, cum non possint peccare ante vsum rationis. Ergo non indigent nutritione spirituali. Ergo nec Eucharistiam. Ergo hoc Sacramentum non est illis medium ad salutem. An autem sit adultis necessarium medium, dicemus alibi.

QVÆSTIO VI.

An expediat infantes Christianorum baptizare ante vsum rationis?

1 **G**regorius Nazianzen. *in serm. de Baptismo*, optat infantium baptismum differri in triennium, vt per se possint aliquo modo respondere, & annuere. Tertullianus autem *libro de Baptismo*, putat melius esse, vt differatur vsque ad annos discretionis. Reliqui tamen Patres non probant hanc dilationem, sicut nec D. Thom. *art. 3. & 9.*

2 *Prima Conclusio*: Certum est licere infantes Christianorum baptizare ante vsum rationis. *Primo*, quia tota Ecclesia

Ecclesia reipfa hoc facit. *Secundo*, quia nullo præcepto siue naturali, siue positiuo id prohibitum est. Non quidem positiuo, quia nullum tale extat: nec naturali, quia id solum prohibetur lege naturali, quod per se & intrinsecè malum est. Sed actio baptizandi infantes non est intrinsecè per se, & ex obiecto mala, quia nec est iniuriosa proximo, cum potius illi profit ad salutem; nec est iniuriosa Sacramento, cum detur homini capaci, & non indigno, qui indiget tali remedio: nec est iniuriosa Christo, aut Deo, cum cedat in honorem eius atque in animarum salutem.

3 *Secunda Conclusio*: Non solum licet, sed etiam expedit paruulos baptizare ante usum rationis. *Primo*, quia liberantur à peccato originali & potestate Diaboli. *Secundo*, quia fiunt membra Christi, & securi sunt de vita æterna, si sic moriantur. Hinc D. Chryostom. *tom. 5. ad Neophytos*, ait: *Hac de causa etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hereditas, fraternitas Christi, ut eius membra sint omnes, ut Spiritus habitatio fiant.*

4 *Tertia Conclusio*: Extra casum necessitatis nullum extat diuinum præceptum baptizandi infantes ante usum rationis, tamen si Ecclesiastico iure id faciendum sit. *Prima* pars patet, quia de nullo diuino præcepto nobis constat. *Secunda* probatur, quia licet non sit vlla lex Canonica de hac rescripta: tamen recepta Ecclesiæ consuetudo sufficiens videtur ad hoc ius introducendum.

Dixi: Extra casum necessitatis, quia si infans sit in periculo mortis, iam concurrunt multa præcepta baptizandi illum. *Primo*, generale charitatis præceptum, quo tenemur subuenire proximo indigenti. *Secundo*, præceptum pietatis, quo parentes tenentur filiis prouidere. *Tertio*, præceptum iustitiæ, quo parochi tenentur suos subditos iuuare in tali necessitate.

Obiectio: Ex baptismo paruulorum necessariò sequitur vnum incommodum è duobus. Vel enim quando ad usum rationis peruenerunt, cogendi sunt ut permaneant in Ecclesia, quod est contra libertatem Christianam; vel si hæc

libertas illis relinquatur, baptisimus & character eius exponitur periculo, ne indignè tractentur & violentur.

Respondeo. Non est contra Christianam libertatem, ut qui per baptismum ingressi sunt in Ecclesiam, cogantur in illa permanere, tum quia Ecclesia hoc ius accepit à Christo: tum quia cedit in utilitatem Christianorum; de qua relatius in materia de fide.

QVÆSTIO VII.

An liceat infantes infidelium baptizare inuitis parentibus?

I Duplices sunt infideles: alij post susceptum baptismum defecerunt à fide, vel ad hæresim, vel ad Iudaismum, vel ad paganismum; & vocantur Apostatæ: alij fidem & baptismum nunquam susceperunt. Hi iterum sunt duplices: quidam subiecti sunt Christianis Principibus in iurisdictione temporali: quo pacto Iudæi in Germania subiecti sunt Imperatori: & aliqui Gentiles in India subiecti sunt regi Hispaniarum. Quidam non sunt subiecti, sed liberi ab omni iurisdictione Christianorum, ut Turcæ ac multi alij Gentiles. Rursum, qui subiecti sunt Principibus Christianis, vel politicè tantùm subiecti sunt, vel etiã seruiliter, & iuxta has distinctiones procedendum est.

consequenter
2 Prima Conclusio: Filij apostatarum baptizari possunt ab Ecclesia inuitis eorum parentibus. Est communis sententia, quia Ecclesia habet ius in ipsos parentes, & potest eos ad fidem cogere, aut poenam mortis irrogare, si pertinaces sint. Ergo potest eos priuare iure ac potestate quàm habent in suos filios. Ergo ipsis inuitis potest eorum filios baptizare.

etiam
3 Secunda Conclusio: Filij infidelium nullo modo subiectorum Ecclesiæ vel Principibus Christianis, non possunt ab Ecclesia baptizari inuitis parentibus. Ita D. Thom. art. 10. & alij passim. Nota primo, nos non disputare, an talis baptismus esset validus, sed solùm, an licitus. Constat enim fore validum, etiã si parentes non consentirent. Secunda, certum est talem baptismum fore illicitum & prohibitum iure

Ecclesiastico; sed dubium est, an etiam iure naturali, & diuino esset illicitus & prohibitus. Nos asserimus. Ratio, quia Ecclesia duobus posset modis tales infantes baptizare. *Primo*, eripiendo eos parentibus. *Secundo*, relinquendo illos sub cura & potestate. Neutrum licet. Non primum, quia Ecclesia non habet iurisdictionem in tales parentes, nec spirituales, nec temporales, ut suppono. Ergo non potest eos priuare suis rebus & possessionibus. Ergo multo minus filiis. Hoc enim esset contra iustitiam. Nec secundum, quia duplex committeretur peccatum, sacrilegium & iniustitia. De sacrilegio patet, quia si filii infidelium baptizarentur inuitis parentibus, & simul relinquerentur sub cura & potestate parentum; iam ab iis instruerentur in idololatria, & sic baptismus eorum profanaretur, & contemneretur, quod est aperte sacrilegium. Ecclesia autem non debet dare causam huius sacrilegi.

De iniustitia patet dupliciter. *Primo*, quia infideles parentes, qui nullo modo subiecti sunt Ecclesie, habent plenam & absolutam potestatem in suos filios. Ergo faceret illis iniuriam, qui contra eorum voluntatem baptizaret illorum filios. *Secundo*, quia Ecclesia ratione characteris acquirit ius in omnes baptizatos. Ergo & acquirerent tale ius in filios infidelium inuitis parentibus; & per consequens eriperentur e potestate parentum ipsis reclamantibus, quæ est manifesta iniuria.

4 Prima Obiectio: Ecclesia videtur duplici titulo habere ius baptizandi tales infantes. *Primo*, ex illa generali concessione Christi: *Baptizate omnes gentes*. Sicut enim Christus instituit, ut baptismus esset medium necessarium omnibus infantibus tam fidelium, quam infidelium; ita etiam præcepit omnes baptizari. Sicut ergo præceptum generale est, ita & potestas baptizandi. *Secundo*, ex generali concessione iuris naturæ, quo licitum est quosuis innocentes defendere. At filij infidelium sunt innocentes, & summam iniuriam patiuntur à parentibus propter negatum baptismum. Ergo licet eos defendere & baptismum conferre.

Confirmatur, quia si parens infidelis vellet filium innocentem gladio interficere, liceret eum eripere ex manu

parentis & vitam corporis conseruare. Ergo idem licebit, si parens vellet illum spiritualiter interficere negando baptismum.

Resp. *Primo*, Christus non dedit Apostolis potestatem, aut præceptum, vt baptizarent inuitos, sed volentes homines. Sicut ergo adulti non debent baptizari, nisi sponte consentiant: ita nec infantes, nisi consentiant ij in quorum cura & potestate sunt. Resp. *Secundo*, Ius naturæ concedit defensionem innocentum in iis rebus, quæ sunt iuris naturæ. Vnde si alicui innocenti fiat iniuria, quæ repugnet naturali iustitiæ; tunc iure naturæ licebit ipsum defendere. Si autem fiat illi iniuria, quæ solum repugnet supernaturali debito fidei, aut religionis, tunc solo iure naturæ non licet illum defendere, nisi accedat aliud ius spirituale, seu Ecclesiasticum, quod in casu præsentis nullum est.

5 Secunda Obiectio: Tametsi parentes habeant potestatem in suos filios; tamen quando ea abutuntur, iure possunt illa priuari. At infideles abutuntur potestate sua in filios, quando non patiuntur eos baptizari. *Primo*, quia faciunt contra præceptum Christi, quod obligat omnes mortales ad suscipiendum baptismum. *Secundo*, quia iniuste repugnant Ecclesiæ cupienti vti suo iure à Christo sibi concesso. *Tertio*, quia potestas parentum eò spectat, vt filios suos alant ad cultum Dei, quod non faciunt infideles quando impediunt Baptismum filiorum.

Respondeo, tametsi parentes peccent & abutantur sua potestate quàm habent in filios, non tamen possunt puniri, nisi à superiore habente in illos iurisdictionem. Ecclesia autem non habet vllam in eos iurisdictionem. Non spirituales; quia non sunt baptizati. Nec temporalem, quia nulli Principi Christiano subiecti sunt in temporalibus, vt supponimus.

6 Tertia Obiectio: In lege naturæ poterat quicumque fidelis offerre Deo alienum infantem, illique remedium applicare contra peccatum originale etiam inuitis parentibus. Ergo idem licebit in lege gratiæ. Resp. *Primo*, aliqui concesso antecedente negant consequentiam. Ratio, quia in lege naturæ poterat hoc fieri sine iniuria parentum, non autem

autem in lege gratiæ. Baptismus enim imprimit characterem ex quo oritur specialis obligatio ad seruandam fidem Christianam, quàm filij non possunt seruare, si sint sub potestate parentum infidelium: ac proinde, si eam seruare debeant, necesse est illos abstrahere à potestate parentum: quod est facere iniuriam parentibus. At remedium naturæ contra peccatum originale non imprimebat characterem: ac proinde poterant filij à peccato originali liberari sine speciali obligatione seruiendi diuinæ Maiestati.

Resp. *Secundo*, rectius negatur antecedens. *Primo*, quia iniuria, quæ nunc in noua lege fit parenti, quando baptizatur filius ipso inuito, non solum oritur ex characterem: sed etiam (directè) ex iure paterno in filium. Hoc autem est idem in lege naturæ atque in lege gratiæ. *Secundo*, quia licèt tunc non imprimeretur character, tamen infundebatur fides supernaturalis per Sacramentum legis naturæ. Vel ergo fides illa seruanda erat infanti: & sic à parente debebat abstrahi, vel negligenda: & sic commissum fuisset sacrilegium.

7 Quarta Obiectio: Si filij infidelium essent in extremo mortis periculo, liceret illos baptizare inuitis parentibus. Ergo etiam extra illud periculum licebit. Est enim par ratio ex parte parentum. Nam in vtroque casu habent ius in suos filios. Si ergo non est contra ius illorum baptizare filios in vno casu, non erit etiam in altero. Aliqui concedunt antecedens, quia putant parentes in tali casu amittere ius suum per mortem filiorum, quæ iam proxima est. Alij negant illud, quia putant intrinsecè malum esse baptizare filium inuitis parentibus, ac proinde in nullo casu esse licitum.

Respondeo, parentes in tali casu non amittunt ius per mortem filiorum, quia mors, etiamsi proxima sit, nondum tamen adest. Quamdiu ergo filij viuunt, tamdiu manent sub potestate parentum. Resp. *Secundo*, possunt nihilominus filij in tali casu baptizari, modò fiat occultè & inscijs parentibus. Ratio, quia si certò constet filium moriturum, non est vllum periculum futuri sacrilegij. Et ex altera parte non est opus eripere illum è patria potestate, quia

paulò post per mortem est auferendus sine iniuria. Et licet ipsi parentes in tali casu habeant ius in filium: tamen in necessitate fit hoc commune aliis. Resp. *Tertio*, non potest tamen hoc fieri parentibus scientibus & repugnantibus, quia fieret cum scandalo & periculo sacrilegij blasphemiarumque contra Christianam fidem.

8 Quinta Obiectio: Si non licet baptizare filios infidelium manentes sub cura parentum propter periculum sacrilegij, non licebit etiam filios hæreticorum propter eandem causam. Resp. est magna differentia inter fideles & hæreticos. *Primo*, quia hæretici sunt Christiani, & habent baptismum in honore. *Secundo*, quia possunt coerceri ab Ecclesia, ne peruertant filios, sed permittant illos instrui Catholico ritu. *Tertio*, possunt etiam spoliari suis filiis. Si tamen esset morale periculum sacrilegij futuri, abstinendum esset à tali baptismo.

9 Sexta Obiectio: si alter parens consentiret, tunc liceret baptizare infantem inuito altero parente. Ergo etiam inuito utroque. Est enim par ratio, siue spectes iniuriam, siue sacrilegium. Nam si alteri inuito non fit iniuria, nec utriusque fiet: aut si utriusque fit, etiam alteri fit. Similiter, si ab altero non timetur sacrilegium, cur ab utroque timetur? aut si ab utroque timetur, cur non etiam ab altero?

Resp. *Primo*, si præcisè spectemus periculum sacrilegij, videtur esse par ratio in utroque casu, præsertim relinquendo infantem baptizatum sub cura parentis repugnantis baptismum. Resp. *Secundo*, si autem præcisè spectemus iniuriam, non est par ratio. Nam quando infans baptizatur consentiente altero parente, tunc nulla fit iniuria, etiam si alter dissentiat. Ratio est, quia iuxta commune ius, si filius alteri parenti subtrahendus est, adiudicatur parenti innocenti. At parens consentiens in baptismum censetur innocens in hoc casu; quia consensus illius fit in fauorem Christianæ religionis & in salutem filij. Ergo parenti consentienti adiudicandus est filius. Idem colligitur, ex cap. 2. *Extra de conuers. infidelium*. Et ex *Concl. Tolerano 4. cap. 61.*

10 Tertia Conclusio: Filij eorum infidelium, qui politicè tantum subiecti sunt Principibus Christianis, in temporali tamen

tamen iurisdictione, non possunt etiam baptizari inuitis parentibus. Ita Durand. *in 4. dist. 4. 6.* Capreol. Palud. Dom. Sotus, & alij contra Scotum & Gabrielem, qui contrarium tenent. Ratio horum est; quia Princeps habet potestatem puniendi suos subditos, quando peccant contra diuina præcepta. Ergo potest punire infideles sibi subiectos, quando contra præceptum baptismi non patiuntur suos filios baptizari. Ergo potest illis eripere filios & baptizare in poenam illius peccati.

Sed conclusio nostra probatur contraria ratione, quia Princeps sæcularis non habet, nisi sæcularem potestatem in suos subditos. Ergo solum habet potestatem puniendi ea peccata quæ sunt contra politicam pacem & gubernationem. Hic enim est finis & scopus politicæ potestatis, sub quem finem non cadit baptismus; neque contra illum peccant infideles parentes, qui recusant baptismum.

Dices: Hinc sequeretur Principem Christianum non posse etiam punire subditos Christianos nolentes filium suum baptizare; quod tamen est falsum. Resp. per se & propria autoritate id non potest, sed solum ex concessione Magistratus Ecclesiastici.

Dices: Ergo ex eadem concessione poterit etiam punire infideles. Resp. non est par ratio, quia infideles non subiunt potestati Ecclesiasticæ, sicut Christiani.

Confirmatur Conclusio, quia, vt dictum est in præcedenti, Ecclesia potest dupliciter infantes infidelium baptizare. *Primo*, abstrahendo eos à parentibus: & hoc est contra iusticiam. *Secundo*, relinquendo eos cum parentibus; & tunc est periculum sacrilegij.

II Quarta Conclusio: Filij eorum infidelium, qui non tantum politicè, sed etiam seruiliter subiecti sunt Principibus Christianis, possunt autoritate Dominorum separari à parentibus, ipsique inuitis baptizari. Ita Durand. *l. c.* Ratio sumitur ex duobus principiis. *Primo*, dominos pro suo arbitrio posse separare filium seruum à patre seruo sine vlla iniustitia: idque vi potestatis, & iuris quod habent ratione domini. Probatur, quia seruitus iure gentium hoc modo introducta est, vt dominus possit seruum vendere,

aut donare, aut mittere quò volet. Ergo sicut hoc potest facere circa parentem; ita quoque circa filium. Est enim par ratio, cum vterque sit æqualiter seruus: & per consequens æqualiter subiectus suo dominio.

Alterum est: Si filius serui infidelis semel separatur à patre, potest inuito patre baptizari. Probat, quia dominus succedit loco parentis, & ad eum pertinet ius & cura gubernandi seruum suum, non minùs quàm cura prouidendi illi de necessariis ad vitam corporalem. Hinc 1. *Matth.* cap. 2. Mathathias omnes paruulos incircumcisos in bello captos circumcidi fecit: inter quos procul dubio erant multi filij infidelium.

Ex his duobus principiis patet ratio conclusionis. Et hinc vltèrius infertur posse dominum hac speciali intentione vendere seruum, vt liberè possit filium baptizare à parente suo separatam.

QVÆSTIO VIII.

An liceat baptizare infantes in utero materno existentes?

1. **P**rima Conclusio: Si infans omninò clausus est in utero materno, non potest baptizari. Ita S. Thom. *art. 11.* Ratio est, quia neque per seipsum (materialiter) potest abluì, neque ablutio matris potest reputari pro ablutione filij, cum sit persona distincta, vt bene notauit August. *lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. & 6.* Vnde etiam in Concilio Neocæsariensi *cap. 6.* dicitur baptismum mulieris prægnantis non prodesse filio.

2. **S**ecunda Conclusio: Si mater prægnans moriatur, potest infans excindi & baptizari etiam ante tempus natiuitatis. Si autem sit vicina morti, non potest inde excindi infans & baptizari. Ita D. Thom. *art. 11. ad 3.* Ratio est, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona. Ergo mater, etiam si sit vicina morti, non tamen debet interfici vt saluetur filius. Nam quamdiu viuit, nemo potest violenter auferre illi vitam, cum non sit dominus vitæ illius.

3. **D**ices: quid si mater iustè damnata sit ad mortem, an tunc

tunc liceat excindere infantem & baptizare ? Resp. regulariter differendum est supplicium matris vsque ad partum propter bonum prolis, *l. prægnantis, ff. de pœnis.*

4 Dices *secundo*, quid si infans ante partum credatur moriturus in utero ? Paludanus in 4. *dill. 6. q. 1.* dubitat, quid tunc faciendum sit, quia lex antea citata nihil dicit de tali casu : solum in genere asserit differendum esse supplicium vsque ad partum. Resp. in tali casu licebit anticipare supplicium seruato ordine iuris quantum fieri potest. Ratio est, quia tunc nulli fit iniuria, & ex altera parte saluatur infans ne in æternum pereat. Confirmatur, quia dilatio supplicij, quæ in iure conceditur, non est in fauorem matris, sed filij. Ergo maximè debet spectari utilitas filij. Si ergo dilatio non esset filio utilis, sed potius noxia, non deberet differri supplicium matris; quia tunc cessaret finis ob quem dilatio introducta est à iure.

5 Dices *tertio* : Cessante fine legis in particulari, non cessat obligatio legis. Resp. hoc est verum, quando finis legis in particulari cessat negatiuè tantum, id est, quando lex ad talem finem non amplius prodest. At falsum est, quando cessat contrariè, id est, quando lex, si seruetur, obest seruanti, cum alioqui deberet prodesse. Hoc autem fieret in nostro casu. Nam si lex illa de differendo supplicio matris ad partum vsque seruaretur, quando infans putaretur moriturus ante partum, iam obesset infanti.

QVÆSTIO IX.

An Baptismus sit adultis necessarius ad salutem ?

1 **D**Vplex est necessitas, altera mediij, altera præcepti. Hic illud dicitur necessarium ad salutem necessitate mediij, sine cuius causalitate seu concursu salus haberi non potest. Id autem dicitur necessarium necessitate præcepti, sine quo peccatum caueri non potest. Prior necessitas directè respicit finis consecutionem; id est, effectiuè concurrat: posterior autem respicit impedimenti, id est, peccati ablationem. Vnde sequitur id, quod est necessarium necessitate mediij, non posse omitti sine dispendio

salutis, quia causalitas eius suppleri non potest: id autem, quod est necessarium necessitate præcepti, posse aliquando omitti sine dispendio salutis, præsertim per ignorantiam inuincibilem, quæ excusat à peccato.

2. Prima Conclusio. Baptismus vel in re, vel in voto est adultis necessarius ad salutem necessitate mediij secundum legem ordinariam. Hoc partim colligitur ex illo: *nisi quis renatus fuerit*, &c. partim in sequenti quæst. explicabitur, ubi agendum est de voto Baptismi. Dixi secundum legem ordinariam, propter speciale priuilegium Martyrij, de quo infra quæst. 11.

3. Secunda Conclusio. Baptismus est etiam adultis necessarius necessitate præcepti, quia omnia media necessaria ad salutem, quando sunt in nostra potestate, cadunt sub præceptum. Hinc patet differentia inter infantes & adultos. Nam adulti si negligant Baptismum, non solum amittunt salutem, sed etiam contrahunt nouum peccatum, quia transgrediuntur præceptum Baptismi. Infantes autem si non baptizentur, amittunt quidem salutem, sed non peccant, quia non sunt capaces præcepti illius.

4. Quæres quale sit hoc præceptum Baptismi respectu adultorum? Aliqui respondent esse naturale, non positium, supposita institutione Baptismi. Ratio, quia homo adultus naturali iure charitatis tenetur curam gerere suæ salutis; & consequenter adhibere media necessaria ad salutem.

Hæc responsio bona est, non tamen satis rem explicat. Nam duplex præceptum spectari potest in Baptismo, alterum positium, ex quo oritur necessitas mediij: alterum naturale, quod supponit necessitatem mediij. Vnde hæc tria sunt in Baptismo. *Primo* præceptum positium. *Secundo* necessitas mediij. *Tertio* præceptum naturale.

5. Dices: Quid opus est fingere præcepta, cum alterum sufficiat? Necessitas enim mediij in Baptismo potest oriri ex libera Dei institutione & voluntate, sine vlllo præcepto positio. Resp. generatim loquendo, necessitas mediij in ordine ad finem potest oriri ex tribus causis. *Primo* ex natura rei; quo pacto cibus & potus medium necessarium est

est ad vitam conseruandam. *Secundo* ex libera institutione superioris sine vilo præcepto; quo pacto Doctoratus potest esse necessarius ad certum beneficium consequendum. *Tertio* ex libera institutione superioris coniuncta cum præcepto positiuo. Et hoc modo dicimus Baptismum esse medium necessarium ad salutem.

Ratio est, quia quando homo adultus iustificatus est per votum Baptismi, adhuc tenetur sub peccato re ipsa suscipere Baptismum. Ergo si non susciperet re ipsa, peccaret mortaliter. Ergo transgredereetur aliquod præceptum, quod non potest esse aliud, quam præceptum Baptismi; idque positiuum.

6 Dices: transgredereetur naturale præceptum Baptismi non positiuum. Resp. hoc dici non potest: quia naturale non obligat, nisi supposita necessitate medij. Ideo enim naturali iure tenemur baptizari, quia Baptismus est medium ad salutem necessarium. Ergo cessante necessitate medij cessat obligatio præcepti naturalis, quod oritur ex illa necessitate. At verò, cum adultus per votum Baptismi iustificatus est, cessat necessitas medij, quia iam habet gratiam iustificantem. Ergo etiam cessat obligatio præcepti naturalis. Ergo illa obligatio qua tenetur suscipere Baptismum, non est naturalis, sed positiuum.

QVÆSTIO X.

An Baptismus adultorum suppleri possit per contritionem?

1 **A**liqui sic proponunt: an Baptismus re ipsa susceptus sit adultis necessarius ad salutem, an verò sufficiat Baptismus in voto, quod includitur in contritione.

Prima opinio est Baptismum re ipsa susceptum esse necessarium ad salutem huius vitæ, id est, ad gratiam iustificantem & remissionem peccatorum. Ita Michael Baius Professor Louaniensis, qui docuit catechumenos posse quidem obtinere perfectam & sinceram charitatem, non tamen remissionem peccatorum ante realem susceptionem Baptismi.

In hac sententia continetur duplex error. Vnus, obtineri posse

posse charitatem sine remissione peccatorum, qui refutari solet in materia de iustificatione. Alter error est non posse obtineri peccatorum remissionem ante realem susceptionem Baptismi, qui hoc loco refutandus est.

2 *Secunda* opinio est, Baptismum re ipsa susceptum necessarium esse ad salutem alterius vitæ, id est, ad consequendam gloriam, non tamen ad salutem huius vitæ. Ita videtur sentire auctor libri illius qui inscribitur de dogmatibus Ecclesiasticis: & habetur inter opera S. Augustini. Nam *cap. 74.* expressè dicit Catechumenum non saluari, etiam si in bonis operibus vixerit, nisi re ipsa sit baptizatus, aut martyrium passus.

3 *Prima Conclusio.* Baptismus in re non est adultis simpliciter necessarius ad consequendam primam gratiam & remissionem peccatorum: sed sufficit contritio continens in se votum Baptismi. Est communis sententia, & probatur *primo* ex illis Scripturæ locis, vbi hominibus verè poenitentibus promittitur iustificatio & remissio peccatorum. Ezech. 18. v. 21. *Si egerit poenitentiam impius, vita viuet & non morietur.* Et v. 27. *Cùm auerterit se impius ab impietate sua, animam suam viuificabit.* Et v. 30. *Conuertimini & agite poenitentiam, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Potest autem homo adultus verè poenitere ante susceptionem Baptismi. Ergo potest tunc consequi remissionem peccatorum, & gratiam iustificantem.

Secundo probatur exemplo Cornelij Centurioris, qui ante susceptum Baptismum fuit iustus, vt patet Act. 10. v. 22. Item exemplo eorum super quos cecidit ipse Spiritus sanctus antequàm baptizati essent, iuxta illud Petri Act. 10. v. 47. *Nunquid aquam probibere quis poterit vt baptizentur hi qui Spiritum Sanctum acceperunt sicut & nos?*

Tertio probatur ex Conc. Trident. *sess. 6. c. 4.* vbi dicit post Euangelium promulgatum neminem transferri à statu peccati ad gratiæ statum sine lauacro regenerationis & eius voto. Et hoc sensu exponit illud Ioan. 3. v. 5. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.*

Quarto probatur ex Patribus, quorum testimonia citantur apud Gratianum, *de consecrat. dist. 4. in varijs capitibus.*

Quinto,

Quinto, Ratione; quia posita vltima dispositione statim infunditur gratia iustificans. Sed vltima dispositio ad gratiam iustificantem est contritio, quæ haberi potest ante Baptismum. Ergo, &c.

4 *Secunda Conclusio*. Baptismus in re non est adultis simpliciter necessarius ad consequendam gloriam: quamuis ordinariè non consequantur illam sine Baptismo. *Prima* pars patet, quia Catechumenus potest iustificari per contritionem ante susceptionem Baptismi. Ergo si tunc subito moreretur antequàm posset baptizari, procul dubio fieret saluus, si inter ea non peccaret mortaliter. Potest autem fieri vt non peccet mortaliter. *Secunda* pars patet, quia rarò fit vt Catechumeni, qui iam iustificati sunt per contritionem subitò moriantur antequàm possint baptizari. Vel ergo Baptismum suscipiunt, vel negligunt, si negligunt, non consequuntur gloriam: Si suscipiunt, consequuntur quidem gloriam, sed non sine Baptismo.

5 *Tertia Conclusio*. Votum Baptismi esse potest duplex, explicitum & implicitum. Explicitum est, quando adultus non solùm habet contritionem de peccatis cum generali proposito seruandi deinceps omnia præcepta; sed etiam cum speciali proposito suscipiendi Baptismum; quod haberi non potest sine fide, & cognitione Baptismi. Implicitum est, quod in ipsa contritione, & generali proposito seruandi omnia præcepta continentur.

6 *Quæres*: An sufficiat votum implicitum? *Prima* responsio est sufficere iis qui non habent notitiam Baptismi, aliis verò qui habent notitiam, non sufficere, sed necessarium esse votum explicitum. Ratio, quia qui habent notitiam Baptismi, tenentur illum suscipere quàm primum possunt. Ergo tenentur habere expressum propositum suscipiendi.

Non placet hæc responsio. *Primo*, quia eodem modo sequeretur, quod tenerentur habere expressum propositum restitutionis, & singulorum præceptorum Dei. Nam etiam illa tenentur seruare quàm primum possunt. Hinc argumentor ex opposito, quia Catechumenus, quamuis teneatur alienum restituere cum primum potest: non

tamen tenetur expresse proponere cum iustificatur; sed sufficit generale propositum seruandi omnia mandata, quia ex vi illius propositi, si non mutetur, sequetur suo tempore restitutio, & aliorum præceptorum obseruatio comitabitur. Eadem responsio etiam *secundo* non placet, quia sicut carens notitia Baptismi excusatur ab expresso voto propter ignorantiam: ita habens notitiam Baptismi poterit excusari ab expresso voto propter actualem inconsiderationem. Fieri enim potest ut aliquis subito excitetur ad considerationem Bonitatis Dei, & suorum peccatorum, nihil cogitans de Baptismo, & ex illa consideratione moueatur ad veram dilectionem & contritionem. Ergo tunc iustificabitur sine expresso voto Baptismi.

Tertio, quia potest dari casus in quo non esset opus expresso voto Baptismi, etiam si homo actu cogitaret de Baptismo, ut si esset in extremo vitæ discrimine, & iudicaret sibi iam esse impossibile baptizari: tunc enim non teneretur desiderare Baptismum, quia nemo tenetur desiderare impossibile.

Secunda responsio est, ad consequendam gratiam in hac vita sufficere implicitum desiderium Baptismi: ad consequendam verò gloriam in altera vita requiri explicitum votum. Non placet, quia interior dispositio, quæ sufficit ad gratiam iustificantem, potest etiam sufficere ad gloriam correspondentem gratiæ iustificanti. Ergo si voluntas implicita Baptismi sufficit ad primam gratiam consequendam, poterit etiam sufficere ad primam gloriam consequendam, præsertim si homo statim post acceptam gratiam moriatur antequam peccet mortaliter.

Tertia responsio, tam ad gratiam quam ad gloriam sufficere implicitum votum Baptismi. Ratio colligitur ex refutatione aliarum responsionum.

QVÆSTIO XI.

An Baptismus adultorum suppleri possit per martyrium?

Affirmant passim Theologi, & sancti Patres probantes ex Matthæo 10. *Qui perdidit animam suam propter*

me, inueniet eam. Tota difficultas est *primo*, an, sicut Baptismus ex opere operato tollit omnem culpam & poenam, sic etiam martyrium. *Secundo*, quæ dispositio requiratur in homine existente in peccatis mortalibus, vt proficit illi martyrium sine Baptismo.

Prima opinio est requiri veram contritionem & dilectionem Dei super omnia perfectam. Ita Palud. *in 4. dist. 4. quæst. 3. art. 1.* Bonauentura *ibid. quæst. 2.* Alexander Ales. *4. part. q. 22. memb. 5. art. 1.* & Melchior Canus *in relectione de poenitentia, part. 3.* Hi enim putant Martyrium non conferre gratiam ex opere operato, sed solum ex re, & affectu patientis. Vnde inferunt: sicut peccator extra martyrium non potest iustificari sine contritione (nisi Sacramentum suppleat) ita nec in martyrio.

Probatur hæc sententia *primo*, quia martyrium non est Sacramentum. Ergo non habet vim ex opere operato. *Secundo*, ex illo 1. Corinth. 13. vers. 3. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* *Tertio*, ex D. Thom. *quæst. 66. art. 12. ad 2.* vbi sic habet: *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate.* Ex quo patet, quod Baptismus sanguinis includit Baptismum Flaminis. *Quarto*, quia peccator, quamdiu manet in statu & affectu peccati mortalis, non potest saluari, sed quamdiu non habet contritionem, manet in statu & affectu peccati. Ergo non potest saluari, nisi accedat contritio.

Secunda opinio est, sufficere voluntatem patiendi pro Christo, nec opus esse contritione, etiamsi homo recorderetur suorum peccatorum; ita Andr. Vega *lib. 6. in Concil. Trident. cap. 36. sub finem.* Probatur *primo*, quia Martyrium est per se sufficiens remedium ad salutem, non minus quam Baptismus aut Poenitentia. Ergo possumus illo contenti esse prætermisissis aliis.

Probatur *secundo*, quia actus Martyrij est per se difficilissimus. Ergo, quando instat eius occasio & necessitas, non est obligandus homo vt occupetur circa sua peccata, sed potius, vt intentus sit martyrio fortiter subeundo. *Tertio* probatur, quia voluntas moriendi pro Christo est quædam virtualis dilectio Dei super omnia, quia per illam pluris facit

facit Deum homo, quàm seipsum & propriam vitam suam, quæ est illi charior quàm omnes creaturæ. Ergo diligit Deum super omnem creaturam.

4 Tertia opinio est, requiri saltem attritionem, si homo sit conscius peccati. Ratio, quia ad Baptismi effectum consequendum non sufficit voluntas suscipiendi Baptismum, sed etiam requiritur attritio. Ergo idem est de Martyrio.

5 Prima Conclusio: In Martyrio adultorum possunt tria spectari. *Primo*, irrogatio mortis à Tyranno facta ex odio Christi. *Secundo*, acceptatio mortis seu voluntas moriendi pro Christo. *Tertio*, permissio mortis, seu mors ipsa tolerata. Porro voluntas moriendi pro Christo fieri potest vel ex affectu dilectionis Dei, vel Obedientiæ, vel Religionis, vel Fidei, vel Spei, vel Fortitudinis Christianæ. Vnde patet internum actum Martyrij posse ad varias virtutes pertinere.

6 Secunda Conclusio: Interna acceptatio mortis pro Christo, si fiat ab homine iusto, & proueniat ex aliquo dictorum affectuum, magnam vim habet per modum operis operantis. *Primo*, quia est meritoria augmenti gratiæ & gloriæ. *Secundo*, tollit omnia peccata venialia, quorum continet virtuale displicentiam. *Tertio*, minuit reatum pœnæ, sicut omnia alia bona opera, præsertim laboriosa & pœnalia. Si autem fiat ab homine peccatore ex simili affectu, solum disponit ad gratiam iustificantem; idque vel proximè, si proueniat ex affectu dilectionis Dei super omnia; vel remotè, si affectu Fidei, Spei, Religionis, Obedientiæ, Fortitudinis.

7 Tertia Conclusio: Externa permissio mortis pro Christo suscepta, per se, & quasi ex opere operato habet eandem vim cum Baptismo aquæ, id est, vim conferendi gratiam iustificantem, & delendi omnia peccata, & tollendi omnem reatum pœnæ, si homo sit debitè dispositus, neque obicem ponat. Ita D. Thomas *quest. 87. art. 1. ad 2.* ubi sic habet: *Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi: & ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato inuenerit inherentem.*

Idem docent S. Patres, Clemens *lib. 5. Constit. Apostol. cap. 5.* Tertull. *in Apologetico, circa finem,* Cypr. *epist. 37.* Augustinus *lib. 13. de ciuit. Dei, cap. 7.* vbi inter cætera sic habet: Quicumque, etiam non percepto regenerationis lauacro, pro Christi confessione moriuntur, tantùm iis valet ad dimittenda peccata, quantum si absoluerentur sacro fonte ipsius baptismatis.

Ratio conclusionis sumitur ex promissione Christi, qui voluit hoc speciale priuilegium concedere iis qui pro ipso moriuntur, vt non minùs in suo sanguine, quam in aqua baptizari possint. Nam vt notat S. Augustinus *loco cit.* qui dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua;* etiam dixit: *Omnis, qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et, *Qui perdidit animam suam propter me, inueniet eam.* Hinc ita argumentor: Si Baptismus habet vim omnem culpam & pœnam tollendi, eò quod sit Sacramentalis, seu mystica configuratio mortis Christi, vt patet Rom. 6. multò magis Martyrium habebit illam vim, cùm sit realis conformatio cum Christo moriente.

Hoc argumento vsi sunt Clemens, Cyprianus, & alij Patres citati. Et confirmatur *primo*, quia Martyrium profuit Innocentibus ex opere operato. Ergo idem est de adultis. *Secundo*, si tantùm prodesset ex opere operantis; iam non magis prodesset quàm elemosyna pro Christo facta; quod est contra communem sensum Ecclesiæ. *Tertio*, nec rectè dixisset Augustinus, iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.

8 *Quarta Conclusio*: Vt externa perpessio mortis pro Christo suscepta profit peccatori, & ex opere operato conferat illi primam gratiam iustificantem, & remissionem peccatorum, non est per se necessaria contritio, tanquam opus necessarium ad vitandum nouum peccatum, quod fructum Martyrij impediret.

Prima pars probatur *primo*, quia Martyrium habet eandem vim cum Baptismo, vt docet D. Thomas & Patres citati. Atqui Baptismus non requirit contritionem, vt conferat gratiam iustificantem. Ergo nec Martyrium.

Secundo, quia si contritio esset necessaria, nunquam Martyrium conferre posset primam gratiam, quam tamen potest conferre Baptismus; & sic non haberet eandem vim cum Baptismo.

Secunda pars probatur, quia licet contritio non sit necessaria ex parte Martyrij, sicut non est necessaria ex parte Baptismi: tamen est necessaria ratione præcepti. Nam si vnquam obligat præceptum contritionis, maximè in periculo mortis obligat. Atqui is, qui subiturus est Martyrium, est in periculo mortis. Ergo tunc ratione illius præcepti tenetur contritionem concipere. Ergo si voluntariè omittit, peccat mortaliter, & continenter manet in illo peccato, quamdiu omittit. Ergo Martyrium illi non prodest. Impossibile enim est hominem iustificari, quamdiu manet in affectu peccati.

Hinc patet contritionem requiri, non quidem tanquam necessariam dispositionem ad tollenda præterita peccata per Martyrium, sed tanquam necessarium opus ad vitandum nouum peccatum contra præceptum contritionis, quod tunc obligat; non propter confessionem fidei; sed generatim propter periculum mortis, ex quacumque causa id impendat.

Quæres: An attritio non sufficeret in tali casu? *Respondeo*. Sufficeret ex parte Martyrij per modum dispositionis, vt dicam in sequenti Conclusionem: non tamen sufficeret ex parte præcepti occurrentis, nisi interuenerit aliquis error. Vnde seruanda est hæc regula: Attritio, si putetur esse attritio, non sufficit, quia per eam non satisfit præcepto contritionis: Si autem bona fide putetur esse legitima contritio, sufficit; quia per illam ita satisfit præcepto, vt contra illud non peccetur.

10 *Quinta Conclusio*: Vt externa permissio mortis pro Christo suscepta profit peccatori, sufficit attritio per modum dispositionis. Ratio patet ex dictis, quia si non est necessaria contritio. Ergo sufficiet attritio, cum non possit dari melior dispositio post contritionem.

Confirmatur *primo*, quia attritio sufficit in Baptismo. Ergo etiam in Martyrio. *Secundo*, nisi attritio sufficeret, nunquam

nunquam Martyrium deleret peccata mortalia ; quod est contra D. Thom. & Patres citatos.

11 Sexta Conclusio : Voluntas patiendi pro Christo videtur sufficere peccatori, si non aduertat se esse in peccato. Ratio est, quia si in tali casu præter voluntatem patiendi requireretur formalis contritio vel attritio ; id esset vel ratione præcepti, vel dispositionis. Non *primum*, quia licet præceptum contritionis obliget in periculo mortis ; tamen si quis inculpabiliter ignoret se obligari, non peccat contra illud. Atqui is, qui non aduertit se in peccato esse, inculpabiliter ignorat se obligari ad contritionem. Ergo tunc non peccat, licet non habeat contritionem. Nec *secundum*, quia si attritio est sufficiens dispositio ad effectum Martyrij. Ergo etiam voluntas patiendi pro Christo est sufficiens, cum sit virtualis quædam dilectio Dei, & peccatorum detestatio. Nam illa voluntas videtur esse talis, ex qua sequeretur actualis dolor, si peccatum memoriæ occurreret.

Dices : Voluntas suscipiendi Baptismum non sufficit peccatori, etiamsi non aduertat se esse in peccato. Ergo nec voluntas suscipiendi Martyrium. Respondeo. In hac re non est par ratio. *Primo*, quia Patres non solum tribuunt Martyrio æqualem vim cum Baptismo, sed etiam maiorem, præsertim Clemens *loc. cit.* *Secundo*, quia voluntas moriendi pro Christo est multo nobilior & excellentior, quàm sola voluntas suscipiendi Baptismum. *Tertio*, quia voluntas illa moriendi est coniuncta cum externo actu Martij, qui omnium difficillimus est ; & ideo meruit peculiare priuilegium à Christo.

12 Septima Conclusio : Si peccator aduertat se esse in peccato mortali, non videtur sufficere voluntas moriendi pro Christo, sed vterius requiritur contritio, non quidem, seu necessaria dispositio ad effectum Martyrij, id est, ad tollenda peccata vetera ; sed tanquam necessarium opus ad vitandum nouum peccatum ratione præcepti contritionis, quod obligat in tali casu. Nam huic præcepto non satis fit, nisi per formalem contritionem ; vel certè per attritionem quæ putetur esse contritio.

13 Ad *primum* argumentum primæ opinionis. Resp. Martyrium habere vim ex opere operato, licet Sacramentum non sit, ex speciali priuilegio.

Ad *secundum* respondeo. Concedo passionem mortis non prodesse sine charitate: Nego Martyrem, qui pro Christo libenter acceptat mortem, non habere charitatem. *Primo*, quia ipsa voluntas pro Christo moriendi est quidam virtualis actus charitatis. *Secundo*, quia vi Martyrij infunditur illa gratia iustificans, & charitas habitualis ipsa.

Dices: Apostolus loquitur de actu charitatis præcedente Martyrium, non de habitu, qui confertur per Martyrium. Respondeo. Non ita est. Nam eodem modo requirit charitatem ad perpersionem mortis, quo illam requirit ad fidem & scientiam. At non necesse est, ut charitas præcedat fidem & scientiam, sed satis est ut comitetur. Sensus ergo Apostoli est, nihil esse tam perfectum in hac vita, quod possit hominem saluare, si absit charitas.

Hoc sensu rectè etiam dicimus, nec Baptismum, nec Eucharistiam, nec vllum aliud Sacramentum prodesse homini ad salutem, si moriatur sine charitate ipsa.

Ad *tertium* respondeo. Fateor D. Thomam ibi fauere valde primæ opinioni, licet alibi nobis faueat, præsertim q. 87. art. 1. ad 2.

Ad *quartum* respondeo. Peccator habens attritionem, aut voluntatem moriendi pro Christo, non censetur retinere affectum peccati mortalis.

Ad *primum* argumentum secundæ opinionis respondeo. Posse nos esse contentos Martyrio, si adsit legitima dispositio, & si non occurrat aliquod præceptum implendum. Si autem tempore Martyrij occurrat aliquod præceptum obligans, tenemur illud obseruare, si possumus. Ad *secundum*, patet ex dictis. Nam licet homo sit maximè occupatus tempore Martyrij, non tamen excusatur à præcepto diuino occurrente, si seruari potest. Ad *tertium* patet etiam. Nam licet voluntas moriendi pro Christo sit sufficiens dispositio ad effectum Martyrij: tamen aliunde necessaria

cessaria est contritio, nimirum, ut satisfiat præcepto contritionis, quod tunc obligat.

Argumentum tertix opinionis non est contra nos.

Q V Æ S T I O XII.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Baptismi, & amentes baptizandi sint?

Prima Conclusio: Nulla alia dispositio in adultis requiritur ad valorem Baptismi, nisi consensus, seu voluntas suscipiendi Baptismum. S. Thom. art. 4. 7. 8. Neque necesse est consensum esse actualem, sed sufficit aliquando præcessisse consensum actualem, qui adhuc moraliter dureret, nec interea retractatus sit. Vide dicta cap. 6. q. 10. ubi hæc omnia explicavi.

Secunda Conclusio: Amentes, si perpetui sint, inter infantes computari debent: si autem aliquando usum rationis habuerint, eadem est ratio de illis, quæ de aliis adultis. Iudicandi autem sunt, iuxta statum & voluntatem in qua inveniuntur, quando in amentiam inciderunt. S. Thomas articulo 12.

•••••

C A P V T XI.

De effectibus Baptismi.

CATHOLICI agnoscunt hos effectus. *Primum*, gratiam sanctificantem cum donis supernaturalibus. *Secundo*, remissionem totius culpæ. *Tertio*, remissionem pœnæ. *Quarto*, characterem. *Quinto*, subiectionem in Ecclesia. Aduersarij ponunt alios. *Primo*, quod Baptismus faciat hominem impeccabilem. *Secundo*, quod eum liberet ab obedientia legis diuinæ. *Tertio*, quod liberet ab obseruatione legum humanarum. *Quarto*, quod liberet ab omnibus votis. De quibus omnibus agemus, excepto characterem, de quo supra. Addam aliquid de dispositione requisita ad effectum Baptismi, & de fictione, quæ illum impedit.

QVÆSTIO I.

An Baptismus conferat gratiam iustificantem, & alia dona spiritualia?

1 **D**Vplex est gratia. Vna habitualis, quam vocamus sanctificantem vel iustificantem, vel iustitiam inhærentem, vel gratiam adoptionis. Altera actualis, quæ partim consistit in actuali illuminatione intellectus, partim in actuali mocione voluntatis à Deo excitata. Nos hic disputamus de gratia habituali. Calvinus negat talem gratiam infundi in Baptismo, vel in alia quacumque iustificatione. Putat enim hominem fieri formaliter iustum, non per iustitiam inhærentem, sed per imputatiuam, id est, per actualem iustitiam Christi, quæ in nobis non est, sed tamen nobis imputatur. Hic error refutatur in materia de iustificatione. Nunc breuiter dicam, quæ huius loci propria sunt.

2 **Prima Conclusio**: Baptismus confert homini gratiam iustificantem, si sufficienter dispositus sit. Ita D. Thom. *art. 4. & Conc. Trident. sess. 6. cap. 7.* Et colligitur ex illo ad Titum 3. vers. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Salvatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.*

Ratio est, quia homo per Baptismum spiritualiter renascitur. Ergo accipit nouam vitam spiritualem, quam antea non habebat. Hæc autem vita nihil aliud est, quam gratia iustificans, de qua Ioan. 4. vers. 14. *Aqua, quam ego dabo ei fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Et cap. 6. v. 53. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis, (id est, conseruabitis,) vitam in vobis.* Ex quibus locis constat hominem iustum habere in se vitam quandam spiritualem quæ nutritur & conseruatur per Eucharistiam, & quæ est quasi fons quidam, seu origo vitæ æternæ. Hoc sensu dicunt Theologi gratiam esse gloriæ semen.

Secunda ratio: Homo per Baptismum renascitur, & fit Filius Dei, cum antea esset filius iræ. Ephes. 2. vers. 3.

Non autem fit filius Dei per naturalem generationem, sicut est Christus secundum Diuinitatem: Neque per vnionem Hypostaticam, sicut est idem Christus secundum humanitatem: sed per adoptionem, sicut Angeli in cœlis. Adoptio autem consistit in iustificatione, vt cum Augustino dixi *cap. 23. q. 1.* Iustificatio autem formaliter fit per gratiam, seu iustitiam inhærentem, vt suppono ex Concil. Trident. *sess. 6. cap. 7.* Et ex *tract. de iustif.*

Tertia ratio: Homo per Baptismum incorporatur Christo, & fit membrum illius. Sed à Christo tanquam à capite deriuatur gratia in omnia membra, vt dixi *cap. 8. de gratia capitis.*

Quarta ratio: Homo per Baptismum interiùs renouatur. At non potest interiùs renouari, nisi per internam gratiam.

3 Secunda Conclusio: Baptismus præter gratiam iustificantem confert etiam tres habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis. Ita D. Thom. & Concil. Trident. *locus cit.* Ratio sumitur ex proportione, quæ est inter animam & gratiam. Nam *primo*, sicut anima est vitæ corporis, sic gratia est vitæ animæ. *Secundo*, sicut anima per se ipsam formaliter viuificat corpus, & per potentias superadditas effectiuè producit operationes vitales in genere naturæ: sic gratia per se ipsam formaliter viuificat animam; & per habitus superadditos effectiuè producit operationes vitales in genere gratiæ. Hinc *tertio* sequitur: sicut anima se habet ad potentias actiuas: ita gratia ad habitus actiuos; ac proinde sicut anima non potest fungi suo munere sine intellectu, & aliis potentiis: ita nec gratia sine fide, spe, & ipsa charitate.

Dices: Ergo sicut intellectus, & voluntas non possunt esse sine anima: ita fides & spes non poterunt esse sine gratia. Hoc autem falsum est, quia in homine peccatore potest esse fides & spes sine gratia. Resp. Non est necesse, vt proportio sit in omnibus: Est quidem in operatione, non tamen in connexionione. Nam sicut anima operatur per potentias superadditas: ita gratia per habitus superadditos. Non tamen sicut potentiæ habent necessariam cum anima

connexionem; sic etiam habitus supradicti cum gratia. Hæc enim connexio est voluntaria, & ex sola Dei ordinatione: illa verò est naturalis, & per naturalem emanationem vnius ab alio.

5 Nota triplicem connexionem spectari posse inter gratiam & habitus supernaturales. *Prima* est, quoad infusionem. *Secunda*, quoad conseruationem. *Tertia*, quoad modum operandi meritoriè. *Primo* modo semper sunt connexi illi habitus secundùm D. Thomam licet non secundùm alios: quia quando quis primo iustificatur, tunc simul accipit fidem, spem, charitatem, & gratiam iustificantem. *Secundo* modo non semper sunt connexi, quia per quodlibet peccatum mortale amittitur charitas & gratia, non tamen fides & spes. *Tertio* modo sunt iterum connexi, quia fides & spes non possunt meritoriè operari sine gratia & charitate. Vide D. Thom. 1. 2. q. 71. art. 4.

6 *Tertia Conclusio*: Totum hunc effectum confert Baptismus non adultis solùm, sed etiam infantibus. Ita D. Thom. art. 6. Et Augustin. in *Enchiridio*, cap. 52. Probatur *primo*, quia infantes sunt capaces effectuum Baptismi, præsertim cùm non ponant obicem. *Secundo*, quia rationes allatæ pro adultis, possunt applicari infantibus. *Tertio*, quia si non acciperent gratiam in Baptismo, non saluarentur, si contingeret eos statim mori post Baptismum, & sic Baptismus non prodesse illis ad salutem; vt quid ergo baptizarentur?

7 *Obiectio*: Nec infantibus, nec adultis videtur conferri habitus fidei, spei, & charitatis. Non infantibus, quia non possunt illis vtì, ac proinde frustra illis conferuntur. Nec adultis, quia experiuntur eandem difficultatem operandi post Baptismum, quam ante habebant.

Respondeo *primo*, tametsi infantes in illa ætate non possint vtì habitibus supernaturalibus, sicut nec potentia intellectiua aut generatiua: possunt tamen postea vtì cùm adulescunt; ac proinde non sunt frustra. Respondeo *secundo*, adulti experiuntur difficultatem in operando, non ex defectu habituum, sed ob inordinatos motus concupiscentiæ, qui non tolluntur per Baptismum.

QVÆSTIO VIII.

An Baptismus tollat peccatum originale?

1 **N**Egat Calvin. 4. *Inst. cap. 15. §. 10.* cùm ait: *Falsum est, quod docuerunt pridem nonnulli, per baptismum solui nos & eximi ab originali peccato. Et in antidot. Concil. Trident. sess. 5. ait: Manet verè peccatum in nobis, neque per baptismum statim vno die extinguitur; sed quia deletur reatus, imputatione nullum est.* Hic apertè docet, peccatum originale verè manere in baptizatis, sed non imputari. Idem sentiunt Lutherani. Fundamentum est, quia putant, originale peccatum nil aliud esse, quàm concupiscentiam, quæ non tollitur per baptismum. Hoc fundamentum refutatum est in 1. 2. *quæst. 82.* nunc de re ipsa videamus.

2 **Prima Conclusio:** Peccatum originale verè tollitur per baptismum. Ita D. Thom. *art. 1. Et Concil. Trident. sess. 5.* Et colligitur ex Scripturis. Ioan. 1. v. 19. *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* (originale, quod est totius mundi peccatum) Act. 22. vers. 26. *Exurge & baptizare, & ablue peccata tua.* Et Ezech. 36. vers. 25. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.*

Ratio prima est, quia baptismus confert gratiam sanctificantem, vt probaui. At peccatum originale non potest consistere cum hac gratia. Confirmatur *primo*, quia sicut homo per gratiam est filius Dei: ita per peccatum originale est filius Diaboli. Atqui non potest simul esse filius Dei & Diaboli, filius amoris & iræ. *Secundo*, per gratiam habet homo ius ad vitam æternam: at per peccatum originale est reus æternæ mortis. *Tertio*, gratia est vita animæ: at peccatum originale est mors animæ. Non potest autem fieri vt eadem anima simul viua sit & mortua.

Secunda ratio sumitur ex figuris Baptismi Circumcisione, mari rubro, aqua Iordanis, probatica piscina, suffocatione porcorum. Nam in Circumcisione verè & non tantùm imputatiuè abscindebatur caro. In mari rubro

verè suffocati sunt Ægyptij, quibus Hebræi antea seruebant; & sic consequenter de aliis. Ergo etiam in baptismo verè tollitur peccatum originale.

Tertia ratio sumitur ex ipso Caluino, quia fatetur ipse per baptismum tolli reatum peccati originalis. Hic quæro quid intelligat per reatum? an culpam, seu rationem peccati? an verò dignitatem pœnæ, seu obligationem ad subeundam pœnam? Si culpam intelligit, iam sibi ipsi repugnat. Nam alibi docet infantes fidelium esse sanctos & hæredes vitæ æternæ ex utero materno ante baptismum. Si ergo per baptismum tollitur ab illis culpa, sequitur ante baptismum fuisse in illis culpam; ac proinde non fuisse tunc sanctos. Si autem per reatum intelligit dignitatem pœnæ. Ergo cùm dicit peccatum manere & reatum tolli, sensus erit culpam manere, & tolli dignitatem pœnæ, quod est impossibile. Nam qui verè culpabilis, verè dignus est pœna: nec fieri potest, ut culpa maneat & dignitas pœnæ non maneat.

3 *Secunda Conclusio*: Si peccatum originale non tolleretur per Baptismum, ut vult Calvinus, non posset non imputari à Deo. Nota dupliciter intelligi posse hanc Caluini propositionem: peccatum originale verè manet in nobis, sed non imputatur. *Primo*, quod coram Deo non imputetur ad culpam, id est, non censeatur pro culpa, cùm tamen culpa sit. *Secundo*, quod non imputetur ad pœnam. Priori sensu asserit Calvinus, ut patet *ex 3. Inst. cap. 11 §. 3.* vbi agens de imputatione, sic eam explicat: Ut pro iustis à Deo censeamur, qui in nobis non sumus, (iusti) quasi dicat Calvinus: nos verè sumus iniusti & peccatores, & tamen à Deo censemur iusti & innocentes. Itaque secundùm Calvinum nihil aliud est peccatum non imputari, quàm peccatum quidem esse in homine, & tamen censei quasi non esset: aut hominem esse quidem verè peccatorem, sed tamen censei iustum à Deo. Perinde ac si quis verè sit ægrotus, & tamen à medico sanus censeatur.

Hic sensus refellitur ex Apostolo *Rom. 2. v. 2.* vbi ait: Iudicium Dei, esse secundùm veritatem. At quomodo erit secundùm veritatem, si Deus non iudicat sicut res in se est?

si cul

si culpam, quæ reuera culpa est, censet non esse? si hominem, qui reuera peccator est, pronunciat iustum & innocentem? *Secundo*, refellitur ex illo Sap. 14. v. 9. *Odio sunt Deo impius & impietas eius.* Hic quæro ex Caluino, an Deus oderit hominem baptizatum, in quo manet peccatum & impietas? Si non odit, quomodo vera est Scriptura citata? si odit, certè propter culpam; quomodo ergo non imputat peccatum propter culpam?

Posterior sensus, qui asserit peccatum non imputari ad pœnam, æquè improbabilis est, licèt dupliciter accipi possit. *Primo*, vt Deus iudicet hominem in quo peccatum manet, non esse dignum pœna, cùm reuera dignus sit, quod apertè pugnat cum Apostolo dicente, Iudicium Dei esse secundùm veritatem. *Secundo*, vt iudicet quidem esse dignum pœna, statuatur tamen illum non punire; quod etiam falsum est. Quamuis enim, cùm sint multa pœnarum genera, statuere possit Deus non punire peccatorem hac aut illa pœna: non tamen potest statuere nullo genere pœnæ illum afficere. Certè magna pœna est odium Dei sustinere. Hanc peccator, quamdiu culpam in se habet, euadere non potest. Vnicam habent aduersarij obiectionem, videlicet.

4 Obicitur ex Rom. 4. v. 8. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum.* Resp. Hoc intelligitur de peccato iam remisso & ablato, vt ex contextu patet. Sic enim habet: *Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus vir, cui non imputauit, &c.* Ex quibus patet illum dici beatum, cui hæc tria conueniunt. *Primo*, cuius remissa sunt peccata. *Secundo*, cuius tecta sunt peccata. *Tertio*, cui non imputantur peccata, nempe quæ iam remissa atque tecta sunt.

5 Quæres cur Scriptura vtatur tot modis loquendi ad vnâ rem explicandam? Resp. Quia in peccato tria spectari possunt. *Primo*, quod sit offensâ Dei. *Secundo*, quod macula & fœditas animæ. *Tertio*, quod annexum habeat reatum pœnæ æternæ. Beatus ergo est, cui offensâ à Deo remittitur: cuius macula & fœditas tegitur: cui reatus æternæ pœnæ non imputatur.

6 Dice:

6 Dices: Si macula tegitur tantum. Ergo non tollitur, quod est pro Caluino. Resp. De hac re dicam *in sequenti quæst.* Simile de emplastro, quod tegit & tollit vulnus.

QVÆSTIO III.

An Baptismus tollat alia peccata?

1 **L**oquor de peccatis præteritis & ante baptismum commissis, non autem de præsentibus aut futuris. Nam præsentia potius impediunt effectum baptismi, præsertim si mortalia sint, & ideò per baptismum non tolluntur. Futura autem tolli nequeunt antequam existant. Porro peccata ante baptismum commissa aut mortalia, aut venialia sunt, de vtriusque quæstio est. Lutherani & Calvinistæ docent non tolli, sed tantum tegi, seu non imputari. Hunc autem effectum proprie non tribuunt baptismi, sed partim fidei, partim Iustitiæ imputatiæ. Putant enim. *Primo*, baptismum nihil aliud facere, quam obfirmare promissionem Dei, & hoc modo fidem excitare. *Secundo* fidem, cum iam excitata est, apprehendere iustitiam Christi actualem, id est, meritum & satisfactionem Christi pro nobis. *Tertio*, hanc iustitiam fide apprehensam fieri quodammodo nostram, quatenus per fidem nobis applicatur, id est, quatenus fide credimus & apprehendimus Christum pro nostris peccatis satisfecisse Deo Patri. *Quarto*, hoc modo fieri ut peccata nostra nobis non amplius imputentur, quia per satisfactionem Christi, quasi tecta sunt in conspectu Dei. Hæc omnia refutavi in materia de Iustificatione: nunc breuiter attingam huc pertinentia.

ordo 2 **P**rima Conclusio: Baptismus verè tollit peccata omnia mortalia ante commissa, si homo sit sufficienter dispositus. D. Thom. *art. 1.* colligitur ex Scripturis citatis, & ex illo Act. 2. 38. *Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum.* Et 1. Cor. 6. *vers. 11.* *Hæc quidem fuistis, sed abluti estis.*

Ratio est, quia sicut peccatum originale non potest consistere cum gratia sanctificante, ita nec mortalia peccata. Nam ideo dicuntur mortalia, quia priuant hominem vita spirituali.

spirituali, quæ est Gratia, & consequenter mortem afferunt. Vbi nota *primo*, sicut vulnus lethale dicitur non solum illud, quod homini viuo infligitur, & vitam illi eripit; sed etiam illud, quod homini mortuo infligitur, & tale est quod vitam illi eriperet, si adhuc haberet. Ita seruata proportione iudices de peccato mortali.

3 Dices: actus vnus non expellit habitum. Ergo vnum peccatum non expellit gratiam. Resp. Antecedens verum esse in habitibus acquisitis, non infusis.

4 Nota *secundo*, omnia peccata mortalia sufficienter tolli per solam infusionem gratiæ sanctificantis, vt ex priore quæst. & ex Concil. Trident. *sess. 6. cap. 7.* patet, vbi Concilium definit iustitiam inhærentem, seu, quod idem est, gratiam iustificantem esse vnicam causam formalem iustificationis. Vnde apertè sequitur hominem sufficienter iustificari per gratiam sanctificantem, ac proinde omnia peccata mortalia sufficienter tolli per infusionem illius gratiæ. Hoc dico propter quosdam recentiores Catholicos, qui cum fateantur gratiam facere formaliter hominem Deo gratum, negant tamen per solam infusionem gratiæ sufficienter tolli peccatum; sed opus esse præterea liberali condonatione. Hos alibi refutaui.

5 Secunda Conclusio. Baptismus tollit etiam omnia peccata venialia, si non sit impedimentum ex parte suscipientis. Ita D. Thom. *art. 1.* Ratio non potest sumi præcisè ex infusione gratiæ, quia gratia potest consistere cum peccatis venialibus; & ideo non sequitur tolli peccata venialia, si infundatur gratia. Aliunde ergo probari debet hoc modo conclusio.

Per Baptismum homo spiritualiter generatur, & fit nouus homo. Ergo nihil retinet pertinens ad veterem hominem. Sed omnia peccata pertinent ad veterem hominem. Ergo nullum peccatum retinet. Conf. *Rom. 6. v. 6.* *Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus (id est, multitudo) peccati.* Et *inf. v. 11.* *Existimate vos mortuos esse peccato, viuentes autem Deo.* Huc referri etiam illud potest *1. Petr. 2. v. 2.* *Sicut modo geniti infantes.*

6 Nota; hæc Conclusio supponit peccata venialia habere

bere maculam, tametsi distinctam à macula peccati mortalis, vt docet D. Thom. *infra quæst. 87. art. 2. ad 3.* Et ratio est, quia si ex actu præterito peccati venialis non relinquere-
tur macula, nihil planè ex illo peccato remaneret in ho-
mine post perpetratum actum, & sic frustra quæreretur re-
medium ad tale peccatum abluendum. Vide autem D.
Thom. 1. 2. *quæst. 83. art. 1.* vbi vult maculam contrahi per
accidens.

7 Prima Obiectio. Scriptura docet peccata tegi. Roman. 4. *vers. 7. Beati, quorum testa sunt peccata.* Resp. eadem Scri-
ptura docet peccata tolli, Ioan. 1. *vers. 29. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.* Vtrumque ergo verum est & tegi, & tolli, vt eleganter explicat August. *in enarratione secunda super Psal. 31. Sicut enim Medicus per emplastrum tegit & tollit vulnera: Sic Deus per Gratiam tegit & tollit peccata nostra.* Hinc patet discrimen inter nos & Calvinistas. Dicimus enim nos, peccata tegi & sanari per internam infusionem gratiæ sanctificantis: illi dicunt tegi per externam Christi iustitiam, non tamen sanari.

8 Secunda Obiectio. Generatio spiritualis, quæ fit in baptismo opponitur carnali ex Adamo. Sed per carnalem generationem ex Adamo solùm contrahimus originale peccatum & non aliã peccata. Ergo similiter per spiritua-
lem generationem in baptismo, solùm tollitur originale & non alia. Resp. non sequitur. *Primo*, quia virtus Christi in baptismo est efficacior, quàm peccatum Adami in genera-
tione carnali, iuxta illud Rom. 15. v. 16. *Iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia autem ex multis delictis in iustificationem.* *Secundo*, quia peccatum originale potest contrahi sine aliis, non tamen potest tolli sine aliis. Non enim tollitur, nisi per gratiam iustificantem, quæ cum nullo peccato mortali potest consistere.

QVÆSTIO IV.

An Baptismus remittat omnem pœnam peccatis debitam?

1 **P**Oena distinguitur à pœnalitate. Nam pœna est, quæ alicui personæ pro peccatis iusto Dei iudicio imponitur.

nitur. Pœnalitas est defectus quidam naturæ, qui per se oritur ex principiis naturæ, & per accidens ex peccato primi parentis, vt v. g. passibilitas corporis, morbus, dolor, concupiscentia, fames, sitis, mors.

2 Prima Conclusio. Baptismus simul cum culpa remittit omnem pœnam culpæ debitam. Ita D. Thom. *art. 2.* Concil. Florent. in decreto Eugenij. Et Tridentinum *sess. 6. cap. 14.* Et *sess. 14. cap. 8.* Et est communis traditio Ecclesiæ, quæ in praxi apparet; quia nunquam baptizatis solent imponi opera satisfactoria pro peccatis antè commissis, eo quod omnis pœna quæ ratione illorum peccatorum erat debita, per baptismum sit remissa, vt etiã notauit S. Thom. *suprà quæst. 68. art. 5.*

Ratio est, quia per Baptismum perfectè renascimur, & commorimur superiori vitæ, & nouam accipimus. Ergo liberamur ab omni culpa superioris vitæ, & sumus tanquam infantes modò geniti. Hinc discrimen patet inter Sacramentum Baptismi, & Pœnitentiæ. Nam in illo remittitur culpa, & tota pœna: in hac, culpa & pœna æterna, non temporalis. Item in altero imponitur satisfactio; in altero non item. Hoc etiã sensu multi explicant illud Hebr. 7. v. 4. *Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, & postea prolapsi, rursus renouari ad pœnitentiam*, nempe renouatione perfecta, qualis est in baptismo, quæ continet remissionem omnis culpæ & pœnæ absque vlla satisfactioe.

3 Dices: Si baptismus tollit omnem pœnam. Ergo iniusti sunt principes & magistratus suspendentes furem, aut latronem ob furta & latrocinia antè baptismum commissa. Respondeo, duplex est pœna: vna à Deo, altera ab homine constituta. Prior tollitur in baptismo, non posterior, & meritò, quia sicut homines scandalizati sunt per publicam culpam, ideo debent ædificari per publicam pœnam. *Secundo*, quia multi impunè peccarent ante baptismum, si putarent se fore postea liberos ab omni pœna ciuili. *Tertio*, multi fictè accederent, vt euaderent supplicium humanum.

Resp. *Secundo*, potest tamen Princeps condonare omnem pœnam in fauorem baptismi, si velit; præsertim quando

192 CAP. XI. DE SACRAMENTIS
do non habeat superiorem à quo dependeat in hac re. Vide D. Thom. *art. 2. ad 3.*

4 Secunda Conclusio : Homo per baptismum non liberatur à pœnalitatibus huius vitæ. Docet experientia. Et tres congruentias adfert D. Thom. *art. 3.* *Prima* est , quia hæ pœnalitates fuerunt etiam in Christo ; excepta concupiscentia , & ignorantia. *Secunda* , quia sunt utiles ad exercitium virtutum & pugnæ spiritualis. *Tertia*, quia si tollerentur per baptismum, multi vellent baptizari non tam vt saluarentur, quàm vt liberarentur à miseriis huius vitæ.

5 Dices *Primo*. Baptismus habet sufficientem vim ad tollendam omnem culpam & pœnam. Ergo etiam ad tollendas pœnalitates.

Dices *Secundo* : Donum Christi potentius est quàm peccatum Adami, *Rom. 5. v. 15.* sed per peccatum Adami intrauit mors cum aliis pœnalitatibus in hunc mundum. *Rom. 5. v. 12.* Ergo multo magis per donum Christi in baptismo debent tolli omnes pœnalitates.

Dices : *Tertio* , remota causa remouetur effectus. Sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale quod tollitur per baptismum. Ergo debent etiam pœnalitates tolli.

Dices : *Quarto* , quicquid pertinet ad veterem vitam & hominem , hoc tollitur per baptismum. At pœnalitates pertinent ad veterem vitam. Ergo, &c.

6 Resp. Ad *primum*, baptismus habet quidem sufficientem vim ad tollendas pœnalitates , non tamen tollit illas, nisi in Resurrectione Iustorum , quando mortale hoc induet immortalitatem ; idque propter congruentias supra allatas. Ad *secundum* Resp. donum Christi potentius est quàm peccatum Adami , quia per peccatum Adami contraximus solum peccatum originale : per donum autem Christi liberamur ab omni peccato, non tantùm originali , sed etiam actualibus : Item ab omni pœna in hac vita , & ab omni pœnalitate in altera vita. Ad *tertium* Resp. pœnalitates dupliciter spectantur. *Primo*, quatenus sunt defectus quidam naturales, & per se oriuntur ex principiis naturæ. *Secundo*, quatenus per accidens oriuntur ex peccato primi parentis, & habent

& habent annexum reatum culpæ originalis: priori modo manent, posteriori tolluntur. Ad *quartum* Resp. pœnalitates pertinent ad veterem hominem quatenus oriuntur ex peccato & habent annexum reatum peccati: & sic per baptismum tolluntur.

Q V Æ S T I O V.

An Baptismus subiiciat hominem Iurisdictioni Ecclesiæ?

- 1 **P**OTestas Ecclesiastica triplex est. *Vna* ordinis: *altera* iurisdictionis interioris. *Tertia* iurisdictionis exterioris. *Prima* refertur ad Sacramenta conficienda, & administranda. *Secunda* ad regendum populum Christianum in foro conscientiæ, quod fit absoluendo & ligando. *Tertia* ad eundem populum regendum in foro exteriori; quod fit leges ferendo, excommunicando, & alias pœnas, aut præmia constituendo.
- 2 *Secunda Conclusio.* Homo per susceptionem baptismi subiicitur potestati & iurisdictioni Ecclesiæ. Probat *primo*, quia per baptismum tanquam per ianuam ingreditur in Ecclesiam. Ergo debet subesse prælati Ecclesiæ. *Secundo* per Baptismum fit membrum Christi. Ergo debet subesse capiti, seu Vicario Christi. *Tertio*, fit ovis in ouili Christi. Ergo debet subesse pastori. *Quarto*, qui olim circumcidebantur, subiecti erant legi Mosaicæ in Synagoga. *Gal. 5. v. 3.* Ergo, qui nunc baptizantur, subiecti sunt legi Euangelicæ in Ecclesia.
- 3 Hinc patet errasse Erasmum, qui putavit paruulos baptizatos, cum adolescunt, interrogandos esse an stare velint promissioni quam eorum nomine fecerunt parentes, aut patrini in baptismo. Quod si nolint, liberos esse dimitteudos. Hic error refutatus est in Trid. Concil. *sess. 7. an. 14. de Baptismo.* Et meritò. Nam hoc ipso, quod aliquis legitime baptizatur, fit membrum Ecclesiæ, & subiicitur capiti Ecclesiæ. Ergo sicut baptismus non pendet à futura acceptatione promissionis facta per paternos aut parentes: ita neque subiectio ab illa pendet. Vide in *Iure Canon. cap. Maioribus. Extra de Baptismo.*

QVÆSTIO VI.

An Baptismus faciat hominem impeccabilem?

- 1 **H**ic sunt duo errores veterum, & duo recentium hæreticorum. *Primus* est Iouiniani, hominem verè baptizatum non posse ampliùs peccare, vt refert Augustin. *1. 6. lib. de hæresibus cap. 82.* Et Hiero. *1. b. 2. contra Iouinianum.* Fundamentum sumitur ex his locis. *1. Ioan. 3. v. 9. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quia ex Deo natus est.* Et *cap. 5. v. 18. Qui natus est ex Deo, non peccat, sed generatio Dei conseruat eum, & malignus non tangit eum.*
- 2 *Secundus* error est, hominem verè baptizatum & sumentem Eucharistiam non posse damnari, etiamsi perditissimè viuat, modo ab Ecclesia Catholica non recedat. Ita quosdam sensisse ait Aug. *lib. 21. de Ciuit. Dei. c. 25.*
- 3 *Tertius* error est Lutheri in *lib. de Captiu. Babil. c. de baptismo*, vbi docet hominem baptizatum non posse damnari, nisi nolit credere. Fundamentum eius est, quia, sicut per ipsum baptismum, ita etiam per memoriam baptismi excitatur fides. Vbi autem fides est, ibi peccata non imputantur.
- 4 *Quartus* error est Caluini, qui in omnibus consentit cum Lutero excepto vno puncto. Putat enim fidem esse propriam electorum, id est, prædestinatorum, & semel habitam amitti non posse; idque non vi baptismi, sed prædestinationis. At Lutherus putat fidem amitti posse per infidelitatem.
- 5 De his erroribus multa alibi disputabuntur, hic breuiter dicam necessaria.
- 6 *Prima Conclusio.* Homo baptizatus potest mortaliter peccare. Est contra Iouinianum, probatur ex *Epist. ad Hebr. c. 6. Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, & postea prolapsi, &c.* Et *2. Petr. 2. v. 22. Canis reuersus ad vomitum.* Item exemplo Simonis Magi, quem constat credidisse, baptizatum esse, & postea peccasse. *Actor. 8.*
- 7 Ad testimonia contraria. Resp. hunc esse illorum sensum, quòd homo, qui ex Deo natus est, & habet gratiam Dei

Dei in se, non possit peccare quatenus talis est, & quamdiu talis est. Hoc colligitur ex capite tertio, versu sexto. *Omnis qui in eo manet, non peccat.*

8 Secunda Conclusio. Homo baptizatus, si malè viuat, potest damnari, etiamsi maneat in Ecclesia. Probatur ex Rom. 8. v. 13. *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Et 1. Cor. 6. v. 9. *Nolite errare; neque fornicarij, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt,* Gal. 5. v. 21. *Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.*

9 Tertia Conclusio. Homo baptizatus, si malè viuat potest damnari, etiamsi credat. Est contra Lutherum, & probatur ex iis scripturis quæ docent solam fidem non sufficere ad salutem, quod dupliciter intelligitur. *Primo*, solam non sufficere ad primam gratiam, seu iustitiam acquirendam. *Secundo*, nec sufficere ad eam conseruandam. Vtrumque ad materiam de iustificatione pertinet.

10 Quarta Conclusio: Homo baptizatus potest fidem & sanctitatem amittere. Contra Caluin. Probatur *primo*, ex Rom. 11. v. 20. *Tu fide stas, noli altum sapere, sed time.* *Secundo* probatur exemplo omnium qui ex Catholicis fiunt hæretici. Si enim fidem non amitterent, non fierent hæretici. Huc refertur hoc 1. Tim. 1. v. 19. *Quidam circa fidem naufragauerunt.*

11 Quinta Conclusio. Sola memoria baptismi non sufficit ad tollenda peccata post baptismum commissa. Contra Luther. & Caluin. probabitur infra in materia de Sacramento Pœnitentiæ. Si enim Pœnitentiæ Sacramentum necessarium est ad tollenda peccata post baptismum commissa, omnino sequitur non sufficere memoriam baptismi. Vide Concil. Trident. *sess. 7. Conc. 10. de baptismo.*

Q V Æ S T I O VII.

*An Baptismus liberet hominem à lege Diuina
& Humana?*

1 **L**utherani & Calvinistæ docent. *Primo* hominem per baptismum addici seruitutis Diuinæ; & liberari ab humana. Prius probant ex *Matth. 28. v. 19. Baptizate omnes*

gentes, docentes eos seruare omnia quaecunque mandauit vobis, Posterior probant ex illo 1. Cor. 7. vers. 23. Precio redempti estis, nolite fieri serui hominum. Et Colos. 2. vers. 20. Si ergo mortui estis cum Christo, quid adhuc viuitis secundum præcepta & doctrinas hominum? Secundo docent hominem baptizatum obligari quidem ad seruandam legem Dei, sed tamen transgressionem legis non imputari illi si credat, nec salutem eius pendere ab obseruatione legis, sed à sola fide. Tertio, docent eum in conscientia non posse obligari vlla lege humana, quia per baptismum ab omni seruitute humana liberatus est.

2 Prima Conclusio. Homo baptizatus non solum obligatur lege Diuina, sed etiam salus ipsius pendet ab obseruatione legis Diuinæ, & non à sola fide. Hoc probatum est in materia de Iustificatione & Legibus: nunc sufficiant hæc Matth. 19. v. 17. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Rom. 2. v. 13. Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Iacob. 2. v. 14. Quid prodest fratres mei, si quis fidem dicat se habere, opera autem non habeat?

3 Secunda Conclusio. Homo baptizatus potest in conscientia obligari ad seruandas leges humanas. Hoc suppono ex materia de Legibus. Et patet ex Roman. 13. v. 1. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et infra: Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Et iterum: necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Hebr. 13. vers. 17. Obedite præpositis vestris, & subiaccete illis.

4 Tertia Conclusio: Homo per Baptismum liberatur ab omni seruitute peccati, & ab omni seruitute humana, quæ coniuncta est cum peccato; non autem à seruitute iustitiæ, nec à seruitute humana quæ fit ex iustitia. Priorem partem probant testimonia aduersariorum. Posteriorem probat illud Ephes. 6. vers. 5. Serui obedite dominis carnalibus cum timore, & tremore sicut Christo. Et Colos. 3. vers. 22. Serui obedite per omnia dominis carnalibus, non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed in simplicitate cordis seruietes Deum.

Q V Æ S T I O V I I I .

An Baptismus liberet ab omnibus votis ?

1 **L** Vtherus in *lib. de capt. Bab. cap. de Baptismo*. Et Kemniti-
tius in *Examine Concil. Trident. sess. 7. Can. 9.* & alij
Lutherani docent hominem per Baptismum liberari ab
omnibus votis, non solum, quæ antea, sed etiam quæ fecerit
postea; excepto voto quod fit in baptismo cum promitti-
mus nos legem Dei seruatu-ros. Simile quid insinuat Calui-
nus in *Antidot. sess. 7. cap. 9.* Et probatur primo, quia Christus
dixit Apostolis, vt baptizarent homines, & docerent eos
seruare præcepta Dei, nulla facta mentione votorum. Er-
go baptizati non tenentur seruare vota. Secundo, quia in
baptismo plus vouemus, quam possimus præstare. Ergo
stultum est aliquid aliud promittere. Tertio, quia res illæ
quas vouemus, vel sunt præcepta à Deo, vel non sunt. Si
sunt præcepta, frustra vouemus, cum in baptismo voueri-
mus seruare omnia præcepta Dei. Si non sunt præcepta,
iam pugnamus cum baptismo, qui nos liberauit ab omni-
bus humanis inuentionibus, quas vocant vota.

2 Prima Conclusio: Obligatio voti est iuris naturalis &
diuini. Vtroque enim iure tenemur præstare quod Deo
vouimus. Prima pars patet, quia sicut iure naturæ tenemur
præstare quod homini promittimus, sic etiam quod Deo
promittimus. Secunda patet ex Deut. 23. vers. 21. *Cum vo-
ueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit
illud Dominus Deus tuus: Et si moratus fueris, reputabitur
tibi in peccatum: Si nolueris polliceri, absque peccato eris.*
Et Ecclesiastæ 5. vers. 3. *Si quid vouisti Deo, ne moreris red-
dere.* Displicet enim ei infidelis & stulta promissio, mul-
tòque melius est non vouere, quam post vota promissa non
reddere.

Dices: Hæc valebant in veteri, non autem in noua lege.
Respondeo. Iam dixi, obligationem voti esse iuris na-
turalis, ac proindè non minùs ad nouam, quam ad vete-
rem legem pertinere. Confirmatur ex 1. Tim. 5. vers. 11.
Adolescentiores viduas deuota. Cum enim luxuriata fuerint

198. CAP. XL DE SACRAMENTIS
*in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam
fidem irritam fecerunt. Vbi loquitur de voto continentiae in
novo testamento.*

neofae
3 Secunda Conclusio : Baptismus non tollit obligatio-
nem voti, sed potius confirmat. Ratio est, quia in ba-
ptismo promittimus nos seruatueros omnia Dei mandata,
vt Aduersarij fatentur; vnum autem est ex mandatis Dei,
vt vota impleamus, iuxta primam conclusionem. Ergo
tenemur implere vota vi promissionis in baptismo factae.

Ad argumentum *primum* respondeo. Aliud est vouere
aliquid Deo, & aliud praestare, vel implere votum. Deus
non praecipit nobis vt voueamus; sed praecipit, vt impleamus
illud quod sponte vouimus. Ad *secundum* respon-
deo, quicquid in baptismo promittimus, hoc possumus
praestare cum diuina gratia, si volumus. Non enim praec-
epta Dei impossibilia sunt, vt dixi de iustificatione. Ad
tertium, possumus vouere res a Deo praecipitas, nec id
frustra fit, tum quia tunc magis excitamur ad praestan-
dum, cum videmus nos duplici vinculo obligari: tum
etiam quia praestantius est aliquid facere ex duplici vir-
tute, videlicet Religionis & obedientiae, quam ex vna
tantum. Possumus etiam vouere res praecipitas, modo
sint res bonae & conducant ad salutem animae: neque hoc
pugnat cum Baptismo, quia baptismus non liberat nos
a rebus bonis & ad salutem pertinentibus, sed a malis
aut ad malum incitantibus. Denique falsum est votum
esse humanam inuentionem, cum sit iuris diuini & natu-
ralis, vt dixi.

Q V A E S T I O IX.

*Qua dispositio requiratur ad effectus Baptismi con-
sequendos ab adultis?*

neofae
1 **L**oquor de effectibus quos Catholici agnoscunt, praesertim de gratia sanctificante, remissione peccatorum, & caractere. Item loquor de adultis, & non de paruulis, qui non indigent dispositione.

2 Prima Conclusio : Ad consequendum characterem

non requiritur alia dispositio in adultis, quàm quæ requiritur ad valorem baptismi, nempe voluntas suscipiendi baptismum. Ratio, quia non potest baptismus esse validus, quin conferat characterem. Hac enim de causa iterari non potest. Ergo non requiritur maior dispositio ad characterem, quàm ad valorem Sacramenti.

3 Secunda Conclusio: Ad consequendam gratiam sanctificantem & remissionem solius peccati originalis (si forte adultus aliquis non haberet aliud peccatum) requiruntur & sufficiunt hæ tres conditiones. *Prima*, fides ex parte intellectus, quia sine fide impossibile est placere Deo. *Secunda*, voluntas suscipiendi baptismum. *Tertia*, voluntas, seu propositum profitendi & seruandi legem Christi.

4 Tertia Conclusio: Ad consequendam gratiam sanctificantem & remissionem peccati originalis & mortalium, præter dictas tres dispositiones requiritur etiam aliqua pœnitentia, seu detestatio prioris vitæ. Est communis sententia in his terminis generalibus. Ratio, quia homini adulto, qui mortaliter peccauit, pœnitentia est medium necessarium ad salutem, iuxta Luc. 13. vers. 3. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.* Act. 2. vers. 38. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque,* &c. Hinc Augustin. *lib. de vera & falsa pœnitentia, cap. 18.* ait: *Baptismus sine pœnitentia nunquam profuit ei qui peccauit spontaneè.* Ratio à priori est, quia Deus dedit homini liberum arbitrium, & posuit ante eum vitam & mortem, vt eligeret quod vellet; ac proinde non vult illi dare vitam, nisi volenti & eligenti. At peccator non censetur velle & eligere vitam, quamdiu non detestatur sua peccata quæ mortem illi attulerunt. Ergo nisi illa detestetur, non potest viuere & saluari.

5 Quæres: Qualis & quanta debet esse detestatio peccatorum, vt sufficiat ad effectum baptismi? Respondeo. Aliqui requirunt veram contritionem, vt Gabriel, Marsil. & Pet. Soto. Alij contritionem, vel attritionem, quæ putetur contritio, vt Nauarrus & Cordub. Alij dicunt sufficere attritionem licet cognitam, secundam plerosque Thomistas.

Alij denique dicunt sufficere quamcunque displicentiam etiam naturalem, vt D. Sot.

6 Quarta Conclusio: Ad dictum effectum consequendum non requiritur vera contritio, sed sufficit attritio. Concil. Trid. *sess. 14. cap. 4.* insinuat attritionem sufficere in Sacramento Pœnitentiæ. Ergo multo magis sufficit in baptismo, cum facilius remittantur peccata per baptismum, quam per Sacramentum Pœnitentiæ, vt dicitur *cap. 8.*

Ratio à priori est, quia baptismus eo fine à Christo institutus est, vt homo per eum renascatur, & accipiat vitam spiritualem. Ergo debet homini conferre vitam spiritualem. Hanc autem non conferret, si necessaria esset vera contritio, quia sola contritio sine Sacramento sufficiens est ad hunc effectum conferendum.

7 Dices: Contritio non confert illum effectum, nisi quatenus includit votum baptismi. Ergo non confert illum per se, sed vi baptismi. Resp. Contritio non magis includit votum baptismi, quam restitutionis aut alterius alicuius præcepti obligantis. Is enim verè conteritur, qui dolet se offendisse Deum, & habet generale propositum seruandi deinceps omnia diuina præcepta occurrentia, non solum baptismi, sed etiam restitutionis, & alia omnia. Sicut ergo cōtritio non censetur conferre gratiam, vi restitutionis, aut alterius præcepti; ita nec vi baptismi. Est enim par ratio.

8 Dices *secundo*: Homo per peccatum mortale auertit se à Deo tanquam ultimo fine. Ergo ex natura rei non potest tolli hoc peccatum, nisi se iterum conuertat ad Deum, vt ad vltimum finem. Hoc autem non potest fieri sine amore Dei, qui includit contritionem. Resp. Habitualis auersio, de qua hic agimus (nam actualis auersio, non tollitur per baptismum, sed impedit effectum illius) sufficienter tollitur per habituales conuersionem ad Deum, id est, per gratiam iustificantem, vt patet ex Concil. Trident. *sess. 6. cap. 7.* Obiectio autem procedit de actuali, quæ non potest sufficienter tolli, nisi per actuales conuersionem.

9 Quinta Conclusio: Hæc attritio quàm dixi sufficere, debet esse supernaturalis, & ex viribus gratiæ. Probatur *primo*, quia homo per solas naturæ vires non potest se
sufficien

sufficenter ad gratiam disponere, vt suppono ex materia de gratia. *Secundo*, quia inter dispositionem & formam introducendam debet esse proportio. Sicut ergo forma est supernaturalis, id est, gratia ipsa; ita & dispositio. *Tertio*, quia dispositio intellectus est remotior à forma, quàm dispositio voluntatis. Sed intellectu requiritur supernaturalis fides. Ergo in voluntate requiritur attritio supernaturalis.

Dices: Non videtur hoc sequi, quia non est eadem ratio intellectus & voluntatis. Nam in intellectu requiritur æquè perfecta dispositio in Sacramento & extra Sacramentum, nempe actus fidei eiusdem rationis & speciei; & tamen in voluntate non requiritur æquè perfecta dispositio in Sacramento & extra Sacramentum. Nam in Sacramento sufficit attritio, extra Sacramentum requiritur contritio. Ergo eodem modo fieri potest, vt in intellectu requiratur dispositio supernaturalis, & in voluntate sufficiat naturalis dispositio.

Et ratio huius differentiæ esse potest, quia actus intellectus est prior actu voluntatis, & est quasi basis, seu fundamentum aliorum actuum. Ergo si actus intellectus in se supernaturalis est, poterunt reliqui actus sequentes, etiam si naturales sint, participare aliquam supernaturalitatem saltem extrinsecè; quod sufficere videtur ad formam supernaturalem introducendam.

Respondeo. Dispositio supernaturalis in intellectu non potest essentialiter esse magis, vel minùs perfecta, quia non potest esse alia quàm actus fidei, qui semper est eiusdem speciei, quia semper habet idem obiectum formale, vt suppono ex materia de fide. Hinc fit, vt semper æquè perfecta sit dispositio intellectus, siue extra, siue in Sacramento. At dispositio supernaturalis in voluntate potest essentialiter esse magis vel minus perfecta, vt patet in attritione & contritione. Vnde non est mirum, si perfectior sit extra quàm in Sacramento.

Quod obiicitur, naturales actus voluntatis posse aliquam supernaturalitatem participare à supernaturali actu intellectus, nihil est. Sicut enim per se, & per suam enti-

202 CAP. XI. DE SACRAMENTIS
tatem debent disponere ad formam supernaturalem in-
troducendam: ita per se & suam entitatem debent habe-
re proportionem cum forma supernaturali; quod non fa-
cerent, si per se, & suam entitatem non essent superna-
turales.

11 Sexta Conclusio: Hæc attritio debet esse efficax, &
absoluta detestatio peccatorum, quia si esset inefficax &
imperfecta, posset consistere cum affectu peccati morta-
lis. Item debet includere propositum seruandi omnia præ-
cepta: quia nemo potest efficaciter & absolute peccata
prioris vitæ detestari, nisi deinceps velit desistere à pecca-
tis, & seruare præcepta Dei.

12 Dices: Ergo debet etiam includere propositum con-
tritionis. Respondeo. Sicut includit propositum seruandi
omnia præcepta, quando occurrunt & obligant. Sic etiam
includit propositum seruandi præceptum contritionis; si
occurrat & obliget. Vide quæ dixi de Martyrio.

QVÆSTIO X.

An fictio impediat effectum Baptismi, & quamdiu?

neolai I **P**rima Conclusio: Fictio aliquando impedit valorem
Baptismi, aliquando effectum illius. Nota, quod
fictio opponatur dispositioni. Ille enim censetur fictè ac-
cedere ad Baptismum, qui non est sufficienter dispositus.
Sicut ergo in adultis requiritur duplex dispositio. *Prima*,
ad valorem Baptismi. *Secunda*, ad effectum illius; sic etiam
est duplex fictio. *Prima*, impediens valorem. *Secunda*, ef-
fectum Baptismi. Prior est, quando quis recipit Baptis-
mum sine voluntate, seu intentione recipiendi. Posterior
est, quando quis caret fide vel attritione, vel proposito ser-
uandi mandata Dei; quæ dispositiones requiruntur ad ef-
fectum Baptismi.

2 **S**ecunda Conclusio: Hoc interest inter utramque
fictionem, quod priore recedente non sequatur valor Ba-
ptismi: at recedente posteriore sequatur effectus Baptis-
mi. Ratio, quia valor Baptismi non pendet à sola volun-
tate suscipientis, sed etiam ab intentione ministri; itemque
à debita

à debita materia & forma. Ergo, si hæc desint, non potest esse validus Baptismus, etiam si adsit voluntas suscipientis, per quam fictio remouetur. At effectus Baptismi infallibiliter sequitur posito Baptismo cum legitima dispositione. Ergo si remoueat fictio per sufficientem dispositionem, iam sequetur effectus Baptismi, qui erat impeditus per fictionem.

3 Dices: Quando fictio remouetur per sufficientem dispositionem, iam re ipsa non adest Baptismus, sed transiit. Ergo tunc non potest producere effectum suum. Confirmatur à simili de valore Baptismi. Nam ideò non fit validus Baptismus recedente fictione, quia intentio ministri & forma & materia transierunt; valor autem Baptismi pendet ab illis præsentibus non præteritis.

Respondeo. Non est simile. Nam valor Baptismi pendet à materia & forma intrinsecè & essentialiter: effectus autem Baptismi pendet à Baptismo effectiuè, tanquam ab instrumento morali, quod potest moraliter operari, etiam si physicè non sit præsens.

Q V Æ S T I O X.

Per quid tollatur fictio?

1 Sensus est: An attritio sufficiat ad fictionem tollendam, an verò requiratur contritio. Aliqui putant sufficere attritionem, quia si in ipsa susceptione Baptismi aduisset attritio, fuisset sufficiens ad tollendam fictionem. Ergo etiam postea erit sufficiens. Alij requirunt contritionem, quia fictio nihil aliud est quàm peccatum mortale. Sed attritio extra Sacramentum non sufficit ad tollendum peccatum mortale. Ergo nec ad tollendam fictionem.

2 Prima Conclusio: Fictio impediens effectum Baptismi potest dupliciter contingere. *Primo*, sine actuali peccato, ut si quis bona fide accedat ad Baptismum, putans se esse attritum, & tamen non sit: aut si inuincibiliter existimet non esse necessariam attritionem, sed suscipere voluntatem suscipiendi Baptismum. *Secundo*, cum actuali peccato, ut si quis accedat ad Baptismum, sciens se non esse
sufficien

sufficienter dispositum. Tunc enim committit actuale sacrilegium. Prior fictio est negatiua & inuoluntaria: posterior contraria & voluntaria. Igitur, &c.

3 Secunda Conclusio: In eo qui fictè accedit ad Baptismum sine actuali peccato, sufficienter tollitur fictio per solam attritionem, si post susceptum Baptismum non peccauit mortaliter. Probatur *primo*, quia attritio sufficiens est in ipso Baptismo. Ergo etiam post Baptismum, si interea nullum peccati impedimentum accesserit. *Secundo*, quia fictio, de qua agimus, consistit in sola carentia dispositionis. Ergo posita dispositione tollitur fictio. Sed in hoc casu non opus est alia dispositione, quam attritione. Ergo per illam sufficienter tollitur fictio. *Tertio*, quia in tali casu non opus est Sacramento Pœnitentiæ, cum supponamus omnia peccata facta esse ante Baptismum. Ergo omnia tollenda sunt vi solius Baptismi. Ergo possunt tolli per illam dispositionem, quæ sufficit cum solo Baptismo. Sed attritio talis est. Ergo, &c.

3 Dixi in Conclusionem: Si post susceptum Baptismum peccauit mortaliter. Nam si, qui fictè accessit ad Baptismum sine actuali peccato, post susceptum Baptismum peccasset mortaliter, non sufficeret illi attritio ad tollendam fictionem, sed necessaria esset contritio. Ratio, quia peccatum post Baptismum commissum non potest tolli per Baptismum, vt supra dixi, & patet ex Concilio Tridentino *sessione 7. canone 10.* Nec potest tolli per solam attritionem extra Sacramentum, vt omnes fatentur. Nec potest tolli nisi fictione sublata, & aliis peccatis ante Baptismum commissis; quia vnum peccatum mortale non potest tolli sine alio. Non enim tollitur formaliter, nisi per gratiam iustificantem, quæ cum nullo peccato mortali potest consistere. Si ergo sola attritio non sufficit ad tollendum peccatum mortale post Baptismum commissum, non poterit etiam tollere reliqua quæ cum illo coniuncta sunt; ac proinde non potest tollere fictionem.

Confirmatur, quia si quis post Baptismum dignè susceptum mortaliter peccet, non sufficit illi attritio sola ad
remissio

remissionem illius peccati. Ergo multò minùs si peccet mortaliter post Baptismum indignè susceptum.

4 Tertia Conclusio : In eo qui fictè accedit ad Baptismum cum actuali peccato sacrilegij, non tollitur fictio per solam attritionem, sed necessaria est contritio, etiam si post acceptum Baptismum, nullum aliud mortale peccatum commisisset. S. Thom. *art. 10. ad 2.* vbi dicit, peccatum fictionis non tolli per Baptismum, sed per pœnitentiam. Ratio, quia illud peccatum computatur inter ea quæ Baptismum sequuntur. Ergo non potest tolli, nisi vel per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per contritionem. Ergo sola attritio non sufficit.

5 Dices : Debet potiùs computari inter peccata præcedentia Baptismum ; quia hoc peccatum consistit in voluntate suscipiendi Baptismum indignè : at talis voluntas suscipiendi Baptismum, prior est ipsa susceptione Baptismi. Ergo, &c. Respondeo. Si talis voluntas ante susceptionem Baptismi cessaret, tunc pertineret ad peccata Baptismum præcedentia. Hoc autem non fit, quia ponimus ex tali voluntate sequi sacrilegam susceptionem Baptismi ; & sic debet pertinere ad peccata Baptismum subsequentia.

Ratio est, quia Baptismus priùs natura confert characterem, quàm gratiam sanctificantem : tum quia ad imprimendum characterem non requirit illas dispositiones, quas requirit ad gratiam : tum etiam, quia sicut character baptismalis est potentia passiva ad suscipienda alia Sacramenta, & eorum effectus : sic etiam ad suscipiendum effectum gratiæ baptismalis. Ergo quando quis ponit obicem gratiæ baptismali per sacrilegam fictionem, iam intelligitur habere characterem baptismalem. Ergo tale sacrilegium, prout re ipsa fit, censetur fieri ab homine baptizato ; ac proinde ab homine subiecto clauibus Ecclesiæ. Ergo peccatum ipsius debet tolli vel per Sacramentum Pœnitentiæ, vel extra Sacramentum per contritionem.

Confirmatur, quia in genere causæ efficientis hic ordo spectari potest, ut *primo* concipiatur causa efficiens ordinem

dine naturæ. *Secundo*, dispositio ad effectum. *Tertio*, ipse effectus. Vnde prius est Baptismum existere quam habere effectum gratiæ: & prius est hominem disponi ad gratiam quam habere gratiam. Sicut ergo dispositio ad gratiam supponit Baptismum: ita fictio, quæ opponitur dispositioni, supponit etiam Baptismum, & sic pertinet ad peccata Baptismum sequentia.

6 Quæres: Quid dicatur de aliis peccatis actualibus in ipsa susceptione Baptismi commissis? Nam qui fictè accedit ad Baptismum, non solum committit actuale sacrilegium, quatenus sciens & volens indignè Sacramentum suscipit; sed etiam potest alia peccata actualia committere; vt si actu habeat voluntatem furandi, aut fornicandi, aut odij, aut inuidiæ, &c.

Diuus Thomas *articulo 10. ad 2.* Cajetanus *ibidem*, & alij Thomistæ docent peccata actualia concomitantia Baptismum, sublata fictione tolli per ipsum Baptismum. Vnde ponunt hanc differentiam inter fictionem sacrilegam, & alia actualia peccata concomitantia; quod fictio non tollatur per Baptismum, sed per pœnitentiæ Sacramentum aut contritionem: reliqua verò per Baptismum. Hinc inferunt bene, quod non sit opus confiteri reliqua peccata, sed solam fictionem; ac proinde sufficere, si quis dicat se fictè & indignè Baptismum suscepisse; non addendo in eodem Baptismi momento actuale odium aut concupiscentiam, &c. si quam habuerit.

Hæc sententia probabilis est: puto tamen opus esse distinctione. Nam si peccata actualia, quæ committuntur in ipsa Baptismi susceptione, solum antecedenter & concomitanter se habeant, ita vt non perseuerent actualiter post susceptionem Baptismi; tunc recedente fictione tolli possunt per Baptismum, sicut alia peccata ante Baptismum commissa; nec opus erit postea confiteri. Si autem actualiter perseuerent finito Baptismo, tunc per pœnitentiam aut contritionem tollenda sunt.

CAPVT XII.

De Circumcisione.

I V V S Thomas disputat *primo*, an Circumcisio fuerit figura Baptismi. *Secundo*, an conuenienter instituta, tum ratione temporis, tum ratione personarum. *Tertio*, an ritus ipsius fuerit conueniens. *Quarto*, an contulerit gratiam ex opere operato; de hoc postremo multa dixi *cap. 4. quest. 11.* cætera pertinent ad interpretem Scripturæ.

CAPVT XIII.

De ceremonijs Baptismi.

I V V S Thomas agit de duabus præcedentibus Baptismum, videlicet de Catechismo & Exorcismo, sub quibus alias minutiores comprehendit; nos de iisdem agemus hoc ordine. *Primo*, quæ sint ceremoniæ Baptismi infantium. *Secundo*, quæ adultorum. *Tertio*, an sint tolerandæ. *Quarto*, an habeant aliquam vim & efficaciam physicam. *Quinto*, quis sit minister earum.

QVÆSTIO I.

Quæ sint ceremoniæ Baptismi infantium.

I N Baptismo infantium seruantur hæc. *Primo*, petitur Inomen infantis. *Secundo*, fit insufflatio cum hac formula verborum: *Exi ab eo immunde spiritus, &c.* *Tertio*, signum crucis imprimitur in fronte & corde. *Quarto*, datur illi gustandum sal benedictum. *Quinto*, sequitur Exorcismus sub hac formula: *Exorcizo te immunde spiritus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, ut ex eas & recedas ab hoc famulo Dei.* *Sexto*, nares & aures infantis tanguntur sputo vel saliuâ. Hæc omnia fiunt ante ingressum in Ecclesiam. Post ingressum seruatur hic ordo. *Primo*, fit abrenun

208 CAP. XIII. DE SACRAMENTIS
abrenunciatio Satanæ. *Secundo*, professio fidei. *Tertio*, vn-
gitur pectus infantis oleo salutis. *Quarto*, sequitur Baptif-
mus. Explicatio harum ceremoniarum patebit ex sequen-
ti quæstione.

QVÆSTIO II.

Quæ sint Ceremonia Baptismi adultorum?

1 **H**Æ sunt triplices. Aliæ præcedunt Baptifinum. Aliæ
comitantur. Aliæ sequuntur. De singulis dicam
breuiter.

2 Prima Conclusio: Ante Baptifinum Catechumenorum
sunt duæ generales Ceremoniæ, Catechismus, & Exorcif-
mus, ad quas aliæ reuocantur. Catechismus ideo præcedit,
quia Catechumeni debent priùs institui in fide Christiana,
quàm publicè profiteantur susceptionem Baptifimi. Matth.
28. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes, &c.* vbi Christus
mandat Apostolis vt priùs instruant gentiles in fide, ac
deinde eos baptizent. Exorcifmus autem ideo præmitti-
tur, vt priùs expellatur diabolus ab homine baptizando
antequàm fiat membrum Christi per Baptifinum. Hæc ge-
neratim.

2 Sub Catechifmo continentur hæ Ceremoniæ. *Prima*,
quod Catechumeni, qui baptizari cupiunt, dant sua nomi-
na, & ex eo tempore dicuntur competentes seu electi, &
recipiuntur ab Ecclesia, vt instruantur & præparentur ad
Baptifinum. Vbi nota duplices esse Catechumenos. Qui-
dam sunt, qui volunt fieri Christiani, sed nondum petunt
Baptifinum; & hi admittuntur ad audiendas conciones, &
dicuntur auditores seu audientes. Quidam vlteriùs pro-
gressi petunt Baptifinum, & dicuntur competentes seu ele-
cti, de quibus agimus.

Secunda Ceremonia est scrutinium, id est, examen & ex-
ploratio quædam, an competentes sint firmi, & sincori in
fide. Fiunt autem septem scrutinia, quorum principale est
tertium, fieri solitum feria quarta post Dominicam quar-
tam quadragesimæ.

Tertia est abrenunciatio Satanæ, & operum eius, quæ
sæpè

sæpè repetitur tum in scrutiniis, tum paulò antè Baptismum. *Quarta*, est fidei professio. *Quinta*, signum Crucis in fronte & pectore; quod in singulis scrutiniis imprimi solet. His finitis sequuntur exorcismi hoc ordine.

3 In exorcismo *prima* est ceremonia exufflatio. *Secunda* exorcismus, seu adiuratio dæmonum certis precibus facta, vt recedant ab homine baptizando. Hæ duæ ceremoniæ spectant eundem effectum. Nam sicut verbis exorcismorum pelluntur dæmones; ita exufflatione significatur eorum expulsio. *Tertia* est gustus salis. Datur enim Catechumenis gustandum sal, vel ad infusionem Diuinæ Sapientiæ, vel ad fidei confessionem, quæ ore fit, significandam. *Quarta* est sputo nares & aures tangere, & simul dicere *Epheta*, id est, *adaperire*, ad significandam receptionem & approbationem doctrinæ fidei. *Quinta* est impositio manuum ac benedictio Sacerdotalis, vt diabolo iam expulso præcludatur via ne redire possit. *Sexta* vñctio ad significandam aptitudinem hominis ad pugandum contra dæmones. *Septima* abstinentia vini & carni; aliâque opera poenitentia, non quidem ad satisfactionem; sed vt paratiores & melius dispositi accedant ad ipsum Baptismum.

4 *Secunda Conclusio*. In ipso Baptismo adhibentur hæ ceremoniæ. *Prima* impositio nominis. *Secunda* præsentia susceptorum. *Tertia* consecratio aquæ. *Quarta* trina missio. *Quinta* tempus Paschale & Pentecostes. Quamuis enim quouis tempore dari possit Baptismus, si necessitas vrgeat: tamen Veteres diligentissimè seruabant hoc, vt solum in Sabbathis Paschatis, & Pentecostes ordinariè baptizarent. Durauit hoc ad tempora vsque Caroli Magni, vt notat Pammelius in *Annot. ad librum Tertulliani de Baptismo*. Nunc abrogata est.

5 *Tertia Conclusio*. Post Baptismum sequuntur hæ ceremoniæ. *Prima* osculum Pacis ad significandum, quod baptizatus sit frater noster. *Secunda* vñctio Chrismatismatis in vertice. *Tertia* cereus accensus, qui datur baptizato in signum fidei & gratiæ acceptæ; & quod sit translatus à tenebris ad lumen. *Quarta* vestis candida, quam ferre

210 CAP. XIII. DE SACRAMENTIS
solebant à Sabbatho sancto vsque ad Dominicam in Al-
bis, ad significandam nouitatem vitæ. *Quinta* delibatio la-
ctis & mellis, quæ iam non est in vfu.

QVÆSTIO III.

An hæc Cereemoniæ toleranda sint?

1 **C**alvinus 4. *Instit.* cap. 15. §. 19. ridet plerasque ce-
remonias, vocatque aduentitiam farraginem, Sata-
næ imposturas, ludibria, nugas, theatricas pompas, exoti-
cas sordes. Eodem modo loquuntur Calvinistæ. At Lu-
therani hæctenus illas admiserunt, præsertim exorcismum
& quasdam alias. Nuper tamen prodierunt theses Ægidij
Hunnij de abrogando exorcismo; ex quibus colligam hæc
argumenta.

2 *Primum*: Nec Christus instituit exorcismum, nec Apo-
stoli vsurparunt. *secundum*, Verba exorcismi generant fal-
sam opinionem; quasi infans corporaliter sit obsessus à
diabolo. *Tertium*, Dæmon non expellitur ab infante per
exorcismum, sed per Baptismum. Confirmatur, si per exor-
cismum expellitur, vel corporaliter vel spiritualiter id fit.
Non *primum*, quia infans non obsidetur corporaliter. Nec
secundum, quia tunc Baptismus nihil efficeret. *Quartum*, si
exorcismus haberet vim expellendi diabolum, haberet il-
lam ex mandato & promissione Christi. At Christus nus-
quam mandauit exorcismum, nec promisit illi vim expel-
lendi Dæmonem. *Quintum*, nullus cultus potest placere
Deo, qui ab hominibus institutus est sine expresso Dei
mandato. Ergo nec exorcismus. *Sextum*, si licet adiu-
rare Dæmonem, ne noceat infanti; licebit etiam adiura-
re ne noceat nobis in quotidianis negotiis. At hoc ridicu-
lum est. Ergo & illud. *Septimum*, si Michaël Archangelus,
qui perpetuò certat cum diabolo, non audet ei impingere
notam maledicti, vel aduersus illum agere pro suo arbi-
tratu, vt patet ex Epistola Iudæ Apostoli: multò minùs li-
cebit homini pro suo arbitrio quibusuis formis pugnare
contra illum. *Octauum*, non licet nomen Dei assumere in
vanum. Sed hoc fit in exorcismo, cum dicimus: *Exi ab eo*
immunde

immunde Spiritus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Nam his verbis iubemus diabolum exire per inuocationem nominis Trinit. Omnis autem talis inuocatio diuini nominis, quæ non fit ex fide, vana est; iuxta illud Rom. 14. vers. 23. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Talis autem inuocatio quæ fit in exorcismo, non est ex fide, sed ex humana institutione. *Nonum*, Exorcismus est origo multarum falsarum opinionum. Putant enim homines necessarium ad salutem esse, putant præstantiorem esse Baptismo, quia plures ceremoniæ fiunt in exorcismo, quam in Baptismo. *Decimum*, est origo discordiarum, dum alij certant pro exorcismo; alij illum abrogant. *Vndecimum*, esset maior conformitas in Ecclesiis si vbique abrogaretur.

3 *Prima Conclusio.* Exorcismus, exufflatio & aliæ ceremoniæ semper fuerunt in Ecclesia vsurpatæ, & ab antiquis Patribus approbatæ. De illis ita scribit Augustinus *lib. 6. contra Iulianum cap. 2.* *Ecclesia filios fidelium nec exorcizaret, nec exufflaret; si non eos de potestate tenebrarum, & à Principe mortis erueret.* Et paulò post inquit: *Id tu commemorare timuisti, tanquam ipse ab orbe toto exufflandus esses, si huic exufflationi, qua Princeps mundi à paruulis eijcitur foras, contradicere voluisses.* Et *lib. 2. de peccato Origin. cap. 14.* ait: *Prius exorcizatur in paruulis, & exufflatur potestas contraria.* Et *lib. 2. de nupt. & concupisc. cap. 18.* ait: *Accusat Ecclesiam toto orbe diffusam, in qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, nisi vt ab eis Princeps mundi eijciatur foras.*

Similia habent alij Patres: Tertullianus *lib. de Corona militis.* Cyprianus *lib. ad Demetrianum.* Nazianzenus *oratione in sanctum Lauacrum.* Cyrillus in *præfatione ἁγιασμοῦ.* Optatus *lib. 4. contra Parmenianum.* Cœlestinus primus. *Epistola prima, cap. 12.* Nec opus est plures citare, quia Caluinus fatetur exorcismum semper fuisse in vsu. Sic enim loquitur: *Et si autem me non latet, quàm vetusta sit aduentitiæ huius sarraginis origo, respuere tamen mihi, & pijs omnibus fas est (vt Bezæ) quidquid ad Christi institutionem addere auct sunt homines.* Et paulò post: *cùm autem videret Satan, inter ipsa Euangelij exordia receptas esse suas imposturas, &c.* His

verbis damnat Calvinus omnes Patres antiquos, qui exorcismum acceptarunt; se autem & alios, qui exorcismum respuunt, inter pios homines annumerat. Sed testimonium hoc verum non est.

4 Secunda Conclusio. Exorcismus, exufflatio & aliæ ceremoniæ in primitiua Ecclesia vsurpatæ, tametsi immediatè à Christo institutæ non negantur; ab eo tamen originem suam habent. Probatur, quia duo spectari in illis possunt. Vnum est potestas eiiciendi dæmonem. Hanc Apostoli & eorum Successores habent immediatè à Christo; vt Matthæi 10. v. 1. *Dedit illis potestatem Spirituum immundorum, vt eicerent eos.* Et Marc. 16. v. 17. *In nomine meo dæmonia eicient.* Et Actor. 16. v. 18. *Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea.*

Alterum est, externa ceremonia, quæ adhibetur ad eiiciendum dæmonem. Hanc Ecclesia instituit partim exemplo Christi, partim suo iure & auctoritate. Nam Christus fuit etiam vsus exufflatione, sputo, &c. Ioan. 9. v. 6. & Idem c. 20. v. 22. Vide D. Augustin. *tract. 44. in Ioan.* vbi dicit cæcum sputo Christi inunctum repræsentare Catechumenos.

5 Tertia Conclusio. Exorcismus & aliæ ceremoniæ ob bonum finem ab Ecclesia institutæ sunt, ac proinde rectè & laudabiliter vsurpari possunt; etiamsi à Deo immediatè institutæ & præceptæ non sint. *Prima* pars patet ex dictis, quia sunt institutæ vt infantes & Catechumeni non impediuntur à diabolo in susceptione & effectu Baptismi, vt paulò post clarius explicabitur. *Secunda* probatur, quia quando ceremoniæ in bonum finem referuntur, & nihil mali in se continent, possunt vsurpari rectè, etiamsi à Deo præceptæ non sint. Hoc probatur exemplo aduersariorum. Nam Calvinus *in libello de formula Sacramentorum ministrandorum*, præscribit has ceremonias. *Primo* vt infans adferatur ad Baptismum die Dominico, quando populus est in Ecclesia frequens. *Secundo* vt, qui infantem adferunt, interrogentur an promittant se instituturos infantem cum adoleuerit. *Tertio* vt nomen imponatur infanti baptizando. *Quarto* vt forma Baptismi pronuncietur lingua

lingua patria. *Quinto* vt recitetur Symbolum & oratio Dominica. At nihil horum à Deo præceptum est. Si ergo hæc laudabiliter fieri possunt apud Calvinistas sine vlllo præcepto diuino, cur non similiter apud Catholicos vsurpari possunt similes ceremoniæ, licet præceptæ ab ipso Deo non sint?

6 Resp. iam ad argumenta Hunnij. Ad *primum* cum distinctione: Exorcismus est à Christo Domino institutus quoad potestatem eiiciendi dæmonem; non tamen quoad externam ceremoniam. Neque hinc sequitur externam ceremoniam abrogandam esse. Nam etiam Lutherani & Calvinistæ habent multas ceremonias, quæ à Christo institutæ non sunt, vt patet ex dictis.

Ad *secundum* Resp. verba Exorcismi non generant falsam, sed veram opinionem. Significant enim diabolum expelli ab infante vel Catechumeno in nomine Trinitatis, quod verissimum est. An autem infans corporaliter aut spiritualiter obsideatur à diabolo, hoc non exprimunt verba exorcismi.

Ad *tertium* Resp. diabolus expellitur ab infante & per exorcismum, & per Baptismum, sed diuerso modo. Vbi nota diabolum habere potestatem in omnes homines non baptizatos ratione peccati originalis, vt docet D. Thom. *art. 2. ad 1.* Hanc autem potestatem habet tribus modis. *Primo* in anima, quatenus ipsa per peccatum à Deo auersa est, & diabolo subiecta. *Secundo* in corpore, quatenus diabolo potest illud vexare, cruciare aut strangulare. *Tertio* in phantasia, aliisque sensibus internis & externis, quatenus potest in iis excitare falsas opiniones, illusiones, deceptiones, terrores & similia ludibria & terribilia.

Hinc sequitur diabolum tribus modis expelli posse ab homine. *Primo* liberando animam à peccato; quod fit per Baptismum, aut Pœnitentiam. *Secundo* expellendo illum à corpore, ne illi noceat; quod fit per exorcismos. *Tertio* expellendo eum à sensibus, ne ludificet aut terreat, quod fit etiam per exorcismos. His tribus modis expellitur ab infante baptizando. Nam *primo* per Baptismum

mundatur anima à peccato originali. *Secundo* per exorcismum expellitur à corpore ne illud strangulet ante Baptismum. *Tertio* per eundem exorcismum expellitur à sensibus, ne postea, cum infans adoleuerit, per illusiones & terrores impediatur illum in vita spirituali quam in Baptismo acceperat.

7 Hinc patet *primo*, quo sensu dicat D.Th. *art. 2. ad 2.* per exorcismos expelli dæmonem ab infante, ne impediatur Baptismum. Potest enim dupliciter illum impedire. *Primo* impediendo susceptionem Baptismi, ut si infantem strangularet in ipsa Baptismi inchoatione, tunc enim maximè solet sæuire. *Secundo* impediendo fructum Baptismi, ut si infantem, cum iam adolefcit, per falsas opiniones & terrores abduceret à gratia baptismali.

Hinc ulterius patet non frustra suppleri exorcismum, si antea fuisset neglectus. Nam licet infans per Baptismum liberetur à peccato originali: tamen potest postea à diabolo infestari, licet fuerit exorcizatus.

8 Ad *quartum* Resp. Exorcismus habet vim expellendi dæmonem per Christum, iuxta Scripturas citatas.

Ad *quintum*, si nullus cultus placet Deo, nisi diuino præcepto institutus sit; quare Lutherani & Calvinistæ seruant tam multas ceremonias à Deo non præceptas?

Ad *sextum*, aliud est adiurare & imperare dæmoni ut exeat ab homine, & illum non impediatur; & aliud est orare Deum ut cohibeat dæmonem ne nobis noceat. Illud prius fit per exorcismos Ecclesiæ: hoc posterius per quotidianas orationes etiam hominum priuatorum. Et quidem utrumque rectè.

Ad *septimum* Resp. sicut Michaël Archangelus non propria libidine aut voluntate; sed virtute Diuina pugnavit contra diabolum: sic ministri Ecclesiæ non suo, sed Dei nomine expellunt illum ab infantibus & Catechumenis.

Ad *octauum* Resp. in exorcismo non assumitur nomen Dei in vanum; quia iubemus diabolum exire non nostro, sed Dei nomine; neque id temerè facimus, sed ex illa Christi promissione *Marc. 16.* In nomine meo dæmonia eiicient.

Ad *nonum* Resp. Exorcismus non est origo falsarum opinionum, sed hæresis & ignorantia. Nam Catholici sciunt exorcismum non esse necessarium ad salutem, & ideo in necessitate baptizant infantes sine exorcismo: Sciunt etiam Baptismum esse præstantiorem exorcismo, quia Baptismus est Sacramentum; exorcismus autem est tantum ceremonia Sacramenti.

Ad *decimum* Resp. Exorcismus non excitat discordias, sed hæretici volentes abrogare illum, & quotidie res novas moliri.

Ad *undecimum* Resp. maior esset conformitas, si ubique servaretur exorcismus, sicut ante tempora Calvinistarum factum est.

Q U Æ S T I O I V.

*An Cereemoniæ habeant aliquam vim actiuam,
& qualis illa sit?*

1 **P**Ræcipua difficultas est de exorcismo; quia constat quasdam alias ceremonias non habere vim agendi, sed vel tantum instruendi, ut Catechismus, vel tantum significandi, ut osculum pacis; cereus accensus, vestis candida; vel tantum ornandi, ut sunt multæ aliæ. Est ergo quæstio de exorcismo, & sensus est, an exorcismus expellat dæmonem physicè, an moraliter?

2 **Prima Conclusio.** Exorcismus non habet vim physicam expellendi dæmonem ab infante, sed tantum moralem. Ratio, quia dæmon dupliciter expelli potest ab infante. *Primo* localiter illum expellendo à corpore infantis. *Secundo* prohibendo ne noceat illi in corpore, etiamsi localiter præsens maneat. At neutro modo potest physicè expelli per exorcismum. Non *primo* quia Diabolus non potest physicè moveri de loco in locum ab extrinseco motore, nisi per physicam impressionem alicuius realis qualitatis, quam exorcismus imprimere non potest, cum ipse sit res materialis & sensibilis, & illa qualitas debeat esse spiritualis & immaterialis. Item cum exorcismus sit successiva res, & qualitas illa sit res permanens. Item cum

216 CAP. XIII. DE SACRAMENTIS
cum exorcismus non semper sit præsens cum substantia
diaboli.

Nec *secundo*, quia diabolus non potest physicè prohi-
beri ne noceat, nisi duobus modis. *Primo* per subtractio-
nem concursus Diuini. *Secundo* per contrariam qualitatem
resistentem. At exorcismus non potest subtrahere physicè
concursum Diuinum, cum hoc sit solius Dei concurrentis.
Nec potest aliquam qualitatem actiuam producere, quia
resistat diabolo, vt patet ex dictis.

3^a *Secunda Conclusio*. Hæc moralis vis expellendi dæ-
monem potest esse triplex. *Prima* in eo consistit, quod au-
dito nomine Christi, & viso signo crucis, quo se victum &
superatum esse nouit, statim præ confusione & horrore fu-
giat. Hoc sensu Lactantius *lib. 4. cap. 27.* ait: *Sicut Christus,*
cum inter homines ageret, vniuersos demones Verbo fugabat:
ita nunc sectatores eius in nomine Magistri sui, & signo Passio-
nis eius excludunt eos ab hominibus. Et Orig. *Hom. 6. in Exo-*
dum: quid timent demones? quid tremunt? sine dubio Chri-
sti crucem in qua triumphati sunt.

Secunda vis consistit in eo, quod Minister exorcismi, cum
sustineat personam Ecclesiæ, per exorcismum & orationes
adiunctas infallibiliter à Deo impetret expulsionem dæ-
monis, vt explicat Dom. Sotus *in 4. d. 6. q. 2. art. 3.*

Tertia vis in eo consistit, quod Christus dederat specia-
lem potestatem imperandi dæmonibus, & illi ex volun-
tate Christi cogantur obedire. Hæc potestas videtur colli-
gi ex vsu & traditione Ecclesiæ. Cum enim ordinantur
exorcistæ, & datur eis potestas contra dæmones, non tan-
tùm videtur eis concedi facultas postulandi, & impetran-
di à Deo expulsionem dæmonum; sed etiam specialis ali-
qua potestas imperandi dæmonibus, vt exeant ab homine,
& salutem eius non impediunt.

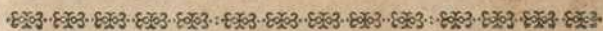
De hac potestate videtur loqui Iustinus *quest. 40. ad gen-*
tes, dicens esse vim quandam spiritualem, quæ timorem
incutit dæmonibus, cum ab Ecclesia imperantur.

QVÆSTIO V.

Quis sit Minister harum Ceremoniarum?

I Iuus Tho. a. 4. ad 2. docet officium Catechizandi & Exorcizandi principaliter pertinere ad Sacerdotis; instrumentaliter autem ad Lectores & Exorcistas. Hi enim subseruiunt & ministrant Sacerdotibus in administratione Sacramentorum, præsertim Baptismi & Eucharistiæ.

Dices: quilibet Christianus potest aliquem catachizare & instruere in rebus fidei. Resp. Catechumenorum instructio debet fieri à Sacerdote; vel ab aliquo ab eo deputatio, quia non solum instruuntur Catechumeni in fide & doctrina, sed etiam in ceremoniis baptismi. Et quia hæc instructio non potest omitti; ideo deputandus est aliquis certus, qui ex officio eam administret.

CAPVT XIV.

De Confirmatione.

I ATHOLICI docent *Primo*, Confirmationem esse verum Sacramentum à Christo institutum. *Secundo*, materiam eius remotam esse Chrisma, id est oleum balsamo mixtum, & ab Episcopo consecratum. *Tertio*, materiam proximam esse vnctionem Chriasmatis; hanc autem vnctionem fieri debere ad figuram crucis in fronte hominis baptizati, cum impositione manus Episcopi. *Quarto*, formam esse hanc: configno te signo crucis, & confirmo te Chriasmate salutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Quinto*, effectum esse duplicem, videlicet characterem & gratiam iustificantem. *Sexto*, ordinarium ministrum esse solum Episcopum. *Septimo*, solos baptizatos esse capaces huius Sacramenti. De *primo* puncto solum hic disputabimus contra hæreticos; cætera clara sunt & pendent ex Traditione.

QVÆSTIO VNICA.

An Confirmatio sit Sacramentum?

ILtherani & Calvinistæ concedunt esse ceremoniam Ecclesiasticam, quæ olim vtiliter instituta sit ad examen puerorum, vt confirmarentur in illa fide, quam in baptismo acceperant: negant tamen esse Sacramentum, Catholici affirmant esse Sacramentum, & probant. *Primo*, ex perpetua traditione Ecclesiæ, Patrum & Conciliorum, de quibus vide Bellarminum & alios. *Secundo*, probant ratione in Scripturis fundata in hunc modum: Aduersarij requirunt hæc tria ad essentiam Sacramenti nouæ legis. *Primo*, promissionem gratiæ. *Secundo*, signum sensibile & externum, quo tanquam medio, seu organo applicetur nobis promissio. *Tertio*, mandatum diuinum, quo signum illud sensibile iubeatur ministrari. Atque hæc tria reperiuntur in confirmatione. Ergo Confirmatio est Sacramentum nouæ legis.

Maiores patet ex Caluino 4. *Inst. cap. 19. §. 5.* Et Kemnitio in 2. *p. Examinis. pag. 279.* Minor probatur quoad singulas partes. *Prima* est de promissione gratiæ, quæ colligitur ex illo Ioan. 14. v. 26. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia.* Et cap. 15. v. 26. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, ille perhibebit testimonium de me, & vos testimonium perhibebitis.* Et cap. 16. vers. 8. *Cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de iudicio.*

His locis promittit **CHRISTVS** Apostolis Spiritum sanctum, qui faciat illos fortes & intrepidus in testificatione Veritatis Fidei, & qui det illis robur ad arguendam infidelitatem hominum, & testificandam Christi iustitiam, & annunciandum Principem huius mundi iam esse iudicatum. Eodem spectat illud Lucæ 24. vers. 49. *Ego mittam promissum Patris mei in vos; vos autem sedete in Civitate quoad vsque induamini virtute ex alto.* Et Actor. 1. vers. 8. *Accipietis virtutem superuenientis Spiritus in vos, & eritis mihi testes in Iudæa & Samaria, & vsque ad ultimum terræ.* Ex quibus

quibus patet promissam fuisse Apostolis ampliorem gratiam Spiritus sancti, quâ fierent fortes in confessione fidei apud homines.

1 Dices: hæc promissio facta est solis Apostolis. Ergo nihil ad nos spectat. Resp. facta est Ecclesiæ toti & omnibus fidelibus baptizatis, vt patet partim Ioan. 14. v. 13. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum.* Partim ex illo Act. 2. v. 15. *Effundam Spiritum meum super omnem carnem; quem locum citat Petrus Apostolus ex Ioële, qui prædixerat fore vt Spiritus sanctus daretur non Apostolis tantum, sed omnibus Christianis.*

Secunda pars de signo sensibili & externo, quò nobis applicatur illa promissio, fundatur etiam in Scripturis, ex quibus constat Spiritum sanctum, qui à Christo promissus est, dari, seu applicari nobis per impositionem manus, & orationem, iuxta Act. 8. v. 15. *Orauerunt pro ipsis, vt acciperent Spiritum sanctum.* Et paulò post v. 17. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Et cap. 19. v. 6. *Cùm Paulus imposuisset illis manus, venit Spiritus sanctus super eos.*

Dices: Spiritus sanctus, qui Apostolis promissus est, fuit illis datus sine impositione manus in die Pentecostes. 2. Act. v. 2. Resp. hoc factum est ex speciali priuilegio. Nam reliquis semper datus est per impositionem manus, vt patet ex locis citatis.

Dices *Secundo*, vnde constat illud ipsum donum Spiritus sancti, quod Apostolis promissum est, datum fuisse aliis per impositionem manus? Resp. hoc constat *primo*, quia promissio fuit generalis, vt probaui. *Secundo*, quia Petrus Act. 2. v. 14. & seqq. concionatur populo, & promittit fore si credant & baptizentur, vt accipiant eundem Spiritum quem ipsi acceperant.

Tertia pars de mandato colligitur ex mandati executione. Apostoli enim quotiescumque volebant alicui baptizato conferre donum Spiritus sancti, semper id faciebant per impositionem manus. At non semper, & tam securè id fecissent, nisi à Christo habuissent mandatum. Confirmatur, quia si Apostoli sua sponte sine vlla Christi institutione

220 CAP. XIV. DE SACRAMENTIS
tione & præcepto adhibuissent illam ceremoniam impositionis manuum, non semper & infallibiliter descendisset Spiritus sanctus super eos, quibus illi manus imponebant. Nam illa infallibilitas non potest fundari in sola humana voluntate & ordinatione, sed in diuina.

Ex dictis concludo Confirmationem esse verum Sacramentum, quia habet omnia ab Aduersariis requisita ad Sacramentum, videlicet promissionem gratiæ, signum sensibile, & mandatum Christi.

4 Prima Obiectio: Apostoli per impositionem manus non dederunt gratiam iustificantem, sed tantum gratias gratis datas, v. g. donum linguarum, aut miraculorum. At per Sacramenta confertur gratia iustificans. Ergo impositio manus non est Sacramentum. Respondeo. Per manus impositionem dederunt Apostoli non solum gratias gratis datas, vt patet *Act. 19. v. 6.* Sed etiam gratiam sanctificantem. Probatur *primo*, quia dederunt Spiritum sanctum, vt patet *ex loco citato.* At Spiritus sanctus non dicitur alicui dari, cui nihil aliud datur, quam gratiæ gratis datæ, vt constat ex vsu Scripturæ. Et ratio est, quia gratiæ gratis datæ possunt esse in peccatoribus, vt *Matt. 7. v. 22.* At Spiritus sanctus non est in peccatoribus. *Sap. 1. v. 5.* Probatur *secundo*, ex effectu, quia Apostoli ante acceptum Spiritum sanctum erant timidissimi, *Matth. 26. v. 56.* At postea gaudebant pro nomine Iesu contumeliam pati. Vnde hoc? Quia facti erant robustiores in confessione fidei, per gratiam acceptam in Pentecoste. At per solum donum linguarum & miraculorum non fit aliquis robustior in confessione fidei. *Tertio* probatur, quia id dabatur per manus impositionem, quod Christus antea promiserat Apostolis & omnibus fidelibus, *Ioan. 14. 15. 16.* Sed promiserat illis gratiam roborantem & confirmantem in testificatione fidei ac veritatis. *Quarto*, probatur, quia Spiritus sanctus per impositionem manus dabatur promiscuè omnibus, vt *Act. 8. v. 19.* At gratiæ gratis datæ non dabantur omnibus, vt *1. Cor. 12. v. 39.* *Nunquid omnes habent gratiam curationum? Nunquid omnes linguis loquuntur?*

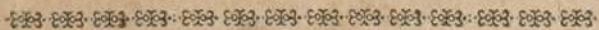
5 Secunda Obiectio; Apostoli per impositionem manus dabant

dabant gratias gratis datas, vt iam concessum est. At hoc tempore non datur talis effectus per impositionem manus. Ergo hoc tempore non habemus eandem cum Apostolis impositionem; ac proinde non possumus nos tueri facto & exemplo Apostolorum. Respondeo. Duo dabantur per impositionem manus tempore Apostolorum. *Primo*, gratia sanctificans & corroborans in fide; & hæc dabatur inuisibiliter. *Secundo*, gratiæ gratis datæ, & hæc dabatur visibiliter. Prior effectus adhuc durat; posterior non item. Ratio differentiæ est, quia initio nascentis Ecclesiæ necessarium erat, vt homines per visibilia signa allicerentur & confirmarentur in fide: nunc id non esse necessarium. Hanc rationem affert S. Augustinus *lib. 3. de Baptismo, cap. 16.* his verbis: *Neque enim temporalibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionem modo datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei & Ecclesiæ primordia dilatanda, &c.* Et confirmatur à simili. Initio enim Ecclesiæ, qui credebant in Christum, faciebant miracula, *Marc. 16. vers. 17.* nunc autem cessauit iste actus fidei. Similiter initio Ecclesiæ puniebantur peccatores visibilibus poenis, vt patet de Anania & Saphira, *Act. 5. vers. 5.* de Elyma Mago, *Act. 13. vers. 11.* de indignè communicantibus, *1. Cor. 11. vers. 30.* hoc autem nunc non fit.

6 Tertia Obiectio: Apostoli conferebant Spiritum sanctum per impositionem manus sine vnctione Chrismatis. At nos contra facimus per vnctionem Chrismatis sine impositione manus. Respondeo *primo*, falsum est nos id facere sine impositione manus. Nam vt patet ex Pontificali Romano, Episcopus bis imponit manum homini confirmando; semel, cum super eum manus extendit & orat; & iterum, cum signat eum in fronte & vngit. Ipsa enim vnctio & signatio, cum manu fiat, rectè dicitur manus impositio, vt Scholastici notant. Hoc patet exemplo Christi. Cum enim *Marc. 7. vers. 32.* rogatus esset, vt homini surdo & muto imponeret manum; apprehendens eum misit digitos suos in auriculas eius, & tetigit linguam eius. Si ergo ad impositionem manus satis est tangere

gere linguam & auriculas, cur non fatis fit vngere & signare ipsam frontem hominis?

Respondeo *secundo*, Apostoli præter impositionem manus ordinariè, adhibuerunt etiam vnctionem Chrismatis, & formam verborum, seu partes essentielles huius Sacramenti. Ita D. Thomas *art. 2. ad 1.* & Thomas VValdens. *tom. 2. de Sacramentis. cap. 113.* vbi hoc probat testimonio Fabiani Papæ & Martyris, asserentis Apostolos in cœna fuisse doctos à Christo Chrisma conficere. Et Confirmatur ex Aug. *libro de fide & operibus, cap. 9.* vbi tradit hanc regulam, quod cum Scriptura affirmat aliquid factum esse, quod spectat ad baptismum, debeamus intelligere, reliqua non fuisse omiſſa, quæ ad eundem baptismum spectant. Cùm ergo Scriptura dicit, Apostolos dedisse Spiritum sanctum per impositionem manus, intelligas adhibuisse quoque vnctionem Chrismatis, & alia necessaria.

CAPVT XV.

De Eucharistia.

I V V S Thomas disputat *primo*, de ipſo Sacramento Eucharistiæ *secundùm se. Secundo*, de materia Eucharistiæ, nempe de pane & vino. *Tertio*, de conuersione panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi, siue, vt alij vocant, de transubstantiatione. *Quarto*, de modo quo Christus est in Sacramento. *Quinto*, de accidentibus remanentibus. *Sexto*, de forma verborum quibus fit conuersio panis & vini. *Septimo*, de effectu. *Octauo*, de recipientibus. *Nono*, de Ministro. *Decimo*, de ritu & ceremoniis. Addam duos alios tractatus. Vnum de Communionem sub vtraque specie, alterum de sacrificio Missæ.

De Sacramento Eucharistiæ secundùm se.

Primo dicam, in quo consistit hoc Sacramentum, secundùm Aduersarios. *Secundo*, in quo consistat secundùm Catholicos. *Tertio*, quibus nominibus appelletur. *Quarto*, quando à Christo fuerit institutum. *Quinto*, quomodo in veteri Testamento præfiguratum. *Sexto*, an sit necessarium ad salutem. *Septimo*, an sit vnum specie infima.

Q V Æ S T I O I.

In quo consistat hoc Sacramentum secundum Aduersarios?

I **D**VO generatim spectari possunt in hoc Sacramen-
to. *Primo*, actiones transeuntes, vt acceptio panis
in manus, benedictio, consecratio, fractio, distributio, sum-
ptio, seu manducatio. *Secundo*, res permanentes, vt species
panis & vini, Corpus & Sanguis Christi. Nunc quæstio
est, in quo potissimum consistat hoc Sacramentum. Luthera-
ni & Calvinistæ docent consistere in actione transeun-
te, & nominatim in sumptione, seu vsu. Hoc probant *primo*,
ex analogia aliorum Sacramentorum. Omnia enim con-
sistunt in vsu, non in aliqua re permanente. *Secundo*, ex
mandato & institutione Christi, qui dixit: *Accipite, come-
dite, bibite.*

Primus Autor huius sententiæ fuit M. Bucerus, teste Ioan.
Cochlæo *libro 3. Miscellan. tractat. 8.* Bucerus enim anno Do-
mini 1536. persuasit Luthero, Corpus Christi non esse in
Eucharistia, nisi dum sumitur; ac proinde ipsam sumptionem
propriè esse Sacramentum. Hanc sententiam ideo ex-
cogitauit, vt per eam conciliaret inter se Lutheranos, &
Zuinglianos, qui extremè inter se dissidebant. Lutherani
enim dicebant Corpus Christi realiter esse præsens in Eu-
charistia, negabant Zuingliani. Itaque Bucerus volens eos
conciliare asseruit esse quidem præsens in sumptione, quod
erat pro Lutheranis, non tamen extra sumptionem, quod
erat pro Zuinglianis. Et quàmuis concordia non successerit,
tamen vtrique libenter amplexi sunt hanc Buceri sen-
tentiam, quod viderent per eam destrui posse multa Ca-
tholicorum dogmata. Si enim Christus non est præsens,
nisi in ipsa sumptione, sequitur *primo*, Christum non adesse
quando Hostia seruatur in pixide. *Secundo*, Hostiam in pi-
xide seruatam, non esse adorandam. *Tertio*, nec ad ægrotos
deferendam tanquam Sacramentum. *Quarto*, nec honorem
ei deferendum in publica processione. *Quinto*, nec festo
Corporis Christi honorandam. *Sexto*, nec prodesse non su-
mentibus. *Septimo*, ac proinde frustra offerri pro defunctis.

Ex Lutheranis vide Philippum Melanch. *in locis, tom. de Cæna Domini. Brent. in confess. VVitemb. cap. de Euchav. Matthiam Illyricum in apolog. Antwerp. cap. de Cæna Domini.* Ex Zuinglianis vide Calvinum *lib. 4. Inst. cap. 17. §. 37. & 32. & plures alios, de quibus suo loco.*

2 Duo tamen notanda sunt. Vnum est, quod, quamuis Lutherani & Zuingliani consentiant Christum esse præsentem in sola sumptione, seu vsu; discrepant tamen in eo quò etiam antea discrepabant, quod Lutherani agnoscant realem Christi præsentiam; Zuingliani nonnisi ipiritualem, vt infrà latius explicabitur. Alterum est, quod M. Kemnitius *in 2. part. Exam sess. 13. cap. 3. & 6.* nonnihil discrepet ab aliis. Nam alij, vt iam dictum est, tunc solùm volunt panem & vinum esse Sacramentum, dum comeditur & bibitur; sicut aqua baptismi tunc solùm est Sacramentum, cum abluit corpus. Vnde negant manere Sacramentum si deferatur ad ægrotos. At Kemnitius, vt eludat testimonia Patrum quæ à Catholicis adferuntur, docet in tota actione cœnæ manere Sacramentum & corpus Christi, id est, dum panis accipitur in manus, benedicitur, frangitur, distribuitur, sumitur; & etiam dum ex ipsa cœna immediatè deferatur ad ægrotos, vt illum comedant, non vt seruent.

3 Prima Conclusio: Sacramentum Eucharistiæ non consistit in sola sumptione, seu in actione manducandi & bibendi. Ita D. Thom. *quæst. 74. art. 7. quæst. 78. art. 1. ad 2.* Ratio sumitur ex institutione Eucharistiæ. Nam hæc verba Christi: *Hoc est Corpus meum,* priùs dicta sunt, quàm fieret actio manducandi. Ergo ante illam actionem fuit Corpus Christi præsens in cœna. Ergo Sacramentum Eucharistiæ fuit confectum. Consequentia probatur dupliciter. *Primo,* quia iuxta S. August. *tract. 80. in Ioannem: Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Sed ante actionem comedendi accessit verbum ad elementum. Ergo ante actionem comedendi factum est Sacramentum. *Secundo,* quia verba Christi fuerunt vera, simul atque prolata sunt. Sed prolata sunt ante actionem comedendi. Ergo ante illam fuerunt vera. Ergo fuit ibi verè Corpus Christi; ac proinde verum Sacramentum.

Solutiones Aduersariorum sunt tres. *Prima* est est Illyrici negantis antecedens. Ait Christum non dixisse illa verba, *Hoc est Corpus meum*, ante actionem manducandi, sed inter manducandum. Et hoc videtur colligi ex illo Matth. 26. v. 26. *Accipit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis sicut, & ait: Accipite & comedite, Hoc est Corpus meum.*

Hæc solutio non sufficit, quia in hac re non oportet spectare ordinem verborum, sed sensum & significationem. Nam Etangelistæ sæpè mutant ordinem verborum, & quod prius factum est, narrant posteriore loco, & vicissim. Hoc apertè patet ex illo Marc. 14. v. 13. *Et accepto calice, gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic est Sanguis meus noui Testamenti.* Vbi, si spectemus ordinem verborum, colligemus illa verba: *Hic est Sanguis meus*, dicta esse post actionem bibendi, quod nemo admittit, quia tunc nihil demonstraret pronomen *H I C*, & verba essent falsa. Vel certè oporteret post actionem bibendi remansisse aliquam particulam vini consecrati, & de ea dictum esse, *hic est sanguis meus*; quod apertè pugnaret cum sententia Aduersariorum. Non ergo ordo verborum, sed sensus spectandus est. Sensus autem cogit nos fateri prius fuisse à Christo prolata illa verba: *Hoc est Corpus meum*, quàm porrexit illis panem consecratum. Nam illa verba continent causam cur debuerit comedi ille panis. Vnde Mathæi 26. v. 28. ponitur particula causalis, cum dicitur: *Hic est ENIM Sanguis meus.* Prius autem debuit illa causa à Christo explicari, & ab Apostolis percipi, quàm illis daretur panis comedendus, aut vinum bibendum, nimirum, vt scirent quid acciperent.

Deinde, si inuitantur ad comedendum quia est corpus, & ad bibendum quia est sanguis. Ergo prius fuit Corpus, aut Sanguis, quàm comederunt, aut biberunt. Confirmatur primo, ex Luc. 22. v. 20. & 1. Cor. 11. v. 25. *Hic Calix nouum Testamentum est in meo Sanguine.* Ergo in calice fuit Sanguis, & non tantum in ore sumentium: imo prius fuit in Calice quàm in ore; quia ex Calice peruenit ad os, non contra.

Secundo confirmatur ex hoc 1. Cor. 10. vers. 16. *Panis quem*

frangimus, nomine participatio corporis Domini est? & calix eius benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Hic aperte indicat Apostolus, panem prius consecrari & mutari in corpus Domini, quam frangatur & distribuatur. Dicit enim, id quod frangitur, iam esse corpus Domini, non autem futurum esse corpus Domini. Eodem modo loquitur de sanguine. Vnde Chrysofostomus *ibidem* ait: *Quid est in calice? quod ex latere Christi fluxit.*

Tertio confirmatur ex omnibus liturgiis, etiam antiquissimis, Iacobi, Basilij, Chrysofostomi, & ex nostra Latina, ubi illa verba: *Hoc est Corpus meum*, multò antè pronunciantur, quàm panis sanctificatus distribuatur & manducetur.

Quarto confirmatur ex ipso factò Aduersariorum, qui prius recitant verba ex Euangelio, vel Apostolo, & postea distribuunt panem manducandum. Vel ergo putant Christum fieri præsentem vi verborum, vel vi sumptionis. Si vi verborum, Ergo iam præsens est ante sumptionem. Si vi sumptionis, iam in omni sumptione erit præsens Christus, quod est absurdum.

Dices: Christum adesse vi verborum & sumptionis simul. Sed contra, quia tunc verba falsa essent, cùm pronunciantur ante sumptionem: aut si vera sunt, iam est præsens Christus ante susceptionem. Hæc omnia procedunt contra Illyricum & Lutheranos, qui fatentur, Christum realiter esse præsentem in Eucharistia.

Solutio secunda est Caluini negantis primam consequentiam. Ait illa verba: *Hoc est Corpus meum*, tametsi prolata sint ante manducationem, non tamen impleta & verificata esse, nisi in ipsa manducatione. Ratio ipsius est, quia cùm aliquid promittitur sub conditione præcepti, tunc non impletur promissio, nisi præceptum impleatur. Atqui Christus simul coniunxit promissionem & præceptum. Promissio fuit: *Hoc est Corpus meum*: præceptum fuit: *Accipite & comedite*. Ergo promissio non fuit impleta, nisi cùm præceptum impleteretur. Ergo Corpus Christi non fuit præsens, nisi cum Apostoli acciperent & comederent panem. Hoc confirmat à simili ita: Mandatum dedit Deus, cùm diceret, *inuoça me*: promissionem addidit: *Exaudiam te*. Si quis

quis inuocato Petro, aut Paulo, aut Agnete, hac promissione glorietur, nõne omnes clamabunt eum perperam facere?

Hæc solutio facilè refellitur. *Primo*, quia si illa verba: *Hoc est Corpus meum*, continerent promissionem, deberent exprimi per verbum futuri temporis, sicut fit in aliis promissionibus. Sic enim de baptismo legimus: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* Et in exemplo Caluini: *Inuoca me, & exaudiam te.* At Christus non dixit: *Hoc erit Corpus meum*, sed potius: *Hoc est Corpus meum.* Ergo verba Christi non continent promissionem.

Secundo refutatur, quia Corpus Christi secundùm Caluinum non est præsens realiter, sed duobus aliis modis, nempe Sacramentaliter & Spiritualiter. At utroque modo secundùm Caluinum est præsens ante sumptionem. Et quidem Sacramentaliter præsens est, quando pronunciantur illa verba: *Hoc est Corpus meum*, id est, interprete Caluino: Hic panis significat Corpus meum. Spiritualiter autem præsens est per fidem astantium. Astantes autem excitant in se fidem, quando recitantur verba Christi, vel ex Apostolo, quod fit ante sumptionem.

Tertio refellitur, quia antiqui Patres docent, corpus Christi esse in altari & in manibus antequam manducetur. Optatus Mileu. *lib. 6. contra Parmenianum*, vocat altare sedem Corporis Christi, & similiter calices vocat portatores sanguinis Christi. Chrysoft. *homilia 24. in priorem ad Corinth.* dicit eundem Christum nunc in altari consistere, qui aliquando in præsepi à Magis fuit adoratus. Augustinus *concione prima in Psal. 33.* dicit, Christum portasse Corpus suum in manibus, quando de eo, quod in manibus habebat, dixit: *Hoc est Corpus meum*; Idem repetit in *secunda concione.*

Siue autem portauerit corpus suum verum & naturale, vt nos credimus; siue in Sacramento tantùm, vt Caluini stæ volunt, nihil interest ad id quod nunc tractamus. Semper enim concludimus Sacramentum ante manducationem fuisse confectum; ac proinde falsum est illud Caluini, scilicet verba illa: *Hoc est Corpus meum*, non verificari & impleri, nisi dum panis manducatur.

Solutio tertia est Kemnitij, qui videns non posse vlllo modo defendi, quod alij ante illum dixerant, Sacramentum hoc in sola sumptione consistere, conatus alio modo eua- dere. Ait ergo; dictum illud Lutheranorum: Sacramen- tum hoc in solo vsu consistere: non debere restringi ad solum vsum manducationis; sed ad omnem vsum, seu actionem quæ exercetur in cœna. Dixit autem fuisse quin- que actiones in cœna: acceptionem panis in manus, be- nedictionem, fractionem, distributionem, manducationem; & de his omnibus intelligi posse illud: *Hoc est Cor- pus meum*; vt sensus sit: Hoc, quod accepi, quod benedi- xi, quod fregi, quod distribui, quod manducatis, est Cor- pus meum.

Hinc infert Kemnitius, Sacramentum Eucharistiæ & Corpus Christi fuisse in mensa ante manducationem, non tamen ante omnem actionem cœnæ; nec superesse post omnem actionem cœnæ; & eo sensu in sola actione con- sistere.

Hæc solutio refellitur per sequentem conclusionem.

7 Secunda Conclusio: Sacramentum Eucharistiæ non consistit in omnibus actionibus quæ in cœna peraguntur, vt vult Kemnitius. Ratio, quia dupliciter intelligi id po- test: *Primo*, vt consistat in omnibus actionibus simul sum- ptis. *Secundo*, vt in singulis seorsim. Neutrum dici potest. Non primum, quia si consisteret in omnibus actionibus si- mul sumptis, iam non esset perfectum & integrum Sacra- mentum, nisi accedente manducatione; quod est contra Kemnitium fatentem, Corpus Christi esse in mensa ante manducationem, vt ex dictis patet. Nec *secundum*, quia si consisteret in singulis seorsim, iam essent quinque Sacra- menta Eucharistiæ, quod est inauditum. Deinde quæram ex Kemnitio, an velit hoc Sacramentum esse formaliter quam- libet illarum actionum, an verò tantum coexistere singu- lis? Non potest esse formaliter quælibet illarum, vt patet inductione. Nam acceptio panis, quæ est omnium prima, non potest esse formaliter Eucharistiæ Sacramentum. Quod enim formaliter est acceptio, non existit, nisi dum accipi- tur. At hoc Sacramentum existit post acceptionem, dum
frangi

frangitur, distribuitur, manducatur. Similiter actio manducandi, quæ est vltima, non potest formaliter esse hoc Sacramentum, quia tunc non existeret, nisi dum manducatur. Existit autem ante manducationem, dum accipitur, frangitur, distribuitur. Denique actiones mediæ, scilicet benedictio, fractio, distributio, non possunt esse formaliter hoc Sacramentum, quia tunc non existeret, nisi dum illæ actiones fiunt. Atqui existit ante illas. Ergo non est aliqua illarum, sed tantum coexistit illis. Ergo est res permanens. Confirmatur Conclusio, quia Sacramentum Eucharistiæ & præsentia corporis Christi durant toto tempore quo fit sacra cœna iuxta Kemnitium. Sed inter vnam actionem cœnæ & aliam sæpè intercedit aliquid temporis. Vel ergo illo tempore interiecto Sacramentum & Corpus Christi perseverat, vel non. Si perseverat, iam est res permanens, quod est contra Kemnitium. Si non perseverat, iam non toto tempore cœnæ præsens est Sacramentum, quod etiam contra eum est. Deinde oportet corpus Christi toto illo cœnæ tempore sæpius accedere & recedere; quod sine fundamento asseritur.

8 Tertia Conclusio: Sacramentum Eucharistiæ est res aliqua permanens, & seruari potest in pixide, & ad ægros deportari. Prima pars patet ex dictis, quia si non est actio transiens, necessario debet esse res permanens. Confirmatur ex Patribus, qui nunquam vocant hoc Sacramentum fractionem, vel consecrationem, vel distributionem, vel manducationem; sed panem sanctificatum, escam spiritualem, cibum animæ, viaticum peregrinationis.

Secunda pars de asseruatione & deportatione probatur testimoniis sanctorum Patrum. Clemens Romanus *lib. 8. constit. cap. 13.* iubet peracta communionem, quod superest de corpore Christi reponi à Diaconis cum debita reuerentia in Tabernaculo. Iustinus *in apologia 2.* scribit: Post sacra peracta in Ecclesia, Diaconos solitos esse deferre Eucharistiam ad absentes fratres. Irenæus *in epistola ad Victorem Papam*, testatur fuisse consuetudinem illius temporis, vt Papa mitteret Eucharistiam ad alios Episcopos in signum

pacis & communicationis. Tertull. *lib. 2. ad uxorem*, testatur Christianos suo tempore solere Eucharistiam deferre ad suas domos, vt ibi eam opportuno tempore sumerent. Concil. Nicenum I. *Can. 14.* iubet, vt in absentia Presbyterorum Diaconi porrigant Eucharist. Nazianzenus *in oratione, de obitu Gorgoniae sororis*, testatur, sanctam illam foeminam nocturno tempore in Eccl. ad altare procubuisse & Christum in Eucharistia adorasse. Ambr. *in orat. de obitu Satyri fratris sui c. 7.* scribit eum particulam Eucharistiae suspendisse ad collum in periculo naufragij, & sic saluum euasisse. Hier. *in epist. ad Rusticum*, refert S. Exuperium Tolosæ Episcopum in canistro vimineo Christi Corpus portasse. Chrysostomus *in epistola priore ad Innocentium Papam*, inquit, quosdam milites die Sabbathi sancto sanctuarium ingressos excitasse tantum tumultum, vt sanguis Christi, qui ibi seruabatur, in eorum vestes effunderetur. Cyrillus *in epistola ad Gallosyrium*, dicit eos insanire, qui asserunt Eucharistiam, si in alterum diem seruetur, vim suam amittere. Similia passim leguntur apud posteriores Patres.

9 Tres solutiones adhibent Aduersarij ad hæc Patrum testimonia, Prima est Caluini 4. *Institution. cap. 17. §. 39.* vbi sic ait: *Sed enim, qui sic faciunt, habent veteris Ecclesiae exemplum? Fateor. Verum in re tanta, & in qua non sine magno periculo erratur, nihil tutius est quam ipsam veritatem sequi.* Hæc solutio pro nobis est. *Primo*, quia fatetur nos habere exemplum veteris Ecclesiae, quod Calvinistæ non habent. *Secundo*, quia dicit tutius esse veritatem sequi. At veritas potius querenda est apud antiquos PP. quam Nouatores.

10 *Secunda* solutio est Petri Martyris in libro contra Chartinæum, obiecto 88. vbi reprehendit antiquos Patres, & inter cæteros nominatim carpit Ambrosium, de quo hæc dicit: *Primo* fabulam esse, quam narrat de Satyro. *Secundo* excusari non posse, quod factum Satyri laudauerit. *Tertio* ex illo facto refutari nostram superstitionem. Tunc enim Eucharistia permittebatur omnibus Catechumenis, qualis erat Satyrus: nunc autem sub clauibus asseruatur. *Quarto*, Satyrum commisisse idololatriam eò quod spem suam in Eucharistia posuerit: Deum tamen voluisse Reliquias illas
Eucha

Eucharistiæ ornare miraculo, sicut olim ornauit ossa Elisæi & pallium Eliæ. *Quinto*, Satyrum fortè aliunde suffuratum illam particulam Eucharistiæ. *Sexto*, particulam illam non fuisse Sacramentum.

Hæc solutio refellitur quoad singula puncta. *Primo*, Ambrosius fatetur se historiam narrare, non fabulam. *Secundo*, malim cum Ambrosio laudare factum Satyri, quàm cum apostata reprehendere. *Tertio*, Eucharistia nunc asseruatur sub clauibus propter hæreticos, ne illam ignominia afficiant. *Quarto*, Deus non solet idololatriam miraculo confirmare. *Quinto*, Satyrus non est furatus particulam illam Eucharistiæ, sed accepit à Christianis qui erant in nauis, ut ait Ambr. *Sexto*, Idem Ambrosius vocat Sacramentum.

II *Tertia* solutio est Kemnitiij, qui dicit. *Primo*, posse antiquis Patribus ignosci eò quod errauerint ex simplicitate. *Secundo*, non defuisse alios Patres qui contrarium sentirent; ac proinde non fuisse vniuersalem consuetudinem asseruandi Eucharistiam. *Tertio*, consuetudinem, quæ alicubi fuerat postea fuisse abrogatam in Concil. Toletano & Cæsar-Augustano. *Quarto*, Veteres, qui Eucharistiam asseruabant, sine superstitione id fecisse, quia asseruabant illam, ut manducaretur; nunc autem à Catholicis asseruari superstiosè, quia non ad manducationem, sed ad pompam, gestationem, adorationem, & alios similes fines à Christi institutione alienos, asseruatur.

Hæc solutio refellitur, quoad singula puncta. *Primo*, negamus Patres illos errauisse. *Secundo*, alios contrarium non sensisse, ut patebit infra in obiectionibus. *Tertio*, negamus consuetudinem asseruandi Eucharistiam fuisse postea abrogatam. Nam Concil. Tolet. i. *Can.* 14. Et Cæsar-August. *Can.* 3. non prohibent in Ecclesia asseruari Eucharistiam; sed volunt ut Christiani communicent in Eccles. & non secum asportent Eucharist. in domos suas. Ratio huius prohibitionis redditur in Concil. Lateran. sub Innoc. III. c. 20. ne videlicet aliqui abutantur Euch. ad veneficia. *Quarto*, negamus alio fine nos asseruare Eucharistiam, quàm veteres fecerint. Nam primarius finis est manducatio. Seruatur enim potissimum ob viaticum infirmorum. Interim autem, dum non

232 CAP. XV. DE SACRAMENTIS
confumitur, nihil obstat quò minus alias vtilitates ex ea ca-
piamus. Vide Aug. 22. *Ciuit. cap. 8.*

12 Prima Obiectio. Sacramenta pendent à Diuina Insti-
tutione, ita vt Sacramenta non sint, si in illis conficiendis
non seruetur Diuina Institutio. At Christus iussit panem
benedici, frangi, distribui; manducari; non autem iussit ser-
uari in pixide, gestari in supplicatione, adorari in Ecclesia.
Ergo non est Sacramentum cùm seruetur in pixide, gesta-
tur, adoratur; sed solùm cùm benedicatur, frangitur, distri-
buitur, manducatur.

Resp. Negatur consequentia, quia asseruatio, gestatio, &
adoratio non repugnant Diuinæ Institutioni. Christus
enim, tamen iussit panem benedici & manducari; non ta-
men iussit statim manducari post benedictionem. Vnde
dilatio manducationis non repugnat institutioni. Idem est
de adoratione & gestatione.

13 Secunda Obiectio. Sacramentum baptismi consistit in
actione. Ergo etiam Sacramentum Eucharistiæ: consequen-
tia probatur *Primo*, quia ista Sacramenta sunt eiusdem
generis. *Secundo*, quia sicut Christus dixit: *Baptizate omnes
gentes*: ita etiam dixit: *Accipite & manducate*. Vtrobique
enim vtitur verbo significante actionem.

Resp. licet Sacramenta nouæ legis sint eiusdem generis,
non tamen eiusdem speciei. Porrò illa verba: *accipite, man-
ducate*, significant vsum Sacramenti, non essentiam. Quod
autem illud *Baptizate* significet vsum & essentiam simul,
hoc est per accidens; quia scilicet vsus & essentia non di-
stinguitur in baptismo.

14 Tertia Obiectio. Clemens Romanus *Epistol. 2.* iubet
vt tot ponantur hostiæ in altari, quod populo sufficiant:
Si quid autem superfit post communionem, non seruetur
in crastinum, sed à clericis absumat. Resp. hoc debet in-
telligi exceptis iis hostiis, quæ seruandæ erant pro com-
munionem infirmorum. Voluit enim Clemens, vt pro quo-
tidiano vsu non nimis multæ hostiæ consecrarentur, sed
seruata proportione communicantium. Quod autem præ-
ter has voluerit alias asseruari pro infirmis, patet. *Primo*,
ex eadem Epistola, vbi expresse mandat, vt Reliquiæ
fragmen

fragmentorum Corporis Christi custodiantur in Sacratio, & à putredine conferuentur. *Secundo*, quia *lib. 8. Constit. c. 13.* iubet, peracta communionem, si quid supersit Corporis Domini, à Diaconis in tabernaculum inferri, vt supra etiam citauimus.

15 Quarta Obiectio. Origenes *hom. 5. in cap. 7. Leuitici*, sic ait: *Dominus panem, quem discipulis dabat, non distulit, nec differri iussit in crastinum.* Resp. Non vult ibi probare non posse Eucharistiam asseruari, sed conatur ostendere nouum & spirituale sacrificium laudis magis placere Deo, quam vetus & Iudaicum. Hoc autem ostendit *primo exemplo Christi*, qui Eucharistiam à se consecratam continuò manducandam dedit. *Secundo*, ex Euangelio, vbi Christus prohibet portari panem in via. *Tertio* ex Iosue libro, vbi Gabaonitæ reprehenduntur, quod panes veteres attulissent. Sicut ergo mens Origenis non est, quod non liceat portare panem in via, aut comedere panem veterem: sic etiam mens eius non est quod non liceat asseruare Eucharistiam: solùm vtitur illis exemplis, quatenus aliquo modo propositum illius adiuuant.

16 Quinta Obiectio. Iſychius *2. in Leuit. cap. 8.* dicit morem esse Ecclesiæ comburendi id quod superest ex Sacramento Eucharistiæ. Resp. Iſychius addit non prohiberi asseruationem Sacramenti per vnum vel plures dies; sed comburi debere id, quod vel propter temporis diuturnitatem, vel aliam causam per manducationem consumi non potest. Quod etiam expressit Concilium Aurelianense, teste Iuone *p. 2. decreti illius.*

17 Secunda Obiectio. Nicephorus *libro 17. Hist. cap. 25.* refert morem fuisse in Ecclesia Græca, vt Reliquiæ Eucharistiæ darentur pueris innocentibus manducandæ. Respond. loquitur de Reliquiis quæ supererant ex quotidiana communionem, non autem de aliis quæ pro ægrotis seruabantur.

18 Sexta Obiectio. Hombertus, *lib. contra Nicet.* reprehendit morem Græcorum, quod in quadragesima vterentur quotidie præsanctificatis, excepto Sabbatho & Dominica. Respond. non reprehendit illos, quod Sacramen-

tum asseruarent, sed quod sacrificium Missæ celebrarent ex Sacramento præsanctificato. Non enim est verum sacrificium, nisi panis consecratur & consumatur.

19 Ultima Obiectio. Gabriel Biel *Lectioe 36. in Canonem Missæ*, sic ait: *postquam Corpus suum consecrauit, non dedit discipulis, ut ipsum honorificè conseruarent, sed dedit in sui usum dicens: accipite, manducate.* Resp. Gabriel ibi disputat de primario fructu, & usu Eucharistiæ, qui est manducatio, & docet plus prodesse Eucharistiam, quando re ipsa manducatur, quàm dum in pixide conseruatur. Interim non negat Eucharistiam conseruari posse: imò expressè hoc asserit, tum *in loco cit.* tum *in trib. sermonibus, quos habuit de festo corporis Christi.*

QVÆSTIO II.

In quo consistat hoc Sacramentum secundum Catholicos?

1 **C**atholicus docent consistere in re aliqua permanente. At quæstio est, *Primo* an consistat in solis speciebus panis & vini, ut putant Marsilius & Dom. Sotus: an in solo corpore & sanguine Christi, ut VValdensis: an in vtrisque simul, ut plerique alij sentiunt. *Secundo*, An consecratio seu forma verborum consecrationis pertineat aliquo modo ad illius essentiam. Affirmat Marsilius. *Tertio*, An etiam sumptio sit pars illius vel essentialis vel integralis, affirmat Aureolus. Sunt tamen qui putent sumptionem esse Sacramentum distinctum ab Eucharistia, ut Gabriel.

2 Prima Conclusio. Solæ species panis & vini non habent integram rationem Sacramenti. Probatur, quia multa conueniunt huic Sacramento, quæ solis speciebus non conueniunt. *Primo* est cibus animæ. *Secundo* adoratur cultu *largius*. *Tertio* excellit aliis Sacramentis. *Quarto* conficitur illis Christi verbis: *hoc est Corpus meum*. Nihil horum conuenit solis speciebus, quia sunt accidentia, &c.

Dices: D. Th. *art. 9.* & alij passim distinguunt hæc tria in Eucharistia, videlicet Sacramentum tantum, rem tantum, rem & Sacramentum simul. Et dicunt species panis & vini

& vini esse Sacramentum tantum, gratiam sanctificantem esse rem tantum: Corpus Christi esse rem & Sacramentum simul. Ergo secundum illos solæ species sunt Sacramentum. Resp. species quatenus continent Corpus Christi, sunt Sacramentum. Sicut in Sacramento Pœnitentiæ confessio, quatenus est coniuncta cum interna contritione, est Sacramentum. Quod autem D. Thom. & alij dicunt species esse Sacramentum nulla facta mentione Corporis, hoc ideo est, quia solæ species sunt per se signum sensibile, ac proinde Sacramentum; Corpus autem non est sensibile nisi per species.

3 Secunda Conclusio. Solum Corpus & sanguis Christi, sine ordine ad species non habent integram rationem Sacramenti. Probatur, quia Sacramentum essentialiter est signum sensibile. At Christi Corpus non est sensibile nisi per species. Ergo sine speciebus non est Sacramentum. Idem dicitur de contritione, quæ non est sensibilis nisi per externam confessionem, ac proinde non pertinet ad Sacramentum Pœnitentiæ, nisi quatenus per externam confessionem manifestatur.

Dices: Patres solent hoc Sacramentum vocare Corpus & sanguinem Christi. Respond. sic vocant à principali parte.

4 Tertia Conclusio. Hoc Sacramentum essentialiter compositum est ex speciebus & Corpore Christi. Probatur, quia est aliquid permanens, vt supra dixi; & non est solum Corpus Christi, neque solæ species, vt iam ostendi. Ergo ex utrisque componitur.

Dices: Si totum illud compositum esset Sacramentum, iam totum esset proxima & immediata causa gratiæ, quod videtur falsum, quia Corpus Christi non est proxima causa gratiæ, sed tantum remota & vniuersalis, sicut in aliis Sacramentis. Christus enim est prima & vniuersalis causa meritoria, concurrens cum omnibus Sacramentis. Resp. Christus tripliciter concurret ad productionem gratiæ in hoc Sacramento Eucharistiæ. *Primo*, tanquam causa principalis physica, quod facit per Diuinitatem. *Secundo*, tanquam causa principalis meritoria; quod facit per voluntatem in

tatem humanam. *Tertio*, tanquam causa instrumentalis, quod facit per Corpus & sanguinem contenta sub speciebus sensibilibus. Priores modi sunt communes omnibus Sacramentis; tertius est proprius Eucharistiæ.

5 *Quarta Conclusio.* Licet hoc Sacramentum sit compositum ex speciebus & Corpore Christi; tamen aliquid præcipuè ei conuenit ratione specierum, & aliquid ratione Corporis Christi. Vnde sunt nomina quædam potissimum sumpta à speciebus, vt est nomen Sacramenti: quædam à Corpore Christi, vt panis vitæ, cibus animæ: quædam ab utroque, vt cum dicimus: Sanctissimum Sacramentum. Hinc patet hoc Sacramentum dupliciter spectari. *Primo*, quoad rationem signi sensibilis, & sic principaliter constituitur per species. *Secundo*, quoad nobilitatem & efficaciam, & sic principaliter constituitur per Corpus Christi.

meo 6 *Quinta Conclusio.* Consecratio non est de essentia huius Sacramenti. Probatur, quia consecratio dupliciter sumi potest. *Primo* pro forma, seu prolatione verborum, quibus hoc Sacramentum conficitur. *Secundo* pro illa mirabili actione, qua panis conuertitur in Corpus Christi, quam scholastici Transubstantiationem vocant. At neutro modo pertinet ad essentiam huius Sacramenti. Non *primo*, quia hoc Sacramentum effectiue conficitur per verba consecrationis, vt passim docent Theologi, & definiuit Concil. Florentinum his verbis: *Forma huius Sacramenti sunt verba Saluatoris, quibus hoc Sacramentum conficitur. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in Corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertitur.*

Ex quo testimonio patet prolationem verborum esse instrumentum actiuum respectu conuersionis, qua panis mutatur in Corpus Christi. Nam illa conuersio immediate fit tum à Deo tanquam agente principali, tum à prolatione verborum tanquam instrumento morali. Si ergo prolatio verborum efficit hoc Sacramentum, non potest esse illius pars essentialis.

Sed neque illa conuersio, quæ fit per prolationem verborum est Sacramentum, quia est ipsamet actio, qua fit

Sacramentum. Deinde non est res permanens, sed transiens: Eucharistia autem est aliquid permanens.

Dices: Concil. Florentinum dicit omnia Sacramenta constare rebus & verbis, seu materia & forma. Sed in hoc Sacramento non sunt alia verba, quam quibus fit consecratio. Ergo hoc Sacramentum constat ex illis verbis tanquam ex forma. Resp. Concilium non dicit omnia Sacramenta constare ex materia & forma, sed omnia tribus perfici, materia, forma & ministro. Vnde solum sequitur tria esse necessaria ad Sacramentum conficiendum, licet non sint essentialia.

7 Sexta Conclusio. Sumptio nec est pars Sacramenti Eucharistiae, nec est Sacramentum ab Eucharistia distinctum. *Prima* pars probatur. *Primo*, quia Sacramentum Eucharistiae conficitur per consecrationem. Consecratio autem fit ante sumptionem. *Secundo*, quia Sacramentum Eucharistiae à solo Presbytero integrè conficitur: Sumptio autem potest fieri ab aliis. *Secunda* pars probatur, quia sumptio non habet effectum distinctum ab Eucharistia. Ergo non est distinctum ab ea Sacramentum. *Secundo*, nec habet propriam verborum formam.

8 Quæres: Quomodo E. se habet ad Eucharistiam? Resp. est applicatio Sacramenti Eucharistiae vt operari possit.

Ex dictis colligitur hæc definitio: Sacramentum Eucharistiae est species consecratae Corpus & sanguinem Christi continentis. Vel: est Corpus & sanguis Christi vt contenta sub speciebus consecratis. Vel: est cibus Spiritualis ex Corpore & sanguine Christi, & speciebus constans.

Q V Æ S T I O III.

Quibus nominibus appelletur hoc Sacramentum?

1 **D**iuus Thom. *art. 4.* supponit hoc Sacramentum tria significare. *Primo* præteritam Christi Passionem. *Secundo*, præsentem Gratiam & vnionem cum capite & membris. *Tertio*, futuram Gloriam; itaque sortiri varia nomina, iuxta hanc triplicem significationem. Ac *primo*, quatenus significat præteritam Christi Passionem, vocari sacrificium

ficiam seu Hostiam. *Secundo*, quatenus significat præsentem Unionem, vocari communionem. *Tertio*, quatenus preparat nos ad futuram gloriam, vocari Viaticum, Eucharistiam, Assumptionem seu Metalepsin. Hæc D. Thomas.

2 Prima Conclusio. Eucharistia sortitur duplicem rationem, alteram Sacramenti, alteram sacrificij. Unde etiam habet duplicia nomina. Quædam conueniunt illi quatenus est Sacramentum, de quibus hic agimus: Quædam, quatenus est sacrificium, de quibus infra suo loco.

3 Secunda Conclusio. Quatenus Sacramentum est, conueniunt illi hæc nomina. *Primo*, Eucharistia, id est, bona Gracia. *Secundo*, Panis vitæ. *Tertio*, Panis de cælo descendens. *Quarto*, Cibus animæ. *Quinto*, Esca Spiritualis. *Sexto*, Conuiuium Dominicum. *Septimo*, Cœna Dominica. *Octauo*, Corpus & Sanguis Domini. *Nono*, Sacramentum Corporis & Sanguinis Domini. *Decimo*, Viaticum. *Vndecimo*, Communio seu *agapæ*. *Duodecimo*, *aviazis*.

4 Tertia Conclusio. Lutherani & Calvinistæ repudiato nomine Eucharistiæ passim appellant Cœnam Dominicam; & sic vocari contendunt ab Apostolo, 1. *Corinth.* 11. *vers.* 20. cùm ait: *Conuenientibus vobis in unum, iam non est Dominicam Cœnam manducare.* Addunt antiquos Patres consentire. Hinc colligunt Sacramentum hoc consistere in usu, id est, in cœnando. Hæc paucis examinanda.

Quod ad *primum* attinet, multi etiam è Catholicis negant Apostolum per Cœnam Dominicam intelligere Eucharistiam, vt Claud. Sainctes, *replett.* 6. *cap.* 1. Maldonatus *in cap.* 25. *Matthæi*, *vers.* 26. & Lorinus *in Acta Apostolorum*, *cap.* 2. *vers.* 46.

5 Nota *primo* in vltima cœna factas esse tres comestiones, seu Cœnas. *Prima* est, ceremonialis seu legalis, quæ erat Agni Paschalis. *Secunda*, communis & vsitata. *Tertia*, Sacramentalis seu Eucharistica. *Prima* nusquam fortasse in scripturis vocatur Cœna. *Secunda* vocatur Cœna, *Luc.* 22. *v.* 20. & *Ioan.* 13. *v.* 2. & *1. Cor.* 11. *v.* 25. De tertia manet controuersia.

6 Nota *secundo*, nouos Christianos in primitiua Ecclesia imitatos esse Christum in secunda & tertia comestione,

non

non autem in prima, quia iam Agnus Paschalis cum ceteris ceremoniis Mosaicis erat abrogatus. An autem prius sumplerint communem cibum & potum, & postea Eucharistiam; an verò econtrario, non satis constat. Multi scribunt prius sumpsisse communem cibum. Maldonatus & Lorinus putant Eucharistiam præcessisse. Idem docet S. Chrysofomus in cap. 11. ad Corinth. ut refert Baronius *tom. 1. Annal. circa annum Christi 57.*

7 Nota tertio, communem illam Cœnam, seu commune prandium, quod sumebant Christiani vel ante, vel post Eucharistiam, habuisse duo nomina. Primo vocabatur *ἀγάπη*, id est, dilectio, ut colligitur ex Tertulliano in *Apologet. c. 39.* quia scilicet diuites Christiani solebant illud exhibere pauperibus ad ostensionem mutuæ charitatis, ut notat Baronius & Lorinus *locis citatis.* Secundo vocabatur Cœna Dominica, quia fiebat ad imitationem Christi Domini, qui antequàm ex hoc mundo discederet, voluit prius cœnare cum discipulis suis ad demonstrandam singularem in illos charitatem.

8 Nota quarto non solùm Eucharistiam, sed etiam Cœnam illam communem, quæ dabatur pauperibus, solitam exhiberi publicè in Ecclesia, ad quam omnes conueniebant, ut patet ex Baron. in *loco citato.*

9 His positis quæstio est, quid intelligat Apostolus per cœnam Dominicam, cum ait: *Conuenientibus vobis in unum, iam non est Dominicam Cœnam manducare?* Lutherani, Calvinistæ, & aliqui Catholici putant illum loqui de Eucharistia: & alij de Cœna communi, quam diuites exhibebant pauperibus ad imitationem Christi Domini. Ratio est, quia Apostolus reprehendit Corinthios, quod non rectè obseruent illam Cœnam, sicut fuit prius instituta. Erat enim instituta pro pauperibus ad ostensionem mutuæ charitatis, & ad imitationem Christi Domini. At Corinthij, præsertim ditiores, quisque pro se lautè bibebant & comedebant in Ecclesia non expectatis pauperibus; atque ita fiebat ut pauperes esurirent, & diuites ebrij essent. Hoc ergo reprehendit Apostolus inquitens: *Conuenientibus vobis in unum iam non est Dominicam Cœnam manducare. Vnusquisque enim*

enam suam Coenam presumit ad manducandum, & alius quidem esurit, alius autem ebrius est: quasi dicat: quando venitis ad templum non habetis communem mensam, sicut Christus habebat cum Apostolis: sed quisque pro se epulatur, & pauperes nihil accipiunt. Vnde colligitur Apostolum per Coenam Dominicam non intelligere Eucharistiam, sed communem Coenam ad Christi Domini imitationem institutam.

Confirmatur *primo*, quia loquitur de illa Coena, in qua aliqui inebriabantur, alij esuriebant, vt patet ex *verbis citatis*. Hoc autem non fiebat in perceptione Eucharistiae. *Secundo* loquitur de illa Coena quam quisque domi poterat sumere, vt constat ex his verbis *seqq.* *nunquid domos non habetis ad manducandum? aut Ecclesiam Dei contemnitis?* At Lutherani & Calvinistae contendunt non licuisse domi sumere Eucharistiam. *Tertio* confirmatur, quia loquitur de illa Coena, quam sibi pauperes parare non poterant; vt patet ex his verbis: *Aut confunditis eos, qui non habent?* At Eucharistiam facile poterant habere, quia non opus erat, nisi buccella aliqua panis.

10 Quod ad secundum attinet, fateor quosdam Patres Eucharistiam vocare Coenam Dominicam, sed alio sensu quam aduersarij faciant. Non enim sic appellant quasi hoc Sacramentum consistat in solo vsu; quod nunquam venit Patribus in mentem; sed quia tempore Coenae à Christo institutum est.

QVÆSTIO IV.

Quando hoc Sacramentum institutum sit à Christo?

1 **C**ertum est, quod docet D. Thom. *art. 5.* institutum esse in vltima Coena, pridie quam pateretur Christus. At dubium est an conuenienter ita factum sit. Et *primo* queri potest; quare non sit institutum ante ipsam Incarnationem. Tunc enim non minùs indigebant homines cibo spirituali, quam postea. *Secundo*, quare non post Passionem Christi. Cùm enim significet præteritam Christi Passionem, vt ex D. Thom. *art. 4.* dixi, non potuit conuenien

uenienter institui ante Passionem, quia tunc falsum significasset.

2 Prima Conclusio. Hoc Sacramentum non debuit institui ante Incarnationem. Ita S. Thom. *art. 5. ad 2.* Ratio eius est, quia continet ipsum Christum passum. Hæc ratio dupliciter explicari potest. *Primo* ex parte præsentia Christi hoc modo: Eucharistia continet Christum realiter præsentem. Sed ante Incarnationem non erat realiter præsens. Ergo ante Incarnationem non potuit institui Eucharistia, alioqui Christus fuisset realiter præsens antequàm esset conceptus, quod videtur absurdum.

Hæc tamen ratio non conuincit ex parte solius præsentia. Potuisset enim Humanitas Christi esse præsens Sacramentaliter sub speciebus panis & vini, antequàm esset præsens naturaliter per Natiuitatem ex Vtero Materno. Hoc enim non implicat contradictionem, vt infra *cap. 17.* patebit.

Dixi: ex parte solius præsentia, quia, si simul consideremus formam qua Christus instituit hoc Sacramentum, & in eo præsentem se constituit; sic non potuit esse ante Incarnationem. Hæc enim est forma: *Hoc est corpus meum.* Atqui hæc verba supponunt Christum iam præsentem, & existentem ante Sacramentalem præsentiam eiusdem. *Secundo*, potest explicari ratio Diui Thomæ ex parte Passionis Christi hoc modo. Eucharistia est signum præterita Passionis Christi. Ergo non potuit institui ante Incarnationem. De hac ratione dicam in sequenti conclusione.

3 Secunda Conclusio. Hoc Sacramentum non debuit institui post Passionem Christi. *Primo*, quia Christus suis Discipulis, & aliis fidelibus, quasi testamento legauit suum corpus & sanguinem, Luca 22. vers. 20. Testamenta autem solent fieri ante mortem testatoris. *Secundo*, quia si institutio, & oblatio sacrificij incruenti facta fuisset à Christo post Passionem & resurrectionem, non fuissent meritoria & satisfactoria, quia tunc Christus non erat in statu merendi. *Tertio*, quia decuit, vt memoriale mortis suæ commendaret nobis antequàm moreremur.

Q

Dices:

Dices : Imò cum sit memoriale mortis & passionis iam peractæ , non potuit institui ante passionem & mortem , quia tunc falsum repræsentasset. Resp. Christum instituisse quidem hoc Sacramentum ante passionem , sic tamen , ut post passionem inciperet esse memoriale ipsius. Hoc enim indicant illa verba futuri temporis. *1. Cor. II. vers. 26. Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem hunc bibetis, mortem Domini annunciabitis.*

4 Tertia Conclusio : Hoc Sacramentum conuenienter fuit institutum in vltima Cœna paulò ante Christi mortem. Ita D. Thomas *art. 5.* vbi adfert tres congruentias. *Primo*, quia cum Christus vellet in propria specie discedere ab Apostolis , voluit seipsum relinquere in specie aliena, sicut Imperator discedens relinquit suam imaginem. *Secundo*, quia voluit imminentis passionis memoriam posteris relinquere. *Tertio* quia, quæ vltimò dicuntur ab amicis in digressu , maximè habentur in honore & memoria.

Addi potest *quarto* , quia Christus voluit priùs implere vetera Sacramenta , quam nouum instituire. Ergo debuit priùs sumere Agnum Paschalem , quam corpus & sanguinem suum dare. Agnus autem non alio tempore , quam Cœnæ sumi poterat.

5 Ex dictis colligitur hanc institutionem factam esse decimaquarta Luna primi mensis Lunaris, qui iuxta computationem Iudæorum incipiebat prima Luna post æquinotium vernale. Tunc enim iuxta Legem Moyſis cœnandus erat Agnus Paschalis. Hic à quibusdam disputari solet. *Primo*, an hæc institutio facta sit in principio Lunæ decimæquartæ , an in fine ; vel, quod idem est ; an ad vesperam, quæ erat principium diei decimæquartæ ; an ad alteram vesperam , quæ erat finis eiusdem & principium diei decimæquintæ. Sed quæstio hæc pertinet ad interpretem Scripturæ.

Secundo disputari solet , quo ordine instituta sit Eucharistia. Nam in vltima Cœna multa contigerunt. *Primo*, facta est Cœna legalis. *Secundo*, Cœna communis. *Tertio*, Cœna Eucharistica. *Quarto*, lotio pedum. *Quinto*, discessio Iudæ. *Sexto*, concio Christi, quæ apud Ioannem describitur,

Nunc quæstio est, quo ordine hæc omnia contigerint. Suar. *disp.* 41. *sect.* 2. 3. & 4. ponit hunc ordinem. *Primo*, fuit Cœna legalis. *Secundo*, lotio pedum. *Tertio*, institutio Eucharistiæ. *Quarto*, Cœna communis. *Quinto*, discessio Iudæ. *Sexto*, concio Christi. At ex commentario Maldonati in *Euangelia*, colligitur hic ordo. *Primo*, Cœna legalis. *Secundo*, Cœna communis. *Tertio*, lotio pedum. *Quarto*, Eucharistia. *Quinto*, discessio Iudæ. *Sexto*, concio Domini.

Alij aliter disponunt ordinem. Ergo sequendum Maldonatum putârim.

QVÆSTIO V.

Quæ fuerint figure huius Sacramenti?

1 **S**anctus Thomas *art.* 6. reuocat omnes figuras ad quatuor capita. *Primo*, quædam sumuntur ex parte panis & vini. *Secundo*, quædam ex corpore & sanguine Christi. *Tertio*, quædam ex effectu gratiæ sanctificantis. *Quarto*, quædam ex omnibus simul, quas explicabo per quatuor seqq. con.

2 **P**rima Conclusio: Eucharistia quoad species panis & vini fuit variis modis præfigurata. *Primo*, per oblationem Melchisedech. *Gen.* 14. v. 18. qui obtulit panem & vinum. *Secundo*, per panes propositionis, de quibus soli mundi poterant comedere. 1. *Reg.* 21. v. 4. *Tertio*, per panem subcineritium Eliæ. 3. *Reg.* 19. v. 6. Huc etiam reuocari potest illud *Psal.* 115. v. 12. *Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam.* Et *Psal.* 22. v. 4. *Calix meus inebrians quàm præclarus est!* Et *Prouerb.* 9. v. 5. *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum, quod miscui vobis.*

3 **S**ecunda Conclusio: Encharistia quoad corpus & sanguinem Christi fuit duobus modis præfigurata. *Primo*, per sacrificia legis naturæ. *Secundo*, per sacrificia Mosaica, præfertim expiationis, vt notat hic D. Thom.

Dices: illa sacrificia significabant sacrificium Christi cruentum, vt colligitur *Hebr.* 9. Respondeo. Immediate quidem significabant cruentum sacrificium, sed tamen hoc mediante etiam incruentum sacrificium.

4 Tertia Conclusio : Eucharistia quoad effectum gratiæ sanctificantis fuit præfigurata per Manna , vt interpretantur SS. Aug. Chryl. Cyrill. & alij in cap. 6. Ioan. Ratio figuræ consistit in his. *Primo*, Manna datum est hominibus peregrinantibus in deserto , vt possent ad terram promissionis peruenire. *Secundo*, habebat omnem saporem suauitatis. Sap. 16. v. 20. *Tertio*, licet varij varias mensuras colligerent, eandem postea inueniebant. Exod. 16. v. 18. *Quarto*, fuit cibus de cœlo missus. Ioan. 6. v. 31. *Quinto*, fuit expositum dubitationi & contradictioni. Num. 21. vers. 5. Hæc omnia applicari possunt Eucharistiæ.

Præter Manna fuerunt duæ aliæ figuræ , nempe lignum vitæ in Paradiso, & mel Syluestre , quo oculi Ionatæ aperti sunt. 1. Reg. 14.

5 Quarta Conclusio : Eucharistia quoad omnia simul fuit præfigurata per Agnum Paschalem. Nam in huius esu erant tria. *Primo*, panis azymus. *Secundo*, immolatio Agni. *Tertio*, effectus sanguinis, nempe protectio à deuastante Angelo, & ereptio à seruitute Ægyptiaca.

QVÆSTIO VI.

An hoc Sacramentum sit necessarium medium ad primam gratiam iustificantem ?

1 **D**vplex est necessitas : vna præcepti , de qua agit D. Thom. *infra quæst. 80. art. 11.* altera est mediæ, de qua hic agit *art. 3.* Est ergo quæstio. An Eucharistia sit medium necessarium ad salutem. Hoc autem dupliciter potest intelligi. *Primo*, an sit medium necessarium ad primam gratiam sanctificantem & remissionem peccati mortalis & originalis. Hoc non disputamus. *Secundo*, an sit medium necessarium ad perseuerandum in gratia vsque ad mortem & gloriæ consecutionem. Hoc in sequenti quæstione disputabitur.

2 Prima Conclusio : Sacramentum Eucharistiæ non est per se institutum ad remissionem peccati mortalis vel originalis ; ac proinde nec ad primam gratiam conferendam ; sed potiùs ad augmentum gratiæ , & ad spiritualem animæ

animæ refectionem ac nutritionem. Ita colligitur ex Concil. Trident. *sess. 13. cap. 2.* Ratio est, quia Baptismus per se primo est institutus ad remissionem peccati originalis: Pœnitentia verò ad remissionem peccatorum mortalium post Baptismum. Ergo Eucharistia ad neutrum illorum effectuum per se primò instituta est. Singula enim Sacramenta debent habere peculiarem finem & effectum ad quem per se primò ordinentur.

3 Confirmatur primo, quia Eucharistia est cibus animæ spiritalis, vt patet *Ioan. 6. v. 55.* Ergo, sicut cibus corporalis supponit vitam corporalem: ita Eucharistia supponit spiritualem, id est, gratiam iustificantem. Ergo per se non est instituta ad illam primam gratiam consequendam. Secundo, quia nemo potest dignè percipere Eucharistiam, nisi iam sit in gratia, vt definiuit Concil. Trident. *sess. 13. cap. 7.* Et colligitur ex *1. Cor. 11. v. 28.* *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de Calice bibat.*

4 Secunda Conclusio: Eucharistia nec infantibus, nec adultis est necessarium medium ad primam gratiam obtinendam. Ratio patet ex dictis, quia ad illam obtinendam sufficiunt Baptismus & Pœnitentia. Si enim quis non sit baptizatus, potest per solum Baptismum iustificari. Si autem baptizatus sit, & post Baptismum peccauerit mortaliter, sufficit illi Sacramentum Pœnitentiæ. Ergo Eucharistia nunquam necessaria est ad primam gratiam iustificantem.

5 Dices: Votum Eucharistiæ necessarium est. Nemo enim per Baptismum aut Pœnitentiam cōsequitur primam gratiam, nisi habeat votum percipiendi Eucharistiam suo tempore, vt D. Thom. *infra 79. art. 1. ad 1.* Respond. Votum percipiendi Eucharistiam non aliter est necessarium, quam votum seruandi alia præcepta occurrentia. Hoc autem votum solet fieri in Baptismo, quando illi, qui baptizantur, promittunt se seruaturos præcepta Christianæ legis, siue id faciant propria voluntate, vt adulti, siue aliena, vt infantes.

6 Dices secundo: Eucharistia est causa vniuersalis concurrens ad effectus omnium Sacramentorum. Ergo alia Sacramenta nihil efficiunt sine concursu Eucharistiæ. Anteced.

patet, quoniam Christus est causa vniuersalis concurrens cum omnibus Sacramentis, & tribuens illis vim conferendi gratiam. At Christus realiter non est in Eucharistia. Ergo. Resp. aliud est loqui de Christo secundum se, aliud de Christo prout est in Eucharistia. Priore modo concurrit meritorie cum omnibus Sacramentis, non posteriore.

Ratio, quia duobus modis intelligi potest, Christum prout est in Eucharistia concurrere cum omnibus Sacramentis. *Primo*, vt effectus Sacramentorum dependeat à Christo ratione presentiae Sacramentalis. Hoc dici non potest, quia sequeretur alia Sacramenta nihil efficere, si contingeret in tota Ecclesia nullam esse Hostiam consecratam. Et sic Apostoli non legitime baptizassent ante institutionem Eucharistiae, quod est absurdum. *Secundo* intelligitur, vt effectus aliorum Sacramentorum dependeat à Christo, prout est in Eucharistia ratione futuri vsus seu manducationis. Hoc etiam dici non potest, quia sequeretur neminem percipere fructum ex aliis Sacramentis, nisi cum voto percipiendi Eucharistiam; quod tamen falsum est. Nam si quis existens in periculo mortis confiteretur & communicaret; & post communionem vellet suscipere Extremam vntionem, posset sine vlllo peccato apud se statuere, quod post Extremam vntionem non vellet iterum communicare, sed animam suam Deo committere. Quis autem dicat talem vntionem fore sine vlllo fructu?

Et confirmatur, quia nullum est praeceptum sumendi Eucharistiam post quodlibet Sacramentum. Ergo votum sumendi Eucharistiam non est medium necessarium ad effectum cuiusque Sacramenti. Nam omne medium necessarium ad salutem, si est in nostra potestate, cadit sub praeceptum.

Dices *tertio*; Eucharistia efficit vnionem cum Christo & Ecclesia. D. Thomas *art. 3.* & alij passim. Sed hæc vnio intrinsecè includitur in effectibus omnium Sacramentorum. Ergo effectus omnium Sacramentorum fiunt ab Eucharistia. Ergo nemo potest consequi primam gratiam sine Eucharistia. Respondeo. Vnio habitualis, qua quis vnitus est Christo tanquam capiti, & alijs iustis tanquam
 membris

membris eiusdem corporis, nihil est aliud, quàm habitua-
lis gratia & charitas, quæ etiam in infantibus baptizatis
reperitur. Hæc autem unio, seu gratia habitualis potest
dupliciter spectari. *Primo*, secundum se, & entitatem suam.
Secundo, quoad maiorem quandam perfectionem. Priore
modo est effectus omnium Sacramentorum: posteriore
verò est effectus Eucharistiæ. Nam omnia Sacramenta
conferunt homini gratiam habitualement, & sic uniant il-
lum cum Christo. At Eucharistia peculiari modo perficit
hanc gratiam; ut notat D. Thom. *quest. 29. art. 1. ad 1. in fine.*

Dices *quarto*: Ioannis sexto dicitur, vers. 53. *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Ex quo loco colligitur necessitas Eucharistiæ ad gratiam acquirendam. Respondeo. Non colligitur Eucharistiæ necessitas ad acquirendam, sed ad retinendam gratiam. Nam verba citata sic debent explicari: *Non habebitis*, id est, non retinebitis vitam in vobis. Simile est illud 1. Ioan. 3. v. 15. *Omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem*, id est, non retinet illam, sed perdit per peccatum homicidij. Quomodo autem Eucharistia sit necessaria ad conferuandam gratiam patebit ex sequenti quæst.

QVÆSTIO VII.

An hoc Sacramentum sit necessarium medium ad perseuerandum in Gratia?

Prima opinio est realem Eucharistiæ perceptionem tam infantibus, quàm adultis esse medium necessarium ad perseuerandum in gratia & consequendam vitam æternam. Ita olim Armeni hæretici, qui propterea simul cum Baptismo dabant etiam infantibus Eucharistiam, teste VValdensi *tom. 2. de Sacr. c. 91.* Hinc videtur natus esse abusus dandi Eucharistiam etiam defunctis, qui damnatur in Concilio Carthagin. *cap. 6.* Huic opinioni videtur fauere Innocentius I. & D. Augustin. qui putarunt infantes sine Eucharistia saluari non posse. Sic enim scribit S. August. 1. *contr. Iulian. cap. 2. Sancto Innocentio vide quid respondeas? qui definiuit paruulos, nisi manducauerint carnem Filij hominis,*

vitam prorsus habere non posse. Et *lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, cap. 20.* expressè dicit, ad infantes etiam pertinere illa verba Christi: *Nisi manducaueritis carnem.* &c. Et *lib. 1. contra duas epistolas Pelagianorum, cap. 22.* de iisdem infantibus sic ait: *Nec illud cogitatis, eos vitam (æternam) habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Domini, dicente ipso: Nisi manducaueritis carnem meam?* Idem habet *epistola 106. ad Paulinum.*

2 Opinio secunda est, Eucharistiam vel in re, vel in voto esse necessarium medium ad perseverandum in gratia tam infantibus, quàm adultis. D. Thom. fauet *infra quæst. 79. art. 1. ad 1.*

Opinio tertia est omnino contraria, nec infantibus, nec adultis, esse necessarium mediū ad supradictum effectum. Hanc prolixè docet, & defendit Suarez *disput. 70. sect. 2.*

3 Prima Conclusio: Eucharistia nec in re, nec in voto est medium necessarium infantibus ad perseverandum in gratia baptismali vsque ad mortem, si contingat illos mori ante adultam ætatem. *Prima pars de Eucharistia in re, definita est in Concilio Trident. sess. 21. cap. 4. & can. 4.* Et est D. Thomæ *infra quæst. 80. art. 11. ad 2.* Et D. August. *in epist. 23. ad Bonif. in fine.*

Ratio sumitur ex his principiis. *Primo*, quod Baptismus conferat infantibus gratiam iustificantem. *Secundo*, quod hæc gratia amitti non possit, nisi per peccatum mortale. *Tertio*, quod infantes non sint capaces peccati mortalis in illa ætate. *Quarto*, quod, qui cum gratia moriuntur, salui fiunt. Hinc sequitur, infantes baptizatos si moriantur ante adultam ætatem, saluari sine reali perceptione Eucharistiæ; ac proinde Eucharistiam in re non esse illis necessarium medium ad salutem.

Secunda pars de Eucharistia in voto probatur, quia infantes, qui moriuntur ante adultam ætatem, non sunt capaces proprii voti. Alienum autem votum quod in Baptismo factum est, solū respicit futurum tempus adultæ ætatis. Ergo ante illud tempus, nihil operatur hoc votum.

Dices: Hoc votum efficit, ut gratia conferuetur. Potest enim tripliciter spectari in infantibus gratia baptismalis.

Primo,

Primo, quatenus infunditur à Deo. *Secundo*, quatenus aliquo tempore conseruatur (indefinitè.) *Tertio*, quatenus conseruatur vsque ad mortem. *Primo*, modo spectata est effectus baptismi. *Secundo*, & *Tertio*, modo est effectus Eucharistiæ, seu voti Eucharistiæ, quod includitur in baptismo.

Confirmatur, quia est magnum beneficium Dei, quod infans baptizatus moriatur in statu gratiæ, antequam possit gratiam per peccatum amittere. Hoc autem beneficium non confertur vi baptismi. Ergo per votum Eucharistiæ.

Resp. *primo*. Sicut gratia confertur infantibus vi baptismi: ita vi baptismi in illis conseruatur, quamdiu infantes sunt, & peccare non possunt. Ratio est, quia vnaquæque res tamdiu potest conseruari per illas causas, à quibus producta est, quamdiu non occurrit aliquod contrarium, à quo corrumpatur. Sed in infantibus, quamdiu tales sunt, nullum est contrarium, à quo gratia baptismi corrumpi possit, Ergo, &c.

Respondeo *secundo*. Est quidem Dei beneficium, quod auferat aliquem ex hac vita, dum est in statu gratiæ, iuxta Sap. 4. v. 11. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius.* Hoc tamen beneficium non est effectus Eucharistiæ, alioqui omnes semel suscipientes dignè Eucharistiam morerentur in statu gratiæ; quod tamen non fit. Est ergo effectus prædestinationis, vt suppono ex Patribus.

Obiicitur autoritas Innocentij & Augustini, qui docent, Eucharistiam infantibus esse necessariam, probantque ex illo: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis.* Respondeo. Hoc intelligitur de adultis, non infantibus; quia adulti indigent nutritione & alimento, ne amittant gratiam per peccatum; infantes non possunt illam amittere. Porrò de Innocentij & August. mente non conuenit inter autores. Maldonatus in cap. 6. *Ioan.* v. 53. putat illos reuera ita sensisse, sed eorum sententiam iam non amplius vigere. Alij exponunt illos de necessitate præcepti, non mediij. Alij de effectus Eucharistiæ, non de ipso Sacramento.

Ego tamen respond. Innocentium agere contra Pelagianos, negantes peccatum originale in infantibus. Contra

hos ergo ostendit infantes non posse saluari, nisi participant Corpus & Sanguinem Christi. Per hanc autem participationem non intelligit Sacramentalem sumptionem Eucharistiæ, siue in re, siue in voto; sed illam participationem corporis & Sanguinis, quæ fit in receptione baptismi. Per baptismum enim, qui significat & repræsentat mortem & resurrectionem Christi. *Rom. 6. v. 4.* percipitur fructus Corporis & Sanguinis Christi pro nobis oblati.

Hanc esse mentem Innocentij colligitur ex epistola illius ad *Concil. Mileuitanum*, quæ numeratur 93. inter epistolas D. Augustini *tomo 2.* Et eodem modo intelligendus est S. August. *loc. citatis.* Agit enim de manducatione corporis & sanguinis Christi, per quam tollitur peccatum originale. Hæc autem manducatio nihil aliud est, quam participatio gratiæ in baptismo ex meritis Corporis & Sanguinis Christi pro nobis oblati.

6 Secunda Conclusio: Eucharistia, vel in re, vel in voto videtur esse medium necessarium adultis ad conseruandam gratiam baptismalem vsque ad finem vitæ, præsertim si diu viuant. Ita D. Thom. *infr. q. 80. art. 11. ad 2.* vbi dicit: Eandem esse necessitatem baptismi & Eucharistiæ respectu aliorum, licet non respectu infantium. Et colligitur ex illo: *Nisi manducaueritis carnem, &c.*

Ratio est; quia sicut prima gratia est necessaria ad salutem: sic etiam perseuerantia in gratia. Ergo sicut ad dandam vel reparandam primam gratiam instituta sunt Sacramenta baptismi & pœnitentiæ, ita ad perseuerantiam dandam in gratia debuit institui aliud Sacramentum, quod est Eucharistia. Confirmatur, quia Eucharistia est cibus animæ. Ergo sicut vita corporalis non potest diu conseruari sine cibo corporali: ita vita spiritualis, quæ est gratia, non potest diu conseruari sine Eucharistia.

7 Dices: Hæc ratio æquè valet in infantibus atque in adultis. Resp. In infantibus nihil est, quod minuat aut corrumpat gratiam, vt dixi; & ideo non opus est cibo spirituali. Adulti autem, quia varias habent occasiones peccandi, indigent alimento & nutritione, ne amittant vitam quam habent.

Dices

Dices *secundo* : Si Eucharistia confert homini perseverantiam in gratia. Ergo omnes, qui semel dignè suscipiunt Eucharistiã, consequuntur perseverantiam in gratia, quod est falsum. Respond. Duo sunt in perseverantia. Vnum est ex parte Dei, nempe auxilia gratiæ actualis, quibus homo excitatur & iuuatur ad seruanda præcepta & cauenda peccata. Alterum est ex parte hominis, nempe cooperatio liberi arbitrij cum auxiliis actualibus. Prius infallibiliter confertur per Eucharistiam. Posterius pendet ex libera hominis voluntate. Vnde si non velit cooperari cum auxiliis gratiæ, non poterit perseverare in gratia habituali.

Dices *tertio*: Illa auxilia actualia possunt haberi sine Eucharistia per orationes, aut per merita iustorum hominum. Ergo Eucharistia non est necessaria. Resp. Non possunt semper & infallibiliter haberi, nisi accedente Eucharistia in re vel in voto. Sed nota hoc votum posse esse duplex. Implicitum scilicet, quod continetur in illo generali proposito, quo quis statuit seruare omnia præcepta occurrentia. De hoc non est quæstio, quia constat propositum necessarium esse ad conferuandam gratiam & amicitiam Dei.

Alterum est explicitum & proprium, quo quis desiderat Eucharistiã percipere. Et de hoc intelligitur nostra cõclusio.

Sed DICES : Ergo magis necessaria est Eucharistia, quàm baptisimus, quia vt aliquis consequatur effectum baptisimi, sufficit votum implicitum, quod continetur in communi proposito seruandi omnia præcepta, vt dictum est *cap. 10. qu. 10. concl. 3.* Vt autem consequatur effectum Eucharistiæ, non sufficit votum implicitum & commune, sed requiritur explicitum & proprium.

Resp. Inde non colligitur maior, aut minor necessitas, sed, vt summum, maior aut minor facilitas. Quanquam adhuc facilius est homini iusto habere expressum desiderium sumendi Eucharistiam, quàm peccatori habere commune desiderium seruandi omnia præcepta occurrentia. Homo enim iustus, ratione amicitie diuinæ quodammodo dignus est accipere à Deo gratiam excitantem, qua incitetur ad desiderandam Eucharistiam. At peccator non est dignus accipere gratiam excitantem, qua incitetur ad detestanda

standa peccata præterita, & ad propositum seruandi omnia præcepta diuina.

Deinde posita iam gratia excitante in utroque, id est, iusto & peccatore, adhuc facilius est iusto cum illa cooperari, quam peccatori, cæteris paribus: tum quia peccator habet plura impedimenta: tum quia detestatio prioris vitæ difficilior est, quàm desiderium Eucharistiæ.

11. Quæres: Quæ est causa cur votum Eucharistiæ debeat esse explicitum, & votum baptismi possit esse implicitum? Respondeo. Quia votum debet supplere causalitatem Sacramenti, & conferre effectum illius. Effectus autem baptismi est remissio peccatorum. Hunc effectum conferre potest contritio, seu detestatio peccatorum, in qua votum baptismi implicitè includitur. Effectus verò Eucharistiæ est conseruatio gratiæ per augmentum & nutritionem. Hunc non potest conferre commune propositum seruandi præcepta, quia alioqui omnes adulti, qui dignè baptizantur, acciperent hunc effectum in solo baptismo, quia habent commune propositum seruandi omnia præcepta. At consequens falsum est.

12. Tertia Conclusio: In duplici tamen casu fieri potest, vt Eucharistia nec in re, nec in proprio voto sit adultis necessarium medium ad perseuerandum in gratia vsque ad mortem. *Primo*, si aliquis post acceptam gratiam (in baptismo aut poenitentia) statim moriatur, & non occurrant tentationes quæ illum vrgeant. *Secundo*, si semel aut sæpius accepisset Eucharistiam, & post aliquo tempore superuiveret, & subito tandem extingueretur.

13. Vbi nota, nos non negare, quin homo iustus per orationes & opera meritoria possit impetrare auxilia actualia ad vitanda peccata & perseuerandum certo aliquo tempore, scilicet aliquo integro mense: sed hoc solum negamus, eum non posse hoc facere à suscepto baptismo vsque ad mortem, si diu viuat sine Eucharistia in re, vel voto; quia aliquando contingit esse tam vehementes tentationes, vt non possint superari, nisi adhibito remedio præcipuo à Christo Domino præscripto, quod est Eucharistia. Non enim frustra dixit: *Nisi manducaueritis, &c.*

QVÆSTIO VIII.

An hoc Sacramentum sit vnum specie infima?

1 **A**liqui putant esse plura specie distincta, vt Maior & Gabriel in 4. dist. 8. Ratio est, quia in hoc Sacramento sunt duæ materiæ & duæ formæ verborum, quarum altera significat Corpus, altera Sanguinem Christi. Ergo sunt duo signa distincta. Ergo duo Sacramenta. Confirmatur primo ex communi modo loquendi, quia qui suscipit speciem panis, non dicitur suscipere partem Sacramenti, sed Sacramentum & effectum Sacramentalem totum. Secundo, quia Sacerdotes in quadam collecta dicunt pluraliter: *Purificent nos Domine Sacramenta quæ sumpsimus*. Eodem modo loquuntur Concilia & Patres, vt patet apud Gratianum de consecrat. d. 1. & 2. per multa capitula.

2 Prima Conclusio. Hoc Sacramentum potest tripliciter spectari. *Primo*, quatenus constituitur ex solis accidentibus panis. *Secundo*, quatenus ex solis accidentibus vini. *Tertio*, quatenus ex vtrisque simul. Inter hos tres modos non est differentia essentialis in ratione Sacramenti, sed tantum materialis. Ratio, quia essentia huius Sacramenti consistit in eo, vt (potentialiter non actualiter) significet & efficiat spiritualem animæ refectionem, vel, (quod idem est) consistit in practica significatione gratiæ nutrientis. At Eucharistia quocumque trium modorum spectetur, semper practice significat spiritualem animæ refectionem. Ergo illi tres modi non differunt essentialiter in ratione ipsius Sacramenti.

3 Secunda Conclusio. Formaliter loquendo Eucharistia est vnum tantum Sacramentum secundum speciem infimam. Ita D. Thom. art. 2. Ratio est, quia formaliter consistit in practica significatione spiritualis refectionis. Hæc autem resectio est vna secundum speciem, siue fiat per accidentia panis, siue per accidentia vini, siue per vtraque simul. Hoc tantum interest, quod illa resectio, tametsi æquè perfecte efficiatur per sola accidentia panis, ac per vtraque simul; non tamen æquè perfecte signifi

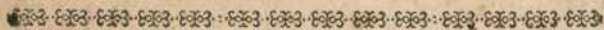
significat. Perfectius enim significatur per accidentia panis & vini simul, quàm per solùm accidens vini, aut panis.

Hoc sensu dixit S. Bonau. in 4. d. 11. art. 2. *quest. 2.* fideles sub vna specie accipere totum Sacramentum, quoad efficaciam, non quoad significationem.

4 Tertia Conclusio. Materialiter loquendo liberè possumus dicere Eucharistiam esse plura Sacramenta. D. Thom. *ibid.* Ratio, quia tunc censentur plura Sacramenta materialiter, quando sunt plures res sensibiles, in quibus singulis est tota essentia specifica alicuius Sacramenti. Sed practica significatio refectionis spiritualis, quæ est essentia specifica Eucharistiæ est in solis accidentibus panis, & in solis accidentibus vini, & in vtrisque simul. Ergo sunt plura Sacramenta materialiter.

5 Ad rationem contrariam patet solutio ex dictis. Quamuis enim in hoc Sacramento sint duæ materiæ & formæ verborum, quæ differunt in speculatiua significatione præsentia Corporis & Sanguinis Christi, non tamen differunt in practica significatione refectionis spiritualis. Hæc autem posterior significatio est essentialis Sacramento Eucharistiæ, quatenus est Sacramentum: prior est accidentalis. Ad primam confirmationem. Resp. Qui suscipit Eucharistiam sub vna tantùm specie, dicitur suscipere totum Sacramentum, triplici ratione. *Primo*, quia suscipit totam essentiam huius Sacramenti. *Secundo*, quia suscipit totum effectum, id est, plenam refectionem spiritualem. *Tertio*, quia suscipit totum Christum. Totus enim continetur sub vna specie non minus quàm sub vtraque.

Ad secundam confirmationem. Resp. Eucharistiam possedi, plura Sacramenta materialiter, vt iam explicatum est.

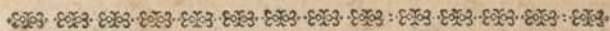

CAPVT XVI.

De materia Eucharistiæ.

1. **D** I V V S Thom. docet *primo* materiam huius Sacramenti esse panem & vinum. *Secundo*, panem debere esse ex tritico, vel siligine, non ex hordeo, spelta aut farre. *Tertio*, perinde esse, quoad valorem Sacramenti,

menti, siue panis sit fermentatus, siue azymus. *Quarto*, nihilominus, quoad praxin Græcos debere uti fermentato pane, & Latinos pane azymo. Græci sunt Ecclesia tota Orientalis; Latini verò sunt Occidentalis. *Quinto*, vinum debere esse ex vite, non ex arte. *Sexto*, Aquam vino permiscendam esse, sed in parua quantitate, ut possit conuerti in vinum, antequam vinum conuertatur in sanguinem. *Septimo*, hanc aquæ permixtionem non esse de Sacramenti necessitate, sed solum de necessitate præcepti. Hæc non habent magnam subtilitatem.

C A P V T X V I I.

De Consecratione panis & vini in Corpus & Sanguinem CHRISTI.

HIC tria generatim disputanda sunt. *Primo*, an Christus sit realiter præsens in Eucharistia. *Secundo*, quomodo fiat præsens, an scilicet per conuersionem panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi, quam Theologi vocant Transubstantiationem. *Tertio*, qualis sit illa conuersio. In primo puncto conueniunt nobiscum Lutherani; dissentiunt Zuingliani & Calvinistæ. Nos cum Lutheranis docemus, Christum esse realiter præsentem in Eucharistia, quod Zuingliani & Calvinistæ negant. In secundo dissentiunt etiam Lutherani à nobis: quia volunt Christum esse præsentem vnà cum pane & vino, sine vlla conuersione, vel Transubstantiatione. In *tertio*, disceptant soli Scholastici inter se. Cùm enim aduersarij negent conuersionem panis & vini, non sunt solliciti, quæ aut qualis sit illa conuersio.

Circa primum multa disputari possunt in particulari. *Primo*, qui sentiant aduersarij de præsentia Corporis Christi in Eucharistia. *Secundo*, quid Catholici sentiant. *Tertio*, an hæc præsentia probari possit ex figuris Eucharistiæ. *Quarto*, an ex verbis promissionis, *Ioan. 6.* *Quinto*, an ex verbis institutionis. *Sexto*, an ex vsu. *Septimo*, an ex Patribus. *Octauo*, an ex miraculis. *Nono*, an ex antiqua praxi Ecclesiæ.

Decimo,

256 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
Decimo, an ex aduersariis. *Vndecimo*, an ratione naturali fundata in principiis fidei. *Duodecimo*, quid propriè sit hæc præsentia Christi in Sacramento. *Decimotertio*, an hæc præsentia Sacramentalis dependeat essentialiter à præsentia naturali. *Decimoquarto*, an idem Corpus possit simul præfens esse distinctis locis.

QVÆSTIO I.

Quid sentiant aduersarij de præsentia Christi in Eucharistia?

I **V**Lricus Zuinglius pastor Tigurinus, cum aliquot annis docuisset cum Luthero Corpus Christi realiter esse præfens in Eucharistia cum pane, tandem libellum scripsit de vera & falsa Religione, ubi retractans priorem sententiam cœpit docere Corpus Christi non esse in Sacramento, nisi ut in signo; quod ante illum docuerat Berengarius Archidiaconus anno Domini 1050. Et Ioannes Wiclef. anno 1370. & Andreas Carolstadius Archidiaconus Wittenbergensis, primarius Lutheri discipulus.

Porro Zuinglius, ut purget suam inconstantiam, scribit se multò antè cognouisse veritatem, sed dissimulasse, ut seruiret tempori, in hoc laudari se à Christo, ut seruum prudentem & fidelem, qui dat cibum familiæ in tempore suo. Sed dupliciter hic peccat. *Primo*, quia aliud est seruire tempori, aliud mentiri. At Zuinglius multo tempore docuit cum Luthero Corpus Christi esse realiter præfens in Eucharistia, cum tamen contrarium sentiret in animo, ut ipse fatetur. Ergo toto illo tempore mentitus est. Ergo non potest laudari à Christo, ut prudens & fidelis dispensator. *Secundo*, quia cum cœpit docere, Christum non esse præsentem in Eucharistia, non dispensauit doctrinam Christi, sed Diaboli. Nam à Diabolo in somnio hanc doctrinam accepit, ut ex propria eius confessione ostendit Gretserus in disceptatione de somnio Zuinglij. Potest ergo Zuinglius laudari tanquam fidelis seruus Diaboli, non Christi.

2 Zuinglium secuti sunt Ioannes Oecolampadius Apostata, in libr. de genuina expositione verborum: Hoc est Corpus
meum:

meum. Henricus Bullengerus in *Apologia pro Zuinglio contra Lutheranos.* Bernardinus Ochinus in *libro de cena Domini contra VVestphalum.* Et Petrus Martyr in *tractatu de Eucharistia contra Stephanum Gardineum.*

3 Calvinus, tametsi reipſa ſentiat cum Zuinglianis, tamen in modo loquendi eſt ita varius & obſcurus, ut aliter ſentire videatur. Et quidem anno 1540. ſcripſit libellum de cena Domini, (quem Nicolaus Gallafius e Gallico in Latinum conuertit) in quo nominatim perſtringit tum Lutherum, tum Zuinglium, quod mutis a certis inter ſe diſſentiant, & ad concordiam redire nolunt. Quod autem ſentiat Calvinus, colligi poteſt ex variis eius opusculis, e quibus hæc propoſitiones parum inter ſe coherentes deſumptæ ſunt.

4 *Prima propoſitio.* Corpus Chriſti eſt tantum in celo, & tanto interuallo diſtat à pane & vino in Eucharistia, quanto diſtat cœlum à terra. Hanc habet in fine libelli inſcripti: *Confefſio de re Sacramentaria*, ubi ſic ait: *Tollenda eſt quelibet localis præſentia imaginaria. Nam cum ſigna hæc in mundo ſint, oculis æternantur, palpantur manibus, ſunt tacta, quatenus homo eſt, non aliibi quàm in loco quæſtibus eſt. Et poſtea ait: quia tamen Corpus Chriſti ſubſiſtens eſt in celo ut loco continetur, neceſſe eſt à nobis tantum tantum interuallo diſtare, quanto celum abeſt à terra.*

5 *Secunda propoſitio*, tametsi Corpus Chriſti ſit tantum in celo, tamen verè præſens eſt in Eucharistia & verè ianitur à fidelibus. Hanc habet libro 4. *Inſtit. cap. 17. §. 10.* his verbis: *Atque omnino iſtæ re præ iudicanda eſt regula, ut quæſtes Symbola vidant à Domino inſtituta, illa re ſignata veritatem ad eſſe certò cogitando ac ſibi perſuadendo. Quæſtum enim Corporis ſiti Symbolum tibi Dominus in manum porrigat, niſi ut de vera eius participatione te certiorum facias? Quod ſi verum eſt præberi nobis ſignum viſibile ad obſignandum inviſibile rei adorationem, accepto Corpore Symbolo non minus Corpus etiam ipſum nobis dari certò conſideramus. Et §. 32. In Sacra cena inberne ſub Symbolis panis ac vini Corpus & Sanguinem ſuum ſumere, manducare ac bibere. Nichil dubium, quia & ipſe verè porrigat & ego accipiam. Et in caput 26. articulo: Verè in cena*

R

datur

datur nobis Corpus Christi, ut sit animis nostris in cibum salutarem. Et infra: Non ergo vacuum & inane signum nobis proponitur, sed verè carnis & Sanguinis Domini efficiamur participes.

6 Tertia propositio Caluini, non potest ingenio comprehendì, aut verbis explicari, quomodo Corpus Christi, quod tantum est in cœlo, verè præsens sit in Eucharistia. Hanc habet lib. 4. cap. 17. §. 7. his verbis: Nihil restat, nisi ut in eius mysterij admirationem prorumpam, cui nec mens cogitando, nec lingua explicando par esse potest. Et §. 10. Et si autem incredibile videtur, in tanta locorum distantia verè trahere ad nos carnem Christi, ut nobis sit in cibum; Meminerimus, quantum supra sensus omnes nostros emineat arcana Spiritus sancti virtus; & quam stultum sit eius immensitatem modo nostro velle metiri. Quod ergo mens nostra non comprehendit, concipiat fides, Spiritum verè unire, quæ locis disjuncta sunt. Et §. 32. Porro de modo si quis me interroget, fateari non pudebit, sublimius esse arcanum, quam ut vel meo ingenio comprehendì, vel enarrari verbis queat. Similia habet Beza in tractatu de Sacramentaria, quæst. 9. ubi sic ait: Fatemur incomprehensibile esse Mysterium Dei, quo fit, ut, quod est, & manet in cœlis, & non alibi, verè communicetur nobis, qui sumus in terra, & non alibi.

7 Quarta propositio, Christus videtur substantiam carnis suæ ad nos transmittere, sicut sol suam quodammodo substantiam per radios in terram transmittit. Ita l. 4. cap. 27. §. 12. ait: Spiritus Christi est quidam veluti canalus, per quem, quicquid Christus ipse & est & habet, ad nos derivatur. Nam si Solem conspiciamus radiis in terram emicantem ad generandos, fovendos, vegetandos eius fetus, suam quodammodo substantiam ad eam traicere; cur inferior Spiritus Christi esset irradiatio ad communionem carnis & sanguinis eius in nos traducendam? Et §. 32. Nobis, inquit, sufficit Christum è carnis suæ substantia vitam in animas nostras spirare; imò propriam in nos vitam (suam) diffundere, quamvis in nos non ingrediatur ipsa Christi caro.

8 Quinta propositio: Corpus Christi, quod est tantum in cœlo, non aliter à nobis percipitur in cœna quam sola fide. Non enim ad nos descendit, sed potius ad se nos subleuat in cœlum per fidem. Hanc habet 4. lib. cap. 17. §. 5. ita:

interim

Interim verò hanc non aliam esse quàm fidei manducationem, fatemur, ut nulla alia fingi potest. Et §. 31. Christus præsens illis (Catholicis) non videtur, nisi ad nos descendat. Quasi verò si ad se nos euehat, non æquè potiamur eius præsentia. Et infra: necesse non est Christum elicere in terras, ut nobis sit coniunctus.

9 *Sexta propositio, aliud est credere in Christum, aliud est carnem Christi manducare. Hanc habet l. 4. cap. 17. §. 15. ita: Sed hoc non perinde inter omnes conuenit, qualis sit eius participandi ratio. Sunt enim, qui manducare Christi carnem & sanguinem eius bibere vno verbo definiunt, nihil esse aliud quàm in ipsum Christum credere. Sed mihi expressius quiddam ac sublimius videtur voluisse docere Christus in præclara illa concione, vbi carnis suæ manducationem nobis commendat. Et infra: Hoc inter mea & istorum verba interest, quod illis manducare est credere; ego credendo manducari Christi carnem, quia fide noster efficitur, eamque manducationem, fructum effectumque esse fidei dico, Aut, si clarius velis, illis manducatio est fides, mihi ex fide potius consequi videtur.*

Similia habet in lib. de cœna Domini contra VVestph. cap. 9. vbi dicit: hoc interesse inter fidem & manducationem Christi, quod inter manum, & apprehensionem, quæ manu fit.

10 *Septima propositio. Soli prædestinati manducant carnem Christi in Eucharistia, quia illi soli habent fidem per quam fit manducatio. Hanc habet lib. 4. c. 17. §. 33. ita: Ego verò nego carnem Christi posse comedi absque fidei gustu. Et §. 34. Vnde sequitur reprobos ab eius participatione arceri. Et in libello de consensione de re Sacramentaria, inquit: Sedulo docemus Deum non promiscuè vim suam exerere in omnibus qui Sacramenta recipiunt, sed tantùm in electis. Et Beza in tract. de re Sacramentaria, quæst. 13. ait: Sicut Symbola accipiuntur solo ore corporis, ita Corpus Christi solo ore fidei. Cum ergo non habeant impij os fidei, non percipiunt nisi Symbola corporis Domini.*

11 *Octaua propositio. Sacramentum Eucharistiæ hunc effectum habet in prædestinatis, quod testetur illos iam esse Christo coniunctos, & omnia bona Christi esse ipsorum. Hanc habet lib. 4. cap. 17. §. 2. ita: Magnum verò fiducia ac suauitatis fructum ex hoc Sacramento colligere possunt pia ani-*

me, quod testimonium habent in unum Corpus nos cum Christo coaluisse, ut quicquid ipsius est, nostrum vocare liceat. Hinc sequitur, ut nobis securè spondere audeamus vitam eternam nostram esse, cuius ipse est hæres: Nec regnum cælorum, quo iam ingressus est, posse magis nobis excidere, quàm ipsi: Rursum, peccatis nostris non posse nos damnari.

Hæc est doctrina Caluini de Eucharistia. Quæ, quam parum sibi cohæreat, quivis potest advertere. Summa est: Corpus Christi non aliter adesse nobis, nisi per fidem, quatenus scilicet fide & cogitatione ipsam apprehendimus. Hinc sequitur. *Primo*, non aliter nobis adesse quàm rem aliquam absentem, de qua actu cogitamus. *Secundo*, non est difficile comprehendere, aut explicare, quomodo Christus, qui est in cælo, sit nobis præsens in Eucharistia. Est enim præsens obiectivè, quod facillimè intelligi potest. *Tertio*, falsum esse, quod dicit Calvinus Christum verè adesse nobis, nisi dicamus omnia ista verè esse apud nos, de quibus actu cogitamus. *Quarto*, falsum quoque esse, quod dicit substantiam carnis Christi quodammodo ad nos transfundi. Non enim magis ad nos transfunditur quàm substantia cuiusque rei absentis, de qua actu cogitamus. *Denique*, quod addit solos prædestinatos manducare carnem Christi, & eos solos habere fidem, eosque securos ac certos esse de vita æterna, in materia de Iustificatione refutatum est.

Ex Calvinistis plerique docent Corpus Christi dupliciter esse præsens in Eucharistia, & dupliciter à nobis manducari, spiritualiter, & sacramentaliter. Addunt illos Sacramentaliter manducare Corpus Christi, qui ore corporali comedunt panem, qui est Symbolum Corporis Christi, illos autem spiritualiter, qui vera fide apprehendunt Corpus Christi, quod pro nobis oblatum est in mortem. Vide Antonium Zadelem in tract. de manducatione Sacramentali.

Plessæus lib. 4. de Eucharist. cap. 1. expressè docet Christum non aliter bibi & manducari in cœna, quàm in Baptismo, aut in verbo Dei, seu Evangelio; quia scilicet non aliter bibitur & manducatur quàm sola fide. At fides æquè potest excitari audito Evangelio, quàm viso pane & vino. Addit hoc

hoc solum esse discrimen, quod Sacramentum sit verbum mutum, verbum autem sit Sacramentum loquens.

QVÆSTIO II.

Quid sentiant Catholici de presentia Christi in Eucharistia?

I Catholici docent, Christum esse verè, realiter & substantialiter præsentem in Eucharistia, vt definiuit Concil. Trident. *sess. 13. c. 4. & Can. 1.* Ac primo dicitur, *Verè esse præsens, & non tantùm figuratè, seu significatiuè, ad excludendum errorem Zuinglianorum, qui non aliter volunt esse præsentem in pane & vino, nisi tanquam in signo. Secundo, dicitur, Realiter esse præsens, & non tantùm obiectiuè, ad excludendum errorem Caluini dicentis præsentem esse per solam fidei apprehensionem. Tertio, dicitur Substantialiter esse præsens, & non tantùm accidentaliter, aut virtualiter, partim ad excludendum errorem Caluini, qui videtur ponere aliquam virtuale transfusionem, vt suprâ ostensum: partim ad explicandum modum, quo Christus est sub speciebus panis & vini. Non enim est ibi per modum quantitatis, quæ loco extenditur; aut per modum qualitatis, aut aliorum accidentium, quæ per sensum percipiuntur, sed per modum simplicis substantiæ.*

2 *Secundo* docent Catholici Christum, qui verè realiter & substantialiter præsens est in Eucharistia, dupliciter à nobis manducari, nempe Sacramentaliter, & spiritualiter. Hanc autem duplicem manducationem longè aliter intelligimus & explicamus quàm Calvinistæ. Eos enim dicimus Sacramentaliter manducare Christum, non qui sola Symbola panis & vini ore corporis accipiunt, vt volunt Calvinistæ; sed qui simul cum Symbolis accipiunt Corpus Christi, quod sub illis verè, realiter & substantialiter continetur. Eos autem dicimus spiritualiter manducare Christum, qui, quando ore corporis Sacramentaliter manducant Corpus Christi sub specie panis ac vini, simul etiam percipiunt spirituale animæ refectioem, id est gratiam Sacramentalem, qua animus spiritualiter pascitur &

nutritur. Hinc sequitur Sacramentalem manducationem communem esse bonis & malis. Omnes enim tam boni, quam mali possunt ore corporis accipere Christum in Eucharistia. At Spirituality manducatio propria est iustorum. Illi enim soli percipiunt fructum ex Sacramentali manducatione.

Hic obiter notanda est Bezae astutia. Is anno 1556. Scripsit Confessionem, in qua asserit Corpus Christi verè & realiter esse præsens in cœna, & communicantibus verè & realiter exhiberi. Addebat in eam confessionem consentire Ecclesias Heluetiorum & Geneuensium. Hoc fecit ut Lutheranos, qui agnoscunt veram & realem Christi præsentiam, dolo ad Calvinismum pertraheret, quasi eadem esset Calvinistarum & Lutheranorum sententia. Sed cum ex illo facto Lutherani triumpharent de Zuinglianis, & Heluetij, qui sequebantur Zuinglium, grauitè in Bezam inueherentur, respondit ipse Beza, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis malè intellecta. Non enim se locutum esse de cœna Domini, quæ in terris, sed de illa, quæ in cœlis celebratur, ubi Christus verè & realiter præsens est. Hanc historiam refert Clau. Sainctes in *respons. ad Apologiam Bezae*; & ex illo Bellarm., *lib. de Eucharistia, c. 2.*

QVÆSTIO III.

An præsentia Corporis Christi in Eucharistia probari possit ex figuris Eucharistia?

1 **E**X Scripturis sumi possunt quatuor argumenta pro præsentia Corporis Christi in Euchar. *Primo*, ex figuris. *Secundo*, ex promissione. *Tertio*, ex institutione. *Quarto*, ex vñ. *Primum* hinc cætera in seqq. explicabuntur.

2 **C**onclusio Prima. Figuræ Eucharistiæ sunt hæ: 1. panis & vinum Melchisedech. 2. panis propositionis. 3. panis subcineritius Eliæ. 4. Manna. 5. Agnus paschalis. 6. Sacrificia Moisaica. De his actum est *suprà cap. 15. quæst. 5.* Nec aduersarij negare possunt, saltem de Agno Paschali, & Manna, quod nobis satis est. Nam *Primo*, quod Agnus Paschalis fuerit figura Eucharistiæ docent antiqui Patres, Tertull. *lib. 4. contra Marcion*

Macionem, Chrysoft. *homil. de prodit. Iudæ*. Auguſt. *lib. 2. contra literas Petilianæ*, cap. 37. Gregor. *homil. 22. in Euang.* Leo Papa *ſerm. 7. de paſſione*. Rupertus, Paſchaſius, &c. Et colligitur ex Matth. 26. & Luc. 22. vbi Chriſtus ſumpto Agno Paſchali ſtatim inſtituit Euchariftiam, vt ſignificaret antiquum Sacramentum nouo tolli & adimpleri.

Nec obſtat, quod aliqui Patres dicant Agnum Paſchalem fuiſſe typum & figuram Chriſti in ara crucis immolati. Vtrumque enim verum eſt fuiſſe figuram Euchariftiæ, & ſimul immolationis Chriſti in cruce.

Iam verò, quod Manna fuerit figura Euchariftiæ multò cõrtius eſt. Id enim colligunt Patres ex Ioan. 6. v. 58. *Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*. Item ex 1. Cor. 10. v. 2. vbi Apoſtolus mare rubrum comparat Baptiſmo, & Manna comparat Euchariftiæ.

3ª Secunda Concluſio: Figuræ debent eſſe inferiores & minus præſtantes rebus figuratis. 2. *Coloſ. v. 17.* vbi S. Paulus figuras veteris Teſtamenti comparat umbris, & rem figuratam corpori. Conſtat autem corpus eſſe præſtantius quàm umbram. Idem patet *Hebr. 10. v. 1.* vbi eandem figuras vocat umbram futurorum, & rem figuratam vocat imaginem, Umbra autem non eſt vera imago, ſed vel eſt inanis ſimilitudo imaginis, qualis conſpicitur, cùm quis ambulat in Sole; vel tertè adumbrata imago in tabula nondum expreſſa & perfectæ.

4^a Tertia Concluſio: Euchariftia eſt præſtantior, quàm figuræ ipſius. Patet, quia ſicut corpus eſt præſtantius quàm umbra, ſic res figurata eſt præſtantior quàm figura. Vnde D. Hier. *in cap. 1. ad Titium*, ſic ait: *tantum interſt inter panes propoſitionis & Corpus Chriſti, quantum inter umbram & corporas inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipſa, quæ per exemplaria figurabantur.*

5^a Quarta Concluſio: Corpus Chriſti eſt verè & realiter præſens in Euchariftia. Ratio patet ex dictis, quia ſi non eſſet ibi præſens, ſequeretur figuræ Euchariftiæ non eſſe inferiores Euchariftia, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia panis & vinum Melchiſedech. Manna & Agnus Paſ-

264 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
chalis tam sunt res præstantes, quàm panis & vinum Eu-
charistiæ sine Corpore & Sanguine Christi Domini.

Confirmatur: quia dupliciter spectari potest Agnus Pas-
chalis. *Primo*, quatenus est res quædam naturalis, & sic sine
dubio præstantior est quàm panis. *Secundo*, quatenus est Sa-
cramentum, seu signum externum, & sic etiam excellit pa-
nem; *Primo*, quia caro Christi melius significatur carne Agni
quàm pane. *Secundo*, mors Christi melius significatur morte
Agni, quàm fractione panis. *Tertio*, effectus Eucharistiæ sine
sit nutritio spiritualis, vt Catholici docent, siue excitatio fi-
dei, secùdùm aduersarios; melius obrinetur per esum Agni,
quàm per esum panis. Magis enim caro nutrit quàm panis. Et
id etià fidem magis excitat, quòd melius repræsentat Christi
mortem. Quare illa verba: *Hoc est Corpus meum*, aptius per Me-
tonymia dici possunt de Agno Paschali, quàm de Eucharistia.

Idem argumentum fieri potest de Manna. Si enim spe-
ctemus Manna & panem Eucharistiæ, quatenus res quædam
sunt, abstrahendo à significatione, Manna præstantius est
quàm panis. *Primo*, quia Manna fiebat manibus Angelorum
& de cælo descendebat. *Secundo*, habebat omnem saporem
suauitatis. *Tertio*, minima pars sufficiebat. Nihil horum con-
uenit nostro pani. Si verò spectentur vt Symbola externa,
Manna melius significabat Christum, quia descendebat de
cælo sicut Christus, tum quia habebat omnem saporem,
quod etiam spiritualiter quadrat in Christum.

6 Ex dictis concludo Eucharistiam, vel continere in se
Corpus Christi, quod nos contendimus. Vel, si non conti-
net, non esse præstantiorem Agno Paschali & Manna, quod
est absurdum, &c.

7 Obiectio: Tametsi Eucharistia non magis contineat
Corpus Christi quàm Paschalis Agnus: tamen in ratione
signi adhuc præstantior est quàm Agnus Paschalis. *Primo*,
quia significat passionem præteritam Christi, non futuram.
Secundo, quia pertinet ad omnes gentes, non ad solos Iu-
dæos. *Tertio*, quia durabit vsque ad finem mundi. Ita Pet.
Martyr. in sua defens. de Euchar. part. 3. & Plessæus lib. 4. de Eu-
char. c. 1. Respondeo. Propria & intrinseca dignitas, seu ex-
cellentia signorum, quatenus signa sunt, spectari debet ex
ipsa

ipsi significatione, non autem ex circumstantiis extrinsecis. Illa enim censentur meliora, & excellentiora signa, quæ melius & perfectius significant. Agnus paschalis, ut dictum est, melius significat Christum immolatum, quam panis & vinum Eucharisticum: Ac proinde, si inter se præcisè comparentur, quatenus signa sunt, excellentior erit Agnus paschalis, quam panis & vinum in Eucharistia.

Quod autem Eucharistia significet rem præteritam, & non futuram, quod pertineat ad plures homines quam Agnus paschalis, quod denique durabilior sit, sunt tantum circumstantiæ accidentales, quæ non augent propriam, & intrinsecam dignitatem signorum, quatenus signa sunt. Hoc inde patet, quod Eucharistia eo tempore quo à Christo instituta est, non erat minus excellens in ratione signi quam nunc est: Et tamen nunc significat passionem Christi præteritam, quam tunc futuram significabat. Vnde circumstantiâ illa temporis nihil facit ad intrinsecam dignitatem signi, quatenus signum est.

Confirmatur, quia in vltima Cœna Christi cum discipulis, non solum Eucharistia, sed etiam Agnus paschalis manducatus est. Ergo tunc non potuit ratione temporis Eucharistia esse præstantior quam Agnus paschalis. Vtrumque enim Sacramentum significabat Christum præsentem: vtrumque etiam significabat passionem Christi futuram.

8 Dices: licet Agnus paschalis melius significet passionem Christi, quam Eucharistia, quoad externam representationem, ut benè probatum est; non tamen ratione verborum. Nam in Eucharistia non solum frangitur & manducatur panis; sed etiam pronuntiantur hæc verba: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Hæc autem verba clariùs significant passionem Christi, quam sola manducatio, & immolatio Agni paschalis.

Respondeo, hoc argumentum non iuvat Calvinistas, quia verba consecratoria non sunt de essentia huius Sacramenti, ut ipsi volunt. Hoc tripliciter ostendo. *Primo*, quia ipsi contendunt hoc Sacramentum in sola sumptione consistere, ut dixi, *cap. 15. quest. 1.* *Secundo*, quia illa

266 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
verba secundum Calvinum sunt promissoria, ut *ibid.* ostensum est. At verba promissoria non pertinent ad essentiam Sacramenti. Distinguuntur enim secundum Calvinistas, verba promissoria à Sacramentis, sicut diploma distinguitur à sigillo, vel sicut foedus à signo foederis. Unde Calvinus, *lib. 4. Inst. cap. 14. §. 1.* dicit Sacramenta esse appendicem promissionum. *Tertio*, quia ipsi passim clamant verba consecratoria nihil esse aliud, quam magiam & incantationem. Ergo non possunt inde probare Eucharistiam esse præstantiorem Agno Paschali in ratione signi.

Respondeo *secundo*, etsi concederemus aduersariis nostra Sacramenta esse præstantiora veteribus in ratione significandi, tamen hoc non sufficeret. Nam Scripturæ, & Patres volunt nostra esse præstantiora, quoad vim conferendi gratiam, ut alibi probaui; & nominatim Eucharistiam esse omnium Sacramentorum præstantissimum ratione rei contentæ; quod verum non esset, nisi realiter contineret Christum.

QVÆSTIO IV.

An presentia Corporis Christi in Eucharistia probari possit ex promissione?

CATHOLICI docent Christum promississe Eucharistiam antequam illam in vltima Cœna institueret; promississe autem *Ioan. 6. v. 51.* his verbis: *Panus, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*; vel, ut habet Græcus textus, quem sequitur Beza: *Panis, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.* Est ergo quæst. an in illo capite agatur de Sacramento Eucharistiæ, & de Sacramentali manducatione: Et, si agitur, an inde probari possit Christum esse realiter præsentem in Eucharistia.

2 Aduersarij bipartiti sunt. Aliqui concedunt ibi agi de Eucharistia, & de Sacramentali manducatione, ut inde probent communionem sub vtraque specie esse necessariam. Sic enim interpretantur illa verba sequentia: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ita Hussitæ & quidam Lutherani.

Alij

Alij negant agi de Eucharistia & Sacramentali manducatione, ne cogantur fateri carnem & sanguinem Christi esse vere præsentem in Eucharistia. Dicuntque agi de spirituali manducatione per fidem, quæ fit extra Sacramentum. Unde per panem intelligunt Christum, quatenus fide percipitur sine vlla relatione ad species Sacramentales. Ita Zuinglius, *in lib. de vera & falsa relig. c. de Eucharist.* Oecolamp. *in lib. de verbis Dom. hoc est Corpus meum.* Calvin. 4. *Inst.* 17. §. 33. Pet. Martyr. *in lib. cont. Gardin. part. 1. in solut. obiecti.* 32. Et alij passim.

3 Catholicici etiam bipartiti sunt. Aliqui, sed valde pauci, negant agi de Sacramento Eucharistiae, ut euadant argumentum Hussitarum, & Lutheranorum inde probantium utramque speciem esse in præcepto. Ita Gabriel 84. *super Can. Missæ.* Nic. Cusanus *epist. 7. ad Bohem.* Cajet. 3. p. 9. 80. *art. vii.* Tapperus *in explic. art. 15. Louaniens.* Ioan. Hesselius *in lib. de commun. sub vna specie.* & Corn. Iansenius *cap. 59. concordie.* plerique istorum sunt Louan. Reliqui omnes constanter docent agi de Sacramentali manducatione, ut inde probent præsentiam Corporis Christi in Eucharistia. Hoc loco relicta controuersia de communione sub utraque specie, solum disputabimus de præsentia Christi in hoc Sacramento.

4 Conclusio prima, in c. 6. Ioan. agitur de triplici cibo. *Primo* de materiali, *secundo* de spirituali, *tertio* de Sacramentali. Et quidem in princ. c. agitur de panibus à Christo multiplicatis, quibus turbæ fuerant satiatae. Et quia turbæ ob hoc miraculum sequebantur Christum, inde sumpta occasione hortatur illos, ut potius quærant cibum spirituale, quam corporalem dicens: *v. 27. Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Tandem *v. 51.* promittit eis cibum Sacramentalem, inquitens: *Panus quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*

Quod autem loquatur de cibo Sacramentali, probatur *primo*, ex communi consensu omnium Patrum & interpretum apud Maldonatum. *Secundo* ex Conc. Eph. *in epistola ad Nestorium,* & Tridentino *sess. 13. c. 2.* Accedunt etiam variorum rationes. *Prima* sumitur ex illis verbis citatis: *Panus,*

quem

quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita. Hic loquitur Christus de futuro tempore. Hoc non faceret, si per panem intelligeret seipsum, quatenus fide percipitur extra Sacramentum. Nam manducatio Christi, quæ fit per fidem extra Sacramentum Eucharistiæ, non erat tunc primùm futura, sed pridem vsitata. Nam etiam Patres veteris Testamenti manducauerunt Christum per fidem, vt fatetur Pleisæus *lib. 4. de Eucharistia, c. 1.* & omnes Calvinistæ. Loquitur ergò Christus de Sacramentali manducatione quam postea instituit.

Secunda ratio sumitur ex illis verbis v. 58. *Non sicut manducauerunt Patres vestri Manna, & mortui sunt; vbi promittit Christus, se daturum aliquid Iudæis manducandum, quod non manducauerunt eorum Patres. Ergo non loquitur de manducatione fidei, sed de manducatione Sacramentali in Eucharistia. Nam secundum Calvinistas antiqui Patres manducauerunt Christum per fidem. Si ergo de illa manducatione loqueretur Christus, nihil noui promitteret.*

Tertia ratio sumitur ex institutione huius Sacramenti. Constat enim Christum in vltima Coena instituisse Eucharistiam per modum cibi & potus, & dixisse: *Hoc est Corpus meum. Hic est sanguis meus. Accipite, manducate, bibite.* At verba huius capituli sexti sunt planè similia. Hic enim dicit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Vtrobique ergo loquitur de eadem re; & quam vno loco instituit, altero promittit.

Quarta ratio sumitur ex persona Christi, qui solebat maiora mysteria priùs insinuare, & prædicere antequam re ipsa fierent. Sic antequam Baptismum institueret, dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Antequam moreretur, dixit: *Filius hominis tradetur principibus Sacerdotum, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, flagellandum & crucifigendum.* Antequam in cælum ascenderet, dixit: *Modicum & non videbitis me, quia vado ad Patrem.* Antequam mitteret Spiritum sanctum, dixit: *Ego rogabo Patrem, & alium*

& alium Paracletum dabit vobis. Cur autem hæc omnia prædixerit, reddit causam his verbis: *Vt, cum factum fuerit, credatis: vt non scandalizemini, quia ego dixi vobis.* Ergo omnino credendum est, propter eandem causam, prædixisse mysterium Eucharistiæ antequam illud institueret. At non alibi prædixit, quàm in hoc capite.

Confirmatur ex euentu. Cùm enim Christus in vltima Cœna institueret hoc Sacramentum, & diceret: *Hoc est Corpus meum, accipite & manducate;* Apostoli nihil turbati sunt, nihil dubitarunt, nihil interrogarunt. Ergo signum est antea fuisse à Christo instructos. Si enim nihil vaquam de Sacramentali manducatione carnis Christi audiuissent, procul dubio fuissent mirati, & petiuissent rem sibi explicari. Hoc enim facere solent in rebus etiam multò minoribus.

Quinta ratio sumitur ex persona Iudæorum, de quibus dicitur v. 52. *Litigabant ergo Iudæi ad inuicem dicentes: quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Hinc enim colligitur Iudæos putasse Christum aliquid nouum, & mirandum promittere. Christus autem non correxit illorum opinionem; sed potius confirmauit, dicens: *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis.* At nihil fuisset nouum & mirandum, si tantùm voluisset significare, quod oporteret credere in Christum. Nam etiam in Testamento veteri hoc facere oportuit.

Sexta ratio ex persona discipulorum dicentium: *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Christus autem non molliuit duritiem sermonis, sed dixit: *Vultis & vos abire?* quasi dicat: oportet credere, quod dixi de manducatione meæ carnis, & qui non vult credere, abeat.

Septima ratio sumitur ex absurdis, quæ sequerentur. *Primo* enim sequeretur Christum nunquam explicuisse fructum aut excellentiam Eucharistiæ si hoc loco non fecisset. *Secundo*, nullum dedisset præceptum de Eucharistiâ percipiendâ. Nam quod dixit in vltima Cœna: *Accipite, manducate, bibite,* illis solis dixit, qui tunc aderant. Quod autem addidit: *hoc facite in meam commemorationem;* præcepti formam non habet; sed tantùm explicatur, quem

quem ob finem id facere debeant, quotiescumque fecerint. *Tertio*, sequeretur Ioannem in toto suo Euangelio nunquam meminisse Eucharistiæ si hoc loco non meminit; quod Augustinus *lib. 2. de consensu Evangelistarum. c. 1.* reputat absurdum, & dicit Ioann. nihil scripsisse de Cœna Domini in proprio loco, ut cæteri fecerunt, quia iam antea de ea re scripserat.

§ *Secunda Conclusio.* Ex dicto capite efficaciter concludi potest Christum esse verè præsentem in Sacramento Eucharistiæ. Ipse enim loquens de hoc Sacramento, sic ait: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Vbi expresse (*Caro*) vocatur ipse panis Eucharisticus. Hoc autem propriè non figuratè intelligendum probatur præter auctoritates Patrum, tribus rationibus.

Prima ratio sumitur ex comparatione huius panis cum Manna. Christus enim contendit hunc panem, quem daturus erat, præstantiorem esse Manna. Sed simplex panis ob solam significationem Christi, non est præstantior, quam Manna, ut supra probavi. Confirmatur, quia Christus aliquid promittit, quod antiqui Patres non habuerunt. At carnem Christi per figuram habuerunt in Agno Paschali. Ergo non promittit figuram suæ carnis, sed promittit ipsam carnem.

Secunda ratio sumitur partim ex dubitatione Iudæorum dicentium: *quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum?* Partim ex offensione discipulorum dicentium: *Durus est hic sermo, & quis potest eum capere?* Vtrique enim intellexerunt veram carnem à Christo promissam, ut ex verbis eorum patet. Sed Christus eorum opinionem confirmavit cum maiori attestatione dicens: *Amen, amen dico vobis: nisi manducaueritis carnem Filij hominis, &c. non habebitis vitam in vobis.*

Tertia ratio sumitur ex illis verbis, v. 62. *Hoc vos scandalizat? Si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius.* Quasi dicat: hoc vos scandalizat, quod carnem meam vobis edendam dare velim? Quid ergo facietis, quando in cœlum ascendero, & tam procul abiuerit Corpus meum: quomodo tunc poteritis credere idem Corpus vobis

vobis in Eucharistia præsens exhiberi? Ita explicat Chryso-
stomus, & plerique alij.

Vnde confirmatur cõclusio. Nam si Christus solùm pro-
misset corpus suum fide percipiendum, non fuisset diffi-
cilius, sed multò facilius Apostolis illud fide percipere
post Ascensionem Christi. Nam Ascensio ab Apostolis
conspecta corroboravit illos vehementer in fide.

6 Prima Obiectio. Christus apertè fatetur se loqui de
manducatione spirituali, quæ fit per fidem. Cùm enim di-
xisset Iudæis: *Operamini, non cibum qui perit, sed qui per-
manet in æternum*; dixerunt Iudæi: *quid faciemus ut opere-
mur opera Dei?* Respondit Christus: *hoc est opus Dei, ut cre-
datis in eum.* Confirmatur primo, ex verbis in v. 35. *Ego sum
panis vite: qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me,
non sitiet unquam*: ubi satis indicat se loqui de pane, qui
credendo manducatur. Secundo, confirmatur ex S. August.
qui tract. 25. in Ioann. circa hunc locum, sic ait: *quid paras
dentem & ventrem? crede & manducaſti.*

Resp. suprâ dixi Christum in prima parte huius capituli
agere de cibo corporali, in secunda de spirituali, in tertia
de Sacramentali: quæ adferuntur in obiectione, pertinent
ad secundam partem capituli, in qua fatemur agi de man-
dicatione spirituali, quæ fit per ipsam fidem. Et sanctus
Augustinus explicandus est secundum eandem distinc-
tionem partium capituli.

7 Secunda Obiectio. Christus agit de illa manducatio-
ne, quæ dat vitam, iuxta illud v. 58. *Qui manducat hunc
panem, vivet in æternum.* Sed sola manducatio spiritualis
per fidem dat vitam. Ergo de illa sola agitur. Resp. negatur
minor, quia etiam Sacramentalis manducatio dat vitam.

Dices: non dat vitam sine fide. Resp. fides requiritur ex
parte subiecti, non ex parte Sacramenti.

Tertia Obiectio. Christus v. 63. dicit: *Spiritus est qui vi-
vificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ ego locutus sum
vobis, spiritus & vita sunt.* Hoc loco Christus ea, quæ ha-
ctenus dixerat, fatetur se non loqui de carne sua propriè
& materialiter, ut Iudæi perperam intelligebant: sed spi-
ritualiter & metaphoricè.

Resp.

Resp. Christus hoc dicit, vt tollat falsam imaginationem Iudæorum, qui putabant carnem Christi in propria specie manducandam esse sicut aliæ carnes comeduntur ad nutrimentum corporis. Vnde constat eos partim benè, partim malè intellexisse verba Christi. In eo benè, quod putarent veram Christi carnem esse manducandam. In eo malè, quod putarent more aliarum carniū comedendam esse. In priore puncto confirmat eos Christus, cum ait *Nisi manducaueritis carnem Filij hominis*. In posteriore reprehendit, cum ait: *Caro non prodest quicquam*. I. Caro sola, vel sensus vester, vt alij explicant.

8. Quarta Obiectio. Si illa verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea est*, intelligas de pane Eucharistico, cur Papistæ dicunt non manere panem in Eucharistia, sed tantum accidentia panis? Resp. Martyri; nomen panis sumitur ibi generatim pro cibo, vt sensus sit: *cibus quem ego dabo in Eucharistia, est mea caro*.

9. Quinta Obiectio. Christus in toto illo capite nullam facit mentionem fractionis aut distributionis, aut testamenti, aut memoriæ passionis suæ. Ergo non agit de Eucharistia, ad quam illæ actiones omnes pertinent. Resp. non erat opus, vt in promissione faceret horum omnium mentionem: Satis erat exprimere id quod erat præcipuum; nempe manducationem carnis, & bibitionem sanguinis: cætera reiecit ad tempus institutionis.

10. Sexta Obiectio. Aliqui Patres exponunt spiritualiter, quæ narrantur in illo capite. Nam Clemens Alexand. *lib. 1. paedag. c. 6.* per carnem & sanguinem Christi intelligit verbum Dei, quo spiritualiter alimur & inebriamur. Basil. *Epist. 141.* intelligit doctrinam Christi, & mysticum eius aduentum. Hieron. *in Psal. 147.* intelligit Scripturas. Resp. verba Scripturæ possunt dupliciter exponi, literaliter & mysticè. Nos hic disputamus de literalis sensu. Patres autem citati mysticè interpretantur verba Christi: Nusquam tamen negant ad literam intelligenda esse de Sacramentali manducatione. Imò alibi id affirmant, præsertim Bas. *lib. 1. de Bapt. c. 3.* & Hieron. *in Epist. ad Heluidiam, quest. 2.*

II Septima Obiectio. Augustinus lib. 3. de Doct. Christ. c. 16. in 3. tomo, apertè dicit, figuratè, & non propriè intelligendum esse illud: *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis.* Tradit enim generalem regulam, ex qua discerni possit, quando Scripturæ verba propriè & quando figuratè intelligi debeant. Et ex illa regula infert supra dicta verba figuratè accipienda esse.

Est autem hæc regula, ait S. Augustin. si præceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem aut beneficentiam iubens, non est figurata. Si autem flagitium, aut facinus videtur iubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figurata est. Hæc autem locutio: nisi manducaveritis carnem Filij hominis, facinus vel flagitium videtur iubere. Figura ergo est præcipiens Passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod pro nobis caro eius crucifixa & vulnerata sit. Et hæc omnia sunt verba S. Augustini.

Resp. Solutio indicata est in tertia obiectio. Quando enim S. Augustinus dicit figuratam esse hanc locutionem: *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis;* non ponit figuram vel in ipsa carne, vel in manducatione carnis; sed in modo manducandi carnem. Concedit enim in Eucharistia esse carnem Christi propriè dictam, & non tantum figuram carnis: Concedit illam propriè manducari, quod ad substantiam manducationis attinet. Negat modum manducationis esse proprium. Non enim caro Christi propriè occiditur, coquitur, & scinditur sicut aliæ carnes, sed tantum figuratè. Repræsentat enim nobis & in memoriam reuocat, quomodo à Iudæis sit occisa & dilacerata,

Hanc esse mentem S. Augustini dupliciter probari potest. *Primo*, quia dicit eatenus figuratè intelligenda esse verba Christi, quatenus videntur iubere facinus aut flagitium. Effet autem flagitium carnem Christi occidere & secare in partes, non autem Sacramentaliter manducare. *Secundo*, quia ipse alibi explicat, quis sit sensus literalis, qui videatur sonare flagitium, nempe is, quo Capharnaitæ intellexerunt verba CHRISTI, qui putabant carnem

74 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
CHRISTI esse laniandam sicut in macello fieri vide-
mus, & vnicuique particulam distribuendam.

Hunc sensum reiicit S. Augustin. vt patet in *tract. 27. in Ioan.* & in *Psal. 98.* Quod autem dicebat in citatis verbis S. August. per illa verba: *nisi manducaueritis, &c.* mandari nobis vt communicemus passioni Christi, & eam mente recolamus, nihil aliud volebat, quàm quod vult Apostolus *1. Corinth. 11. v. 26.* cùm ait: *quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.*

QVÆSTIO V.

An presentia Corporis Christi in Eucharistia probari possit ex Institutione?

1 **V**ERBA institutionis sunt hæc: *Hoc est CORPVS MEVM.* Quæstio est an ex illis probari possit præsentia Christi in Eucharistia. Tota difficultas in eo est, an illa verba propriè an figuratè intelligenda sint. Aduersarij figuratè interpretantur, licèt inter se non conueniant. Nam aliqui ponunt tropum, seu metaphoram in pronomine *HOC*, alij in verbo *EST*, alij in nomine *CORPVS*, alij denique in nomine *MEVM.*

2 Hinc ortæ sunt variæ expositiones. Referam tres tantùm hodie celebriores. *Prima* est Zuinglij in *libro de vera & falsa Relig. cap. de Eucharistia.* Et in *libro, qui inscribitur: Subsidiium de Eucharistia.* Vbi sic explicat: *Hoc est Corpus meum, id est, hic panis significat Corpus meum.* Hanc expositionem dicit se accepisse in somnio à quodam monitore, neque tamen ater an albus fuerit meminisse.

Secunda est Oecolampadij in *libro de genuina expositione horum verborum*, vbi sic explicat: *Hoc est Corpus meum, id est, hic panis est figura Corporis mei.* Hæc expositio non differt à præcedenti, nisi tantùm in modo loquendi: Nam Zuinglius ponit tropum in *EST*, Oecolampadius in *CORPVS.*

Tertia est Caluini *4. Instit. 17. §. 21.* qui sic explicat: *Hoc est Corpus meum, id est, hic panis est figura Corporis mei, non tamen*

tamen nuda figura, ut vult Oecolampadius, sed efficax, quæ rem ipsam exhibeat. Quomodo autem hoc intelligendum sit, obscure colligi potest, quæ *suprà* dixi, *quæst.* 1. de sententia Caluini.

Hæ tres expositiones Sacramentariorum in duobus conueniunt. *Primo*, quod dicant per pronomen *H O C* designari panem. *Secundo*, quod negent Corpus Christi propriè esse in Eucharistia. Omitto hic Lutheranos, qui in priore puncto cum illis conueniunt, in posteriore discrepant. Fætentur per *H O C*, designari panem: addunt tamen Corpus *C H R I S T I* propriè esse in Eucharistia. Vnde sic explicant verba institutionis: *Hoc est Corpus meum*, id est, hic panis est *C O R P V S* meum. Sed contra hos infra agam de transubstantiatione, nunc solùm contra Sacramentarios, id est, Zuinglianos & Caluinistas disputamus.

3 Prima Conclusio. Institutio Eucharistiæ continetur his verbis. *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur.* Luc. 22. v. 19. Item: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur*, ut habet Græcus textus 1. Corinth. 11. v. 24. Item: *Hic est sanguis meus noui Testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Matth. 26. v. 28. Item: *Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine, qui pro vobis funditur*; vel ut clariùs habet Græcus textus: *Hoc poculum noui Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis funditur.* Luc. 22. v. 20.

4 Secunda Conclusio: Circa hanc institutionem tria notanda sunt. *Primo*, quod hæ duæ formæ verborum: *Hoc est Corpus meum*: & *Hic est sanguis meus*, debeant eodem sensu explicari. Vel enim ambæ sunt propriæ, vel ambæ metaphoricæ. *Secundo*, quod Christus dicat in præsentî tempore: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur.* Hinc colligit Maldonatus, non agi de Corpore Christi in cruce, sed in Cœnam. Nam in Cœna fractum est, non in cruce; iuxta id: *Os non comminuetis ex eo.* Alij tamen contra sentiunt. *Tertio*, quod Christus dicat calicem fundi, in quo est Sanguis, non autem vinum fundi. Hoc etiam intelligit Maldonatus de fusione Sanguinis in Cœna: alij de fusione Sanguinis in cruce. Hæretici volunt hoc, sed quærenda ab iis explicatio est.

5 Tertia Conclusio : Hæc verba institutionis , *Hoc est Corpus meum* , debent propriè intelligi , non metaphoricè. Probatur primo , quia omnes antiqui Patres & Interpretes sic intelligunt. Secundo , quia communis regula explicandi Scripturam est , vt verba propriè intelligantur nisi aliquid obstat. At nihil obstat , quo minus citata verba propriè intelligantur. Nec aduersarij quicquam afferunt , nisi quod ipsis videatur impossibile vnum corpus esse simul in diuersis locis. Hoc autem non esse impossibile infra ostendam.

Tertio probatur , quia metaphorica interpretatio Aduersariorum meritò debet esse suspecta , tum quia noua est , tum quia à malo spiritu videtur esse profecta & suggesta , vt ex confessione Zuinglij patet.

Quarto probatur , quia testamenta debent fieri propriis & perspicuis verbis , vt in iure Ciuili cautum est , alioqui sunt occasiones multarum litium. At institutio Eucharistiæ est quoddam testamentum. Lucæ 22. vers. 20. *Hic est calix nouum Testamentum in meo Sanguine*. Confirmatur , quia si testator legasset tibi domum , procul dubio , intelligeres domum propriè dictam legatam esse , non autem imaginem aut figuram domus.

Quinto probatur , quia nulla apparet metaphora in dictis verbis , vt patet.

6 Quarta Conclusio: Quando Christus dixit : *Hoc est Corpus meum* , per pronomen (Hoc) non intellexit panem , vt malè interpretantur Aduersarij , ac proinde ex illa parte nihil contra nos efficiunt. Probatur à simili , quia cùm dixit : *Hic est Sanguis meus* ; per (Hic) non intellexit vinum , alioqui debuisset dicere : *Hoc est Sanguis meus*.

Dices : Aduersarij concedunt Christum dixisse , *Hoc est Corpus meum* , *Hoc est Sanguis meus* , vt patet ex versione Theodori Beza. Respondeo. Malè id concedunt. Vel enim putant pronomen (Hoc) accipi substantiuè , vel adiectiuè. Si adiectiuè , dicendum esset : *Hic est Corpus meum* : *Hoc est Sanguis meus*. Nam sensus esset : *Hic panis est Corpus meum* : *Hoc vinum est Sanguis meus*. At Calvinistæ non admittunt hanc locutionem & meritò , quia est aperte
contra

contra textum : si autem putant pronomen (Hoc) sumi substantiuè, sicut reuera putant, iam dicendum esset : Hoc est Corpus meum, Hoc est Sanguis meus. Et in priore locutione (Hoc) designaret panem, in posteriore vinum : quod quidem illi admittunt, sed contra expressum textum. Nam Lucæ 22. vers. 20. sic legimus in Græco textu : *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo Sanguine, quod pro vobis funditur.* Vbi pronomen (Hoc) designat poculum Sanguinis, quod pro nobis fufum est.

Beza non aliter potest soluere hoc argumentum, nisi negando textum Euangelij esse integrum ; vnde ipse sic legit : *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo Sanguine, quæ pro vobis funditur,* quæ est apertè corruptela textus.

7 Prima Obiectio : Scriptura expressè significat pronomen H O C, accipi pro pane. Ioan. 6. v. 51. *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Et 1. Cor. 10. v. 16. *Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est ?* Et cap. 11. v. 26. *Quotiescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis.* Et v. 28. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat.* Et Act. 2. v. 42. *Erant perseverantes in cõmunicatione fractionis panis.* Confirmatur, quia Christus loquebatur de eo quod habebat in manibus, quod frangebat & distribuebat. Sed panem habebat in manibus, panem frangebat & distribuebat. Ergo de pane loquebatur.

Respondent Catholici *primo.* Panem vocari, non quod sit, sed quod fuerit. Sicut serpens, in quem virga Moyfis conuersa fuit, virga vocatur *Exod. 7. vers. 12.* & sicut furdi dicuntur audire & claudi ambulare, Matthæi 11. vers. 5. *Secundo,* panem vocari, quia refert speciem panis, sicut vocantur linguæ quæ super Apostolos ceciderunt, Actorum 2. vers. 3. non quòd linguæ essent, sed quod linguæ speciem præ sese ferrent. Addo ex Maldonato *in caput 26. Matthæi, vers. 26.* nomen P A N I S posse accipi non pro vero pane materiali, aut pro figura panis, sed pro cibo quodam excellenti, vt cum dixit Christus Ioannis 6. vers. 51. *Panis, quem ego dabo, caro mea est,* id est, cibus, quem ego dabo in Eucharistia, est mea caro.

Ad confirmationem respondeo. Christum habuisse panem in manibus ante consecrationem, qua peracta habuit corpus suum in manibus. Vnde sic dicimus: Christus accepit panem, benedixit, fregit, distribuit, perinde ferè est ac si dicas: Petrus percussit hominem, occidit & sepeliuit. Sicut enim in hoc exemplo percutitur quidem homo, non tamen sepelitur homo, sed cadauer hominis: Sic in altero accipitur quidem panis, non tamen distribuitur panis, sed Corpus Christi sub specie panis.

8 Secunda Obiectio: Pronomen H o c, non designat Corpus Christi. Ergo designat panem, quia non datur tertium. Anteced. patet, quia Corpus Christi nondum est præsens quando pronunciatur pronomen H o c, sed peracta demum consecratione. Quod autem non est præsens, non potest designari vt præsens.

Respondeo. Solutio pendet ex iis, quæ *infra à cap. 21.* disputanda sunt. Nunc breuiter dico tria. *Prima*, pronomen H o c, sumi adiectiuè, non substantiuè, sicut in simili exemplo: *Hic est sanguis meus: Hic est Filius meus dilectus.* *Secundo*, hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, esse practica, quæ vi illorum incipit ibi esse Christi Corpus. *Tertio*, tunc esse vera, quando integrè prolata sunt. Nam veritas & significatio propositionis non est perfecta, nisi quando duo extrema per copulam vnita sunt. Non sunt autem vnita in vocali propositione, nisi quando voce prolata sunt.

Hinc sequitur, non esse quærendum, quid significet pronomen H o c, eo tempore, quo pronunciatur, antequam reliqua pronunciata sunt; sed quid significet in propositione iam completa & perfecta. Non enim significat aliquid determinatè, nisi quatenus determinatur per prædicatum, cui coniungitur. Potest tamen aliquid vagè & indeterminatè significare antequam coniungitur prædicato.

Vnde dupliciter spectari potest. *Primo* per se, quatenus sumitur extra perfectam propositionem: & sic habet vagam & indeterminatam significationem. *Secundo*, quatenus est

est subiectum propositionis, & sic determinatur eius significatio per prædicatum. Igitur in hac propositione: *Hoc est Corpus meum*, pronomen *HOC*, designat Corpus Christi, quia ad illud designandum determinatur prædicatum.

9 Quinta Conclusio: In illa propositione: *Hoc est Corpus meum*, verbum *EST*, non sumitur metaphoricè pro significat, vt malè sumit Zuinglius; sed propriè, vt sumi solet in aliis propositionibus. Ratio, quia tunc sumitur propriè, quando significat copulam, seu vnionem duorum extremorum inter se, vt fatentur omnes Grammatici & Dialectici. Atqui in dicta propositione significat copulam duorum extremorum inter se. Ergo sumitur propriè.

Hoc aduerterunt Calvinistæ, & ideo non ponunt tropum in verbo *EST*, sed in nomine *CORPVS*.

Prima Obiectio: Verbum *Est* in Scriptura sæpè sumitur pro significat: vt patet in his: *Agnus est pbase, seu transitus Domini*: Exod. 12. vers. 11. *Petra erat Christus*. 1. Corinth. 10. vers. 4. *Ego sum vitis, vos palmites*: Ioannis cap. 15. vers. 5. *Septem boues pulchræ, & septem spicæ plene, sunt septem anni ubertatis*: Genes. 41. vers. 26. Ita Zuinglius cum suis.

Respondeo. In his & similibus locutionibus, si qua figura est, non hæret in verbo *EST*, sed in subiecto vel prædicato. Neque verbum *EST* sumitur ibi pro significat; sed prædicatum figuratè sumptum potest sic (significatiuè) accipi. v. g. Ponamus hanc esse figuratam propositionem, *Christus est petra*; ponamus esse hunc sensum: *Christus significat petram*; hinc tamen non sequitur verbum *EST* sumi pro significat; sed nomen *petræ* sumi metaphoricè pro signo, vel figura *petræ*: Hoc patet ex resolutione. Nam hæc propositio: *Christus significat petram*; resoluitur in hanc: *Christus est significans petram*; vel, *Christus est signum petræ*: vbi *EST* solùm est copula subiecti & prædicati.

10 Secunda Obiectio: Ipsimet Catholici agnoscunt tropum in verbo *EST*, quia dicunt hunc esse sensum: *Hoc*

est Corpus meum, id est, Hoc fit Corpus meum : vel, transsubstantiatur & conuertitur in Corpus meum, vt obiicit Calvinus 4. *Instit.* 17. §. 20. & Petrus Martyr *contra Gardinæum* part. 3. & Plessæus *lib.* 4. *de Eucharistia*, cap. 2.

Respondeo. Falsum est Catholicos sic explicare. Docent illi quidem ex illo verbo *E S T* colligi transsubstantiationem; non tamen docent verbum (*est*) poni pro transsubstantiari aut pro conuerti.

Dices cum Petro Martyre: Coguntur hæc docere, quia dicunt illa verba, *Hoc est Corpus meum*, esse practica. Ergo sunt similia illis: *Fiat lux*. Ergo debent sic explicari: Hoc fit vel fiat Corpus meum.

Respondeo. Non est necesse, vt omnia verba practica habeant eundem sensum. Deus in principio creationis dixit: *Fiat lux*; Christus in institutione Eucharistiæ dixit: *Hoc est Corpus meum*. In sanando ægroto dixit: *Tolle grabatum & ambula*. Item, *Vade, filius tuus viuit*. Item, *Mulier, dimissa es ab infirmitate tua*. Potuisset vt aliis verbis, si voluisset.

II Sexta Conclusio: In hac propositione, *Hoc est Corpus meum*, nomen *C O R P U S* non sumitur figuratè pro signo vel figura corporis, vt volunt Calvinistæ, sed propriè pro corpore Christi. Probatur *primo*, ex dictis; quia pronomen *H O C*, non designat panem. Ergo hic sensus non valet: *Hoc est Corpus meum*, id est, hic panis est signum Corporis mei. Ergo Calvinistæ malè sic explicant.

Probatur *secundo*, quia Christus dixit: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur*. At, quod datur pro nobis, non est figura corporis Christi. Sed ipsum Corpus; sicut, quod effunditur pro nobis, non est figura Sanguinis, sed est ipse Sanguis.

Dicent Calvinistæ, hunc esse sensum: *Hoc est Corpus meum*, id est figura Corporis mei, quod dabitur pro vobis in cruce.

Respondeo *primo*. Valde probabile est, Christum loqui de suo Corpore, quod in Coena dabatur, non in cruce. Loquitur enim in præsentì tempore: *Quod pro vobis datur, frangitur, qui pro vobis effunditur*. Respondeo *secundo*, siue
Christus

Christus loquatur de suo corpore, quod in cœna dabatur, siue quod in cruce; semper intelligi debet de corpore propriè dicto. Hoc manifestè conuincitur ex Lucæ cap. 22. v. 20. *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo Sanguine, quod pro vobis effunditur.* Quæ verba non possunt intelligi de poculo vini, sed Sanguinis, quia poculum vini, nec in cœna, nec in cruce pro nobis effusum est.

Probatur *tertio*, quia nomen calicis non sumitur figuratè, cùm dicitur *Hic est calix.* Ergo neque nomen Corporis, cum dicitur: *Hoc est Corpus meum.* Anteced. patet, quia Christus habuit verum calicem in manu. Dicent Caluinistæ, calicem sumi pro Sanguine. At hoc est absurdissimum. Tunc enim esset hic sensus: *Hic calix, id est, hic Sanguis meus, est nouum Testamentum in meo Sanguine.*

Dicent alij; calicem sumi pro figura Sanguinis. Hoc etiam absurdum est. Nam esset hic sensus: *Hæc figura Sanguinis mei est nouum Testamentum in meo Sanguine.*

Probatur *quarto*, quia verba Christi clara & simplicia sunt: *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus.* Nulla hic apparet figura, siue in verbis, siue in sensu. Et Euangelistæ nullam insinuant, vel explicant. Antiqui Patres nullam agnoscunt. Aduersarij nullam vel probabili argumento astruunt, vt patebit.

12 *Prima Obiectio:* In illis verbis: *Hic calix nouum Testamentum est in meo Sanguine;* est duplex figura: vna in nomine calicis; altera in nomine Testamenti. Nam calix sumitur pro vino, secundùm Calvinum; vel Sanguine, secundùm Catholicos: tanquam continens pro re contenta per Metonymiam. Similiter testamentum sumitur pro signo, vel figura testamenti. Non enim vinum, aut Sanguis est propriè Testamentum, sed signum Testamenti. Vnde Matthæus dixit: *Hic est Sanguis meus noui Testamenti;* non autem dixit: *Hic est Sanguis meus nouum Testamentum.* Confirmatur *primo*, quia si vinum aut Sanguis esset propriè Testamentum, iam singulis diebus renouaretur Testamentum Christi, & præcedens antiquaretur. *Secundo*, necesse esset Christum sæpè mori, cum Testamentum non valeat, nisi intercedente morte testatoris.

Respondeo primo. Tametsi aliqui Catholici (Bellarminus) figuram concedant in nomine calicis, tamen non est opus concedere. Sic enim habent Lucas & Paulus: *Hic calix nouum Testamentum est in meo Sanguine*. Vbi illa verba: *Hic calix in meo Sanguine*, perinde valent atque hæc: *Hic calix mei Sanguinis*, vt patet ex canone Missæ. Atqui in his verbis nulla planè est figura. Sicut enim propriè dicimus: Hoc est vas aquæ; Hæc est amphora vini: ita propriè dicimus: Hic est calix Sanguinis. Item, sicut propriè dicimus: Bibite ex illo vase, vel ex illa amphora: sic etiam propriè: Bibite ex illo calice.

Respondeo secundo. Nec in nomine Testamenti est vlla figura. Nam Testamentum propriè dictum duo significat. Primo, voluntatem, seu dispositionem, seu promissionem testatoris. Secundo, authenticum instrumentum, quo continetur voluntas, dispositio, vel promissio testatoris, aut quo applicatur nobis ius ad hæreditatem à testatore promissam. Hoc secundo modo propriè vocari possunt Testamenta, non solùm biblia, quibus continetur voluntas Dei testantis & promittentis; sed etiam Sacramenta, quibus applicatur nobis ius ad hæreditatem à Deo nobis promissam. Vnde Circumcisio veteris Legis Sacramentum, per quod dabatur Hebræis ius ad terram promissionis, propriè vocatur Testamentum in Scriptura, Ecclesiastici 44. v. 21. *In carne eius stare fecit Testamentum*. Eadem Circumcisio dicitur etiam foedus & signum foederis. Gen. 17. v. 10. & 11. Et vtrumque propriè. Erat enim signum foederis, vt foedus accipitur pro diuina promissione: & simul erat foedus, vt foedus accipitur pro instrumento authentico, quo applicatur diuina promissio.

Inter omnia autem Sacramenta præcipuè Eucharistia dicitur Testamentum, tum quia est authenticum instrumentum, quo applicatur nobis ius ad hæreditatem: tum etiam, quia continet apertissimam repræsentationem effusionis Sanguinis Christi, quo sancitum est nouum Testamentum, & à quo vim suam habet.

Ex his patet, quomodo propriè dictum sit non solùm à Matth. & Marc. *Hic est Sanguis meus noui Testamenti*; sed etiam à Luca

à Luca & Paulo : *Hic est calix nouum Testamentum in meo Sanguine.* Nam in priori locutione sumitur testamentum propriè pro voluntate & promissione testatoris : in posteriori pro instrumento illius promissionis. Vnde sensus verborum Matth. & Marc. est: *Hic est Sanguis noui Testamenti,* id est, hic est Sanguis quo sancitur voluntas & promissio Dei testantis. Sensus autem verborum Luca & Paul. est: *Hic calix Sanguinis mei est nouum Testamentum,* id est, hoc Sacramentum Eucharistiæ sub specie vini est authenticum instrumentum, quo applicatur nobis ius ad hæreditatem à Deo promissam.

Resp. Ad *primam* confirmationem, quod Sanguis Christi sub specie vini contentus sit propriè dictum Testamentum, & tamen non sequi singulis diebus renouari Testamentum, sed tantùm repeti. Nam celebratio Eucharistiæ quæ quotidie fit, non est noua institutio Testamenti, sed eiusdem repetitio. Vnde sicut vnum & idem Testamentum, quod in charta scriptum est, potest sæpius describi sine vlla sui mutatione: sic Eucharistia potest sæpius repeti, & tamen non ideo mutari.

Resp. Ad *secundam* confirmationem sufficere vnã mortem Christi ad confirmandum Testamentum, quia Testamentum non renouatur, vt dixi, sed tantùm repetitur. Vnde cadit Achilles Caluini. Et ex dictis sequitur. Sicut propriè dici potest: *Hic Sanguis est nouum Testamentum*: ita propriè dici potest: *Hoc Corpus meum est nouum Testamentum.* Sicut enim Sanguis Christi sub specie vini, & corpus Christi sub specie panis est propriè dictum Sacramentum; sic vtrumque est propriè dictum Testamentum; accipiendo testamentum pro instrumento authent. vt explicauimus.

13 *Secunda* Obiectio sumitur ex illis verbis: *Accipite & manducate.* Nam Christi corpus non potest propriè manducari ore corporis, cum non possit dentibus teri. Ergo cum Christus dixit illa verba, non dedit manducandum suum corpus, sed panem, qui erat figura corporis.

Resp. Corpus Christi dicitur propriè manducari in Eucharistia, etiamsi dentibus non teratur; H O C, enim non requiritur ad rationem manducationis, sed sufficit sumere
& tran

& transmittere cibum ab ore ad stomachum per instrumenta humana & naturalia, id est, linguam & palatum; alioqui senes & infantes edentuli propriè non manducarent, quod falsum est.

14 Tertia Obiectio: Si corpus accipitur propriè in illa propositione: *Hoc est Corpus meum*; vel significat solùm corpus, vel totum Christum. Si solùm corpus, Ergo corpus Christi erit ibi sine Sanguine, Anima & Diuinitate; quod est impiè Christum distrahere, secundùm Calvinum. Si totum Christum, iam erit confusa Battologia, cùm dicimus: *Hoc est Corpus*, Et *Hic est Sanguis*, quia illa duo significant idem; imò poterit dici de calice: *Hoc est corpus meum*; & similiter poterit dici de pane: *Hic est Sanguis meus*.

Respondeo. Nomine corporis intelligi solùm corpus, & nomine Sanguinis solùm Sanguinem, & tamen non ideo distrahimus Corpus à Sanguine, quia necessariò coniuncta manent ob naturalem concomitantiam; licèt illa coniunctio per verba citata non explicetur, sicut neque negatur. Simile est, si dicam: *Hoc est corpus Petri*. Hac enim locutione propriè significo solùm corpus; nec tamen sequitur corpus Petri esse distractum ab anima, vel sine fuceo & sanguine.

15 Quarta Obiectio: Propositiones Sacramentales debent Sacramentaliter exponi. At hæc est Sacramentalis: *Hoc est Corpus meum*. Ergo debet exponi Sacramentaliter. Ergo significat panem esse corpus Christi Sacramentaliter, seu significatiuè. Hoc argumentum tanti fecit Calvin. in ultima admonitione ad *VVestphal.* vt de illo dixerit: *Hic murus aeneus esto*. Idem habet Plessæus, & similiter triumphat.

Resp. Tribus modis potest aliqua propositio dici Sacramentalis. *Primo*, quia explicat Sacramentum, seu significationem Sacramenti, qualis est illa *Apoc. 17. v. 7. & 9. Ego dicam tibi Sacramentum mulieris, septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet. Et Gen. 41. v. 26. Septem spicæ plenæ, sunt septem anni ubertatis. Secundo* dicitur Sacramentalis, quia per eam Sacramentum instituitur, aut conficitur, qualis est illa: *Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

sancti. Item : Hoc est Corpus meum. Tertio dicitur Sacramentalis, quia continet & significat aliquod reconditum mysterium, seu Sacramentum, qualis est illa: Deus est vnus & vnus : Verbum caro factum est.

Propositio primi generis semper est figurata, non item secundi & tertij generis.

16 Quinta Obiectio sumitur ex illo Matthæi 26. vers. 29. *Non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno Patris mei.* Hæc enim verba dicta sunt à Christo post consecrationem calicis. Ergo etiam post consecrationem fuit vinum in calice. Ergo non fuit Sanguis, nisi figuratè.

Resp. Christus duo dixit Discipulis. *Primo*, se non amplius manducaturum Pascha cum ipsis. *Secundo*, nec amplius bibiturum vinum. Vtrumque dixit in coena Paschali ante institutionem Eucharistiæ. Hoc patet ex Luca cap. 22. vers. 15. vbi ait : *Desiderio desideravi manducare hoc Pascha vobiscum, antequam patiar. Dico enim vobis, quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Et accepto calice gratias egit, & dixit : Accipite & diuidite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat.* Hæc Lucas, qui deinde subiungit institutionem Eucharistiæ. Vnde constat alium fuisse calicem vini, de quo Christus dicebat se non amplius bibiturum; & alium fuisse calicem Sanguinis, de quo nihil tale dixit. Vtriusque calicis meminit Lucas.

Dices : Matthæus & Marcus narrant, Christum post institutionem Eucharistiæ dixisse, se non amplius bibiturum de vino. Respondeo. Lucas narrat, ante institutionem dixisse. Constat autem, Lucam narrasse rem eo ordine, quo contigerat; reliquos Euangelistas non item. *Primo*, quia sicut Christus dixerat, se non amplius bibiturum vinum aut de vino, sic dixerat se non amplius manducaturum Pascha. Hoc autem dixit in coena Paschali ante institutionem Eucharistiæ. Ergo & illud. *Secundo*, quia illa verba : *Donec illud bibam nouum in regno Patris mei*, non possunt intelligi, nisi de cœlo. At in cœlo non erat bibiturus Sanguinem suum nec verè, nec metaphoricè. Vinum autem

286 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
metaphoricè bibiturus erat, iuxta illud Luc. 22. v. 29. *Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam in regno meo.* Ergo non de Sanguine, sed de vino dixit: *Non bibam amodo de genimine vitis.*

Fateor, quosdam aliter sentire, ut patet apud Maldonatum & alios Interpretes, sed hæc explicatio, quam posui, est maximè consentanea textui, & optimè soluit obiectionem Hereticorum.

17 Sexta Obiectio sumitur ex his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Hic iubet Christus, ut Apostoli deinceps celebrent Eucharistiam in commemorationem ipsius. At commemoratio est rerum absentium, non præsentium. Ergo Christus non est præsens in Eucharistia, nisi figuratè tanquam in signo.

Respondeo. Christus iubet Eucharistiam deinceps celebrari in memoriam mortis & passionis suæ, quæ nunc absens est & præterit; non autem in memoriam sui ipsius, quo ad substantiam, quæ in Eucharistia præsens est. Hoc patet ex illo I. Cor. 11. v. 26. *Quotiescunque manducabitis, &c. mortem Domini annuntiabitis.*

18 Septima Obiectio sumitur ex illo I. Cor. 10. v. 3. *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt.* Hinc colligunt Calvinistæ, Iudæos manducasse eandem escam, quam nos manducamus. At illi manducârunt corpus Christi tantùm in figura, idque per solam fidem. Ergo nos eodem modo manducamus.

Respondeo. Calvinistæ dupliciter peccant. *Primo*, quia Apostolus non dicit, Iudæos manducasse nobiscum escam, sed ipsos inter se eandem manducasse. Sic enim loquitur: *Patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, &c.* Unde patet, Apostolum non conferre Iudæos nobiscum, sed illos ipsos inter se. Vult enim ostendere, tametsi omnes perceperint eadem Dei beneficia, non tamen omnes placuisse Deo. Unde mox subdit: *sed non in pluribus eorû beneplacitum est Deo.*

Secundo peccant Calvinistæ, quia putant Apostolum loqui de manducatione spiritali per fidem, quæ secundùm ipsos

ipſos eſt propria electorum. Hoc autem falſum eſt, quia Apoſtolus loquitur de manducatione, quæ erat communis bonis & malis, vt ex dictis patet.

19 Oſtaua Obiectio ſumitur ex illo Matth. 15. v. 17. *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur.* Atqui corpus Chriſti non emittitur in ſeceſſum, ſed ſolus panis. Ergo corpus Chriſti non intrat in os, ſed ſolus panis. Reſp. Caluiniſtæ nugantur in citatione Scripturarum, & non curant de ſcopo & ſenſu illarum. Chriſtus ſolum loquitur ibi de cibis communibus, qui ſumuntur ad alendum corpus. Illi enim ordinariè tenent eum curſum, quem ipſe deſcribit. Hinc *primo* excipitur Euchariftia, quæ non ſumitur ad alendum corpus, nec eſt cibus ordinarius & materialis. *Secundo*, excipitur ille cibus, quem Chriſtus ſumpſit poſt Reſurrexionem. Non enim ſumpſit ad alendum Corpus, ſed vt probaret ſe non eſſe phantaſma.

Quæres. Quid ergo fit de Euchariftia, quando intrat per os in ventrem? Reſp. ſimul ac ſpecies panis & vini corruptæ ſunt in ſtomacho per calorem naturalem, corpus Chriſti deſinit ibi eſſe ſine vlla ſui læſione, aut alteratione.

20 Nona Obiectio ſumitur ex Ioan. 12. v. 25. *Vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit.* At miniſtri Chriſti non ſunt in Euchariftia. Ergo nec Chriſtus: Ita Per. Martyr. Reſp. iam dixi Caluiniſtas nugari in citandis Scripturis. Poſſem retorquere ita: vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. At miniſtri Chriſti non fuerunt in cruce. Ergo nec Chriſtus.

Quod ad rem attinet, ſenſus verborum Chriſti eſt hîc: miniſtri mei mecum erunt in regno cœlorum, vt videant gloriam meam. Hoc clariùs expreſſit Ioan. 17. v. 24. *Pater, volo, vt vbi ſum ego, & illi ſint mecum, vt videant claritatem meam.*

21 Decima Obiectio ſumitur ex his ſcripturis, vbi dicitur Chriſtus abire à nobis ad cœlum, ſedere ad dextram patris, non eſſe nobiſcum; vt Matth. 26. v. 11. *Semper pauperes habebitis vobiſcum; me autem non ſemper habebitis.* Marc. 16. v. 19. *Aſſumptus eſt Ieſus ad cœlum, & ſedet ad dextris Dei.* Ioan. 16. v. 28. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem.*

Reſp. Chriſtus in propria ſpecie non eſt nobiſcum, ſicut olim erat cum diſcipulis, ſed ſub ſpecie panis & vini. An
autem

288 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
autem fieri possit, vt eodem tempore sit simul in cœlo &
in terra, infra disputabitur.

22 Undecima Obiectio sumitur ex Matth. 24. v. 23. *Si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* At Papistæ Christum dicunt esse hîc aut illic in pixide. Ergo non est illis credendum. Resp. Christus monet vt caueamus impostores & Pseudopphetas, qui se nomine Christi venditabunt. De quibus in eodem capite dicitur: *Multi venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus; & multos seducent.* Hæc non possunt accommodari Eucharistiæ, quæ non agit concionatorem.

23 Duodecima Obiectio. Ex Luc 24. v. 39. *Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Ex hoc loco sic argumentatur Calvin. lib. 4. cap. 17. §. 29. *Veritas carnis Christo teste probatur aspectu & contactu. At in Eucharistia nihil videtur aut tangitur, nisi panis. Non igitur ibi caro, sed panis est.*

Resp. possunt hîc fieri duæ consequentiæ, scilicet affirmatiua & negatiua. Affirmatiuam fecit Christus hoc modo: hoc palpatur & videtur. Ergo corpus est. Negatiuam facit Calvinus ita: hoc non palpatur, nec videtur. Ergo non est corpus. Prior est bona, posterior non valet.

Q V Æ S T I O VI.

An presentia Christi in Eucharistia probari possit ex usu huius Sacramenti?

1 **S**cripturæ testimonia de usu huius Sacramenti sunt duo, ex quibus conantur Catholici probare præsentiam Christi in Eucharistia. Vinum est 1. Corinth. 10. v. 16. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? Et panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

2 Alterum est illud 1. Cor. 11. v. 27. *Quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et infra: *Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* In his duobus testimoniis multa sunt controuersa
inter

inter nos & aduersarios. *Primo*, quid sit benedicere calicem & vinum. *Secundo*, quid sit frangere panem. *Tertio*, quid communicatio Corporis & Sanguinis Domini. *Quarto*, quid sit reum esse Corporis & Sanguinis Domini. *Quinto*, quid diiudicare Corpus Domini. Hæc partim explicabuntur *cap. 11.* partim alibi.

Q V Æ S T I O VII.

An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex Patribus ?

1 **A**Duersarij iactant Patres pro se stare, Calvinus in *vlt. admonitione ad Westph.* sic scribit: *Constat vetustos omnes scriptores, qui totis quinque sæculis post Apostolos vixerunt, vno ore nobis patrocinari.* Similia habent Petr. Mart. in *præfation. suæ defensionis contra Gardin.* & Boquinus in *lib. de cæna Domini contra Hesbustum.* Sed hoc illorum mendacium pridem refutauit Bellarminus & multi alij. Ego, ne longus sim, colligam aliquot sententias Patrum clarissimè de hac re loquentium.

2 *Prima est Origenis homil. 5. in diuersa loca Euangelij, vbi sic ait: quando manducas & bibis Corpus & Sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipsum imitare hunc Centurionem & dicito: Domine non sum dignus, ut intres, &c.*

Secunda est S. Hilarij lib. 8. de Trinit. De veritate carnis & Sanguinis non est relictus ambigendi locus.

Tertia est Cyrilli Hierosolymitani Cathedesi 4. mystagogica: Cùm Christus ipse dicat: Hoc est Corpus meum, quis deinceps audeat dubitare? Ac eodem quoque confirmante & docente: Hic est Sanguis meus: quis inquam dubitet & dicat non esse illius sanguinem? Et infra: Aquam aliquando mutauit in vinum in Cana Galilææ, & non erit dignus cui credamus, quod vinum in Sanguinem transmouit? Et infra: Sub specie panis datur tibi Corpus, & sub specie vini datur Sanguis. Et infra: Christophori erimus, hoc est, Christum ferentes, cùm eius Corpus & Sanguinem in membra nostra receperimus. Et infra: Ne ergo consideres tanquam nudum panem & nudum

vinum. Corpus enim est, & Sanguis Christi. Et infra: Hoc sciens & pro certissimo habens panem hunc, qui videtur à nobis, non esse panem, etiamsi gustus panem esse sentiat, sed esse Corpus Christi. Et vinum, quod à nobis conspicitur, tamen si gustui vinum esse videatur, non tamen vinum, sed Sanguinem Christi esse.

Quarta est Ambrosij lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. Panis est ante verba Sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et in libro de Mysterijs initiandis cap. 9. Fortè dicas: aliud video, quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam? Et hoc nobis superest, ut adhuc probemus. Quantis ergo utimur exemplis, ut probemus non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecrauit, &c.

Quinta est Optati Mileuitani lib. 6. contra Parmenianum: Quid est altare, nisi sedes corporis & Sanguinis Christi? Et infra: Hoc tamen immane facinus geminatum est, dum sregistis & calices Christi Sanguinis portatores.

Sexta est S. Augustini Conc. 1. in Psalm. 33. Ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans ipsum Corpus suum ait: hoc est Corpus meum: Ferebat enim illud corpus in manibus suis.

Septima est Leonis Papæ, Serm. 6. de ieiunio septimi mensis: Sic Sacra mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis & Sanguis Christi ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur.

Octava est Damasceni lib. 4. de fide cap. 14. Dominus dixit: Hoc est, non corporis signum, sed corpus: non Sanguinis signum, sed Sanguis.

Nona est Epiphaniij in 7. Synodo, actione 6. Nunquam inuenies neque Dominum, neque Apostolos, neque patres incruentum illud Sacrificium, quod à Sacerdote offertur, imaginem dixisse, sed ipsum corpus, & ipsum Sanguinem.

Decima est Theophylacti in cap. 26. Matthæi: Non dixit hoc est figura: sed, hoc est Corpus. Ineffabili enim operatione transformatur, etiamsi nobis videatur esse panis.

QVÆSTIO VIII.

*An præsentia Christi in Eucharistia probari possit
ex Miraculis?*

1 **D**Vplicita sunt miracula secundum S. Thom. *sup. quest.*
29. *art. 1. ad 2.* quædam sunt obiectum fidei, quia
creduntur: quædam sunt motiua, vel testimonia fidei, quia
iuuant, vel confirmant fidem. Vtrumque miraculorum
genus reperitur in hoc Sacramento. Et quidem miracula
prioris generis sunt quatuor præcipua. *Primo*, quod panis
& vinum conuertantur in carnem & Sanguinem Christi.
Secundo, quod accidentia panis & vini maneat sine sub-
iecto. *Tertio*, quod Corpus Christi existat sine extensio-
ne locali. *Quarto*, quod simul existat in diuersis locis.
De his omnibus agendum infra, quia ad præsentem quæ-
stionem.

Miracula posterioris generis, quibus confirmatur præ-
sentia Christi in Eucharistia sunt etiam varia. Quædam
enim contigerunt ante Berengarij hæresin ortam, vt vide-
bis apud Cyprianum, *Serm. de lapsis*. Prosp. *in lib. de prædi-
ctionibus, part. 4. cap. 6.* Gregorium *lib. 2. Dialog. cap. 24.* Et Pe-
trum Diaconum *in vita eiusdem S. Greg.* Alia contigere post
exortam Berengarij hæresin, de quibus Paschasius *in libro
de Corpore & Sanguine Domini, cap. 14.* Et Quid mundus *lib.
3. de hoc Sacramento.*

Et his quoque miraculis ipse Berengarius ad eiurandam
hæresin permotus est. Alia contigerunt post Ioannem VViclef,
qui Berengarij hæresin renouauit, vt apud Thom. VValdensen-
tem *tom. 2. de Sacramentis, cap. 63.* vbi refert se præ-
sente Londini in Ecclesia S. Pauli quendam VViclefistam
ab Episcopo Cantuariensi insum esse Eucharistiam adora-
re, & confiteri præsentiam Christi: hunc recusasse & dixisse
araneam esse digniorem veneratione, quàm Eucharis-
tiam: mox horribilem araneam è summo templi tecto in
os eius descendisse, & vix ab astantibus prohiberi potuisse,
quin ipsas fauces penetraret.

2 Porro hæc miracula, de quibus generatim dixi, possunt

T 2 iterum

iterum ad tria capita reuocari. Continent enim quædam Dei beneficia singularia, quæ conferuntur hominibus ex fide huius Sacramenti, vt est sanitas corporis, expulsio dæmonum, liberatio à naufragio & incendio. Quædam continent vltionem eorum, qui vel non credunt præsentiam Christi in Eucharistia, vel indignè illam tractant. Refert Optatus Mileu. *lib. 2. contra Parmen.* quosdam hæreticos Eucharistiam suis canibus proiecisse, canes autem in dominos suos infurrexisse & dentibus dilaniasse. Quædam denique continent visiones, seu apparitiones, quibus ipse Christus in Eucharistia sub forma pueri, aut carnis legitur apparuisse secundum Algerum *lib. 1. de hoc Sacramento*, & alios.

Et quidem prima miracula fiunt præsertim propter fideles; media ob infideles; postrema propter dubios.

Dices: non videtur ex his miraculis colligi præsentia Christi in Eucharistia, quia possunt fieri, etiamsi Christus non sit præsens. Sicut multa fiunt per imaginem S. Crucis, in qua Christus non est.

Resp. præsentia Christi in Eucharistia non colligitur præcise ex miraculis, quatenus miracula sunt, sed quatenus fiunt ex fide præsentia & veritatis, vel certè in eiusdem veritatis testimonium & confirmationem.

QVÆSTIO IX.

An præsentia Christi in Eucharistia probari possit ex antiqua Ecclesie praxi?

1 **E**X hoc capite multa peti solent argumenta. *Primum* est, quod Christus in Eucharistia solitus sit adorari, & inuocari. *Secundum*, quod Sacerdotes semper sint habiti in summo honore, eò quod Corpus Christi suo ore conficerent. *Tertium*, quod ex fide præsentia Christi cautum sit, vt Eucharistia non nisi à ieiunis sumatur. *Quartum*, quod ex eadem fide nemo permissus sit accedere, nisi præmissa diligenti peccatorum confessione.

2 Hæc & alia ex antiquis Patribus & historiis collegerunt Greg. de Valentia, *quæst. 3. puncto 1. §. 6.* Suar. *disput. 46. sect.*

sect. 6. & alij. Videri etiam potest Gretserus in libro qui inscribitur *Murices*: ubi demonstrat ex antiquis & communibus loquendi modis Germanorum, Christum esse presentem in Eucharistia.

Q V Æ S T I O X.

An presentia Christi in Eucharistia probari possit ex ipsis aduersariis?

I **Q**uatuor argumenta sumi possunt ex parte aduersariorum. Primum ex Caluini & eius asseclorum verbis. Caluinus disertè & sæpè docet corpus & Sanguinem Christi verè ac realiter esse in Eucharistia; & verè ac realiter à nobis participari. Hoc partim ostendi suprà cap. 17. propof. 2. partim nunc ostendam. Igitur in libello de cœna Domini sic ait: *Non est figura nuda & simplex, sed veritati suæ & substantiæ coniuncta: Meritò igitur panis appellatur corpus, cum id non modò representet, verum etiam nobis offerat. Et infrà: Necessè est igitur nos in cœna verè corpus & Sanguinem Christi recipere. Et infrà: fatendum est, quemadmodum panis in manu distribuitur, ita corpus Christi nobis communicari. Et infrà: intelligimus Christum nobis in cœna veram, & propriam corporis & sanguinis sui substantiam donare.*

Idem in cap. 11. prioris ad Cor. ait: *Christus visibile illud Symbolum nobis porrigendo, unà dat etiam nobis suum corpus. Neque enim fallax est, qui vacuis figuris nos ludat. Proinde illud mihi est extra controuersiam veritatem hęc cum suo signo coniunctam esse. Et infrà: Concludo realiter, ut vulgò loquuntur nobis in cœna dari Christi corpus. Hęc contra Zuinglium habet Caluinus, sed sunt pro nobis.*

Similia habet Plessæus lib. 4. de Eucharistia c. 2. Sic inquit: *dum sacra cœna ex præscripto Christi celebratur, Christum realiter & substantialiter accipimus.* Vnde patet Caluinum & Plessæum planè loqui more Catholicorum de presentia Christi in Eucharistia. Aut ergo Catholici bene sentiunt, aut illi malè loquuntur: vel certè aliter sentiunt, & aliter loquuntur; quod mihi persuaserim veriùs.

Secundum argumentum sumitur ex sensu & discursu

Caluini. Nam ex vna parte reprehendit Zuinglium, quod nimis parum; ex altera Catholicos, quod nimis multum tribuant Eucharistiæ. Zuinglius dicit Eucharistiam esse nudum signum Christi absentis, teste Caluino in libello de cœna Domini, in fine. Catholici dicunt esse practicum signum Christi præsentis. Si ergo Caluinus dissentit à Zuinglio, & plus vult tribuere Eucharistiæ, quam Zuinglius, planè debet nobiscum sentire.

Ostendo hoc clarius: possumus concipere Christum, quatuor modis præsentem esse in Eucharistia. *Primo*, per signum, seu figuram. *Secundo*, per effectum suum. *Tertio*, per apprehensionem fidei. *Quarto*, per substantiam carnis & Sanguinis sui. De tribus prioribus modis non est difficultas. Nam & Zuinglius & Caluinus & Catholici concedunt Christum in Eucharistia participari à nobis, quoad tria priora membra. Qui enim dignè accedit ad sumptionem Eucharistiæ, non solum percipit externa Symbola panis & vini, sed etiam internam gratiam, qui est effectus Eucharistiæ; & præterea fide Christum apprehendit.

De his tribus nemo dubitat; de quarto est difficultas. Zuinglius Christum negat secundum substantiam carnis & sanguinis sui præsentem esse à nobis participari, Catholici affirmant. Caluine te quæro an nobiscum consentias, an cum Zuinglio? Si nobiscum, res salua est. Si cum Zuinglio, cur palam profiteris te ab illo dissentire?

Iterum vrgeo hominem: vel Caluinus concedit substantiam carnis Christi nobis vniri, vel negat. Si negat, Zuinglianus est, quod tamen minime vult. Si concedit, Catholicorum sententiam approbat. Fortè dicet se id concedere diverso sensu à Catholicis. Sed quis ille sensus est? Nam Christus secundum substantiam non potest nobis vniri, nisi dupliciter. *Primo*, per vnionem Hypostaticam. *Secundo*, per vnionem localem. Prior vnio à nemine admittitur. Ergo vel posterior admittenda est, vel nulla. Si hanc admittit Caluinus, nobiscum sentit.

Dices: Præter illas duas vniones possunt esse aliæ tres. *Prima*, Sacramentalis, quæ fit per Symbolum externum, *Secunda* obiectiua, quæ fit per apprehensionem fidei. *Tertia* virtualis,

virtualis, quæ fit per effectum; sicut sol, &c. Respondeo de his quæstio non est vnionibus. Namque has tres opposui vnioni quæ fit per substantiam, vt supra. Si ergo est aliqua vnio secundum substantiam, quæ est distincta, &c. esse debet ab illis tribus, erit localis.

Si localem admittit Calvinus, nobiscum sentit: Si negat, per omnia Zuinglianus est Calvinus.

3 *Tertium* argumentum sumitur ex contradictione duplici Caluini, scilicet verborum & rerum. Ac primò contradicit sibi ipsi in verbis. Nam aliquando desertè asserit corpus Christi esse verè & realiter in Eucharistia, vt iam ostendi: aliquando dicit esse in cœlo, & non alibi, vt patet ex *quæst. 1. propositione prima*. Altera contradictio est in re. Nam cum disputat contra quosdam Zuinglianos, dicit manducare carnem & Sanguinem Christi non esse idem quod credere in Christum, sed aliquid sublimius; vt patet ex 4. *Instit. 17. §. 5*. Cum autem disputat contra Catholicos, dicit manducationem illam non fieri ore corporis, sed fidei. Hæc non cohærent.

Et quæro ex Caluino: an Sacramentalis manducatio carnis & Sanguinis Christi sit quædam actio manducantis? Hoc negari non potest. Non enim est actio cibi manducati, sed hominis manducantis. Iterum quæro: an illa actio sit interna, vel externa. Si externa est & corporis, non potest esse alia, quàm quæ defenditur à Catholicis. Si interna est, non potest esse alia, quàm quæ ponitur à Zuinglianis, quos oppugnat Calvinus.

Ostendo, quia si est interna, vel est intellectus, vel voluntatis. Si intellectus, non est alia, quàm fidei. Si voluntatis, quæ tandem illa est? hæctenus non est nominata à Caluino.

4 *Quartum* argumentum sumitur ab origine vtriusque sententiæ. Catholicorum sententia fundatur in clarissimis Scripturæ verbis, & communi PP. consensu recepta est, & nunquam antè Berengarij tempora publicè oppugnata. At Calvinistarum sententia pugnat cum illis verbis Luc. 22. V. 20. *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo Sanguine, quod pro vobis funditur*. Et communi Patrum consensu explosa est, & publicè in Ecclesia damnata. Imò quod amplius

Addo neminem ante Calvinum per omnia docuisse,
quod Calvinus docet, ut ipse fatetur *in libello de cæna Do-
mini, in fine.*

QVÆSTIO XI.

*An præsentia Corporis Christi in Eucharistia possit
ratione naturali probari?*

1 SVPRÀ dixi quatuor miracula in hoc mysterio reperiri.
Primo, conuersionem panis in carnem Christi. Secun-
do, existentiam accidentium sine subiecto. Tertio, existentiam
quantitatis sine extensione locali. Quarto, existentiam cor-
poris in diuersis simul locis. Nunc queritur quid ex solo lu-
mine naturali de his omnibus dici possit. Calvinistæ putant
tria posteriora esse impossibilia, & hoc probari posse suo
lumine naturali: quid Catholici sentiant, iam ostendam.

res sui
2 Prima Conclusio. Seclusa fide & reuelatione Dei non
põtest naturali ratione euidenter demonstrari hoc myste-
rium esse possibile. Probatur, quia nullum est principium
naturale ex quo euidenter colligi possit tria posteriora mi-
racula esse possible.

Dices: Principium naturale est Deum esse omnipoten-
tem. Ex hoc autem euidenter colligitur illa miracula à
Deo fieri posse, alioqui non esset omnipotens? Respondeo.
Duo necessaria sunt, ut euidenter cognoscas aliquid esse
possible: vnum ex parte Dei, ut euidenter constet illum
esse omnipotentem: Alterum ex parte obiecti, ut euidenter
constet nullam in eo esse contradictionem, seu non esse
contra naturam & essentiam illius; ut hoc vel illud ei con-
ueniat. Iam autem non est naturaliter euidenter, non esse
contra naturam accidentis existere sine subiecto, aut non
esse contra naturam quantitatis existere sine extensione
locali: aut denique non esse contra naturam corporis exi-
stere simul in diuersis locis.

3 Secunda Conclusio. Multò minùs naturali lumine co-
gnosci potest hoc mysterium esse factum & institutum.
Probatur, quia ad hanc cognitionem duo requiruntur,

Primo,

Primo, vt cognoscas Deum hoc posse facere. *Secundo*, vt cognoscas eum voluisse facere. At neutrum naturaliter potest. Non primum, vt dixi. Nec secundum, quia libera Dei voluntas in rebus supernaturalibus non cognoscitur nisi ex reuelatione: sicut in naturalibus cognoscitur ex effectu Dei voluntas.

4 Tertia Conclusio. Tametsi lumine naturali cognosci non possit hoc mysterium esse factum vel possibile: potest tamen euidenter ostendi non demonstrari impossibile, id est, euidenter solui possunt omnia argumenta, quibus hæretici conantur probare hoc mysterium esse impossibile. Hoc patebit *infra*, cùm de singulis miraculis seorsim disputabitur. Nunc generatim dico euidenter solui posse omnia argumenta ex lumine naturali petita, quæ adferri solent non solum contra hoc mysterium Eucharistiæ, sed etiam contra alia fidei Christianæ mysteria; vt suppono *ex 1. p. quæst. 1.*

5 Nota *primo* argumentum, quod adfertur contra articulum fidei, aut peccare in materia, aut in forma. Si peccet in forma tantum, potest euidenter solui, quia vitium formæ euidenter cognosci potest. Si peccet in materia, quod fit quando assumitur aliqua propositio falsa; distinguendum est. Tunc enim dupliciter solui potest. *Primo* negatiuè, quando non habetur euidentia de opposita propositione; sed tamen euidens est id quod assumitur in argumento, non conuincere intellectum ad sui sensum. *Secundo* positiuè, quando euidenter constat veritas oppositæ propositionis.

6 Nota *secundo* omnia argumenta contra artic. fidei facta euidenter solui posse negatiuè, nullum positiuè. Nam semper potest esse euidens id, quod assumitur in argumento, non conuincere intellectum ad sui assensum, licet non appareat euidentia oppositæ propositionis, sed obscure tantum credatur. Nunquam tamen potest haberi euidentia ipsius mysterij supernaturalis, contra quod directè fit argumentum.

QVÆSTIO XII.

Quidnam sit hæc præsentia Christi in Eucharistia?

1 **O**pinio prima est nihil aliud esse, quam indistantiam, seu negationem distantie Corporis Christi à speciebus consecratis. Probatur primo, quia indistantia illa est sufficiens ratio ut Christus intelligatur realiter & substantialiter præsens accidentibus, quamvis in ipso nihil reale de nouo producat. secundo, quia si dicamus aliquid reale produci in Christo per consecrationem, sequetur illum realiter mutari in consecratione, quod videtur absurdum, cum eius corpus sit gloriosum. Tertio, quia Verbum Diuinum potuit sine vlla sui mutatione fieri præsens substantialiter humanitati assumptæ. Ergo similiter Corpus Christi potest fieri præsens speciebus sine vlla sui mutatione.

Secunda opinio est, hanc præsentiam esse realem & substantialem modum Corporis Christi. Primo, quia Concil. Tridentinum dicit, Corpus Christi substantialiter in Eucharistia contineri. Et D. Thom. *quest. 76. art. 3.* dicit, Corpus Christi esse in hoc Sacramento per modum substantie. secundo, quia Christi Corpus incipit hic esse per transubstantiationem. Ergo acquirit aliquid substantiale. Tertio, quia Corpus Christi succedit in locum substantie panis, & vicem illius supplet substando accidentibus panis. At substare accidentibus est proprius modus substantie, & consequenter modus substantialis.

3 Tertia opinio hanc præsentiam esse relationem, seu respectum extrinsecus aduenientem, quo Corpus Christi referatur ad species consecratas.

Quarta opinio est, hanc præsentiam esse actionem Corporis Christi circa species consecratas, quas effectiue sustinet, ut possint sine subiecto subsistere. Sicut aliqui dicunt, Angelum esse præsentem Corpori per operationem quam circa illud exhibet.

4 Prima Conclusio: Corpus Christi in Eucharistia habet quoddam esse sacramentale, in quo multa spectari possunt.

sunt. *Primo*, præsentia in loco. *Secundo*, præsentia cum speciebus consecratis. *Tertio*, unio cum eisdem speciebus. *Quarto*, modus existendi indiuisibiliter. De singulis breuiter dicendum est.

5 Secunda Conclusio : Præsentia Corporis Christi in loco seu spatio in quo sunt species consecratae, est aliquid reale, positium & intrinsecum Corpori. Prima pars probatur, quia Christum esse realiter præsentem in loco est effectus quidam realis. Ergo ipsa præsentia est aliquid reale, quia per præsentiam fit præsens realiter.

Antecedens patet, *primo*, quia Patres dicunt esse insigne opus diuinæ omnipotentiae, quod Christus fiat hic præsens. *Secundo*, quia ratione huius præsentiae à nobis sumitur realiter Christus, & intra nos existit. *Tertio*, quia hæc præsentia est fundamentum relationis realis, nempe propinquitatis & distantiae. Christus enim existens in altari realiter est nobis propinquior quam ante consecrationem. Est autem propinquior ratione præsentiae. Ergo hæc præsentia est aliquid reale.

Secunda pars probatur, quia Christus non est realiter præsens per extrinsecam denominationem. Ergo per aliquid reale intrinsecum. Antecedens patet, quia nulla est forma realis extrinseca, à qua sumi possit illa denominatio.

Dices: Potest sumi à speciebus consecratis sine vlla mutatione Corporis Christi, sicut & Verbum diuinum denominatur homo ab humanitate illi vnita sine vlla mutatione ipsius Verbi.

Respond. Corpus Christi potest quidem à speciebus denominari contentum, vel aliquo modo illis vnitum: sed tamen eiusmodi denominationes supponunt præsentiam localem. Nisi enim præsens esset in illo loco in quo sunt species, non posset contineri sub speciebus, nec illis vniri. Hæc autem præsentia localis non potest esse denominatio tantum extrinseca à speciebus; sed debet esse aliquid in ipso Corpore. Si enim nulla fieret realis mutatio in Corpore, & præsentia localis nihil aliud esset, quam extrinseca denominatio sumpta à speciebus, iam Christi Corpus manens in solo cælo posset denominari extrinsecè præsens à specie

Nec est simile de Verbo Diuino. Hoc enim potuit sine vlla sui mutatione vniri humanitati, quia iam antea erat præfens in eo loco in quo erat humanitas. Est enim vbique præfens. Hinc confirmatur conclusio nostra, quia si Verbum Diuinum ante Incarnationem non fuisset vbique præfens, non potuisset humanitati realiter coniungi, nisi priùs fuisset illi factum præfens, & localiter indistans.

Addo, si humanitas Christi esset vbique præfens, vt volunt Vbiquitarij, non esset opus aliqua mutatione, qua fieret præfens speciebus consecratis. Cùm ergo nõ fit vbique præfens, debet fieri præfens per aliquam sui mutationem.

6 Tertia Conclusio: Hæc præsentia Corporis Christi in loco specierum consecratarum, est aliquid ex natura rei distinctum à substantia Corporis Christi, & ab omnibus accidentibus quæ in cœlo habet; neque tamen distinguitur tanquam res à re, sed tanquam modus realis à re cuius est modus.

Prima pars probatur, quia Corpus Christi neque ex vi substantiæ suæ, neque ex vi illorum accidentium, quæ habet in cœlo, fit realiter præfens in hoc loco. Fit autem præfens ex vi præsentiaæ localis. Ergo hæc præsentia est aliquid distinctum à substantia & accidentibus, quæ habet in cœlo. *Secundo*, quia hæc præsentia acquiritur per nouam actionem realem. Ergo distinguitur ab iis omnibus quæ erant ante in Christo. *Tertio*, quia potest amitti illis omnibus integrè remanentibus.

Secunda pars probatur, quia modalis distinctio sufficit, vt patebit. Ergo non opus est ponere realem.

7 Quarta Conclusio: Hæc præsentia Christi non est modus substantialis, sed accidentalis: neque pertinet ad prædicamentum relationis vel actionis, sed reducitur ad prædicamentum Vbi. *Prima* pars probatur, quia de ratione modi substantialis est, vt pertineat intrinsecè ad compositionem vel complementum substantiæ. Nam si substantia sit in suo genere integrè constituta & complementa, iam omnis modus illi adueniens debet esse accidentalis, & extra rationem substantiæ. Sed præsentia Christi in loco non

pertinet

no 21

pertinet intrinsecè ad compositionem vel complementum substantiæ Christi. Ergo non est modus substantialis.

Minor patet, *primo*, quia Corpus Christi non minus est perfectum & completum substantialiter in cœlo, quam in altari. Sed in cœlo non habet præsentiam localem, quam hic habet. Ergo hæc præsentia nihil facit ad perfectionem, vel complementum substantiale. *Secundo*, quia præsentia localis supponit rem existentem & perfectam in suo genere, & solum constituit illam in hoc, vel illo loco; quod est planè extrinsecum substantiæ creatæ. *Secunda* pars conclusionis probatur, quia hæc præsentia non potest esse ratio rationis, cum sit aliquid reale, ut dixi: nec est ratio realis, *primo*, quia est fundamentum relationum realium, nempe propinquitatis & distantiae, quæ resultant in Corpore Christi, ratione huius præsentiae. Hæc autem præsentia nullum habet fundamentum ex quo resultet, sed per se producitur propria actione seu mutatione. *Secundo*, quia non habet terminum realem à quo essentialiter dependeat. Nullus enim assignari potest, nisi fortè species consecratae. Sed ab his non pendet essentialiter, quia Corpus Christi posset retinere suam præsentiam localem destructis speciebus. Hoc enim non repugnat.

Tertia pars probatur, quia si hæc præsentia esset actio, maximè esset actio Corporis Christi circa species consecratas, qua vel illas effectivè sustentaret, ut possint existere sine subiecto: vel illas eleuaret, ut possint esse physicum instrumentum gratiæ. At neutrum dici potest. *Primo*, quia Christus posset esse præsens destructis speciebus, ut dixi. Ergo præsentia ipsius non est actio circa species. *Secundo*, quia actio agentis supponit præsentiam agentis. Ergo non est ipsa præsentia. *Quarta* pars probatur, quia cum hæc præsentia sit aliquis modus realis, nec pertineat ad prædicamentum substantiæ, vel relationis vel actionis, non potest aliò referri quàm ad Vbi, cum quo habet maximam cōvenientiam. *Primo*, quia sicut corpus naturale (v.g. homo, arbor) non solum dicitur esse præsens in loco, quia habet superficiem ambientem, sed multò magis, quia habet modum existendi in spatio certo; qui modus non necessariò
mutatur,

302 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
mutatur, etiam si superficies ambiens mutetur. Et hic modus
pertinet ad prædicamentum Vbi.

Sic etiam de Corpore Christi ratiocineris. Non enim præcisè dicitur esse præsens, quia cõtinetur sub speciebus; sed quia est in hoc loco vel spatio, in quo sunt species, & in eo manere posset destructis speciebus: Ergo hic modus præsentia reuocatur ad Vbi, sicut modus præsentia aliorum corporum. Hoc interest, quod alia corpora sint diuisibiliter in spatio, Corpus Christi indiuisibiliter. Est enim totum in toto, & totum in qualibet parte, vt *infra*.

Secundo, quia Corpus Christi succedit in locum substantia panis. At in panis substantia duo spectari possunt. *Primo*, substantia ipsa. *Secundo*, modus præsentia localis quem habet sub accidentibus. Licet enim substantia panis ratione quantitatis dicatur esse in loco, & corporaliter & indiuisibiliter illum occupare; habet tamen propriam præsentiam ratione sui ipsius, quam retinere posset per diuinam potentiam destructa quantitate. Ergo in substantia Corporis Christi similis præsentia admittenda est, & ad idem prædicamentum reuocanda.

8 Quinta Conclusio: Præter hanc præsentiam Christi in loco, de qua dixi, datur alia præsentia cum speciebus consecratis à priori distincta. *Primo*, quia vna potest mutari sine alia. Nam quoties transfertur Hostia consecrata de loco in locum, toties mutatur præsentia Christi in loco; & tamen non mutatur præsentia Christi cum speciebus. Contrà verò, si species consecratae destruerentur, posset manere Christus præsens in loco (etiam si hoc non fiat) non tamen maneret præsens cum speciebus.

Secundo, præsentia Christi in loco est aliquid reale, & intrinsecum Corpori Christi, vt ostensum est. Sed præsentia Christi cum speciebus nihil aliud est, quam indistantia à speciebus.

Dices: Præter indistantiam videtur etiam includere vnionem cum speciebus, sicut præsentia animæ cum Corpore non solum dicit indistantiam, sed etiam vnionem cum Corpore?

Respondeo. Licet admittamus indistantiam & vnionem
simul

simul (de qua post) negamus tamen utramque includi in ratione presentia. Nam presentia vnus rei cum alia potest esse sine omni alia vnione , (præter localem) vt patet in Angelo , qui potest esse præsens & indistans ab homine , etiam si non sit vnitus cum homine.

9 Sexta Conclusio : Triplex vnio fingi potest inter Corpus Christi , & species consecratas. *Prima* est Sacramentalis. *Secunda* physica & realis intrinseca , quam vocamus formalem. *Tertia* physica & realis effectiua , quæ opponitur formali. De Sacramentali non est quæstio. Constat enim species panis & vini ex diuina Institutione esse visibile signum , seu Sacramentum Corporis & sanguinis Christi presentis. Vnio autem Sacramentalis nihil aliud requirit.

De physica formali est controuersia. Vocamus autem vnionem formalem , qua duo extrema ita coniunguntur physicè , vt propriè ac realiter constituent vnum compositum ; qualis est vnio materiae & formæ in naturalibus ; vel vnio Verbi & Humanitatis in Christo. Aliqui admittunt talem vnionem inter Corpus Christi , & species consecratas.

Primo , quia Corpus Christi formaliter excludit substantiam panis à speciebus , ita sub iisdem speciebus non possunt simul consistere substantia panis & Corpus Christi posita transubstantiatione. At si Corpus Christi tantum esset præsens speciebus , & non esset illis realiter vnitus , non expelleret inde formaliter substantiam panis. Sicut Angelus per solam presentiam non expellit animam à corpore humano. Est enim par ratio vtriusque : quia sicut Angelus indiuisibiliter est præsens humano corpori : ita Corpus Christi indiuisibiliter est præsens ipsis speciebus.

Secundo , quia motis speciebus simul mouetur Corpus Christi. An hoc non fieret , nisi esset realis vnio inter Corpus & species. Nam hic motus localis ex sola presentia causari non potest. Non enim necessariò mouetur Angelus moto corpore cui præsens est. Anima autem necessariò mouetur moto corpore , cui est ipsa vnita.

Tertio , quia corruptis speciebus statim ibi definit esse Corpus Christi. Nec potest esse alia causa , nisi quia amittit vnionem

304 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
vnionem cum speciebus. Et hæc sunt argumenta fatis probabilia, non tamen conuincunt, vt constabit.

Alij tamen negant omnem vnionem realem inter Corpus Christi, & species, & putant sufficere inseparabilem præsentiam ex pacto diuino, seu vnionem realem, quæ in eo consistit, quod species infallibiliter repræsentent Christum præsentem. Ratio est, quia si esset realis vnio, vel esset substantialis, vel accidentalis. Non primum, quia vnio substantialis ordinatur ad terminum substantialem. Coniungit enim duo extrema ad componendam vnã substantiam. Sicut vnio materiæ & formæ componit vnã naturam substantialem: & naturæ, & subsistentiæ vnio componit vnã personam. Atqui verò ex Copore Christi, & speciebus consecratis non potest componi vnã substantia siue per modum naturæ, siue per modum personæ. Ergo inter illa duo non est vnio substantialis.

Nec secundum, quia species non possunt accidentaliter vniri Corpori Christi, nisi per inhærentiam. At non inhærent illi, vt omnes fatentur.

Superest tertia vnio, quæ est effectiua. Vocamus autem vnionem effectiuam, qua vnum extremum effectiuè coniungit sibi alterum. Sicut magnes trahit effectiuè, & coniungit sibi ferrum. Et in sanguine humano datur tanta vis ad nutriendum Corpus. Talem vnionem ponunt aliqui inter Christi Corpus, & species consecratas.

Et quidem mutuam ex vtraque parte, ita vt Corpus Christi effectiuè ad se species trahat, & vicissim species effectiuè trahant ad se Christi Corpus. Addunt iidem magni viri, actionem illam vnitiuam, quatenus se tenet ex parte Corporis Christi terminari ad modum subsistendi specierum sine subiecto: quatenus verò tenet se ex parte specierum, terminari ad præsentiam Corporis Christi, de qua supra dixi. Vnde sequitur, Christi Corpus efficere duo circa species. *Primo*, vt separentur à substantia panis, & per se subsistant. *Secundo*, vt sint præsentem Corpori. Similiter sequitur species efficere duo circa Corpus Christi, nempe præsentiam eius, & modum existendi indiuisibiliter. Sanè hæc est ingeniosa sententia.

10 Hæc sententia probatur *primo*, quia possibile est sic fieri. Nam species conseruantur effectiuè sine subiecto per singularem & supernaturalem actionem, qua Deus supplet defectum subiecti. Hanc autem actionem potest Deus efficere per Christi Corpus tanquam per instrumentum. Hoc enim non repugnat. Similiter Christi Corpus fit speciebus præfens per singularem Dei actionem, quam potest etiam per species, vt instrumentum, quia neque hoc repugnat.

Secundo probatur, quia sicut possibile est fieri, ita videtur esse factum. Multa enim dicuntur de hoc Sacramento, quæ non possunt saluari, nisi ponamus hanc mutuam actionem vnitiuam Corporis in species & contra. *Primo* dicitur, quod Christi Corpus suppleat vicem substantiæ panis, seclusa inhærentia, quia scilicet effectiuè sustinet accidentia, quæ panis sustinebat per inhærentiam.

Dicitur *secundo*, quod species contineant Corpus Christi, quia scilicet effectiuè illud sibi vniunt. *Tertio* dicitur, quod Corpus Christi corruptis speciebus amittat suam præsentiam Sacramentalem, quia scilicet illa præsentia effectiuè conseruabatur à speciebus; ac proinde illis corruptis amplius conseruari non potest. *Quarto* dicitur, quod motis speciebus moueatur Corpus Christi, quia scilicet species effectiuè trahunt ad se Corpus Christi.

Hæc de triplici vnione probabiliter dicta sunt. Sacramentalis omnino est admittenda. Physica formalis non est necessaria. Effectiua non facilè defenditur. *Primo*, quia hæc vel pertinet ad intrinsecam rationem & vnitatem huius Sacramenti, quatenus à Christo institutum est; vel non. Si non pertinet, frustra ponitur. Si autem sic, sequitur hoc Sacramentum non confici per verba consecrationis, quod tamen falsum est.

Sequela hæc patet, quia vnio illa effectiua, quæ ponitur pertinere ad essentiam huius Sacramenti, non conficitur per verba consecrationis; sed per Corpus Christi, & species consecratas.

Secundo, quia præsentia Corporis Christi sub speciebus fit etiam per verba consecrationis. Ergo non fit per spe-

cies consecratas. Similiter per eadem verba consecrationis expellitur substantia panis, & separantur accidentia, seu species consecratæ. Ergo non est hoc tribuendum actioni vnitiuæ. Summa est: Totum hoc Sacramentum, quatenus constat ex Corpore Christi, & speciebus consecratis, effectiuè conficitur vi consecrationis. Ergo frustra fingitur noua actio vnitiua, quæ supponit vnionem iam esse factam.

Dices: In primo instanti fit totum Sacramentum vi consecrationis. Sed immediatè post consecrationem conseruatur per mutuam extremorum actionem vnitiuam. Respond. Hoc sine fundamentis dicitur. Neque illa conseruatio requirit nouam actionem. Nam præsentia Corporis Christi in vno loco, potest subiectiuè conseruari donec moueatur ad alium locum. Modus autem, quo accidentia per se subsistunt sine subiecto, eadem actione conseruatur, qua fit. Sicut Angelus conseruatur eadem actione qua creatus est.

12 Septima Conclusio: Modus ille, quo Corpus Christi indiuisibiliter, & sine extensione locali existit in loco est accidentalis, non substantialis. Probat, quia modus ille determinat præsentiam Christi in loco. Facit enim Christum præsentem non diuisibiliter, sed indiuisibiliter, non secundum extensionem localem, sed sine tali extensione. Sicut ergo ipsa præsentia est modus accidentalis respectu Corporis Christi, sic etiam determinatio illius modi est accidentalis respectu eiusdem Corporis.

Confirmatur, quia modus ille quo Angelus est indiuisibiliter præsens in loco, non est substantialis, sed accidentalis. Ergo idem est de Corpore Christi.

Dices: Imò modus, quo Angelus est in loco, videtur esse substantialis. Nam Angelus substantialiter, & in sua substantia est indiuisibilis. Respondeo. Aliud est Angelum esse substantialiter indiuisibilem, aliud verò esse indiuisibiliter præsentem in loco. Prior modus est substantialis & immutabilis: posterior est accidentalis & mutabilis. Christi Corpus participat posteriorem modum accidentalem.

QVÆSTIO XIII.

An Sacramentalis præsentia dependeat à naturali?

I Aliqui affirmant; quia si destrueretur existentia Christi Corporis extra Sacramentum, destrueretur etiam in Sacramento. Ergo signum est hanc ab illa pendere; alioqui manere posset illa destructa. Antecedens probatur, quia si Corpus Christi extra Sacramentum exanimaretur, etiam in Sacramento fieret exanime. Nam anima est tantum in hoc Sacramento per concomitantiam, ratione naturalis unionis quam extra Sacramentum habet cum corpore.

2 Prima Conclusio: Hæ duæ præsentia, Sacramentalis videlicet & naturalis, partim inter se conueniunt, partim differunt. Conueniunt in tribus. *Primo*, quod vtraque sit modus realis & intrinsecus Corporis Christi. *Secundo*, quod vtraque sit terminus alicuius actionis vel mutationis, quatenus vtraque producit per aliquam actionem vel mutationem. *Tertio*, quod vtraque sit fundamentum propinquitatis & distantia.

Differunt etiam in tribus. *Primo*, quod Corpus per naturalem præsentiam ita occupet & repleat locum in quo est, vt inde excludat quamuis aliam quantitatem naturali modo existentem. Non enim naturaliter dari potest penetratio quantitatum. Hoc autem non fit per Sacramentalem præsentiam. Nam Corpus Christi in Sacramento patitur secum in eodem loco quantitatem panis, & non expellit eam.

Secundo, Corpus per naturalem præsentiam coextenditur loco, ita vt totum sit in toto, & pars in parte. Hoc etiam non fit per Sacramentalem præsentiam. *Tertio*, præsentia naturalis habet duplicem extensionem; vnam ex parte subiecti; alteram ex parte loci seu spatij. At præsentia Sacramentalis, licet extensa sit ex parte subiecti, non tamen ex parte spatij.

3 Secunda Conclusio: Hæ duæ præsentia differunt essentialiter. *Primo*, quia vna est naturalis, altera supernaturalis.

cones 6a

308 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
turalis. *Secundo*, quia naturalis essentialiter includit extensionem partium in loco, quam Sacramentalis non includit. Nam licet extensio localis non fit de essentia quantitatis, est tamen de essentia præsentiæ naturalis quæ fit per quantitatem. Non enim concipi potest, Corpus esse naturaliter præsens in loco per suam quantitatem sine extensione locali.

Ex dictis sequitur, Sacramentalem præsentiã partim conuenire cum præsentiã Angelica, partim differre. Differunt ex parte subiecti, quia Angelica est in subiecto spiritali & indiuisibili, ac proinde ipsa quoque spiritalis & indiuisibilis est. Præsentiã autem Corporis Christi in Sacramento, sicut est in subiecto materiali & diuisibili, sic ipsa quoque materialis & diuisibilis est.

Conueniunt tamen ex parte loci, quia vtraque constituit suum subiectum in loco indiuisibiliter. Hæc omnia procedunt de præsentiã naturali quantitatiua, quam habet Corpus per suam quantitatem naturaliter extensam: non autem de præsentiã naturali, quam habet substantia materialis sub sua quantitate.

4 Tertia Conclusio: Præsentiã Sacramentalis non pendet à naturali intrinsecè & essentialiter, quo pacto relatio pendet à termino, vel modus à re cuius est modus. Probatur *primo*, à contrario, quia naturalis præsentiã non pendet à Sacramentali, vt per se notum est circa nos. Idque propterea, quia nullam dicit habitudinem intrinsecam ad illam, neque in vllò genere causæ est effectus illius. Sed neque Sacramentalis præsentiã habet intrinsecam habitudinem ad naturalem, neque est effectus illius. Ergo ab illa intrinsecè non dependet. Sunt enim diuersorum ordinum, & vna non respicit aliam vt subiectum, sed vtraque immediatè respicit Corpus Christi; ac proinde sunt omnino disparatæ sine vlla intrinseca connexionione.

Secundo probatur, quia si inter se conferantur, potiùs in modo suo dicunt repugnantiam. Vna enim essentialiter includit extensionem, altera indiuisibilitatem, vt patet ex antea dictis.

Dices: quamuis præsentiã Sacramentalis non pendeat à natu

à naturali ex immediata habitudine sui, vt benè probatum est; potest tamen pendere ratione subiecti, vel quia Corpus Christi, quatenus est subiectum præsentia Sacramentalis, essentialiter pendet à seipso alibi naturaliter existente, vel certè, quia pendet non à seipso, sed à naturali præsentia, quam alibi habet. Vnde fit, vt Sacramentalis præsentia, quæ à subiecto suo pendet, etiam pendeat à præsentia naturali, sine qua tale subiectum esse non potest.

Respondeo. Neutrum horum rectè dicitur; *primo*, quia Corpus Christi, vt in Sacramento existens, non potest essentialiter pendere à seipso, vt existente in cœlo, (id est, naturaliter.) Est enim vnum, & idem habens eandem essentialitatem æquè absolutam in vtroque loco. *Secundo*, nec potest Corpus Christi secundùm suam substantiam & existentiam pendere ab vlla præsentia locali, siue naturali, siue Sacramentali. Nam Sacramentalis præsentia est illi omnino extrinseca, quia per solam diuinam potentiam potest illi aduenire. Naturalis verò, licèt ab intrinseco illi conueniat, non tamen, vt intrinseca illius causa, neque vt terminus alicuius habitudinis essentialis; sed vt proprietas vel effectus manans ab ipso mediante quantitate.

Vnde licèt Corpori quanto sit essentialiter aptum esse habere præsentiam naturalem: tamen dependentia à præsentia naturali non est illi essentialis. Potest enim Deus alicubi conseruare Corpus sine actuali extensione in ordine ad locum: imò potest illud conseruare realiter existens, etiamsi nullibi habeat talem extensionem localem; ac proinde sine omni præsentia naturali.

Ex hac conclusione sequitur *primo*, Christum potuisse esse Sacramentaliter in Eucharistia antequam fieret Incarnatio, vt *alibi* dixi. *Secundo*, Christum posse conseruari in Eucharistia etiamsi extra Eucharistiam desineret esse.

5 *Quarta Conclusio.* Quamuis Sacramentalis præsentia ex natura rei non pendeat à naturali, vt probaui: tamen probabiliter dici potest pendere ab illa ex voluntate arbitrio Dei. Nam probabile est, quod aliqui docent, Humanitatem Christi naturali modo existentem (extra Sacramentum) esse vniuersale instrumentum, effectiuè concurrens

310 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
rens ad effectum omnium Sacramentorum, & nominatim
ad Transubstantiationem quæ fit in Eucharistia per verba
consecrationis.

Quod si verum est, omnino sequitur præsentiam Sacra-
mentalem pendere à naturali, quatenus pendet à Christo
naturaliter existente tanquam ab instrumento vniuersali.

Pro solutione argumenti contrarij notes hæc regu-
las. *Prima* est: rectè sequitur: Si Corpus Christi simplici-
ter destrueretur vel annihilaretur extra Sacramentum, de-
strueretur etiam vel annihilaretur in Sacramento. Item:
Si existentia Corporis Christi simpliciter destrueretur ex-
tra Sacramentum, destrueretur etiam in Sacramento. Sicut
si anima annihilaretur in digito, annihilaretur etiam in
capite.

Secunda regula est: non rectè sequitur: Si destrueretur
præsentia Corporis Christi extra Sacramentum, destrueretur
etiam præsentia eius in Sacramento. Sicut non sequi-
tur: Si destrueretur præsentia animæ in digito, destrueretur
etiam in capite.

Ratio vtriusque regulæ est, quia Corpus Christi & exi-
stentia Corporis Christi est tantùm vna. Ergo si simpliciter
destruitur in vno loco, destruitur etiam in alio. Præsentia
est multiplex. Ergo potest vna destrui sine alia.

Tertia regula: non etiam rectè sequitur: Si Corpus Chri-
sti, vel existentia Corporis Christi desineret esse extra Sa-
cramentum, desineret etiam esse in Sacramento. Sicut non
sequitur: Si anima desineret esse in digito, desineret etiam
esse in capite. Ratio, quia sicut potest esse simul in duobus
locis: ita potest vnum deserere, & in altero manere.

Quarta regula: ex hac propositione: Corpus Christi de-
finit esse extra Sacramentum, & non in Sacramento; nulla
sequitur contradictio. Solùm sequitur, Corpus Christi ma-
nere in vno loco, & non in duobus; seu, habere vnum
modum existendi & non duos.

Quinta regula: ex hac propositione: Corpus extra Sa-
cramentum amittit animam, & in Sacramento non amit-
tit; non sequitur etiam contradictio. Hoc ostendo. *Primo*,
quia eadem materia in diuersis locis existens potest di-
uersis

uerfis formis informari. Sicut eadem quantitas in diuerfis locis existens potest affici diuerfis modis, ita vt in vno sit extensa localiter, non in altero.

Secundo ostendo, quia eadem materia potest poni in diuerfis locis manente forma in vno tantum loco. Ergo potest in vno formam retinere, & in altero amittere. *Tertio* ostendo, quia nulla hic apparet contradictio.

7 Dices: Contradictio est hæc: hoc Corpus est viuum, & non viuum. Resp. posterior pars est falsa. Nam vt Corpus dicatur non viuere, necesse est nullibi vt viuat. Vt autem dicatur viuere, satis est, quod alicubi viuat. Affirmatio enim solum facit sensum particularem: Negatio verò simpliciter omnia destruit, & facit sensum vniuersalem.

Solum ergo ex hac propositione potest inferri, quod Corpus hic non viuat, quamuis alibi viuat. Et hæc non est contradictoria propositio.

QVÆSTIO XIV.

An idem Corpus possit simul esse præsens in diuersis locis?

1 **H**OC tripliciter intelligi potest. *Primo*, an possit simul habere plures præsentias Sacramentales. *Secundo*, an plures naturales seu quantitatuas. *Tertio*, an vnam naturalem, & vnam vel plures Sacramentales. Calvinistæ docent omnes hos modos esse impossibiles. Aliqui ex Catholicis putant secundum impossibile, reliquos autem esse possibiles. Tota vtriusque difficultas oritur ex duplici capite. *Primo* ex eo, quod præsentia Sacramentalis (per se) videatur impossibilis. Non enim videtur fieri posse, vt Corpus quantum sit in loco indiuisibiliter & sine extensione. *Secundo* ex eo, quod videatur impossibile vt idem Corpus eodem tempore sit in locis distinctis, siue in illis sit Sacramentaliter, siue naturaliter, siue vtroque modo. Ad hæc duo capita reuocari possunt omnes obiectiones proponendæ. Igitur examinanda sunt. Aliqui addunt tertium caput difficultatis, quia scilicet penetratio Corporum seu quantitatum in vno loco simul, videtur impossibilis. Sed hæc difficultas non est huius loci, quia Catholici

312 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
nullam admittunt penetrationem corporum in Eucharistia, de qua nunc disputamus.

2. Prima Conclusio. Non repugnat Corpus Christi cum sua quantitate esse præsens in aliquo loco indiuisibiliter, & sine extensione locali. Probatur, quia Scriptura dicit: Omnia esse Deo possibile, Matth. 19. v. 26. & Luc. 1. v. 37.

Dicent Calvinistæ omnia esse Deo possibile præter ea quæ implicant contradictionem. Rectè. At non implicat Corpus esse in loco indiuisibiliter & sine extensione. *Primo*, quia Calvinistæ non possunt ostendere hæctenus contradictionem. *Secundo*, quia ipsi docent nihil esse credendum sine verbo Dei. Sed verbum Dei, quod asserit omnia esse possibile, nusquam excipit hunc casum, cum tamen excipiat quosdam alios. Vt patet Hebr. 6. vers. 18. *Impossibile est mentiri Deum.* Et 2. *Timoth. 2. vers. 13. Negare se ipsum non potest.*

Tertio, quia facilius est intelligere Corpus Christi esse hic indiuisibiliter, quod nos asserimus, quam intelligere Corpus Christi tantum esse in cælo, & non alibi; & nihilominus verè & realiter percipi à nobis in Eucharistia, quod Calvinus asserit. Si ergo hoc est possibile, non potest illud esse impossibile.

Et quæro ex Caluino, cum dicit Corpus Christi verè & realiter esse aut percipi in Eucharistia, an sit ibi extensum localiter, an sine extensione? Si extensum localiter, iam esset extra Hostiam, quod Calvinus non admittit. Si sine extensione locali, iam verum est quod nos asserimus.

Quarto, quia tam difficile est intelligere penetrationem duarum quantitatum in eodem loco, quam existentiam Corporis sine extensione locali. At penetratio non est impossibilis. Ergo nec existentia Corporis sine locali extensione. Minor patet, quia constat ex Scriptura sæpè factam esse penetrationem, ut quando ipse Christus exiit ex Vtero Materno saluo clastro Virginali: quando clausis ianuis ingressus est ad Apostolos: quando clauso monumento resurrexit: quando cælos penetrauit in die Ascensionis.

3 *Quinto*, potest dari ratio à priori, vt patebit in solutione *primæ* obiectionis, quæ est hæc: Corpus, quatenus habet quantitatem, essentialiter est extensum & diuisibile. Ergo non potest indiuisibiliter, & sine locali extensione existere. Sicut è contrario, quia Angelus est intrinsecè indiuisibilis, non potest diuisibiliter & extensiuè existere, nec per absolutam Dei potentiam.

Resp. duplex est extensio: altera in toto: altera in loco. *Prior* est de essentia quantitatis, seu corporis quanti, vt quantum est. *Posterior* est proprietas quæ separari potest. Nec est simile de Angelo, quia extensio cuiuscunque rei in loco, necessariò supponit extensionem rei in se. Et ideò impossibile est aliquam rem esse extensam & diuisibilem in loco, quæ est indiuisibilis in se, sicut est Angelus & Anima rationalis. Nam fieri non potest vt aliqua res habeat partes in loco, si non habeat partes in se. Locus enim non dat partes.

Contra verò extensio rei in se non supponit extensionem rei in loco, cum extensio localis sit aliquid posterius, sine quo prior extensio possit consistere. Vnde fieri potest rem aliquam esse in se extensam, non tamen extensam in loco. Et hinc confirmatur nostra conclusio, quia non implicat contradictionem, vt id, quod prius est, existet sine eo quod posterius est. Sed extensio rei in se est quid prius, & extensio rei in loco est quid posterius. Ergo prior extensio non dependet à posteriore, ac proinde potest sine illa existere.

4 *Secunda Obiectio*. Quantitas non potest concipi in rerum natura sine figura, quia figura est intrinsecus terminus quantitatis, nec figura potest concipi sine extensione locali, quia consurgit ex tali extensione, & quotiescunque mutatur extensio localis, necessariò mutatur & figura: & similiter ablata extensione locali necesse est auferri figuram. Sicut ergo impossibile est quantitatem esse sine figura; ita impossibile est esse sine extensione locali. Hoc bonum est argumentum.

Respondeo, sicut duplex est extensio quantitatis, ita duplex est figura; vna organica, quæ pendet ab extensione

quantitatis in se; altera localis, seu situalis, quæ pendet ab extensione locali. Christus in Eucharistia habet organicam non localem. Hoc declarari potest exemplo manus, quæ toties mutat figuram localem, quoties mutat extensionem localem. Nam aliam habet figuram, quando plicatur, aliam quando expanditur. Semper tamen retinet eandem figuram organicam, ut in 4. obiect. dicitur.

5 Tertia Obiectio. Si corpus diuisibile esset indiuisibiliter in loco, posset diuidi in omnem suam partem, quod est impossibile. Sequela patet, quia cum in se maneat intrinsecè diuisibile & extensum, poterit à Deo diuidi. Cum verò indiuisibiliter existat, non est maior ratio cur ex vna parte diuidatur potius quàm ex alia. Ergo diuidetur in omnem partem.

Ioannes Maior in 4. dist. 10. concedit vtramque consequentiam. At Dominicus Sotus vtramque negat. Putat enim corpus Christi, prout est in Sacramento, non posse diuidi, quia non est extensum localiter. Ac multo minus posse diuidi in omnem partem. Ego tamen conciliaturus ambos.

Resp. ,Primo, si loquamur de diuisione corporis, quæ fit ferro vel alio instrumento materiali, verum est quod Sotus ait, corpus Christi prout est in Sacramento, non posse diuidi; quia ad talem diuisionem necessarium est, ut instrumentum materiale quo fit diuisio, expellat aliquam partem corporis è suo loco; quod fieri non potest, nisi extensiuè sit in loco.

Si autem loquamur de diuisione corporis, quæ fieri potest à Deo per separationem vnius partis ab alia, seu per discontinuationem partium inter se, verum est, quod dicit Maior, corpus Christi in Sacramèto posse diuidi, quia Deus potest quasdam partes illius annihilare, & reliquas conseruare: Vel etiam potest destruere terminos, quibus aliquæ partes continuantur, & conseruare illas partes in eodem spatio existentes. In hoc enim nulla est repugnantia.

Primo non repugnat, quia illa partium compositio, seu vnio, quàm dicimus posse dissolui à Deo, conuenit corpori quanto secundum se, & non ratione localis extensionis.

Ergo

Ergo corpus poterit hoc modo diuidi, quamuis non fit localiter extensum. *Secundo*, quia ad omnem extensionem sequitur propria diuisibilitas. Sicut ergo corpus manet in se extensum, quamuis non fit extensum in loco; ita manet in se diuisibile, licet non fit diuisibile in loco.

Respondeo *secundo*. Si corpus Christi in Sacramento existens, hoc modo diuideretur, non necesse esset diuisionem fieri in omnem partem. Nam Deus posset destruere terminum continuantem quasdam partes, & conseruare terminum continuantem alias. Nec opus est hic aliam rationem querere, quam voluntatem & Potentiam Dei.

6 Quarta Obiectio. Si corpus Christi esset indiuisibiliter in Hostia, iam omnes partes illius essent inter se confusæ, & non magis distaret pes à capite, quam à fœmore; quod est absurdum. Sequela patet, quia omnes partes essent simul in qualibet parte Hostiæ, etiam in indiuisibili puncto: ac proinde nulla inter illas distantia, & sic omnes essent æquè inter se propinquæ.

Quod autem hoc sit absurdum, patet, quia est contra naturalem compositionem corporis. Hæc enim requirit certum membrorum ordinem ac dispositionem, quæ non potest consistere cum illa partium inter se confusione.

Respondeo, *duplex* est distantia, quantitatiua scilicet & localis, seu situalis. *Prior* sequitur ex intrinseca extensione quam quantitas habet in se, & consistit in eo, quod inter partes (verbi gratia, caput & pedes) tanta quantitas intercedat, & cum tanta densitate vel raritate, quantum sufficit ex natura rei ad occupandum tantum spatium. *Posterior* consistit in eo, quod partes corporis actu occupent partes spatij inter se distantes.

Si ergo sermo sit de priori distantia, sic partes corporis Christi non æquè distant inter se. Si de posteriori; sic æquè distant, quia omnes sunt indiuisibiliter præsentés eidem spatio. Hoc sensu dixit S. Hilarius: *Vbi est pars, ibi est totum.* Vt habetur apud Gratianum, *c. ubi de consecra. dist. 2.*

7 Quinta Obiectio. Impossibile est, vt idem corpus habeat infinitas præsentias, quarum singulæ sint per se perfectæ & integræ, ita vt vna ab altera dependeat. Sed hoc sequitur

quitur ex nostra doctrina. Ponimus enim corpus Christi in tota Hostia, ac proinde in omnibus partibus, lineis & punctis illius Hostiæ. Atqui infinita sunt puncta in spatio Hostiæ. Ergo ponimus infinitas præsentias. Harum autem vna non dependet ab alia; quia corpus Christi posset in vno puncto Hostiæ manere præsens, etiamsi desineret esse in aliis omnibus. Sicut Angelus, qui est in toto aliquo spatio adæquato, potest in solo puncto illius spatij se collocare.

Respondeo, fateor Christum habere infinitas præsentias in potentia, & vnã in actu. Vnde D. Thomas in 4. distinct. 10. quæst. 1. art. 3. quæstiunc. 3. ad 1. ait Christum in Hostia semel esse in actu, & infinities in potentia. Habet enim vnã præsentiam quasi continuè diffusam per totum spatium Hostiæ; & præterea habet præsentiam in qualibet parte & puncto illius spatij.

Dices: ergo illa totalis præsentia qua diffunditur Christus per totum spatium, componitur ex infinitis præsentis, quæ respondent infinitis punctis illius spatij. Cùm ergo singulæ sint diuisibiles, necesse est totam præsentiam esse infinite extensam, quia constat ex infinitis partibus extensis & diuisibilibus.

Respondeo, illæ plures præsentia componentes vnã totalem, dupliciter spectantur. *Primo*, ex parte subiecti; & sic quidem sunt diuisibiles, non tamen componunt præsentiam totalem. *Secundo*, ex parte spatij, & sic indiuisibiliter se habent, & sunt quasi termini componentis, & continuantes præsentiam localem, quæ continuè diffusa est ac extensa per totam Hostiam.

Secunda Conclusio. Non repugnat corpus Christi simul esse in cœlo & in terra. *Primo*, quia ex fide certum est ita fieri. *Secundo*, quia nulla apparet contradictio. *Tertio*, quia aduersarij concedunt Christum post ascensionem semper fuisse & mansurum esse in cœlo vsque ad diem iudicij. Atqui post Ascensionem apparuit S. Paulo Apostolo in terra aut aère. Ergo tunc simul fuit in cœlo & in terra.

Minor patet ex illo, *Actor. 9. vers. 4.* *Audiuit vocem dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? qui dixit: Quis es Domine?*

Domine ? Et ille : Ego sum I E S V S quem tu persequeris. Et *Actor. 22. vers. 14.* inquit Ananias ad Paulum: *Deus Patrum nostrorum præordinavit te, ut cognosceres voluntatem eius, & videres Iustum, & audires vocem ex ore eius.* Et *1. Corinth. 9. vers. 1.* Nonne Christum Iesum Dominum nostrum vidi. Et *cap. 15. vers. 17.* Deinde visus est Apostolis omnibus; nouissimè autem omnium tanquam abortiuo visus est & mihi.

9 Ex his omnibus patet Christum apparuisse Paulo, & cum eo locutum esse, ac proinde eodem tempore fuisse illum in cœlo & in terra. Tamen Calvinista dupliciter respondent. Aliqui dicunt Paulum non vidisse Christum in propria persona, sed in specie aliena: nec audiuisse vocem ex ore Christi; sed quandam vocem diuinitus factam; qualis fuit vox Dei Patris super Christum in Baptismo & in monte Thabor. Ita Calvinus *Actor. 9.*

Sed refellitur Calvinus, primo, ex illis verbis iam citatis: *Deus Patrum nostrorum præordinavit te, ut videres Iustum, & audires vocem ex ore eius.* Vbi illa particula *ex ore eius,* aperte conuincit non fuisse vocem diuinitus in aère factam, sed ex ore Christi profectam. *Secundo,* quia Paulus ex illa visione, qua Christus tum ipsi, tum aliis Discipulis apparuit post mortem, vult probare Christum verè resurrexisse à mortuis, ut patet *1. Corinth. 15. vers. 8.* Hoc autem argumentum esset infirmissimum, si non apparuisset in propria persona, sed in aliena specie. *Tertio,* quia constat ex aliis Scripturæ locis Christum in propria persona apparuisse S. Petro & aliis Apostolis. Ergo etiam Paulo sic apparuit; alioqui non rectè connumeraret se inter oculatos testes resurrectionis Christi.

Altera responsio est, Paulum vidisse quidem, & audiuisse Christum in propria persona, non tamen in terra, sed in cœlo existentem. Sicut de sancto Stephano legimus *Actor. 7. vers. 56.* Diuinitus enim factum esse, ut oculi, & aures Pauli penetrarent cœlos. Ita Calvinus *4. Institut. cap. 17. §. 29.*

Sed refello Calvinum ex Caluino. Nam *lib. 3. cap. 20. §. 24.* ridet inuocationem Sanctorum, & dicit eos non habere tam longas aures, quæ ad voces nostras porrigantur, nec oculos tam perspicaces, qui necessitatibus nostris aduigilent.

lent. Quomodo ergo Paulus habuit tam longas aures & oculos tam perspicaces, vt cœlum penetrarent, & ibi Christum viderent, & audirent ?

Deinde refellitur Caluinus ex scripturis. *Primo*, quia Christus apparuit sancto Paulo in via, non in cœlo. *Actor. 9. vers. 17. Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas. Secundo*, quia mutuum colloquium inter Christum & Paulum satis significat alterum alteri fuisse vicinum. *Tertio*, quia verisimile est, lucem illam, quæ circumfulsit Paulum, fuscâ fuisse à corpore Christi glorioso, sicut factum est in monte Thabor in transfiguratione. At lux illa erat in terra, vel iuxta terram. Ergo & corpus Christi à quo lux illa fundebatur. *Quarto*, quia vox Christi fuit distinctè percepta à Paulo, non autem distinctè, sed confusè à comitibus Pauli, vt colligitur *Act. 9. vers. 7. & 22. vers. 9.* Ergo signum est Paulum fuisse viciniorem Christo loquenti, quàm comites fuerint.

Denique confirmatur ex alia apparitione, qua constat Christum apparuisse Paulo in terra, & non in cœlo. Iuxta illud *Actor. 23. vers. 11. Sequenti nocte assistens ei Dominus ait: Constans esto. Sicut enim testificatus es de me in Hierusalem: sic te oportet & Romæ testificari.* Vbi nota *primo*, Christum bis apparuisse Diuo Paulo, semel in via, semel in carcere. *Secundo*, Christum vtraque vice hortatum esse Paulum, vt esset testis resurrectionis suæ. *Tertio*, Paulum priori vice dixisse. *Quis es, Domine?* Non autem posteriore vice. Vnde colligitur Christum vtraque vice apparuisse eodem modo, vt Paulus potuerit facile aduertere eundem esse posteriore, qui fuerat priore vice. Quæ omnia simul sumpta probant bene sententiam nostram.

10 Tertia Conclusio. Generatim loquendo non repugnat idem corpus simul esse in pluribus locis etiam quantitatiuè, seu circumscriptiuè. Probatur *primo* ex dictis. *Secundo*, quia sunt multa mysteria æquè difficilia, quæ tamen fieri vel esse non repugnant. Vt, verbi gratia, quod vna essentia sit in distinctis numero personis: quod vna persona terminet duas naturas in Christo: quod idem numero homo bis existat in diuersis temporibus, nempe hoc

hec tempore & post resurrectionem mortuorum : quod totus hic mundus factus sit ex nihilo : quod instans æternitatis coëxistat indiuisibiliter omnibus temporibus : quod vnus locus capiat duo corpora per penetrationem : quæ & similia non minus superant humanum captum , quàm existentia vnus corporis in duobus locis. Si ergo illa putantur possibilia, cur hoc negetur possibile esse?

Tertio probatur conclusio à priori , Quia non est contra naturam quantitatis extensiuè esse in duobus locis. Ergo non est impossibile. Antecedens patet , quia natura quantitatis prior est quam extensio localis. Ergo sicut non est contra naturam quantitatis priuari extensione locali : ita neque contra naturam ipsius est habere plures extensiones locales. Sicut enim extensio localis potest auferri salua natura quantitatis , ita potest multiplicari etiam. Sed potest priuari, vt ante probatum.

Quarto. Angelus potest naturaliter totus esse in toto aliquo loco, & totus in qualibet parte. Ergo saltem virtute Diuina posset manere totus in duabus partibus extremis illius loci , non manendo in mediis : præsertim cum præsentia, quâ est totus in vna parte, non dependeat à præsentia, quâ est totus in alia parte. Imò aliqui putant Angelum suo arbitrio posse ponere se in duobus punctis extremis sui loci adæquati. Nec facilè apparet repugnantia. Cur ergo corpus diuina virtute non possit similiter poni in duobus locis distantibus.

11 Prima Obiectio sumitur ex verbis Angeli Matth. 23. v. 5. *Scio, quòd Iesum quæritis: non est hic. Surrexit enim.* Hæc illatio supponit idem corpus non posse simul in sepulchro & extra sepulchrum esse. Respondeo: hæc illatio debet applicari ad mentem illarum mulierum cum quibus Angelus loquebatur. Illæ enim quærebant corpus Christi mortuum, vt vngerent. Respondit ergo Angelus non ampliùs ibi esse Christum mortuum, sed iam à mortuis resurrexisse, sicut se facturum prædixerat. Est ergo moralis illatio ad captum foeminarum.

12 Secunda Obiectio sumitur ex S. Augustino libro 20. *contra Faustum Manichæum, cap. 11.* vbi de præsentia Christi
 sic

sic ait: *simul & in Sole, & in Luna & in Cruce esse non posset.* Respondeo. Augustinus disputat contra Manichæos dicentes Christum esse lucem quandam expansam per Solem, Lunam & omnia alia loca. Illum autem, qui a Pilato crucifixus est, non fuisse verum hominem, sed spiritum, seu phantasma. Vtitur ergo S. Augustinus hoc dilemmate: Si Christus est spiritus, seu phantasma, crucifigi non potuit. Si autem est corpus expansum per Solem, Lunam & alia loca, non potuit totus simul esse in Sole & in Luna & in Cruce; quia corpus expansum per tot loca non potest totum esse in singulis locis.

Ex hoc Augustini dilemmate nihil contra nos concluditur. Sit ergo.

Tertia Obiectio. Si vnum corpus posset esse simul in duobus, vel pluribus locis, eadem ratione posset esse in omnibus, & consequenter vbique. At soli Deo conuenit esse vbique. Hinc Patres probant contra Macedonianos, Spiritum sanctum esse Deum, quia est vbique. Similiter contra Eutychetem, Humanam Christi naturam non esse confusam cum Diuina, quia Diuina est vbique, non autem humana.

Respondeo. Duplex est differentia inter Deum & creaturam quoad existentiam localem. *Vna*, quod Deus de facto sit vbique, non autem creatura. *Alter*a, quod Deus necessariò & naturaliter sit vbique, quia intrinsecè & essentialiter est immensus; ac proinde nō potest non esse vbique. Hoc de creatura dici non potest. Patres ergo iuxta priorem differentiam argumentantur. Nam si solus de facto est vbique Deus: certè Spiritus sanctus conuincitur esse Deus, quia est vbique. Et Christi humanitas conuincitur non esse confusa cum diuinitate, quia non est vbique.

13 Quarta Obiectio. Si idem corpus esset in duobus locis, iam esset simul vnum & multa. Nam corpus Christi, vt est in altari, non continuatur cum eodem vt est in cælo. Ergo est diuisum. Ergo non est vnum: Et tamen ponitur esse vnum. Ergo est vnum & non vnum. Respondeo, ex duplici locali præsentia eiusdem rei non sequitur eandem rem in se esse diuisam; sed præsentias inter se diuisas & distin

distinctas inesse eidem rei. Hoc autem non est contra rationem vnius ex parte subiecti, sed ex parte præsentiae localis. Nos autem non dicimus esse vnam præsentiam localem, sed esse duas in vno subiecto præsentias.

Quod autem obiicitur. Corpus existens in altari non continuari cum eodem existente in cælo, ac proinde diuisum esse, verum est ratione præsentiae localis, non autem ratione corporis secundum se. Est enim vnum & indiuisum corpus, quod habet duas præsentias locales, non continuatas, ac proinde localiter diuisas.

14 Hinc etiam soluitur, quod alij obiiciunt fore, vt idem à seipso distaret. Nam idem distaret à seipso secundum diuersas præsentias, non autem secundum suam entitatem.

Quinta Obiectio. Si corpus ponatur in duobus locis circumscriptiuè, sequitur hæc contradictio, quod erit extra aliquem locum, & non erit extra locum. Nam, quod est circumscriptiuè in loco, hoc ita circumscribitur illo loco, vt extra illum locum non sit. Si ergo ponatur in duobus locis, iam erit extra illum locum, quo circumscribitur, quod implicat.

Respondeo, vt corpus sit circumscriptiuè in aliquo loco, solum requiritur, vt commensuretur illi loco, ita vt termini illius loci & locati sint simul; non autem requiritur, vt non sit alibi tanquam in alio loco. Potest enim duobus locis commensurari, quia hoc non implicat.

15 Sexta Obiectio. Corpus existens circumscriptiuè in loco est æquale loco, teste Aristotele. Ergo si est in duobus locis, est æquale vtrique loco simul. Ergo est maius vno loco seorsim sumpto. Ergo non est illi æquale, & tamen ponitur esse æquale. Respondeo *primo*, hoc argumentum potest retorqueri in simili mysterio de penetratione duorum corporum in eodem loco. Sicut enim corpus locatum est æquale loco, ita vicissim locus est æqualis locato, cum sit mutua relatio. Ergo quando duo corpora sunt penetratiuè in eodem loco, iam is locus est æqualis vtrique corpori simul. Ergo est duplo maior altero seorsim sumpto. Ergo non est æqualis, & tamen ponebatur æqualis.

Respondeo *secundo*. Corpus existens in duobus locis circumscriptiuè potest dupliciter spectari. *Primo*, quoad extensionem quantitatis in se. *Secundo*, quoad extensionem localem. Hoc posteriore modo potest esse æquale duobus locis, quia potest habere duas extensiones locales; & per vnā erit æquale vni loco, & per alteram alteri.

16 Septima Obiectio. Si idem corpus potest simul esse in duobus locis, poterit etiam bis poni in eodem loco, cum sit par ratio. At hoc falsum est. Ergo & illud. Respondeo, aliqui negant consequentiam, quia plura accidentia specie differentia possunt esse simul in eodem subiecto, non tamen plura solo numero differentia. Potest ergo idem corpus simul habere plures præsentias in diuersis locis, quia illæ præsentia differunt specie; non tamen plures præsentias in eodem loco, quia differunt solo numero.

Alij tamen concedunt plura accidentia solo numero differentia posse simul esse in eodem subiecto, & consequenter idem numero corpus posse simul esse in eodem loco per plures præsentias solo numero differentes.

17 Octaua Obiectio. Idem corpus non potest simul esse in diuersis temporibus. Ergo nec in diuersis locis. Respondeo, non sequitur, quia, quod vnum corpus non possit simul esse in diuersis temporibus, non oritur ex ipso corpore, sed ex temporibus quæ non possunt esse simul, cum semper successiuè fluant. Loca autem non fluunt, sed manent.

18 Nona Obiectio. Non potest quantitas esse extensa in loco, nisi sit extensa in se. Ergo nec potest bis extensa esse in loco, nisi sit bis extensa in se. Sed hoc posterius non potest conuenire vni & eidem quantitati. Ergo neque prius. Respondeo, negatur prior consequentia, quia extensio quantitatis in se est proprium fundamentum extensionis localis. Et ideo extensio localis non potest esse sine extensione quantitatis in se. Non enim potest esse modus sine fundamento eius cuius est modus. Illo autem fundamento semel posito, potest in eo fundari, vel vna extensio localis iuxta capacitatem naturalem, vel plures, iuxta obedientialem. Nam postquam res habet

partes

partes in se , nihil repugnat quod eas habeat in diuersis locis.

19 Decima Obiectio. Si idem corpus ponatur simul in diuersis locis , sequuntur hæ contradictiones , quod idem homo poterit simul viuere & non viuere , calefieri & non calefieri, moueri & quiescere, augeri & non augeri, peccare in vno loco , & mereri in altero ; in vno amare Deum , in altero odisse ; in vno fidelis esse, in altero hæreticus: in vno beatus, in altero miser aut damnatus.

Respondeo primo , cum sancto Augustino generatim, lib. 22. de ciuit. Dei , cap. 11. vbi sic ait : *Ecce qualibus argumentis omnipotentia Dei humana contradicit infirmitas , quam possidet vanitas ?* Respondeo secundo , speciatim ad singula per duas sequentes quæstiones. Duas autem facio quæstiones , quia corpus potest esse in duobus locis dupliciter, &c.

Q V Æ S T I O X V .

An idem corpus existens in duobus locis habeat utrobique easdem formas ?

1 **H**Oc dupliciter intelligi potest. *Primo*, de iis formis, quæ iam antè in corpore erant in vno loco existente, antequam in altero miraculosè poneretur, vt sensus sit: an corpus, quando diuinitus ponitur in secundo loco, necessario ponatur cum iis formis & accidentibus , quæ habebat in priore loco , in quo simul manet. *Secundo* , de iis formis, quæ adueniunt corpori de nouo, postquam existit in duobus locis ; vt sensus sit : an corpus, quod est in duobus locis, si mutetur in vno, necessario mutetur etiam in altero. De priore sensu hîc agimus, de posteriore in sequenti quæstione.

Quod ergo ad priorem sensum attinet , distinguendum est. Nam quædam formæ per se pendent à præsentia locali, vt stare, sedere, moueri, quiescere. Aliæ non item, vt albedo, scientia, & similes formæ absolutæ, siue sunt accidentales, siue substantiales, vt anima.

2 Hoc posito Scot. & multi alij docent necessarium esse

vt corpus existens in duobus locis habeat utrobique eadem formas non dependentes à loco. Vnde si in vno loco habeat vitam (quæ est forma substantialis) sanitatem, albedinem, non posse in alio loco carere illis formis, alioqui simul esset viuens & non viuens, sanum & non sanum, album & non album, quod omnino implicat.

Dices: Non implicat, quia licet corpus idem sit viuens & non viuens, non tamen respectu eiusdem loci. Sed contra instat Scotus, quia tales formæ non dependent à loco. Ergo prædicantur de corpore, abstrahendo à loco. Ergo sicut implicat in vno loco simul esse viuens & non viuens; sic etiam implicat in vno esse viuens, & in altero non esse viuens. Fateor sanè hoc Scoti argumentum esse bonum.

36 Prima Conclusio. Idem corpus in duobus locis existens, necessariò habet duas præsentias locales, ac proinde potest habere diuersas formas pendentes à præsentia locali. In hoc omnes conueniunt.

Secunda Conclusio. Idem corpus per absolutam Dei potentiam potest in vno loco habere quasdam formas absolutas, & non in altero. Verbi gratia, potest in vno esse calidum aut album, & non in altero. Contra Scotum. Ratio est, quia nulla hinc apparet contradictio. Si enim absolute sic dicas: hoc corpus est calidum & non calidum; est quidem contradictio, sed posterior pars est falsa, quia absolute (id est, sine determinatione) negat corpus esse calidum, quod tamen calidum est. Si verò sic dicas: hoc corpus in vno loco est calidum, & non in altero, iam non est contradictio, quia contradictio debet esse eiusdem de eodem secundum idem.

Dices cum Scoto, huiusmodi formas abstrahere à loco. Respondeo, hoc duobus modis intelligi potest. *Primo*, quod per se (secundum entitatem suam) non pendeant à loco, & hoc verum est. *Secundo*, quod non requirant præsentiam localem proportionatam præsentia subiecti, vt illi inhæreant. Et hoc falsum est. Nam si tales formæ debeant inhæreere corpori in duobus locis existenti, necesse est, vt, sicut corpus habet duas præsentias locales, sic etiam
formæ,

formæ, quia inhærent corpori in utroque loco, habeant duas præsentias locales. Vnde sicut albedo, quæ prædicatur de corpore, pendet in prædicando ab actuali inhærentia; (Si enim non inhæreat corpori, non verè prædicabitur de illo.) Sic etiam pendet à præsentia locali; quia non potest inhærere subiecto in tali loco, nisi sit præsens in tali loco.

Hinc facillè apparet, quomodo non sit contradictio: corpus est hic album, & non Romæ, quia licèt corpus sit utrobique præsens; tamen fieri potest, ut albedo sit hic præsens & non Romæ.

5 Tertia Conclusio. Licèt idem corpus, spectando absolutam Dei potentiam, possit habere quasdam formas absolutas in vno loco & non in altero, ut ostensum est: tamen, spectando potentiam ordinariam, aliter sentiendum est. Nam, verbi gratia, si Petrus prius existat alicubi, & postea simul ponatur in alio loco per actionem adductiuam, ex natura rei adferet secum omnes formas absolutas, quas in priore loco habebat.

Ratio est, quia tales formæ, vel sunt illi connaturales, ut intellectus, voluntas, sensus, quantitas, complexio corporis: vel sunt accidentariæ, ut calor, frigus, scientia, virtus. Priores habent naturalem connexionem cum illo, ac proinde naturaliter & necessariò comitantur ipsum, vbicunque ponitur; nec sine nouo miraculo separari ab illo possunt.

Posteriores formæ, quia realiter illi vnitæ sunt per inhærentiam, non possunt etiam separari ab illo per solam positionem in alio loco. Nam illa positio per se non dissoluit vnionem & inhærentiam quàm habent in subiecto.

QVÆSTIO XVI.

An Corpus existens in duobus locis, si mutetur in vno, mutetur etiam in altero?

1 **D**icam primo de mutatione locali. Secundo de alteratione corporis, cuiusmodi est calefactio. Tertio, de augmentatione. Quarto, de corruptione vel morte

Quinto, de actionibus vitalibus, quæ fiunt per sensum, intellectum & voluntatem.

2 Prima Conclusio. Corpus existens in duobus locis potest in vno moueri localiter, & non in altero. Hoc modo Christus localiter mouetur in altari, & non in cœlo. Ratio, quia in duobus locis habet duas præsentias locales, quarum vna non pendet ab altera. Ergo potest vnâ mutare non mutando alteram.

3 Secunda Conclusio. Corpus existens in duobus locis, vt v. g. hic Moguntia, & Romæ; si hic calefiat ab igne, non calefit Romæ vi eiusdem ignis. Contra Scotum. Ratio, quia ignis non potest naturaliter agere, nisi intra suam spheram. Ergo si hic est, non potest Romæ agere.

Dices: Tametsi ignis, qui hic est, non possit Romæ calefacere, si præcisè per se spectetur; potest tamen, si spectetur subiectum in quod agit. Est enim idem subiectum hic & Romæ. Hæc ergo subiecti identitas facit, vt, quando ignis hic calefacit, etiam Romæ calefaciat.

Resp. hoc dici non potest. *Primo*, quia calor, qui Romæ producitur, est nouus effectus realis. Ergo debet fieri ab aliqua causa efficiente, quæ habeat sufficientem vim producendi illum effectum Romæ. Sed hanc vim non habet ignis per se. Neque identitas subiecti potest illi conferre, quia illa identitas non est effectiua. Ergo non potest Romæ hunc effectum producere.

Secundo, quia corpus existens in duobus locis, si in vno moueatur localiter ab agente naturali, non ideò mouebitur in altero vi eiusdem agentis, vt omnes Scotistæ concedunt. Ergo sola identitas subiecti non sufficit vt mutatio facta in vno loco fiat etiam in altero.

Tertio, quia si ignis hic existens effectiue produceret calorem hic & Romæ, iam calor ille haberet duas præsentias locales, vnâ hic & alteram Romæ. Sed hæc duæ præsentia non sunt ambæ naturales, vt omnes fatentur. Ergo altera debet esse supernaturalis. Ergo non potest produci à naturali virtute ignis.

Tertia Conclusio. Corpus existens in duobus locis, si in vno augeatur per nutritionem, non necessario augetur

in altero. Ratio est, quia hoc argumentum non fit sine coniunctione nouæ materiæ. Sed potest fieri, vt materia coniungatur in vno tantum loco cum corpore, & non in alio. Ergo Corpus in vno loco augebitur, & non alio.

Dices: In tali casu materia nutrimenti, quæ coniungitur corpori in vno loco, necessariò etiam transfertur in alium locum propter identitatem subiecti. Respondeo, hoc iam refutatum est, quia nullum est agens naturale, quod illam materiam hic existentem possit Romam transferre sine motu locali. Deinde illa translatio deberet esse instantanea. Nam eodem momento etiam indiuisibili temporis, quo corpus hic accresceret per accessionem nouæ materiæ, deberet etiam Romæ accrescere; si ponamus necessariò fieri accretionem in eodem loco propter identitatem subiecti. Confirmatur illud à simili; quia si idem numero ignis existeret hic & Romæ, si hic applicaretur illi combustibili, & non Romæ, iam hic cresceret & non Romæ. Ergo, &c.

5. Quarta Conclusio. Corpus existens in duobus locis potest in vno corrumpi vel mori, & non in altero. Probat-ur ex dictis, quia causa corrumpens potest applicari in vno loco & in altero.

Dices: impossibile est, vt causa naturalis expellat formam à materia in vno loco & non in alio; quia non potest naturaliter expellere formam, nisi introducendo aliam. At non potest naturaliter introducere aliam, quandiu in alio loco manet prior forma in eadem materia, alioqui materia naturaliter maneret sub duabus formis, quod est absurdum. Idem argumentum fieri potest de alteratione, quia idem subiectum non est naturaliter capax contrariarum formarum. Ergo etiam in diuersis locis positum non potest eas naturaliter recipere, quia naturalis capacitas subiecti non augetur propter locorum multitudinem. Ergo non potest in vno loco calefieri, & in altero manere frigidum. Sed ad vtrumque.

Respondeo, licet absolute & nulla facta suppositione repugnet eandem materiam recipere contrarias formas virtute agentis naturalis, non tamen repugnat facta sup-

positione, quod materia sit in diuersis locis; & Deus relinquat causas naturales agere secundum suam virtutem. Ratio, quia quod materia non possit recipere contrarias formas, non oritur præcisè ex parte materiæ, cum illa indifferens per se sit ad recipiendas quaslibet formas naturales; sed oritur ex parte formarum, quæ inter se pugnant, nec se mutuò patiuntur in eodem subiecto. Hæc autem repugnantia non est inter formas, nisi sint in eodem subiecto, & simul in eodem loco. Vnde, si ponantur quidem in eodem subiecto, sed tamen in diuersis locis, iam non pugnant inter se.

Hoc sic ostendo: hæc repugnantia, vel est effectiua, vel formalis. Si effectiua, iam certum est formas debere esse in eodem loco, quia agens & patiens debent esse simul. Si enim distent inter se localiter, & alterum sit extra sphæram actiuitatis alterius, iam non possunt effectiuè inter se pugnare. Si formalis, iam multò magis requiritur præsentia localis. Nam formalis repugnantia, qua vna forma expellit alteram ab eodem subiecto, non est primarius, sed secundarius effectus formæ, & supponit primarium, nempe informationem. Informatio autem fieri non potest, nisi forma intimè sit præsens in loco vbi est materia. Ergo repugnantia formalis inter formas, requirit idem subiectum & eundem locum.

6 Quinta Conclusio. Homo existens in duobus locis si in vno eliceret actus vitales sensitinos & intellectiuos, aliquando eliceret etiam in altero, aliquando non item. Nota, actus illos in vno conuenire, & in altero differre. Omnes in eo conueniunt, quod sint immanentes. In eo differunt, quod aliqui pendeant à præsentia obiecti vel agentis extrinseci; alij non item.

Hinc duæ statui possunt regulæ. Prior: homo existens in duobus locis, si in vno eliceret actus immanentes, qui requirunt præsentiam obiecti, vel agentis extrinseci, non eliceret illos in altero.

Ratio, quia potest fieri, vt in vno loco sit præsens obiectum, vel agens extrinsecum, & non in alio. Hoc modo si

Petrus esset hic & Romæ, posset Romæ videre Pontificem, & non hic, quia Pontifex aut species illius visibilis non est hic præsens.

Posterior regula est: homo existens in duobus locis, si in vno eliceret actus immanentes, qui non pendent ab extrinseco, ut est actus amoris vel odij circa Deum, eosdem etiam eliceret in altero.

Ratio, quia utrobique haberet idem principium actuum & passivum, quod sufficeret ad eliciendam eandem actionem. Ergo si eliceret illam in vno loco, etiam eliceret in altero.

7 Sexta Conclusio. Homo existens in duobus locis non potest in vno amare Deum, & in altero odisse: nec potest in vno assentiri propositioni alicui, & in altero dissentire; ac proinde non potest in vno esse hæreticus, & in altero fidelis.

Ratio est, quia actus vitales contrarij (amor & odium) non possunt simul esse in eodem subiecto.

Dices: Calor & frigus possunt naturaliter esse in eodem subiecto, si subiectum miraculosè ponatur in duobus locis, ut supra dictum est. Ergo similiter si homo per miraculum ponatur in duobus locis, poterit in vno amare Deum, & in altero Deum odisse.

Respondeo, non est simile, quia Corpus existens in duobus locis, si in vno calefiat ab igne, non potest in altero calefieri ab eodem igne, ut ostensum est; ac proinde potest in vno esse calidum, & in altero frigidum, præsertim cum hæ formæ actu non pugnent inter se: nisi sint simul in eodem loco. At homo existens in duobus locis, si in vno amaret Deum, in altero etiam amaret: & si in vno odisset Deum, in altero etiam odisset; Et sic fieret ut simul in eodem loco haberet contrarios actus amoris & odij circa idem obiectum, quod fieri non potest.

Dices: Si non naturaliter, saltem supernaturaliter id fieri potest. Respond. probabilius est ne sic quidem fieri posse. Nam inter actus vitales contrarios tanta est repugnantia, ut etiam per potentiam Dei absolutam non possint esse simul in eodem subiecto. Ratio est, quia vnus

330 CAP. XVII. DE SACRAMENTIS
destruit obiectum alterius. Nam amor Dei versatur circa
Deum, quatenus apprehenditur sub ratione summi boni:
odium autem versatur circa Deum, quatenus apprehendi-
tur sub ratione mali. At fieri non potest vt intellectus ap-
prehendat Deum sub ratione summi boni, & simul sub ra-
tione mali secundum eandem rationem obiectiuam. Er-
go fieri non potest vt voluntas simul amore, & odio
Deum prosequatur secundum eandem rationem obie-
ctiuam.

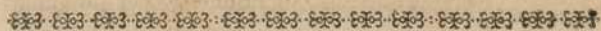
Dices: Intellectus Romæ existens potest apprehen-
dere Deum sub ratione boni, & Moguntia existens po-
test illum apprehendere sub ratione mali. Ergo volun-
tas potest illum Romæ amare, & Moguntia odisse. Re-
spond. hoc etiam fieri non potest ob naturalem sympa-
thiam eiusdem animæ existentis in vno loco ad existen-
tem illam eandem in alio loco. Nam si in capite apprehendat bonum aliquod sensibile per imaginationem, sta-
tim in corde excitatur ad amandum illud bonum per ap-
petitum sensitium, nec potest illud odisse seu malum. Vn-
de si eadem anima existeret hîc, & Romæ, si hîc apprehenderet aliquod bonum per intellectum, Romæ ama-
ret illud per voluntatem; nec posset illud Romæ odisse.
Hoc facit naturalis sympathia, quæ est inter potentias
animæ, quatenus radicantur in eadem anima, & ab illa
dimanant. Vnde etiam non pendet ex loco, sed ex iden-
titate subiecti.

8 Septima Conclusio. Homo existens in duobus locis
non potest in vno esse iustus per gratiam sanctificantem;
& in altero iniustus per maculam habitualement peccati
mortalis. Ratio, quia tunc simul esset Filius Dei, & filius
diaboli, dignus æterna pœna, & æterna beatitudine, hæ-
res mortis & vitæ. Hoc autem repugnat Diuinæ Bonitati,
Misericordiæ, Sapientiæ & Prouidentia, cuius omnia ope-
ra perfecta sunt, & qui gubernat omnia suauiter. Cum
enim summè bonus & misericors sit, non potest velle, vt
anima, quæ ipsi grata & amica est, simul sit misera & de-
solata. Imò aperte pugnat cum vera amicitia.

Primo, quia amicorum omnia debent esse communia.

Secundo,

Secundo, quia amicus non debet amicum relinquere in miseria, cum possit illum iuuare; aut, si facit, verus amicus non est.

C A P V T X V I I I.

De transubstantiatione.

HACTENVS contra Zuinglianos & Calvinistas ostensum est, Christum esse præsentem in Eucharistia: nunc inter Catholicos & Lutheranos disceptatio est, quomodo fiat præsens, Catholici docent fieri per transubstantiationem, id est, per conuersionem totius substantiæ panis ac vini in Corpus & sanguinem Christi. Lutherani volunt manere substantiam panis & vini cum Corpore & sanguine Christi, ideóque negant hanc conuersionem, asseruntque Christum fieri præsentem, vel per vbiquitatem, (secundum doctiores inter eos) vel per vnionem hypostaticam Christi cum pane, vel alio modo; v. g. impanatione. Hæc omnia examinanda sunt. Ac primo quæri potest, an Christus possit esse præsens sine conuersione panis. *Secundo*, an reipsa fiat præsens per conuersionem panis. *Tertio*, quid requiratur ad hanc conuersionem. *Quarto*, quid hæc conuersio faciat circa Corpus Christi. *Quinto*, quid faciat circa panem.

Q V Æ S T I O I.

An Christus possit esse præsens in Eucharistia sine conuersione panis?

NON quæritur: An vi consecrationis possit esse præsens sine conuersione panis, de quo in sequenti quæstione dicemus: sed an absolutè, & sine vllò respectu ad verba consecrationis possit fieri præsens manente substantia panis & vini. Non ergo quæritur iam supposita institutione; sed de absoluta Dei potentia.

Prima Opinio est, quorundam Thomistarum id fieri non posse, quia D. Thom. *art. 2.* ex sola præsentia Corporis Christi

Christi colligit absentiam substantiæ panis. Hæc autem collectio nulla esset, si substantia panis posset manere cum præsentia Christi. *Secundo*, quia quod incipit alicubi esse præsens vbi antea non erat, aut fit præsens per motum localem, aut per nouam productionem, aut per conuersionem alterius in ipsum. Sed Christus non potest fieri præsens in Eucharistia per motum localem, aut per nouam productionem. Ergo necessariò debet fieri præsens per conuersionem panis in ipsum.

Prima pars minoris patet, quia quod mouetur localiter, deserit vnum locum, & acquirit alium. Christus autem nunquam deserit locum in cœlo. Ergo per motum localem non potest venire ad altare. *Secunda* pars patet, quia, quod iam ante existit in rerum natura, hoc de nouo non producit. Christus autem existit in rerum natura antequam fiat præsens in Eucharistia. Ergo de nouo non producit.

Secunda Opinio est, Christum quidem absolutè posse fieri præsentem in Sacramento, manente substantia panis, non tamen fore præsentiam eiusdem rationis cum illa quam nunc habet in Eucharistia. Ratio, quia impossibile est relationem esse sine fundamento. Sed relatio præsentia, quam Christus nunc habet in Sacramento, fundatur in conuersione panis in ipsum. Ergo impossibile est, esse talem præsentiam sine tali fundamento.

2 *Prima Conclusio*: Absolutè loquendo fieri posse, vt Christus salua manente substantia panis haberet præsentiam Sacramentalem eiusdem rationis cum illa, quam nunc habet, & cum omnibus intrinsecis conditionibus, quæ sunt tres potissimum. *Prima* est, quod ita sit præsens in Sacramento, vt non amittat præsentiam in cœlo. *Secunda*, quod sit indiuisibiliter præsens, id est, totus in toto, & totus in qualibet parte. *Tertia*, quod intimè & inseparabiliter sit præsens cum accidentibus panis. Has easdem conditiones posset habere manente substantia panis.

Hoc solum esset discrimen, quod tunc accidentia panis non essent sine subiecto, vel certè, si essent sine subiecto, non tamen distarent ab illo. Posset enim Deus subiectum

iectum panis conseruare vel sine vnione cum accidentibus, vel cum vnione. His positis.

Probatur conclusio, quia, vt Christus fiat præsens manente pane, nullam dicit repugnantiam, nec ex parte ipsarum rerum seu terminorum, id est, Christi Corporis & substantiæ panis: nec ex parte actionis, per quam fit illa præsentia. Prima pars probatur. *Prima*, quia non repugnat vnum corpus fieri alteri præsens in eodem loco circumscriptiuè per mutuam penetrationem. Ergo non repugnat fieri præsens Sacramentaliter.

Secundo, quia nunc de facto quantitas Corporis Christi est intimè præsens quantitati panis. Ergo eodem modo substantia Corporis Christi posset fieri præsens substantiæ panis, cum hinc non sit maior difficultas, quàm ibi.

Tertio, quia substantia Angeli per solas vires naturæ potest esse indiuisibiliter præsens substantiæ panis. Ergo etiam substantia Corporis Christi per absolutam ipsius Dei potentiam.

Nec obstat, quod Corpus Christi habeat quantitatem, & non Angelus, quia iam ostendi ex illo capite, nullam esse repugnantiam. Nam de facto constat, quantitatem Corporis Christi intimè præsentem esse quantitati panis.

Secunda pars, quod non sit repugnantia ex parte actionis probatur. *Primo*, quia duæ partiales actiones possunt hic intelligi. *Vna* priuatiua, quia panis substantia desinit. *Alter* positiua, quia Corpus Christi fit præsens. At hæ duæ actiones non sunt essentialiter connexæ. Ergo possunt à se inuicem separari. Ergo Corpus Christi posset fieri præsens sine desitione panis; sicut vicissim panis posset desinere sine præsentia Corporis Christi.

Secundo, quia duo modi, seu duæ actiones assignari possunt, quibus Corpus Christi fiat præsens manente pane. Ergo ex parte actionis non est repugnantia. Antecedens patebit ex duabus sequentibus conclusionibus.

3 *Secunda Conclusio*: Christus vno modo posset fieri præsens intra panem per actionem substantialem, quæ per se *primo* terminetur ad substantiam Corporis Christi per modum creationis vel conseruationis, ad quam talis præsentia

sentia consequatur. Ratio, quia si Corpus Christi alibi non existeret, posset à Deo creari cum noua præsentia locali sine alterius rei desitione. Ergo etiam posset creari intra substantiam panis, cum præsentia Sacramentali, sine desitione substantiæ panis, quia hic nulla est repugnantia siue ex parte rerum, siue ex parte actionis, vt ostensum est. Ergo, etiamsi Corpus Christi alibi existat, poterit per similem actionem fieri præsens intra substantiam panis.

Hæc vltima sequela patet, quia eadem res potest duplici actione produci aut conseruari. Ergo licet alicubi existat per vnam actionem, poterit alibi recipere eandem existentiam per aliam actionem, quæ ex se esset sufficiens rei productio, si res non supponeretur existens. Hæc tamen actio, quæ rem vno loco existentem produceret substantialiter in alio loco, non deberet propriè vocari productio, sed quasi conseruatio, quia propriè non daret existentiam de nouo, sed rem existentem in vno loco, inciperet quasi conseruare in alio loco.

Dices: Conseruatio est eadem actio cum productione, quia nihil aliud est, quàm productio durans seu permanens. Sed illa actio, qua Corpus Christi existens in cœlo, poneretur intra substantiam panis, non esset eadem actio cum productione Christi, quia Christus est productus in vtero materno. Ergo non esset conseruatio.

Respondeo: Res aliquando potest conseruari per actionem distinctam à productione, quo pacto multi Philosophi docent lumen productum ab vna lucerna posse conseruari ab alia. Et hinc confirmatur conclusio, quia idem effectus potest naturaliter ab vna causâ produci per vnam actionem, & postea ab alia causâ conseruari per nouam actionem, priori actione desinente. Ergo etiam virtute Diuina poterit idem Corpus ab vna causâ per actionem substantialem produci, & postea per aliam actionem in alio loco conseruari, priori actione non desinente.

Hoc vltèrius sic explico: idem effectus potest produci à duabus causis totalibus per absolutam Dei potentiam. Ergo potest produci duabus distinctis actionibus, quarum vna non dependeat ab altera, sicut vna causa totalis non
pendet

pendet ab altera. Ergo potest etiam conseruari per duas actiones à se mutuò non dependentes. Ergo sicut indifferenter ab initio produci potuisset vel ab vna totali naturaliter, vel à duabus supernaturaliter; sic in progressu conseruari possit vel ab vna vel à duabus totalibus. Si ergo ponamus effectum ab vna totali causa productum esse Romæ; poterit postea ab alia totali poni, & conseruari Moguntix per actionem à priore independentem. Vtraque tamen erit substantialis, & eiusdem rationis.

Dices: Posterior actio nihil noui ponit. Ergo non est noua actio. Confirmatur, quia omnis actio realis habet aliquem terminum, seu effectum realem. Ergo noua actio realis habet nouum effectum realem. Respondeo. Actio potest dupliciter dici noua. *Primo*, quia effectus nouus est. Et ita communiter sumitur. *Secundo*, quia licet effectus non sit nouus, incipit tamen habere nouam dependentiam. Hoc sensu actio conseruatiua dicitur esse noua.

4 Tertia Conclusio: Christus alio modo posset fieri præsens intra panem per actionem accidentalem, siue per actionem adductiuam, per quam nihil acquiratur, quam præsentia. Ratio est, quia præsentia, quam Christus nunc habet in Sacramento, est modus realis & accidentalis, vt supra dictum. Ergo per se *primo* potest terminare actionem realem. Ergo sicut nunc (de facto) quasi secundario producitur in Sacramento cessante substantia panis; ita per se primò produci posset eadem substantia permanente.

Confirmatur, quia sicut Deus potest idem corpus, quod est Moguntix, ponere Romæ per solam actionem adductiuam: ita potest Christum, qui est in cœlo, constituere intra substantiam panis per similem actionem adductiuam.

Dices: Sola actio adductiua non sufficit, quia sicut corpus Romæ existens debet conseruari per actionem substantialem: sic etiam Moguntix existens debet similiter conseruari. Ergo sola actio adductiua, quæ est accidentalis, non sufficit.

Respondeo, potest in vtroque loco conseruari per eandem actionem, cum sit idem numero terminus. Nam sicut
idem

336 CAP. XVIII. DE SACRAMENTIS
idem numero terminus potest esse in duobus locis, sic eadem actio cōseruatiua illius termini potest esse in duobus locis. Aliud est de actione, qua producitur præsentiæ localis. Sicut enim duæ sunt præsentiæ reales in duobus locis; sic debent esse duæ actiones, quibus illæ producuntur.

Dices *secundo*: Non potest intelligi, quomodo Christus, qui est in cœlo, possit per solam adductiuam actionem poni in terra, non transeundo per medium. Respond. Aliud est loqui de motu locali, qui fortè non potest fieri ex vno loco in alium distantem, nisi per medium: aliud de actione adductiua, per quam res non mutat priorem locum, sed retento priore simul constituitur in alio distante. Unde non est transitus de loco in locum, sed est simplex productio nouæ præsentiæ localis.

5 Ex dictis patet, Christum per absolutam Dei potentiam posse poni intra substantiam panis, vel per actionem substantialem, vel per adductiuam. Igitur ad argumentum *primum* primæ opinionis. Respondeo. Ex sola præsentiæ Corporis Christi posse colligi absentiam substantiæ panis, non simpliciter, sed supposita veritate horum verborum: *Hoc est Corpus meum*, vt postea dicemus. Ad *secundum* respondeo. Plures modos posse cogitari, quibus Christus fiat alicubi præsens, vbi antea præsens non erat, vt ex dictis patet.

Ad argumentum secundæ opinionis respondeo. Relationem præsentiæ Christi in Eucharistia non fundari in conuersione instantanea & transeunte, quia fundamentum debet manere quàm diu manet relatio; sed fundari in ipsa præsentiæ locali. Nam ex eo quod res est hic præsens localiter, potest fundare relationem propinquitatis vel distantiæ, vt supra de præsentiæ dictum.

QVÆSTIO II.

An Christus reipsa fiat præsens in Eucharistia per conuersionem panis, siue transubstantiationem?

1 **O**Mitto Zuinglianos & Caluinistas, qui cùm negent præsentiæ Christi, simul etiam negant conuersionem

tionem panis seu transubstantiationem. Alij ergo, qui admittunt præsentiam Christi, in varias opiniones distracti reperiuntur.

Prima Opinio est, Christum fieri præsentem in Eucharistia per Vbiquitatem, sine vlla conuersione panis. Ita Lutherus *in lib. qui inscribitur Confessio Martini Lutheri de Cœna Domini*. Brentius *in Apologia pro confessione Vvittenbergensi, in tractatu de Cœna Domini*. Illyricus *in lib. de Ascensione Domini*. Smidelinus *in thesibus de Majestate Christi hominis*. Et plerique alij Lutherani, qui defendunt Vbiquitatem, excepto Kemnitio, qui licet Vbiquitarius sit in libro de duabus Christi naturis, tamen *in Exam. Conc. Trid. sess. 13. cap. 4.* dicit, fundamentum præsentiae Corporis Christi non esse Vbiquitatem.

Hic obiter notanda est inconstantia Lutheranorum, qui prius admiserunt transubstantiationem, & postea negarunt. Admisit illam Lutherus *in libro de abroganda Missa priuata*. Et *in sermone quodam de Eucharistia*. Negauit illam *in libro de capt. Babylon. cap. de Eucharistia*, non quidem simpliciter, sed tanquam minus consentaneam Scripturis. Et dicit neutrum esse de fide, &c.

Similiter admiserunt illam Confessionistæ in Confessione Augustana, quæ Carolo V. fuit Germanicè oblata, *articulo 10.* Et hæc fuit prima, vbi dicunt: Sub speciebus panis & vini adesse in Cœna Dominica Corpus & sanguinem Christi, quasi dicerent, Christum adesse per transubstantiationem. Vnde illum articulum probarunt Catholici, ut videre est apud Andream Fabricium *in Harmonia Conf. Augustanæ*. Calvinistæ & alij Lutherani reiecerunt, nominatim Heshusius *in libro de præsentia Corporis Christi*. Et Hieronymus Zangius *in suis Miscellaneis Calvinisticis, fol. 278.* & fuit Calvinista. Postea tamen iidem Confessionistæ in quibusdam editionibus sustulerunt *ex articulo 10.* citata verba, & hæc supposuerunt: Cum pane & vino adesse Corpus & sanguinem Christi.

In hoc negotio magna fuit impudentia Melanchthonis, qui Confessionem Augustanam exhibuit Imperatori anno 1530. cum illis verbis: *Sub speciebus panis & vini adesse*

Corpus & sanguinem Christi, quæ verba tunc approbata sunt à Catholicis. At sequenti anno eandem confessionem Latine edidit cum Apologia. Et quidem *articulo 10. confessionis* nullam fecit mentionem panis & vini. In Apologia verò affirmavit Catholicos admisisse articulum decimum, in quo dicatur, Christum adesse cum pane & vino. Hoc erat verò apertum mendacium.

2. Secunda Opinio est, Christum fieri præsentem per impanationem, id est, per coniunctionem seu vnionem cum pane. Ita olim Discipuli Berengarij, teste Quidmundo: non tamen explicabant quomodo fieret ista coniunctio. Idem videtur sentire Kemnitius in *Examine*, *sess. 13. cap. 4.* vbi negat, Christum fieri præsentem vel per Vbiquitatem, vel per vnionem personalem Christi cum pane. Videtur ergo aliam vnionem agnoscere, quam recentiores Lutherani vocant Sacramentalem.

Scriptit nuper Ioannes Debelius Professor Ienensis in Saxonia, disputationem Theologicam de sacra Cœna, vbi *capite 1. §. 1.* sic habet: *Credimus in Eucharistia veram & substantialem, non solum panis & vini, sed etiam Corporis, sanguinisque CHRISTI præsentiam, exhibitionem, manducationem & bibitionem, quæ præsentia non est localis inclusio Corporis in panem, neque incorporatio in panem, neque consubstantiatio, neque physica inexistencia, neque delitescencia corpusculi sub pane; neque quicquam huiusmodi carnale aut physicum, sed est præsentia Sacramentalis; quæ ita comparata est, vt modo incomprehensibili (ecce Calvinistam) pani benedicto tanquam medio diuinitus instituto, Corpus CHRISTI vnietur, &c.* Hæc verba licet sint hominis Lutherani, videntur tamen Calvinismum sapere.

Tertia Opinio est, Christum fieri præsentem per vnionem hypostaticam VERBI cum pane. Ita Rupertus Abbas Tuiciensis *libro 6. in Ioannem*, circa verba Christi, *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Vbi dicit: VERBUM æternum per Incarnationem factum hominem, non destruendo vel mutando, sed assumendo personaliter humanitatem; & eodem modo per consecrationem Eucharistiæ idem VERBUM fieri panem, non destruendo vel mutando,

tando, sed personaliter assumendo panem. Vnde apertè fatetur, Christum dici panem facta consecratione, sicut dicitur Homo facta Incarnatione.

Idem Auctor libro 2. de diuinis Officijs, capite 2. & 9. de eadem re multa dicit. *Primo*, panem fieri Corpus Christi, non quod conuertatur in carnem Christi, sed quod assumatur à VERBO. Vnde sequitur panem esse Corpus Christi non humanum & carneum, sed panaceum, & longè diuersum ab illo, quod de B. Virgine Maria sumptum est.

Secundo, hæc duo corpora posse dici vnum, quia est vnum suppositum vtriusque. Est enim vna persona VERBI, quæ vtrumque assumpsit. Vnde sequitur, sicut humanitas Christi non habet propriam subsistentiam, sed terminatur per subsistentiam VERBI, idem dicendum esse de substantia panis.

Tertio, hæc duo corpora, scilicet panaceum & carneum esse etiam vnum, quia idem Christus est in carne sursum, & in pane deorsum; id est, idem Christus habet duo corpora; vnum carneum in cœlo, & alterum panaceum in altari. Et illud putat manere semper in cœlo.

Quarto, Impios in Eucharistia nihil accipere, nisi corpus panaceum; pios autem accipere vtrumque corpus. Nam quia idem Christus sursum est in carne, & deorsum in pane, ideo in pane sumitur ore corporali, quod est commune piis & impiis; in carne autem quæ est sursum, non sumitur nisi ore spiritali, quo carent impij.

4 *Quarta Opinio* est, Christum fieri præsentem per vnionem hypostaticam, non quidem VERBI cum pane, vt Rupertus, sed Corporis Christi cum pane, accipiendo Corpus Christi pro altera parte compositi, non autem pro toto homine. Ita Ioannes Parisiensis, qui palam oppugnauit immediatam vnionem VERBI cum pane, quam posuerat Rupertus, & excogitauit mediatam vnionem, qua VERBUM assumpsit panem mediante Corpore Christi, vt refert Vvaldensis *tomo 2. de Sacramentis, cap. 65.*

Hinc inferebat contra Rupertum, Deum non dici absolute panem, quia panis non coniugitur Deo, nisi mediante

340 CAP. XVIII. DE SACRAMENTIS
parte humanitatis Christi, sicut Æthiops non dicitur ab-
solutè albus, quia albedo non est in toto Æthiophe, sed in
solis dentibus.

Simile quid videtur sensisse Lutherus *in lib. de capt. Ba-
bylon.* vbi dicit hanc propositionem esse veram: *Panis est
Corpus Christi*; propter vnionem panis cum corpore.

5 Quinta Opinio est, Christum fieri præsentem per con-
uersionem, non quidem totius panis in Corpus Christi,
sed aliquarum partium integrantium. Ita olim hostes Be-
rengarij, teste Quidmundo; asserentes panem partim mu-
tari in Corpus Christi, partim non mutari. Hoc ideo asse-
rebant, quia putabant indignum, vt Corpus Christi sume-
retur ab impijs. Itaque volebant eam partem panis, quæ
à pijs sumenda erat, conuerti in Corpus ipsius Christi per
consecrationem, aliam verò, quæ ab impijs erat sumenda,
non conuerti.

6 Sexta Opinio est, Christum fieri præsentem per con-
uersionem non totius panis, sed alterius partis essentia-
lis, nempe formæ aut materiæ. Et quidem Durandus *in 4.
distinct. 11. quæst. 3.* dicit, solam formam panis perire, ma-
teriam verò informari ab anima Christi, ac proinde talem
esse conuersionem panis in Corpus Christi, qualis est con-
uèrsio cibi in nostram carnem per nutritionem. Perit enim
forma cibi, & manet materia, quæ incipit informari ab
anima humana.

Alij contrà sentiunt solam materiam panis perire, non
formam, vt refert D. Thomas *hic art. 6.* Et hæc est per se
perspicua sententia, & in se non mala.

7 Septima Opinio est, Christum fieri præsentem per
conuersionem totius naturæ panis, salua ipsius subsistentia.
Ita Godfridus *quodl. 8. q. 16.* Ratio est, quia illud tantum de-
finit in pane, quod conuertitur in Corpus Christi Domini.
Sed sola natura panis potest conuerti in Corpus Christi,
non autem subsistentia. Ergo sola natura definit manente
subsistentia.

Minor patet, quia Corpus Christi habet naturam hu-
manam & subsistentiam Diuinam. Ergo in solam naturam
potest aliquid conuerti, & non in subsistentiam. Ergo na-
tura

tara panis conuertitur in naturam humanam Christi, & substantia panis manet integra, quia non potest conuerti in substantiam Diuinam. Manet autem in eum vsus, vt per illam subsistant ipsius panis accidentia.

8 Octaua Opinio est, Christum fieri presentem per conuersionem panis, salua ipsius existentia substantiali. Ita aliqui recentiores Thomistæ. Et ratio sumitur ex duobus principiis. Vnum est existentiam realiter distingui ab essentia. Alterum est accidentia non habere proprias existentias, sed existere formaliter per existentiam subiecti. Ex priori colligunt solam essentiam panis potuisse conuerti in essentiam Corporis Christi, non autem existentiam, quia Corpus Christi non habet existentiam creatam, in quam conuerti possit existentia panis, sed existit per existentiam Verbi. Ex posteriori colligunt accidentia panis non posse existere, nisi per existentiam subiecti; ac proinde cum certum sit remanere accidentia panis post consecrationem, certum quoque esse remanere existentiam pani, sine qua non possunt existere accidentia.

Contra has omnes opiniones definitum est in Concilio Trident. *sess. 13. cap. 4. can. 2.* Totam substantiam panis conuerti in Corpus Christi, & nihil panis remanere præter accidentia. Sit ergo.

9 Prima Conclusio: Christus non fit præsens in Eucharistia per Vbiquitatem, vt volunt Lutherani. Probatur primo, quia Vbiquitas supra *cap. 16.* refutata est. Secundo, quia ex illa sequitur, Eucharistiam non esse Sacramentum. Nam Sacramenta nouæ Legis pendent ab institutione, & verbis Christi. At si vera est doctrina Vbiquitarum, præsentia Corporis Christi in Eucharistia, non pendent ab institutione, & verbis Christi. Ergo non est Sacramentum. Minor patet, quia si Corpus Christi est vbique vi vnionis Hypostaticæ, vt ipsi volunt. Ergo fuit etiam in pane, antequam Christus institueret Sacramenta, & antequam pronunciarer hæc verba: *Hoc est Corpus meum.*

Dicent fortasse: Sacramentum Eucharistiæ pendere ab institutione, & verbis Christi, non quantum ad præsentiam eius, sed quantum ad symbola panis & vini, quæ

342 CAP. XVIII. DE SACRAMENTIS
non essent Symbola, nisi à Christo ad hoc instituta essent. Quamuis enim Christus sit ubique præsens vi vnionis hypostaticæ, non solum in pane & vino, sed etiam in aliis rebus; non tamen instituit Christus, vt aliæ res essent signa ipsius post consecrationem, sicut instituit de pane & vino.

Hoc potest confirmari à simili. Deus enim ubique præsens est, & tamen olim instituit, vt arca Testamenti esset signum præsentia ipsius, non autem res aliæ. Sed contrà, quia hæc omnia procedunt ex falso fundamento Vbiquitatis Christi. Deinde confirmant sententiam Calvinistarum contra Lutheranos. Sacramenta enim nouæ legis, tum quoad essentiam, tum etiam quoad efficaciam integrè pendent ab institutione Christi. Si ergo sola Symbola panis & vini cum sua significatione pendent ab institutione Christi, iam sola Symbola cum sua significatione erunt integrum Sacramentum Eucharistiæ; ac proinde illa verba: *Hoc est Corpus meum*, erunt sic explicanda: hic panis est signum corporis mei, quod est planè Calvinisticum.

Tertio, ex Vbiquitate sequitur Corpus Christi non minus manducari in pane communi, quàm in pane Eucharistico; quia in vtroque est æquè præsens secundum Vbiquitatem.

Dicent fortasse: licet in vtroque sit æquè præsens: non tamen æquè prodest, quia in pane Eucharistico confert aliquem fructum spirituales, quem non confert in pane communi. Sed contrà, quia in illo fructu spirituali duo spectari possunt secundum Lutheranos. *Primo*, vt quis excitet in se fidem, & actu credat peccata sibi esse remissa per merita Christi. In hoc enim consistit ratio fidei iustificantis secundum aduersarios. *Secundo*, vt reuera consequatur effectum hunc remissionis peccatorum. Sed vtrumque fieri potest in communi cibo & potu extra Eucharistiam.

De *primo* patet, quia Lutherani (saltem aliqui) credunt Christum esse ubique; ac proinde esse in communi cibo & potu. Ergo possunt excitari ad credendum, quando vident communem cibum & potum, in quo Christus secundum illorum fidem est. De *secundo* etiam patet, quia Lutherano

theranorum fides est certa & infallibilis, vt ipsi volunt. Ergo quando ex aspectu cibi & potus communis excitantur ad actualem fidem, & credunt sibi remitti peccata per merita Christi, iam certum & infallibile est ita fieri. Ergo semper habent fructum fidei. Ergo non minus prodest illis communis panis quam Eucharisticus.

Quarto ex Vbiquitate sequitur Christum in Eucharistia presentem esse non solum in usu & manducatione, sed etiam extra usum & manducationem, quod negant Lutherani.

Secunda Conclusio. Christus non fit presentis in Eucharistia per simplicem coniunctionem cum pane, vt volunt aliqui Lutherani. Ratio sumitur ex duobus principiis Lutheranorum: Vnum, illa verba: *Hoc est Corpus meum*; proprie esse intelligenda, non metaphoricè; in quo conueniunt nobiscum. Alterum est per pronomien *Hoc*, intelligi panem, in quo conueniunt cum Calvinistis. Igitur volunt hunc esse sensum verborum: hic panis est verè & proprie Corpus Christi. Nunc ita argumentor: quando duæ res distinctæ ac disparatæ non aliter inter se vniuntur, quam per simplicem coniunctionem, tunc vna non potest verè ac proprie dici altera. Non enim rectè dicimus: Equus est verè ac proprie asinus, licet coniungantur ratione loci & stabuli. Neque rectè dicimus: Christus est verè & proprie aqua, licet sint simul in eodem loco secundum Vbiquitarios. Et sic de aliis. Atqui panis & Corpus Christi sunt duæ res distinctæ & disparatæ, nec aliter vniuntur, quam per simplicem coniunctionem, vt suppono ex aduersariis. Ergo panis non potest verè ac proprie dici Corpus Christi.

Dices: Maior propositio videtur falsa, quia Deus & Homo sunt res maximè distinctæ & disparatæ, & tamen ob illorum inter se coniunctionem rectè dicimus: Deus est Homo, & Homo est Deus. Respondeo, hæc obiectio procedit de Vnionem Hypostatica, de qua post: nos autem loquimur de coniunctione simplici, qualis est inter duas res, quæ tantum ratione loci coniunguntur.

Dices secundo, Lutherani per simplicem coniunctionem

intelligunt vnionem Sacramentalem. Respondeo, hoc est abuti vocabulis. Deinde nihil hoc illos iuuat; quia signum non propriè & verè dici potest res signata. Quis dicat hederam esse propriè & verè vinum? Ergo si panis & Corpus Christi habent tantùm coniunctionem Sacramentalem, qualis est inter signum & rem signatam; non licebit dicere; panis est verè ac propriè Corpus Christi, sicut non licuit dicere: Arca Testamenti est propriè ac verè Deus.

II Tertia Conclusio. Christus non fit præsens in Eucharistia per Vnionem Hypostaticam panis cum V E R B O, vt vult Rupertus. *Primo*, quia licèt hæc Vnio non sit impossibilis, tamen nec ex Patribus, nec ex Scripturis probari potest factam esse. Nec vllus ante Rupertum hoc affirmavit. *Secundo*, quia pugnat cum his Christi verbis: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Nam panis, quem Christus dat in Eucharistia, non est caro Christi secundùm Rupertum, sed est Corpus Christi panaceum. Ergo si verba Christi sunt vera, Ruperti sententiã est falsa. *Tertio*, pugnat cum his verbis: *Hic est sanguis meus.* Quamuis enim panis & vinum Hypostaticè vnita essent V E R B O, sicut eidem V E R B O Hypostaticè vnita sunt caro & sanguis Christi, non tamen liceret dicere: Hoc vinum est sanguis Christi; sicut non licèt dicere: Hæc caro est sanguis Christi. Ratio est (generalis) quia communicatio Idiomatum fit in supposito (non in natura.) Ergo termini propositionis debent significare suppositum, & non aliquam partem naturæ suppositi.

Quarto, pugnat Rupertus cum præsentia Corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. Vnde omnia argumenta quibus probaui carnem Christi & sanguinem contineri in Eucharistia, euidenter procedunt contra Rupertum.

Dices: Aliqui ex Patribus videntur fauere Ruperto. Nam Cyprianus in Sermone de Cœna Domini comparans Eucharistiam cum Incarnatione, sic ait: *Sicut in persona Christi Humanitas videbatur, & latebat Diuinitas: ita Sacramento visibili Diuina sese infudit essentia.* Et Damascen. lib. 4. cap. 14. *Quoniam ita fert hominum consuetudo, vt panem edant & vinum*

& vinum bibant, idcirco Diuinitatem suam cum ipsis coniunxit. Similia habent Remigius Remensis, & Haymo in cap. 12. ad Corinthios.

Respondeo, quando hi Patres dicunt Diuinitatem infundere se pani, intelligunt ita se infundere, vt conuertat panem in Corpus Christi, non autem vt hypostaticè sibi coniungat. Nam iidem Patres apertè concedunt conuersionem.

12 Quarta Conclusio. Christus non fit præsens in Eucharistia, per Vnionem Hypostaticam panis cum Corpore Christi, vt vult Ioan. Par. Ratio est, quia Vnio Hypostatica non fit in natura, sed in persona, aut substantia. Sed in Christo Homine non est substantia creata, sed sola Natura. Ergo non potest fieri vnio Hypostatica immediata in tali Natura, vel in aliqua parte illius, verbi gratia, in anima, corpore. Ergo si est aliqua Vnio Hypostatica, debet immediatè fieri in subsistentia V E R B I, quod antè refutaui.

13 Quinta Conclusio. Christus non fit præsens in Eucharistia per conuersionem aliquarum partium integrantium; vt volunt hostes Berengarij. Primo, quia illorum sententia nititur falso fundamento, nempe quod Corpus Christi non detur indignis. Hoc autem pugnat cum Apostolo, 1. Corinth. 11. vers. 29. *Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat, non diiudicans Corpus Domini.*

Secundo, quando Sacerdos existens in peccato mortali celebrat Missam, vel verè consecrat, vel non. Si consecrat, iam indignus sumit Corpus Christi, quod est contra aduersarios. Si non consecrat, iam consecratio pendet à bonitate Ministri, quæ est antiqua hæresis Donatistarum.

Tertio, quia iuxta hanc sententiam semper esset dubium, quænam Hostia esset consecrata, & quæ non; quia non constat an communicantes sint digni, vel indigni. Hinc vltèrius sequeretur non licere vllam Hostiam adorare, quia certum esset, Christum non esse præsentem, si communicantes essent indigni.

14 Sexta Conclusio. Christus non fit præsens per conuersionem solius formæ, aut solius materiæ, vt volebat

Durandus & alij. *Primo*, quia Concil. Trident. docet fieri conuersionem totius substantiæ panis. *Secundo*, quia si perit forma & manet sola materia panis informata ab Anima Christi, vt vult Durandus; vel illa materia sic informata coniungitur Corpori Christi, vel non. Si coniungitur, necesse est Corpus Christi quotidie crescere, quia quotidie consecrantur nouæ hostiæ. Si non, sequitur Christum habere duo corpora distincta, vnum ex vtero virginis, alterum ex materia panis Eucharistici, & vtrumque informatum anima rationali, quod temerè & sine fundamento asseritur. *Tertio*, qui dicunt perire materiam & manere solam formam, nituntur falso principio, quia putant panem non habere formam substantialem, sed tantum accidentalem, quæ consistit in externa figura; quod non admittimus.

Septima Conclusio. Christus non fit præsens in Eucharistia per conuersionem naturæ panis salua subsistentia, vt vult Godefrid. *Primo*, quia repugnat Concilio Trident. *Secundo*, quia modus rei non potest manere quando res ipsa perit. At subsistentia est modus naturæ. *Tertio*, quia si manet subsistentia panis, vel est otiosa, & sic frustra manet; vel sustentat accidentia panis; & hoc fieri non potest, quia accidentia non possunt substantialiter terminari ab Hypostasi, vt dixi in materia de Incarnatione. Ad argumentum contrarium. Respondeo. Subsistentiam panis duobus modis posse dici perire. *Primo*, vi conuersionis formaliter, ita vt ipsa subsistentia non minus conuertatur in Corpus Christi, quam natura panis. *Secundo*, vi conuersionis concomitanter, ita vt sola natura panis conuertatur in Corpus Christi, & sic consequenter pereat subsistentia, quia non potest amplius manere, quando natura destructa est. Nam destructa re, necessariò destruitur modus rei. Vtro autem modo pereat de facto subsistentia panis, non satis constat.

Prior tamen modus videtur magis consentaneus verbis Concil. Trident.

Octaua Conclusio. Christus non fit præsens in Eucharistia per conuersionem panis salua ipsius existentia, vt volunt aliqui recentiores. *Primo*, quia Concilium Trident. definit sola accidentia panis manere. *Secundo*, quia sub-

stantia

stantia tunc dicitur perire, quando amittit existentiam, & tunc produci, quando acquirit existentiam. Non autem proprie corrumpitur, aut producitur essentia rei secundum se, sed ratione actualis existentiae. Ergo, quamdiu manet existentia rei, tamdiu res non corrumpitur. At ponimus corrumpi panem in Eucharistia. Ergo non manet existentia panis. *Tertio*, quia fundamenta contrariae sententiae non sunt vera, quia negamus existentiam realiter distingui ab essentia; negamus quantitatem & alia accidentia, quae realiter distinguuntur à substantia, non habere propriam existentiam.

17 Nona Conclusio. Christus fit praesens in Eucharistia per Transsubstantiationem; id est, per conuersionem totius substantiae panis in Corpus Christi, remanentibus solis accidentibus. Ita Concil. Lateranense & Tridentinum *sess. 13. cap. 4. can. 2.* Et consentiunt antiqui Patres, qui variis modis explicant hanc conuersionem. Nam aliqui vocant Transmutationem, alij Transformationem: alij Transselementationem: alij transitum, seu migrationem de pane in carnem: alij aliter, ut videre est apud Bellarminum *libro 3. cap. 20.* Citat autem Patres 33. antiquissimos.

Optimè tamen in Concil. Lateranensi & Tridentino appellatur Transsubstantiatio, quia tota substantia panis transit in substantiam Corporis Christi, quod in nulla alia conuersione fit. Fundamentum huius doctrinae sumitur ex illis Christi verbis; *Hoc est Corpus meum.* Hinc possumus dupliciter argumentari. *Primo*, contra Lutheranos ex ipsorum concessione. Illi enim concedunt, quod Christus acceperit panem in manibus, & dixerit de illo pane: *Hic panis est Corpus meum.* Vel ergo loquitur de pane mutato in Corpus Christi, vel de pane ut panis. Si primum, pro nobis facit. Si secundum, falsa est propositio. Non enim panis triticeus proprie est Corpus Christi.

Secundo, possumus ad rem & absolute ita argumentari: hoc, quod manibus teneo, est verum Corpus Christi. Ergo non est Panis. Non desunt Scholastici, ut Scotus, Durandus & Paludanus, qui putant hoc argumentum non conuincere, quia sub iisdem accidentibus possent esse duae substantiae,

348 CAP. XVIII. DE SACRAMENTIS
tiæ, altera panis, altera Corporis Christi, & tunc liceret
vtrouque modo loqui: nempè: hoc est Corpus meum; Et, hic
est panis triticeus. Vtrumque enim præsens esset sub acci-
dentibus. Ita loquuntur de posse probabiliter.

Puto tamen moraliter non metaphysicè efficax esse ar-
gumentum. Nam, quando duæ substantiæ sunt simul in eo-
dem loco, quia altera videtur & apparet per propria acci-
dentia illi inhærentia; altera est inuisibilis & latens, tunc
qui demonstrat contentum sub accidentibus, non designat
substantiam inuisibilem & latentem, sed substantiam, cu-
ius illa sunt accidentia, præsertim si propriè & non figura-
tè loquatur.

Verbi gr. substantia Diuina est inuisibiliter & latenter
præsens cum substantia panis. Si quis ergo haberet panem
in manu, & demonstratis ipsius accidentibus diceret, hæc
est substantia diuina; non rectè nec ad captum hominum
loqueretur, quia licet substantia diuina sit præsens; non ta-
men designatur per illa accidentia, quæ pani inhærent.

Similiter, quando Corpus Christi penetratiuè fuit in se-
pulchri lapide, si quis ostenso lapide dixisset: hoc est Cor-
pus Christi, non rectè & propriè dixisset; quia illa acci-
dentia designabant lapidem, cui inhærebant, non autem Chri-
stum, qui tantum concomitanter erat ibi.

Eodem ergo modo si panis cum suis accidentibus esset
in Eucharistia visibiliter, & simul inuisibili modo adesset
Corpus Christi, non propriè diceremus, hoc est Corpus
Christi, quia illud Pronomen. Hoc designat proximum con-
tентum sub accidentibus, quod non esset Corpus Christi,
sed substantia panis.

Dices: Illa regula iam assignata videtur falsa. Nam si quis
demonstrato dolio & accidentibus eius dicat: hoc est vi-
num maluaticum, non malè loquetur, cum tamen illa acci-
dentia, quæ exterius apparent, non inhæreant vino, sed do-
lio. Resp. non quidem loquetur malè, sed tamen figuratè,
quia designabit continens pro contento. Nos autem dispu-
tamus de propria locutione, quam & aduersarij admittunt
in his verbis: *Hoc est Corpus meum*, seu: *Hic panis est Corpus
meum*. Reliquas rationes omitto, quia hæc sufficit.

18 Prima Obiectio. Eucharistia vocatur panis etiam post consecrationem, vt patet 1. *Corinth.* 10. *vers.* 16. *Panis, quem frangimus, &c.* Ergo reuera manet panis in Eucharistia. Ergo nulla fit transsubstantiatio. Respondeo, contra se pugnant. Nam hæc verba : *Hic panis est Corpus meum*, possunt tripliciter explicari. *Primo*, sic: hic panis significat Corpus meum, secundum Calvinistas. *Secundo*, hic panis mutatus est Corpus meum. *Tertio*, sic : hic panis non mutatus est Corpus meum. *Primo*, explicatio est Calvinistica. *Secunda*, Catholica. *Tertia*, apertè falsa. Eligant Lutherani quam volunt. Quo autem sensu Eucharistia dicatur panis post consecrationem, dixi ad obiectiones Calvinistarum *suprà*.

19 Secunda Obiectio : Sicut Christus de se dixit, Ioan. 6. *vers.* 48. *Ego sum panis*: ita de pane dixit Matthæi 26. *vers.* 26. *Hoc est Corpus meum*, Sed cùm dixit : *Ego sum panis*, non se mutauit in panem. Ergo similiter cùm dixit : *Hoc est Corpus meum*, non mutauit panem in Corpus suum. Respondeo, Maior propositio dupliciter potest intelligi. *Primo*, vt illa particula (sicut) nil aliud significet, quam Christum dixisse vtramque sententiam. Et sic concessa Maiore negatur consequentia. *Secundo*, vt particula (sicut) significet similitudinem istarum duarum propositionum; & sic falsum est. Non enim sunt similes illæ duæ sententiæ Christi. Nam cùm dicit: *Ego sum panis*, non loquitur de pane triticeo, sed de pane cœlesti. Non enim absolutè dicit : *Ego sum panis*: Sed, *Ego sum panis viuus*: seu panis vitæ. Vnde non fuit opus vlla mutatione, quia Christus sine vlla sui mutatione erat panis vitæ. Cùm autem dicit: *Hoc est Corpus meum*, loquitur de pane triticeo, vt volunt aduersarij; ac proinde non potest esse vera propositio, nisi panis triticeus mutetur in Corpus Christi.

20 Tertia Obiectio. In Romano Concilio approbata est confessio Berengarij, in qua dicitur panem non solum esse Sacramentum, sed etiam Corpus Christi, & Sacerdotum manibus tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri, vt apud Gratianum habetur: *Can. Ego Berengarius. De Consecrat. d. 2.* Hoc autem non potest esse verum, nisi ibi sit præsens verus panis.

Respon

Respondeo, Corpus Christi dicitur tractari, frangi & teri mediantibus speciebus panis, sub quibus verè continetur. Sicut Angeli in scriptura dicuntur tangi & videri mediante corpore assumpto. Vide S. Chrysoft. *Homil. 45. in Ioan.* Et Cyrillum *lib. 12. in Ioan. cap. 58.*

21 Quarta Obiectio. Sensus non fallitur circa sensibile. Sed sensus iudicat panem esse in Eucharistia. Ergo reuera est ibi panis. Simili argumento probant Patres contra Manichæos Christum fuisse verum hominem, quia verè potuit tangi ac videri. Respondeo, sensus non fallitur circa sensibile proprium & per se, nisi fortè organum aut medium sit malè dispositum. Potest tamen falli circa sensibile commune ac per accidens, cuiusmodi est substantia panis. Non enim per se, sed per sua accidentia cadit sub sensum. Patres autem probant Corpus Christi non fuisse phantasticum, sed verum & solidum, quia tangi potuit. Soliditas autem est proprium obiectum sensus.

22 Præter has obiectiones sunt quædam aliæ quæ in sequentibus capitibus explicari debent. *Prima* est: panis totaliter desinit esse secundum Catholicos. Ergo annihilatur. Ergo non conuertitur in Corpus Christi. *Secunda*, panis post Consecrationem verè nutrit, & ex eo possunt nasci vermes. Ergo per Consecrationem non desinit. *Tertia*, de ratione & essentia accidentium est, vt inhæreant subiecto. Ergo accidentia panis sunt in pane. *Quarta*, Transsubstantiatio, vel fit ante verba Consecrationis prolata, vel post, vel simul. Si antè, iam non fit virtute verborum. Si post, iam falsa sunt illa verba: *Hoc est Corpus meum.* Si simul, iam Transsubstantiatio fit successiuè, & non in instanti, quod tamen negant Scholastici. *Quinta*, si ex pane fit Corpus Christi vi Consecrationis. Ergo Sacerdos producit eum. Non enim fit Corpus Christi præsens sine Anima & Deitate. Hæc & similia soluentur, *cap. 19. & 20.*

QVÆSTIO III.

Quid requiratur ad veram Conuersionem?

† **P**rima Conclusio. Conuersio propriè est, quando vna res in aliam conuertitur. Alij vocant transitum vnius rei

rei in aliam. Hinc patet quatuor conditiones requiri ad veram conuersionem. *Prima*, est vt sit inter duos terminos positiuos. *Secunda*, vt vnus terminus definat, & alter in locum eius succedat. *Tertia*, vt hoc fiat actione aliqua reali, vel certè fiat duabus mutationibus partialibus, quarum vna versetur circa terminum, qui definit; altera circa terminum, qui incipit. *Quarta*, vt sit connexio inter has duas mutationes partiales, siue inter duos terminos positiuos, quorum alter definit, alter incipit.

2 *Secunda Conclusio.* Conuersio duplex est, vna substantialis, altera accidentalis. Rursum alia naturalis, vt quando alimentum conuertitur in substantiam aliti; aut aer in ignem, aut corpus calidum conuertitur in frigidum. Altera est supernaturalis, cuiusmodi est conuersio vxoris Loth in statuam salis; aut aquæ in vinum, aut panis in Corpus Christi.

Hic quæri potest an ad conuersionem substantialem sufficiat vtrumque terminum esse substantiam, an vltcrius necesse sit vtrumque terminum substantialiter mutari; sed de hoc in sequenti quæst.

3 *Tertia Conclusio.* Conuersio differt tum à simplici productione, seu creatione, tum à simplici desitione, seu annihilatione. Nam in creatione est quidem terminus, qui incipit, non tamen positiuus, qui definit. E contrario in annihilatione est terminus positiuus, qui definit, non tamen alius, qui incipit. Vterque requiritur in conuersione. Hinc patet panem in Eucharistia non annihilari sed conuerti, vt latius explicabitur quæst. 5.

Q V Æ S T I O I V.

Quid faciat Conuersio circa Corpus Christi?

1 **D**ICTUM est in vera conuersione vtrumque terminum debere aliquo modo mutari. Termini huius conuersionis, de qua agimus, sunt panis & Corpus Christi. Quæritur ergo de corpore Christi. *Primo*, an per hanc conuersionem mutetur: Et, si mutetur, an illa mutatio sit substantialis, an accidentalis; Vel, quod idem est, an formalis

352 CAP. XVIII. DE SACRAMENTIS
malis terminus illius mutationis, (non adæquatus aut totalis) fit aliquid substantiale vel accidentale?

2 Prima opinio est, Christum nullo modo mutari in hac conuersione, sed fieri præsentem in Eucharistia per solam mutationem panis. Ita Diuus Thomas, Bonauentura, Richardus, & alij citati apud Suarez *Disput. 50. sect. 5.*

Ratio est, quia Christus habet Corpus gloriosum & impassibile, quod mutari non potest.

Secunda Opinio. Christum aliquo modo mutari, quando panis in ipsum conuertitur. Ita passim alij Theologi. Qualis autem sit hæc mutatio, non omnes conueniunt. Aliqui volunt esse accidentalem, & terminari ad solam præsentiam localem, vt plerique Scotistæ, quos sequitur Belarminus *lib. 3. Eucharistia, c. 18.* vbi ponit actionem tantum adductiuam. Alij contra putant esse mutationem substantialem, eamque terminari vel ad substantialem vnionem Corporis Christi cum speciebus Sacramentalibus; vel ad ipsam substantiam Corporis Christi Domini.

resolui
2 Prima Conclusio. Certum est per conuersionem panis in Corpus Christi, fieri aliquam mutationem in Corpore Christi, nec sufficere mutationem factam in solo pane. Probat *Primo*, quia certum est Christum fieri indiuisibiliter præsentem in Eucharistia. Hic autem modus præsentia localis non erat in Christo ante consecrationem. Ergo per consecrationem acquiritur. Ergo fit aliqua mutatio in Christo vi consecrationis. *Secundo*, probatur, non potest vna res conuerti in aliam sine mutatione alterius. Nam actio realis, qua substantia panis realiter conuertitur in Corpus Christi, debet aliquid reale producere. Sed nihil producit reale in substantia panis. Ergo debet aliquid reale producere in corpore Christi.

Dices: Satis est quod aliquid producat in accidentibus panis, nempe realis modus existendi sine subiecto. Respondeo. Non sufficere hoc, quia conuersio realis debet esse realis respectu terminorum circa quos versatur. Termini autem non sunt accidentia panis, sed substantia panis & Corpus Christi.

3 Secunda Conclusio: Mutatio, quæ in corpore Christi,
non

non terminatur ad substantialem vnionem eius cum speciebus consecratis. *Primo*, quia triplex vnio fingi potest, sacramentalis, formalis physica, & effectiua physica. At nulla harum est substantialis. *Secundo*, quia formalem, aut effectiuam vnionem non admitto; sacramentalis autem non requirit per se aliquam actionem realem in Christo. Nam illa vnio in eo consistit, quod species sacramentales significant Christum presentem. Quamuis autem presentia requirat actionem realem, de qua iam non ago; non tamen significatio requirit illam, cum sufficiat sola voluntas & institutio Christi.

4 Tertia Conclusio: Probabile est mutationem, quæ fit in corpore Christi, primario terminari ad substantiam corporis Christi, & secundo ad presentiam localem. Probatur, quia supra ostendi, Christum posse fieri presentem per actionem substantialem, quæ per modum creationis, vel conseruationis terminetur ad substantiam corporis Christi. Ergo probabile est reipsa ita fieri. Confirmatur sequela, quia Christus fit presentis per conuersionem, seu Transsubstantiationem. Hæc autem est actio substantialis. Ergo debet habere terminum substantialem. Ergo non terminatur ad solam presentiam localem, sed immediatè ad substantiam corporis Christi, & mediatè ad localem presentiam.

5 Quarta Conclusio: Nihilominus optimè defendi potest mutationem, quæ fit in corpore Christi, esse tantum accidentalem, & immediatè terminari ad solam presentiam localem; ideoque rectè vocari actionem adductiuam. Probatur *primo*, quia nec Scripturæ, nec Concilia, nec Patres requirunt aliam mutationem, nec est vlla necessitas aliam ponendi. *Secundo*, quia si esset aliqua actio substantialis quasi productiua, vel conseruatiua substantiæ corporis Christi, deberet esse talis, quæ per se sufficeret ad producendam illam substantiam, etiamsi antea producta non esset. Ergo per se deberet esse independens a priori productione. Sed talis de facto non datur, quia Corpus Christi de facto non est in Eucharistia, nisi dependentèr à seipso, quatenus est extra Eucharistiam. Hanc sententiam defendit Bellarminus, illam Suarez.

6 Prima Obiectio : Christus sit præfens in Eucharistia per transsubstantiationem , vt dixi. Sed hæc actio est substantialis. Ergo. Respondeo , Transsubstantiatio vocatur actio substantialis , ratione terminorum totalium , quia scilicet per eam conuertitur vna substantia in aliam substantiam ; non autem ratione termini formalis de nouo producti.

7 Secunda Obiectio : Substantia Corporis Christi non potest in Eucharistia conseruari per illam actionem qua conseruatur in cœlo ; quia in cœlo conseruatur naturaliter , in Eucharistia supernaturaliter. Ergo conseruatur per nonam actionem substantialem. Ergo non sufficit actio adductiua. Confirmatur *primo* , quia actio qua conseruatur Corpus Christi in cœlo , ex sua natura requirit extensionem localem : actio autem , qua conseruatur in Eucharistia , non requirit hanc extensionem , sed modum existendi indiuisibiliter. Ergo est distincta actio.

Secundo confirmatur , quia alia est actio , qua accidens conseruatur in subiecto , & alia , qua conseruatur extra subiectum , cum vna sit naturalis & altera supernaturalis. Ergo similiter. Respondeo. Aliud est loqui præcisè de substantia Corporis Christi , quæ eadem actione conseruatur in cœlo & Eucharistia , & aliud est loqui de extensione & præsentia locali , quæ diuersa actione conseruatur. Nec est simile de accidente. Nam actio , qua conseruatur accidens in subiecto , essentialiter dependet à subiecto : ac proinde distincta ab illa , qua conseruatur extra subiectum.

QVÆSTIO V.

Quid faciat conuersio circa Panem ?

7 CERTUM est , substantiam panis definere , quæritur ergo de modo definendi. Aliqui putant definere per solam subtractionem influxus diuini , vt Scotus , Gabriel , Maior , Ocham , Bellarminus. Alij per eandem actionem positiuam , qua Corpus Christi constituitur sub accidentibus panis , vt Caietanus , Dom. Sotus , Ledesma. Alij denique per actionem positiuam , qua accidentia separantur à subiecto ,

iecto, & per se constituuntur, vt Capreolus & Suarez.

2 Prima Conclusio: Substantia panis non destruitur per eandem actionem, qua Corpus Christi introducitur. Ratio est, quia substantia panis & substantia Corporis Christi non pugnant inter se formaliter & intrinsecè. Ergo actio introductiua vnius non est per se destructiua alterius. Antecedens patet, quia illæ duæ substantiæ possunt tripliciter spectari. *Primo*, secundùm se, quatenus substantiæ sunt; & sic nullam dicunt inter se repugnantiam. *Secundo*, in ordine ad eundem locum, seu spatium, & sic etiam non repugnant; quia substantia Corporis Christi est in loco indiuisibiliter & sine locali extensione; ac proinde non excludit substantiam panis ab eodem loco. *Tertio*, in ordine ad species Sacramentales; & sic etiam non pugnant inter se, quia substantia Corporis Christi nullam habet vnionem physicam cum illis speciebus; ac proinde non destruit vnionem substantiæ panis cum iisdem speciebus.

Dices: Substantia panis conuertitur in Corpus Christi, vt sæpè dictum est. Sed in omni conuersione destruitur terminus à quo, per eandem actionem qua introducitur terminus ad quem. Ergo etiam in hac conuersione per eandem actionem destruitur substantia panis, qua introducitur Corpus Christi. Respondeo. Tametsi in conuersione naturali plerumque ita fiat, non tamen est de essentia conuersionis, vt sic fiat. Satis est, vt vna res desinat & altera incipiat, siue id fiat per actionem vnã realem, siue per duas mutationes partiales inter se connexas.

3 Secunda Conclusio: Substantia panis non destruitur per solam subtractionem conseruationis diuinæ aut influxus. Ratio est, quia datur vera actio positiua, cuius vi & efficacia destruitur substantia panis, vt ostendetur post. Ergo non destruitur per solam subtractionem influxus diuini.

4 Quæres: An non posset destrui per hanc solam subtractionem? Respondeo. Hoc dupliciter intelligi potest. *Primo*, an absolutè loquendo posset sic destrui. *Secundo*, an facta suppositione, quod conuertatur in Corpus Christi, posset nihilominus destrui per solam subtractionem. Vtrumque

possibile est. De *primo* patet, quia quælibet res creata potest desinere per subtractionem concursus diuini. De *secundo* etiam patet, quia illa subtractio non repugnat conuersioni.

Dices: Annihilatio repugnat conuersioni, quia, quod simpliciter annihilatur, hoc in aliud non conuertitur. Sed annihilatio nihil aliud est, quàm diuini influxus subtractio. Ergo hæc subtractio repugnat conuersioni. Si ergo substantia panis desineret per annihilationem, seu subtractionem diuinæ conseruationis, iam non diceretur conuerti in corpus Christi.

Respondeo, distinguendo. Nam aliud est loqui de sola desitione panis; aliud de tota conuersione quæ includit desitionem panis & positionem corporis Christi, tanquam duas mutationes partiales. Si loquamur de sola desitione panis, posset fieri per solam subtractionem diuini influxus, & tunc rectè vocaretur annihilatio. Si loquamur de tota conuersione, non posset fieri per solam subtractionem, vel annihilationem, quia requirit non solum destructionem vnus termini, sed etiam positionem alterius.

5 Tertia Conclusio: Substantia panis destruitur vi illius actionis realis, qua accidentia panis separantur à subiecto, & per se constituuntur vt existant sine subiecto. Ratio est, quia non superest alius modus destructionis, cum priores duo refutati sint.

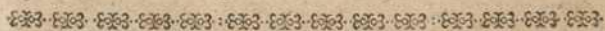
6 Dices: Non est vlla actio realis, per quam accidentia panis separantur à subiecto. Nam illa separatio fit per destructionem vnionis qua accidentia inhaerent subiecto. Illa autem vnio destruitur per solam subtractionem diuinæ conseruationis.

Respondeo. Duplex actio potest hic cogitari. *Vna*, qua Deus producat in accidentibus realem modum existendi per se, qui formaliter repugnet cum actuali inhaerentia. *Secunda*, qua Deus effectiue conseruet accidentia independentem à subiecto sine villo modo reali superaddito. *Prior* actio habet vim separandi accidentia à subiecto, non tamen *posterior*. Ratio, quia vi prioris actionis producitur aliquid in accidentibus, quod formaliter repugnat cum actuali inhaerentia, non autem vi posterioris actionis. Nam fieri

fieri non potest, vt accidentia ponantur actu per se subsistere sine subiecto, & tamen maneat in subiecto. Potest autem fieri, vt conseruentur in subiecto duplici actione: vna dependentè à subiecto; altera independente.

7 Dices: Per illam priorem actionem ponuntur quidem accidentia sine subiecto, non tamen ideo destruitur substantia panis. Respondeo. Per illam actionem fiunt hæc tria. *Primo* producitur in accidentibus realis modus existendi per se. *Secundo*, posito hoc modo consequenter destruitur actualis inhærentia, quæ cum illo consistere non potest, cum pugnent formaliter. *Tertio*, destruitur substantia panis. Hæc enim naturaliter conseruari non potest, nisi conseruetur vnio formæ substantialis cum materia. At vnio illa pendet ab accidentibus tanquam à necessariis dispositionibus. Ergo ablatis accidentibus necesse est naturaliter tolli vnionem.

Dices: Licet vnio tollatur, tamen adhuc manet materia quæ est incorruptibilis. Ergo non tollitur tota substantia panis. Respondeo. Materia non potest naturaliter conseruari sine omni forma substantiali & accidentali. Si ergo sit aliqua actio quæ tollat omnem formam à materia, & non introducat aliam, non poterit materia naturaliter conseruari. Licet Deus eam posset conseruare.

CAPVT XIX.

De modo quo Christus est in hoc Sacramento.

I **Q**UÆRITVR *primo*, An totus Christus secundum substantiam sit in hoc Sacramento. *Secundo*, an sit ibi cum suis accidentibus. *Tertio*, an possit ibi localiter moueri. *Quarto*, an possit physicè agere & pati. *Quinto*, an possit actiones immanentes exercere, id est, intelligere & velle. *Sexto*, an possit videri oculo corporeo, saltem glorioso. *Septimo*, an possit cognosci ab intellectu Angelico. *Octauo*, an mutetur quando desinit esse in Eucharistia. *Nono*, an appareat ibi aliquando in forma carnis, aut sanguinis, aut pueri. *Decimo*, an, quando apparet, sit ibi sacramentaliter.

QVÆSTIO I.

An totus Christus secundum substantiam sit in Eucharistia?

1 **I**N Christo est quadruplex substantia, nempe Diuinitas, Anima rationalis, Caro & Sanguis. Nunc quaeritur, an secundum hanc quadruplicem substantiam sit in Eucharistia? Ratio dubitandi est, quia non aliter est ibi, quam per conuersionem panis & vini. Sed panis & vinum non conuertuntur in diuinitatem aut animam rationalem, sed in carnem & sanguinem. Ergo est ibi tantum secundum carnem & sanguinem.

2 **P**rima Conclusio: Totus Christus secundum substantiam est in Eucharistia, non solum sub vtraque specie simul sumpta, sed etiam sub singulis speciebus separatim sumptis; vt, totus sub specie panis, & totus sub specie vini. Ita D. Thom. *art. 1. 2. & 3.* Concilium Constantiense *sess. 13.* Florentinum *in instructione Armenorum.* Et Tridentinum *sess. 13. cap. 3.* Et *sess. 21. cap. 3.*

Probatur *Primo*, ex scriptura, in qua habemus tria solida principia. *Primum* est Corpus Christi esse in Eucharistia. *Matth. 26. vers. 26.* *Hoc est Corpus meum.* Alterum est, Christum post resurrectionem non amplius moriturum. *Rom. 6. vers. 9.* *Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* *Tertium* est, Christum esse vnā personam diuinam in duabus naturis subsistentem. *Ioan. 1. vers. 14.* *Verbum caro factum est.*

Ideo ex *Primo* principio sequitur, Corpus Christi esse sub specie panis. Ex *secundo* sequitur, esse ibi Corpus viuum ac non mortuum; & proinde esse Corpus informatum anima rationali. Ex *tertio* sequitur, esse ibi personam (Verbi) ac proinde diuinitatem.

Probatur *secundo*, ex Patribus, apud Bellarm. *l. 4. c. 21.*

Probatur *tertio*, ex communi Christianorum sensu. Non enim credunt se accipere cadauer mortuum, sed Christum viuentem.

Probatur *quarto*, ratione D. Thom. *art. 1.* quia certum est

carnem

carnem Christi esse sub specie panis. At caro Christi realiter vnita est animæ rationali & personæ (Verbi.) Ergo non est ibi sola caro.

Dices: Hæc ratio non conuincit, quia anima realiter vnita est capiti, & tamen in pede est anima sine capite. Similiter persona (Verbi) vnita est humanitati, & tamen persona (Verbi) est in multis locis vbi non est humanitas. Non ergo verum est, quando aliqua duo realiter vnita sunt, vbi est vnum, ibi esse alterum.

Respondeo cum distinctione: Quando aliqua duo adæquatè vnita sunt, tunc vbi est vnum, ibi est alterum. Hoc modo, vbi est anima rationalis secundum adæquatam vnionem, ibi est totum Corpus, & è contrà. Quando autem aliqua duo sunt inadæquatè vnita, tunc vbicumque est minus, ibi etiam est maius; non è contrario. Hoc modo, vbicumque est caput, ibi est anima: & vbicumque est Sol, ibi est orbis coelestis; & vbicumque est caro Christi, ibi est persona (Verbi) non tamen contrà.

3 Secunda Conclusio: Licet totus Christus secundum substantiam sit sub specie panis, & totus sub specie vini, non tamen eodem modo est ibi totus. Ita diuus Thomas & citata Concilia. Ratio est, quia aliquid Christi est sub specie panis vi Sacramenti (aut verborum) vt caro; aliquid per naturalem concomitantiam, vt sanguis, anima, persona (Verbi.) Idem seruata proportione dicendum est de specie vini, vi enim Sacramenti est ibi sanguis, reliqua per concomitantiam.

Dices: Persona (Verbi) est vbique per suam immensitatem. Ergo non est in Eucharistia per naturalem concomitantiam. Respondeo. Persona (Verbi) potest dupliciter spectari. *Primo*, secundum se; & sic est vbique per immensitatem increatam. *Secundo*, quatenus est vnita humanitati; & sic ratione vnionis est in Eucharistia per concomitantiam dictam.

4 Quæres: Quomodo ipsa vnio est in Eucharistia, an vi Sacramenti, an per concomitantiam? Aliqui putant esse vi Sacramenti, seu vi illorum verborum: *Hoc est Corpus meum.* *Primo*, quia quando Christus dixit hæc verba, locutus est

360 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
de suo corpore, quatenus erat corpus personæ loquentis.
Ergo locutus est de suo corpore, quatenus hoc erat unitum
personæ. Ergo vi Sacramenti erat ibi corpus cum vnione.
Quod argumentum potest etiam accommodari vnioni
cum anima. *Secundo*, quia corpus propriè significat natu-
ram corpoream subsistentem. Ergo ex vi verborum est hic
in Eucharistia corpus subsistens. Non est autem subsisten-
tiâ propriâ, sed (Verbi) nec subsistit subsistentia Verbi, nisi
mediante vnione. Ergo est ibi corpus cum vnione vi Sa-
cramenti.

Tertio, quia non solùm substantia, sed etiam subsistentia
panis conuertitur in Corpus Christi vi Sacramenti. Ergo
vi Sacramenti est ibi corpus subsistens. Ergo est ibi cum
vnione hypostatica.

Alij contra sentiunt, vnionem esse in Eucharistia per na-
turalem concomitantiam. Ratio est, quia si vnio esset ibi vi
Sacramenti, etiam persona (Verbi) esset vi Sacramenti, quod
tamen falsum est, vt patet ex Concilio Tridentino *sess.* 13.
cap. 3. vbi ponit diuinitatem inter ea quæ sunt in Eucharis-
tia per concomitantiam. Sequela patet, quia vnio non po-
test esse sine termino vnionis. Ergo vbi vnio est vi Sacramen-
ti, ibi est persona (Verbi), quæ est terminus vnionis.

Confirmatur, quia vnio nihil est aliud quàm actualis
coniunctio corporis Christi & personæ Verbi. Sed non po-
test esse actualis coniunctio duorum extremorum, nisi ipsa
extrema actu adsint.

Respondeo *primo* ad quæsitum. Non est impossibile vnio-
nem fieri præsentem in Eucharistia vi Sacramenti. Ratio
est, quia si Christus voluisset consecrare per hæc verba: *Hoc
est corpus personæ (Verbi) unitum*; aut per hæc: *H I C vel
H o c est Christus*; iam vi talium verborum esset in Sacra-
mento non solùm corpus, sed etiam vnio corporis cum
(Verbo,) seu totus Christus. Hoc enim verba significarent
formaliter, & consequenter efficerent per modum instru-
menti diuini, idque moraliter ex nostra sententia, physice
ex aliorum placito.

Respondeo *secundo*, De facto tamen non est præsens vnio
vi Sacramenti, sed per concomitantiam. Nam verba, quibus
de

de facto Christus consecrauit, formaliter non significant vnionem hanc. Quamuis enim fingamus Corpus Christi in Sacramento non habere vnionem cum persona (Verbi) tamen verè posset dicere : *Hoc est Corpus meum.* Nam illa vox (Meum) solùm denotat identitatem illius Corporis cum corpore, quod ratione vnionis est Corpus personæ (Verbi ;) non autem denotat Corpus illud habere talem vnionem, vbicumque existit.

Hinc soluitur *primum* argumentum prioris opinionis. Ad *secundum* respondeo. Corpus, vt sumitur pro carne, non significat naturam subsistentem, sed partem naturæ subsistentis. Imò, secundùm rigorem, significat partem Humanitatis, quæ concipitur per modum naturæ non includentis subsistentiam. Ad *tertium* similiter respondeo, substantiam & subsistentiam panis conuerti in Corpus Christi, id est, in vnã partem Humanitatis Christi, quæ non includit subsistentiam, vt dixi.

QVÆSTIO II.

An Christus sit in Eucharistia cum suis accidentibus ?

NON est quæstio de accidentibus spiritualibus, quia constat illa esse in Christo, prout est in Eucharistia, sed de materialibus, ac potissimum de quantitate. Negat Durandus in 4. d. 10. q. 2.

2 Prima Conclusio : Christus, prout est in Eucharistia habet quantitatem & alia accidentia materialia, quæ habet in cœlo, exceptis iis, quæ pendent à loco. Ita D. Thomas art. 4. & alij. Ratio, quia Corpus Christi est realiter vnitum quantitati. Ergo vbicumque ponitur Corpus Christi, ibi ponitur quantitas.

Dices : Corpus Christi est etiam realiter vnitum extensioni locali, & tamen hanc non habet in Eucharistia. Respondeo. Ideo excepti accidentia dicentia ordinem ad locum.

3 Secunda Conclusio : Probabile est, quantitatem & alia accidentia materialia esse in Eucharistia, non vi Sacramenti, sed per naturalem concomitantiam. Ita D. Thom.

362 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
art. 4. cuius ratio est, quia illud est in Eucharistia vi Sacramenti, quod est ibi per transubstantiationem. Sed transubstantiatio terminatur ad solam substantiam, non autem ad accidentia. Ergo accidentia non sunt ibi vi sacramenti. Hæc sunt probabilia.

Dices : Corpus Christi organicum est in Eucharistia vi Sacramenti. Sed Corpus organicum in suo conceptu includit quantitatem & alia accidentia, quia includit distinctionem membrorum in figura, densitate & raritate; atque adeo in quantitate & magnitudine. Ergo hæc omnia accidentia sunt ibi vi Sacramenti.

Respondent aliqui duplicem esse organizationem, substantialem & quantitativam. Prior est in Eucharistia vi Sacramenti. Posterior est per concomitantiam. Sed hæc distinctio non videtur habere fundamentum in Philosophia. Alij dicunt quantitatem, & alia accidentia esse de ratione Corporis organici, ut organicum est; non tamen esse de substantia illius Corporis simpliciter; sed esse quandam proprietatem vel dispositionem debitam tamen substantiæ, ac proinde non esse in Eucharistia vi Sacramenti, sed tantum per concomitantiam. Hoc probabile mihi est. Alij concedunt totum argumentum, ac proinde putant S. Thomæ sententiam non certam, sed tantum probabilem; quod etiam dixi in conclusione.

QVÆSTIO III.

An Corpus Christi, prout est in Eucharistia, possit localiter moveri?

1 **D**iuis Thomas art. 6. docet, moveri posse per accidens, nempe ad motum specierum Sacramentalium. Hoc tamen potest dupliciter intelligi. *Primo*, ut tota mutatio localis inhereat in solis speciebus, & Corpus Christi solum extrinsecè ab eâ denominetur. *Secundo*, ut mutatio localis primariò quidem fiat in speciebus, secundariò tamen in Corpore Christi. Caietanus putat D. Thom. priori sensu intelligendum; alij, posteriori.

2 Prima Conclusio: Certum est, Corpus Christi posse locali

localiter moueri ad motum specierum Sacramentalium, ita vt mutatio localis recipiatur in ipſo Corpore Chriſti, & non tantum in ſpeciebus. Prior pars patet contra Cajetanum, quia ſi non moueretur localiter, nemo poſſet accipere Corpus Chriſti ex manibus Sacerdotum; neque Euchariftia deferri poſſet ad ægrotos. Poſterior probatur, quia impoſſibile eſt, rem aliquam moueri de loco in locum, & non recipere in ſe mutationem localem.

Dices: Corpus Chriſti non eſt realiter vnitum ſpeciebus Sacramentalibus. Ergo non neceſſariò mouetur ad motum ſpecierum Sacramentalium: ſicut Angelus ob eandem cauſam non neceſſariò mouetur ad motum hominis cui præſens eſt. Reſpondeo. Hoc argumentum rectè concludit Corpus Chriſti non neceſſariò moueri ad motum ſpecierum Sacramentalium ex natura rei; poteſt tamen neceſſariò moueri ex pacto & ordinatione Diuina; ſed tunc quæſtio eſt à quo moueatur? quod examinabitur iam.

3. Secunda Concluſio: Corpus Chriſti, prout eſt in Euchariftia, non poteſt localiter moueri à ſeipſo per naturalem virtutem animæ rationalis. Ratio, quia anima non poteſt naturaliter mouere ſuum Corpus, niſi per membra organica, quibus non poteſt vti in hoc Sacramento, licet habeat. Nam motus naturalis horum membrorum requirit extenſionem localem. Non enim poteſt vnum membrum impellere aliud niſi exiſtant in diſtinctis locis partialibus, quod non fit in Euchariftia.

4. Tertia Concluſio. Corpus Chriſti prout eſt in Euchariftia non poteſt localiter moueri ab aliquo agente corporeo extrinſeco, per ſolam vim naturalem, ita vt motus primariò imprimatur corpori, & non per ſpecies Sacramentales. Ratio eſt, quia agens corporale non poteſt mouere alia corpora niſi duobus modis. *Primo*, trahendo; quod fit impreſſione alicuius qualitatis, vt multi putant, ſeu per alterationem præuiam, quo pacto Magnes trahit ferrum. *Secundo* impellendo, quod fit per contactum phyſicum. At neutro modo poteſt tale agens mouere Corpus Chriſti in Euchariftia. Non *primo*, quia non poteſt in Euchariftia alterari ab agente extrinſeco, vt dicetur in

364 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
seq. quæst. Nec *secundo*, quia contactus physicus requirit
extensionem localem.

5 Quarta Conclusio. Corpus Christi prout est in Eucha-
ristia non potest localiter moueri ab aliquo agente corpo-
rali extrinseco per solam vim naturalem, ne quidem per
accidens ad motum specierum Sacramentalium. Ratio,
quia nulla est realis unio inter Corpus Christi, & species
Sacramentales. Ergo ex natura rei non necessariò mouetur
Corpus Christi ad motum specierum.

6 Quinta Conclusio. Corpus Christi prout est in Eucha-
ristia, potest tribus modis moueri localiter. *Primo* à solo
Deo. *Secundo* à Deo tanquam principali agente, & ab Ani-
ma Christi tanquam instrumento Diuino. *Tertio* à Deo tan-
quam à principali agente; & à speciebus Sacramentalibus
tanquam ab instrumento Diuino; qui modus, tametsi pos-
sibilis, de facto non est admittendus, quia requirit unionem
effectiuam inter species & Corpus Christi, quam supra ex-
clusi. Duo priores modi sunt probabiles in proposito.

7 QVÆRES: An non possit hic motus fieri ab Ange-
lo per vires naturales? Resp. non est improbable.

QVÆSTIO IV.

*An Corpus Christi prout est in Eucharistia, possit
physicè agere & pati?*

1 **L**oquor de actione & passione naturali, itémque de
Corpore Christi non glorioso, quale nunc est; sed
passibili, quale fuit in vltima Cœna. Certum enim est Cor-
pus gloriosum non posse pati, aut alterari ab agente natu-
rali. Est ergo quæstio de corpore non glorioso.

2 Prima Opiniò est, quod Corpus Christi in Eucharistia
possit physicè agere & pati, alterare & alterari, calefacere
& calefieri. Ita Nominales. Ratio, quia ad talem actionem
& passionem nihil aliud requiritur præter hæc tria. *Primo*
vt agens & patiens sint propinqua; *Secundo* vt agens ha-
beat vim agendi. *Tertio* vt patiens sit capax passionis seu
alterationis. Quæ tria non desunt in nostro casu. *Primo*,
quia Corpus Christi, prout est in Eucharistia, potest esse
propin

propinquum alicui alteri corpori, vt cùm sumitur à communicante. *Secundo*, habet naturalem vim agendi. *Tertio*, est capax alterationis & passionis. Certè non malè isti ratiocinantur.

Secunda Opinio est omnino contraria, Corpus Christi in Eucharistia non posse physicè agere aut pati. Ita D.Th. *art.7.* & alij plerique. Ratio est, quia agentia naturalia non agunt nisi per contactum quantitatum, qui requirit extensionem localem, quam non habet Corpus Christi in Eucharistia.

3 Prima Conclusio. Corpus Christi in Eucharistia, non potest pati ab extrinsecis agentibus sola naturali virtute operantibus. Probatur *primo*, ratione D. Thomæ, quæ est probabilis. *Secundo*, quia extrinsecum agens non potest naturaliter producere qualitatem materialem cum modo existendi indiuisibiliter, cùm hic modus sit supernaturalis. Ergo non potest producere calorem, aut frigus in Corpore Christi prout est in Eucharistia. Nam talis calor deberet indiuisibiliter existere sicut Corpus Christi existit indiuisibiliter in Eucharistia. Non enim fieri potest vt accidens sit extensum localiter, & subiectum non sit ita extensum.

Hinc sequitur *primo*, vnâ partem Corporis Christi, non posse pati aut alterari ab alia. *Secundo*, Corpus Christi non posse augeri, nutriri aut minui, quia hæc omnia requirunt præuiam alterationem. *Tertio*, non posse corrumpi, aut interfici, ob eandem causam.

4 Secunda Conclusio. Corpus Christi in Eucharistia non potest naturaliter agere in corpus extrinsecum per actionem transeuntem. Probatur *primo*, quia modus agendi consequitur modum essendi. Sed Corpus Christi non potest naturaliter existere sine extensione locali. Ergo non potest naturaliter agere sine extensione locali. At in Eucharistia non habet extensionem localem. Ergo non potest ibi naturaliter agere.

Probatur *secundo*, quia de facto certum est Corpus Christi non agere physicè in species Sacramentales, aut in alia corpora vicina. Ergo probabile est non posse agere.

Dices: Possunt aliæ esse duæ causæ cur non agat, etiamsi possit

teneo

366 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
possit agere; Vna, quia Christus non vult ut agat: altera,
quia Deus subtrahit concursum. Respond. Ideo dixi con-
sequentiam esse probabilem, non necessariam.

QVÆSTIO V.

*An Christus prout est in Eucharistia possit actiones
immanentes exercere?*

1 **H**uiusmodi actiones sunt triplices; quædam externo-
rum sensuum, quædam internorum sensuum & ap-
petitus sensitivi, quædam intellectus & voluntatis.

2 Prima Conclusio. Christus in Eucharistia non potest
naturaliter exercere actus sensuum externorum. Probatur
primo, quia non potest pati ab extrinsecis agentibus, ut di-
xi. Ergo non potest recipere species sensibiles ab externis
obiectis. Ergo non potest sentire. Probatur *secundo*, quia
agens non potest naturaliter producere qualitatem corpo-
ream cum modo existendi indiuisibiliter. Ergo oculus non
potest elicere visionem cum simili modo existendi. Hinc
sequitur Christum in Eucharistia non posse naturaliter vi-
dere seipsum.

3 Secunda Conclusio. Christus in Eucharistia non potest
naturaliter exercere actus sensuum internorum, vel ap-
petitus sensitivi. Probatur posteriore argumento præceden-
tis conclusionis, quia actio sensus interni, vel appetitus
sensitivi est materialis. Ergo naturaliter fieri non potest
sine extensione locali.

Dices: Sensus interior cum suis speciebus sensibilibus
existit indiuisibiliter. Ergo potest elicere actum indiuisibi-
liter existentem, cum sit sufficiens proportio. Respond. Ex
eo quod sensus interior indiuisibiliter existit, oritur impe-
dimentum, quo minus possit naturaliter operari. Deinde,
etiamsi posset operari, non tamen posset naturaliter pro-
ducere qualitatem indiuisibili modo existentem, quia talis
modus est supernaturalis, & inest subiecto per potentiam
obedientialem.

4 Tertia Conclusio. Christus in Eucharistia non potest
naturaliter elicere eos actus Intellectus & Voluntatis, qui
in fieri

in fieri dependent à concursu alicuius obiecti, vel agentis materialis; reliquos tamen, qui non dependent à tali concursu, potest elicere. Prius patet ex dictis. Posterius probatur, quia Intellectus & Voluntas natura sua existunt indiuisibiliter. Ergo possunt elicere actus indiuisibiliter existentes, si aliunde non sit impedimentum.

Q U Æ S T I O VI.

An Christus prout in Eucharistia est, videri possit oculo corporeo?

Prima Opinio est, posse naturaliter videri oculo corporeo, non tamen actu videri, quia Deus non vult. Ita Nominales. Ratio, quia Corpus Christi potest naturaliter diffundere speciem visibilem vt faciunt alia corpora. Ergo potest videri ab oculo non distante.

Secunda Opinio est, naturaliter non posse videri Corpus Christi in Eucharistia, posse tamen supernaturaliter. Ita D. Thom. *art. 7. ad 1. & 2.* Et omnes recentiores Thomistæ. *Prior* pars probatur, quia Corpus Christi non potest naturaliter agere, nisi naturaliter existat cum extensione locali. Ergo non potest speciem sensibilem à se disjungere. Ergo non potest videri ab alio. *Posterior* probatur, quia Deus potest alicui oculo dare speciem & sufficientem vim actiuam qua videat Corpus Christi, quod non implicat.

Tertia Opinio, ne quidem per absolutam Dei Potentiam id fieri posse. Ita Paludanus, Capreolus & Richardus *in 4. d. 10.* Ratio est, quia Corpus Christi, prout est in Eucharistia, non est obiectum visibile. Fieri autem non potest vt aliquid cadat sub visum, quod non est visibile.

N O T A, duo hic spectari posse. *Primo*, Corpus Christi secundum se, & entitatem suam naturalem. *Secundo*, Corpus Christi cum modo existendi in Eucharistia, seu cum presentia Sacramentali.

2 Prima Conclusio. Modus ille quo Corpus Christi indiuisibiliter presentis est in Eucharistia, non potest videri oculo corporeo, ne quidem per absolutam Dei Potentiam.

Ratio

Funes b

Ratio est, quia tripliciter potest aliqua res dici visibilis. *Primo*, per se & primario, quo pacto lux & color est visibilis tanquam proprium obiectum visus. *Secundo*, per se secundario, quo pacto motus, quies, magnitudo, figura & presentia quantitativa est visibilis tanquam sensibile commune. *Tertio*, per accidens, quo pacto substantia materialis dicitur visibilis, quia non per se, sed per accidentia inherencia videtur. Et simpliciter frigus dicitur visibile, quia non per se, sed per aliam formam visibilem, quæ illi coniuncta est, videtur.

At nullo horum modorum videri potest presentia Sacramentalis, quam Corpus Christi habet in Eucharistia. Non *primo*, vel *secundo*, quia non est obiectum per se sensibile. Ergo per absolutam Dei potentiam non potest per se sub sensum cadere. Nulla enim potentia siue sensitiva, siue quæcumque alia potest ferri extra latitudinem sui obiecti. Nec *tertio*, quia presentia Sacramentalis nec est subiectum rei per se visibilis, ut constat, nec coniungitur cum aliqua re per se visibili, ut iam patebit.

3 *Secunda Conclusio*. Corpus Christi, præcisè spectatum sine presentia Sacramentali, non potest naturaliter videri oculo corporeo, nec etiam per absolutam Dei potentiam. *Prior pars probatur*: *Primo*, quia Corpus Christi in Eucharistia non potest naturaliter imprimere speciem visibilem, ut dictum est. Ergo non potest naturaliter videri. *Secundo*, quia nullum obiectum naturaliter videtur, nisi visa eius presentia. At presentia Sacramentalis non potest videri, ut probatum est.

Secunda pars probatur, quia, quod oculo corporeo videtur, hoc intuitivè videtur (non abstractivè.) At Corpus Christi, quatenus abstrahit à loco & presentia, non potest intuitivè videri. Ergo non potest oculo corporeo videri.

QVÆSTIO VII.

An Corpus Christi prout in Eucharistia est, cognosci possit ab intellectu creato?

1 **N**Ota primo, duplicem esse creatam cognitionem, vnam naturalem, alteram supernaturalem, & hanc triplicem, fidei, visionis beatificæ, & scientiæ infusæ. *Secundo*, multa spectari posse in hoc Mysterio. *Primo*, absentiam substantiæ panis. *Secundo*, accidentia sine subiecto. *Tertio*, Corpus Christi. *Quarto*, vnionem huius cum persona **VERBI**. *Quinto*, præsentiam illius sine extensione. *Sexto*, vim sanctificandi, seu gratiam conferendi.

2 **P**rima Conclusio. Tam homo, quàm Angelus potest supernaturaliter cognoscere hoc mysterium, idque tripliciter. *Primo* per fidem, quo pacto nos nunc cognoscimus, & Angeli possent cognoscere, si adhuc essent viatores. *Secundo* per visionem Beatificam, quo pacto Sancti in cœlo possunt cognoscere, siue id fiat vi beatificæ visionis, siue per extensionem visionis ad obiecta creata, quod iam non disputo. *Tertio* per scientiam infusam, qualem habet anima Christi, vt *suprà* dixi.

Porrò ad scientiam infusam duo requiruntur, vnum ex parte obiecti, nimirum species infusa repræsentans obiectum, alterum ex parte intellectus, nempe lumen aliquod infusum, quo intellectus eleuetur & corroboretur, vt possit vti specie infusa, & per illam cognoscere obiectum. His ergo tribus modis potest cognosci Corpus Christi, prout in Eucharistia est.

3 **QVÆRES**: An non possit adhuc alio modo supernaturaliter cognosci? Ratio dubitandi est, quia potest dari aliqua scientia infusa, qua intellectus cognoscat præsentiam Christi in Eucharistia, non quidem directè per propriam speciem impressam, sed per aliquos effectus supernaturales, qui habeant necessariam connexionem cum hac reali præsentia Christi in Eucharistia. Resp. si essent aliqui tales effectus iam admitti posset ille modus cognoscendi. At de factò non videntur aliqui effectus, qui fiant à Cor-

pore Christi, prout est in Eucharistia, qui non possent fieri ab eodem extra Eucharistiam.

Dices : Gratia Sacramentalis non potest fieri à Christo extra Sacramentum. Ergo ex hoc effectu per scientiam infusam cognitio potest cognosci Christum esse in Sacramento. Anteced. patet, quia in illa gratia sunt duo. *Primo* entitas ipsius; & hæc fieri potest à Christo extra Sacramentum. *Secundo* dependentia illius gratiæ à Christo prout est in Sacramento; & hæc fieri non potest extra Sacramentum. Igitur ex cognitione huius dependentiæ potest cognosci præsentia Christi in Eucharistia.

Resp. Hoc argumentum procedit in sententia eorum, qui dicunt gratiam physicè produci & dependere in Sacramento, non autem in nostra sententia, qui tantum agnoscimus moralem productionem & dependentiam. Vnde licet Angelus per scientiam infusam intuitiue cognosceret physicam entitatem & dependentiam gratiæ à sua causa, id est, à Deo qui solus physicè illam producit : non tamen hinc euidenter potest colligere Deum producere hanc gratiam intuitu Sacramenti. Hoc enim pendet ex libera Dei voluntate & ordinatione, quæ non potest euidenter cognosci ex sola cognitione Gratia.

4 *Secunda Conclusio.* Homo non potest naturaliter cognoscere hoc mysterium, aliqua certa & euidente cognitione. Ratio est, quia in hoc mysterio multa includuntur, ut dixi. At nihil eorum potest homo euidenter cognoscere. Vel enim esset cognitio intuitiua, vel abstractiua. Si intuitiua, deberet fieri per proprias species eorum quæ includuntur in hoc mysterio, quas homo naturaliter nec habet, nec habere potest. Si abstractiua, deberet fieri vel per causas, vel per effectus, vel per aliqua signa euidenter cognita. At homo non potest naturaliter cognoscere causas, vel effectus, vel signa, ex quorum cognitione sequatur euidens cognitio huius mysterij. Quicquid enim homo naturaliter cognoscit, hoc fit mediante cognitione sensituiua. Sed non potest per cognitionem sensituiuam venire in cognitionem causæ, vel effectus, vel signi, ex quo euidenter colligat Christum in Eucharistia esse præsentem,

5 Tertia Conclusio. Angelus potest quædam in hoc mysterio naturaliter & euidenter cognoscere, non tamen omnia. Ac *primo*, potest cognoscere absentiam substantiæ panis, vt rectè docet Scotus *in 4. d. 10.* Ratio est, quia teste Aristotele visus est luminis & tenebrarum; auditus est soni & silentij; & generatim loquendo, qui potest cognoscere habitum, potest etiam cognoscere oppositam priuationem. Sed Angelus naturaliter cognoscit præsentiam panis. Ergo etiam absentiam. Non tamen cognoscit modum quo desit panis. Desit enim per transubstantiationem, quæ non potest naturaliter cognosci.

Secundo, cognoscit Angelus accidentia esse sine subiecto, vt docet idem Scotus. Ratio, quia accidentia panis sunt ordinis naturalis. Ergo Angelus intuitiue cognoscit illa, quando adsunt. Ergo cognoscit illa sine subiecto, quia cognoscit subiectum abesse, vt dixi. Non tamen cognoscit modum, quo accidentia existunt sine subiecto, quia modus ille non tantum est supernaturalis ex parte efficientis, sicut restitutio oculi; sed etiam ex parte termini, quia reuera manet existentia accidentium sine subiecto per modum termini.

Præter hæc duo, quæ Angelus potest naturaliter cognoscere, sunt alia duo, quæ non potest cognoscere. *Primo*, non cognoscit Corpus Christi hypotastice vnitum esse V E R B O. Licet enim verisimile sit cognoscere Corpus Christi carere propria subsistentia; non tamen certò inde colligit subsistere per subsistentiam V E R B I. Potest enim dubitare an propria subsistentia suppleatur per subsistentiã Diuinam, an verò per solam efficientiam. Deinde si putaret Angelus suppleri per subsistentiam Diuinam, putaret hoc fieri per subsistentiam absolutam, non verò per relatiuam, quia naturaliter non cognoscit T R I N I T A T E M & relatiuas subsistentias: Et sic necessariò erraret.

Secundo, cognoscit Angelus Corpus Christi habere vim producendi gratiam, quia hæc vis, seu physica sit, seu moralis, pendet ex libera Dei Voluntate; Et est ordinis supernaturalis; ac proinde cognosci naturaliter non potest ab Angelo.

Vnum superest, de quo meritò dubitatur: an Angelus naturaliter possit cognoscere Corpus Christi, & præsentiam eius in Eucharistia? Affirmat Scotus. Ratio, quia Corpus Christi secundùm se spectatum est res naturalis. Ergo, quando præsens est, potest intuitivè ab Angelo cognosci. Nec refert, quod sit præsens nouo quodam modo, videlicet totum in toto, & totum in qualibet parte; quia hoc etiam potest cognosci ab Angelo. Nam Angelus optimè cognoscit quantitatem, & passionem eius, nempe extensivam localem. Ergo cognoscit etiam absentiam illius extensionis. Ergo cognoscit Corpus Christi existere indiuisibiliter, & sine extensione locali. Non tamen cognoscit modum, quo præsens est ex parte agentis, an scilicet per simplicem adductionem, an alio modo.

Confirmatur *primo*, à simili; quia si Deus supernaturaliter poneret duo corpora in eodem loco, posset Angelus naturaliter cognoscere vtrumque præsens esse. Ergo similiter si Deus ponat omnes partes Corporis Christi in eodem loco, potest Angelus cognoscere omnes præsentem esse.

Confirmatur *secundo*, quia Anima Christi ex natura sua habet modum indiuisibiliter existendi. Ergo vbiicumque indiuisibiliter existit, siue in Sacramento, siue extra Sacramentum, potest naturaliter cognosci ab Angelo. Ergo Angelus naturaliter intuetur Animam Christi in Eucharistia. Ergo etiam Unionem Animæ cum corpore. Ergo euidenter colligit Corpus Christi esse in Eucharistia.

Alij nihilominus contrarium sentiunt. Ratio, quia præsentia Corporis Christi in Eucharistia est omnino supernaturalis, vt sæpè dictum. Ergo naturaliter cognosci non potest. Sed distinguendum. Nam in illa præsentia possunt multa spectari. *Primo*, ipsum Corpus & Anima Christi. *Secundo*, existentia eius naturalis. *Tertio*, indistantia à speciebus Sacramentalibus. *Quarto*, modus existendi indiuisibiliter. Tria priora potest Angelus cognoscere naturaliter. Circa quartum cognoscit aliquid, sed non totum. Cognoscit Corpus Christi adesse sine extensione locali, ac proinde habere quendam modum existendi indiuisibiliter. Quis autem sit ille modus in particulari non cognoscit.

Sunt

Sunt enim varij modi existendi indiuisibiliter. Nam & Deus existit indiuisibiliter in omnibus rebus; & Angelus in suo loco adæquato, & anima rationalis in corpore; & Corpus Christi in Sacramento. Vnde licet generali quadam ratione possit cognoscere Corpus Christi existere indiuisibiliter in Eucharistia; non tamen cognoscit in particulari qualis sit ille modus existendi, & quomodo essentialiter differat à modo existendi rationalis animæ. Debet enim necessario differre, quia alter est spiritualis, alter materialis, alter indiuisibilis, alter diuisibilis & extensus, non quidem ex parte loci, sed subiecti.

QVÆSTIO VIII.

An Christus mutetur quando desinit esse in Eucharistia?

1 **I**dem quæri solet de anima rationali, quando desinit esse in membro abscisso; & de Angelo quando desinit esse in parte loci adæquati; & de Deo, quando desinit esse in rebus, quæ corrumpuntur. Quamuis non sit eadem ratio in his omnibus vt videbimus.

2 **Prima Conclusio.** Corpus Christi mutatur accidentaliter, quando desinit esse sub speciebus Sacramentalibus. Ratio, quia amittit præsentiam Sacramentalem, quam antea habebat, & consequenter propinquitatem & distantiam, quæ in illa præsentia fundatur. Hæc enim præsentia est quoddam accidens. Ergo mutatur accidentaliter.

2 **Quæres:** An nihil aliud accidentale amittat? Respond. hoc totum amittit per hanc desitionem, quod antea acquisiuit per transubstantiationem. At nihil aliud secundum nos acquisiuit præter hanc præsentiam. Ergo illam solum amittit. Hinc patet *primo*, discrimen inter hanc desitionem & animæ rationalis. Nam anima rationalis, quando desinit esse in brachio abscisso, non solum amittit præsentiam, sed etiam vnionem quam habebat cum brachio. At Corpus Christi nullam habet vnionem realem cum speciebus Sacramentalibus siue formalem, siue effectiuam. Proinde nullam vnionem amittere potest.

Secundo, differt hæc desitio ab ea, qua Deus desinit esse

374 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
in rebus quæ corrumpuntur. Deus enim per illam desitionem nihil omnino amittit; nec præsentiam, quia manet ubique præsens per immensitatem; nec vnionem realem, quia nullam habuit cum rebus corruptis. Vnio autem quæ Deus vnitur Humanitati Christi, tametsi realis sit, non tamen recipitur in Deo, sed in sola Humanitate, vt alibi patet.

Tertio, patet hanc desitionem esse similem illi, qua desinit Angelus in parte loci adæquati, quia vtrobique fit amissio solius præsentia.

4 Secunda Conclusio. Corpus Christi non mutatur substantialiter, quando desinit esse sub speciebus Sacramentalibus. Ratio, quia sicut nihil substantiale acquisiuit per transubstantiationem, ita nihil amittit per desitionem.

5 Dices: Amittit conseruationem substantialem, quam in Sacramento habuit. Resp. illam eandem retinet in cœlo, ac proinde simpliciter illam non amittit; amittit tamen in hoc loco. Si tamen Corpus Christi haberet duas totales & adæquatas dependentias substantiales à Deo, vnã in cœlo, alteram in Eucharistia, tunc posset alteram amittere, & alteram retinere: non tamen vi desitionis solius in Sacramento. Nam Deus posset Christi Corpus vtrimque per dependentiam conseruare etiam extra Sacramentum.

6 Dices *secundo*, si Corpus Christi nusquam esset nisi in Eucharistia, tunc vi desitionis in Eucharistia, amitteret totum esse substantiale simpliciter. Ergo etiam nunc amittit totum esse substantiale vi desitionis. Sequela patet, quia quod nunc sit in cœlo, hoc est planè per accidens respectu præsentia, vel desitionis in Eucharistia. Ergo siue sit in cœlo, siue non, desitio semper eodem modo se habet.

Resp. *Primo*, si Christus non esset nunc in cœlo, non posset etiam esse in Eucharistia vi verborum consecrationis. Licet enim præsentia Sacramentalis ex natura rei non dependeat à præsentia naturali, tamen ex arbitrio & ordinatione Dei supponit illam, secundùm *cap. 18. q. 13.* Resp. *Secundo*, etiam si Christus non esset alibi, quam in Eucharistia, tamen vi desitionis in Eucharistia non amitteret esse substantiale.

tiale. Nam hæc definitio consistit tantum in eo, quod Christus definat esse præsens sub speciebus Sacramentalibus. Posset autem definere esse præsens sub illis sine amissione alicuius entitatis aut modi substantialis. *Primo*, si species corrumperebuntur. *Secundo*, si tolleretur modus existendi indiuisibiliter. *Tertio*, si poneretur Christus in alio loco.

Ratio à priori est, quia conseruatio substantiæ Corporis Christi non dependet à præsentia Sacramentali. Ergo licet Christus amitteret præsentiam Sacramentalem, adhuc posset conseruari quoad substantiam.

QVÆSTIO IX.

An Christus aliquando appareat in Eucharistia sub forma carnis, aut sanguinis, aut pueri?

1 **P**rima Conclusio: Certum est huiusmodi apparitiones aliquando fieri. *Primo*, quia magni auctores referunt factas esse, vt Paschasius in libro de Eucharistia, cap. 14. Quid mundus de eodem Sacramento. Amphilochius in vita Basilij; vbi refert aliquem Hebræum solitum fuisse videre, quod accedentibus altare daretur manducandus Infans. *Secundo*, quia in quibusdam locis adhuc extat Sanguis, qui hoc modo apparuit.

2 Secunda Conclusio: Huiusmodi apparitiones possunt fieri tripliciter. *Primo*, virtute Diuina. *Secundo*, per illusionem Dæmonum. *Tertio*, ex vehementi imaginatione, vel læsione & debilitate phantasiæ. Vide Alex. Alenf. 4. p. quæst. 53. memb. 4. art. 3. Hinc sequitur opus esse discretionem spirituum ad discernendum an fiant à Deo, an à Dæmone; an ex imaginatione & phantasia.

Quando à Deo fiunt, potissimum solent fieri ad confirmandam fidem de præsentia Corporis CHRISTI in Eucharistia. Quod si fiant ob alium finem, res diligenter examinanda est.

3 Tertia Conclusio: Hæ apparitiones duobus modis fieri possunt à Deo, vt notat Diuus Thomas art. 8. & alij passim. *Primo*, per immutationem ex parte videntium; vt quando aliquis putat, se videre puerum aut carnem in Sa-

cramento ; & tamen ex parte Sacramenti nulla facta est mutatio. *Secundo*, per immutationem ex parte Sacramenti, ut quando reuera apparet species pueri, vel carnis in Sacramento.

Quæres : Unde cognosci potest an fiat mutatio ex parte videntium , an ex parte Sacramenti ? D. Thom. adhibet duplex signum ad hoc discernendum. Vnum , si eodem tempore vni, aut alteri apparet forma pueri aut carnis ; & aliis apparet forma Hostiæ ; tunc mutatio facta est ex parte videntium , & non ex parte Sacramenti. Si enim facta esset ex parte obiecti , iam ab omnibus æqualiter videretur , & non ab vno, vel altero tantum, nisi nouum adderetur miraculum, quod sine causa fingi non debet. Alterum ; si apparitio pueri, vel carnis duret breuissimo tempore, & statim iterum appareat Hostia sicut antè ; tunc etiam mutatio tenet se ex parte videntium , non autem ex parte Sacramenti.

Dices : Nulla apparitio deceptoria potest esse à Deo, quia Deus , sicut non potest mentiri, ita nec decipere aliquem. Sed omnes apparitiones, quæ fiunt ex parte videntium , nulla facta mutatione in obiecto , sunt deceptorix, quia sunt tantum illusiones sensuum. Ergo non fiunt à Deo. Respondeo cum D. Thom. negando minorem. Quamuis enim verum sit huiusmodi apparitiones posse fieri per illusionem Dæmonum ad decipiendos homines : tamen quando à Deo fiunt , non sunt deceptorix. Ratio , quia Deus format talem speciem videntis in oculo ad aliquam veritatem significandam , nempe ad manifestandam præsentiam Corporis Christi in Eucharistia. Sicut ob similem finem contigit Discipulis euntibus in Emaus , quibus apparuit Christus sub forma hominis peregrini ; idque tantum ex parte videntium , non obiecti.

Huc spectat illud S. August. *lib. 2. questionum Evangelicarum, cap. 51.* *Cum fictio nostra refertur ad aliquam significationem , non est mendacium , sed figura veritatis.*

5 Quarta Conclusio : In his apparitionibus tamen si à Deo fiant, probabile est, nunquam videri Christum secundum se, nec veram carnem aut sanguinem Christi. Et quidem,

dem, si apparitio tantum fiat ex parte videntium, tunc certum est, nullam fieri mutationem in Sacramento, ac proinde non videri carnem, aut Sanguinem Christi in Sacramento, nisi Sacramentaliter, id est, sub specie panis & vini. Si autem fiat apparitio ex parte Sacramenti, tunc quidem est ibi vera species carnis & sanguinis, non tamen vera caro & sanguis sub illa specie, ut putat D. Thomas *art. 8.* & multi alij. Ratio est, quia id, quod apparet, solet aliquando multis annis asseruari. Est autem indecens carnem, aut sanguinem Christi asseruari extra Corpus Christi Domini.

Aliqui tamen contrarium sentiunt, ut Alexand. Alensis *loc. cit.* Gabriel *lectione 51. in Canonem*, & alij. Res incerta est.

Q V Æ S T I O X.

An quando fit talis apparitio, sit ibi Christus presens Sacramentaliter?

1 **P**rima Conclusio: Certum est, Christum manere presentem Sacramentaliter sub specie panis & vini, quando in huiusmodi apparitionibus fit tantum mutatio ex parte videntium. Tunc enim ex parte Sacramenti manet idem, quod ante erat.

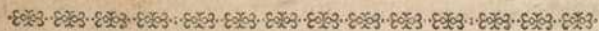
2 Secunda Conclusio: Quando autem mutatio fit ex parte specierum Sacramentalium, tunc distinguendum est. Nam si tanta fiat mutatio in qualitatibus illarum specierum, ut sub eis non possit substantia panis & vini conseruari; tunc non manet sub eis Christus, siue maneat eadem quantitas, siue non. Si autem non fiat tanta mutatio, tunc manet sub eis Christus. An autem ad prædictas apparitiones necessaria sit tanta qualitatium mutatio, ut sub eis non possit substantia panis conseruari, non facile à nobis definiri potest.

3 Hic primo quæri potest; an liceat huiusmodi carnem, aut sanguinem apparentem adorare? Qui affirmant esse veram carnem aut sanguinem Christi hypostaticè unitum personæ (Verbi,) consequenter & bene dicunt adorari posse. Qui negant esse verum sanguinem aut carnem Christi, dicunt quidem adorari posse, ita tamen, ut adoratio non

378 CAP. XIX. DE SACRAMENTIS
sistat in eo quod visibiliter appareat, sed transeat ad verum
Corpus Christi, siue in Sacramento latens, siue in cœlo
existens.

Quæri potest *secundo*, an species Sacramentales, in qui-
bus sit talis apparitio, debeant consumi, an potius conser-
uari? D. Thomas docet conseruandas esse in loco Sacro &
decente. Et hoc vsitatum est passim in Ecclesia. Congruen-
tia potest esse, quia species sub forma carnis aut sanguinis
non possent sumi sine aliquo horrore.

Quæritur *tertio*, quid agendum sit Sacerdoti celebranti,
quando post vtriusque speciei consecrationem contingit
talis apparitio. Ratio dubij est, quia natura sacrificij postu-
lat, vt species consumantur. Respondeo. Si aliqua pars Ho-
stix & vini consecrati maneat sine mutatione, illa consu-
mi potest. Et hoc satis erit ad perfectionem illius sacrificij.
Si autem integræ species sint mutatæ; tunc aliqui putant
necessarium esse ex præcepto diuino consecrare nouum
panem & vinum, & postea consumere; quia præceptum
diuinum est, vt Sacerdos perficiat sacrificium per sumptio-
nem. Ita Sanctus Antoninus 3. *part. tit. 16. cap. 6. §. 14.* Et citat
pro se Albertum Magnum. Alij tamen putant hoc non esse
præceptum sed consilium. Ratio, quia in tali casu non po-
test impleri præceptum in prioribus speciebus consecratis,
quæ iam mutatæ sunt in formam carnis aut sanguinis; ne-
que est præceptum, vt noua fiat consecratio, quia hoc non
esset prius sacrificium perficere; sed aliud inchoare; quod
ex vi prioris consecrationis præceptum non est. Deinde
dubium est, an consumptio specierum pertineat ad sub-
stantiam sacrificij, de quo infra disputabitur.

C A P V T XX.

De accidentibus qua remanent in hoc Sacramento.

I C A M *primo*, an quantitas panis & vini ma-
neat sine subiecto. *Secundo*, an reliqua acciden-
tia maneant sine subiecto. *Tertio*, an huiusmodi
accidentia possint agere & pati. *Quarto*, an ex illis possit ali-
qua

qua substantia generari, aut nutriri; quod sanè est difficilissimum ob Hæreticos putantes ibi esse substantiam panis & vini cùm nutriat.

Q V Æ S T I O I.

An quantitas panis & vini maneat sine subiecto?

1 **N**ON tam disputabo, an quantitas maneat sine subiecto, cùm hoc certum sit ex fide; quàm quomodo maneat. Potest autem quæri. *Primo*, an quantitas panis, quando separatur à subiecto, amittat aliquid reale. *Secundo*, an acquirat aliquid reale. *Tertio*, an conseruetur per eandem actionem extra subiectum, qua prius conseruabatur in subiecto.

2 *Prima Conclusio*: Quantitas panis, quando separatur à subiecto, amittit aliquem modum realem & positiuum. Ratio; quia antea realiter inhærebat subiecto, & cum illo realiter erat vnita; quam inhærentiam & vnionem deinde amittit. Neque de hac re dubitari potest.

3 *Secunda Conclusio*: Quantitas panis acquirit modum realem positiuum per se existendi repugnantem actuali inhærentiæ. Nota, quantitatem duobus modis posse existere sine subiecto. *Primo*, effectiuè, per actionem Dei conseruantem & sustentantem. *Secundo*, formaliter, per intrinsecum modum existendi per se. Scotus putat illam existere priori modo; quod est probabile; nos posteriore modo. Ratio, quia hic modus existendi est possibilis. *Secundo*, quia per eum facilius defenditur transubstantiatio, vt dictum suprâ. *Tertio*, quia est magis proportionatus. Sicut enim substantia existit separatim per subsistentiam, qui est modus illi intrinsecus: ita quantitas existere potest separatim per modum intrinsecum, qui sit similis & proportionatus subsistentiæ.

Dices: Hic modus existendi sine subiecto videtur impossibilis. Vel enim est substantialis, vel accidentalis. Non *primum*, quia quantitas, cùm sit accidens, non est capax modi substantialis. Nec *secundum*, quia de natura accidentis est aptum esse inhærere subiecto. Huic autem modo, quo quan-

titas dicitur per se existere, repugnat inhære subiecto. Est enim modus per se existendi; ac proinde habet formalem effectum, qui directè & immediatè contrarius est actuali inhærentiæ.

Respondeo. Hic modus est accidentalis, non quod sit entitas realiter distincta à quantitate, sed quia est terminus quidam, quo terminatur & per se existit quantitas sine subiecto. Vnde propriè non inhæret quantitati, seu subiecto realiter distincto, sed afficit quantitatem per modum termini. Et quamuis inhæreret quantitati, nihil esset absurdi. Non enim modus ille per se existendi repugnat actuali inhærentiæ sui ipsius, sed quantitatis, vt dictum est.

4 Tertia Conclusio, Quantitas panis separata à subiecto, non conseruatur per eandem actionem, qua antea conseruabatur in subiecto, sed per distinctam. Ratio, quia sicut productio rei ex nihilo essentialiter differt à productione rei ex potentia subiecti: sic conseruatio quantitatis sine subiecto essentialiter differt à conseruatione quantitatis in potentia subiecti. Hæc enim essentialiter dependet à subiecto illa est independens.

Confirmatur à priore, quia actiones distinguuntur essentialiter à terminis formalibus. At productio rei ex nihilo, vel cōseruatio rei sine subiecto, tanquã terminum adæquatum respicit rem ipsam solam, non autem inhærentiam, aut dependentiam illius à subiecto. Productio verò vel conseruatio rei dependens à subiecto, non solum respicit rem illam, sed etiam inhærentiam & vnionem illius in subiecto. Sicut ergo inter terminos adæquatos est formalis distinctio; ita etiam inter actiones concipienda est.

Dices: Si conceditur hæc actio, qua quantitas per se existit independenter à subiecto, iam superflua est ille modus per se existendi, quem diximus esse in quantitate. Nam sine tali modo potest quantitas separatim existere per solam actionem qua independenter à subiecto conseruatur. Respondeo, illa actio, qua quantitas separatim conseruatur, est quidem independens à subiecto, & sufficit ad hoc, vt quantitas non indigeat subiecto, non tamen sufficit ad hoc, vt quantitas separetur à subiecto. Vnde præter illam
actionem

actionem requiritur modus quidam per se existendi, qui repugnet actuali inhærentiæ, & efficiat, vt quantitas necessario separetur à subiecto; alioqui non fieret transsubstantiatio, vt dixi *de transsubst. quæst. 5. concl. 3.*

Q V Æ S T I O II.

An reliqua accidentia panis maneant sine subiecto?

1 **C**ertum est, quædam accidentia non posse manere sine substantia panis, vt sunt relationes aliquæ, quæ immediatè fundantur in substantia panis. Item duratio ipsius, localis præsentia, & similia, quæ non distinguuntur realiter à substantia, sed sunt modi quidam substantiales, qui sine substantia existere nequeunt. De his ergo non est quæstio, sed de qualitatibus, quæ habent distinctam entitatem à substantia, verbi gratia, de albedine, calore, &c.

2 **Prima Conclusio.** Qualitates panis & vini post consecrationem inhærent quantitati tanquam subiecto. Ita D. Thom. *art. 2.* vbi supponit duo principia. *Primo*, quantitatem esse realiter distinctam à substantia, & sine illa conseruari posse. *Secundo*, quantitatem esse primam dispositionem materiæ, qua mediante recipit alias formas accidentales, ita vt proximè inhæreant quantitati, & remotè inhæreant materiæ. Hinc concludit D. Thomas ablato subiecto primario, seu fundamentali accidentium, quod est substantia, solùm mutari quantitatem quoad modum existendi; reliqua verò accidentia eodem modo manere in quantitate, seu in subiecto immediato, sicut antea manebant.

Confirmatur *primo*, quia qualitates post consecrationem manent inter se vnitæ, vt patet ex motu locali. Quando enim albedo Hostiæ transfertur de loco in locum, simul transferuntur aliæ qualitates quæ sunt in eadem Hostia; quod non fieret, nisi essent inter se vnitæ: aut certè, nisi fingamus nouum miraculum, quod sine causa fieri non debet. At non possunt tales qualitates vniri inter se immediatè, sed in aliquo tertio. Et non datur tertium, nisi quantitas. Ergo vniantur in quantitate.

Secundo,

Secundo, confirmatur, quia hæ qualitates (color) possunt intendi, remitti & expelli per naturalem alterationem. Ergo debent esse in aliquo subiecto. Nam vna qualitas non potest aliam naturaliter expellere aut alterare, nisi in aliquo subiecto. Nam extra subiectum non repugnant inter se formaliter & effectiue.

Dices. Qualitas panis non est in subiecto post consecrationem, vt omnes fatentur, & potest tamen naturaliter rareferi & condensari. Ergo similiter potest qualitas alterari, licet non sit in subiecto. Respondeo, raritas & densitas sunt qualitates, quæ recipiuntur in quantitate tanquam in subiecto. Et ideo agens naturale, quando condensat aut rarefacit quantitatem, non agit sine subiecto.

Tertio confirmatur, quia albedo Hostiæ est extensa localiter. Ergo per quantitatem est extensa. At quantitas non inhæret albedini. Ergo albedo inhæret quantitati; quia quantitas est immediata substantiæ.

3 *Secunda Conclusio*. Hæc inhærentia qualitatum in quantitate tanquam in subiecto non fit per nouum miraculum; sed facta erat naturaliter ante consecrationem, & ita naturaliter manet post consecrationem. Probat *Primo*, ex dictis. *Secundo*, à signo seu posteriore, quia aliter vniuntur in eodem subiecto superficies & albedo, quam albedo & calor. Sed albedo & calor non vniuntur immediate inter se, sed in vno tertio, nempe in subiecto. Ergo albedo & superficies magis debent inter se vniiri, quam in illo tertio. Ergo immediate inter se vniuntur, sicut actus & potentia.

Maior patet, quia calor propter solam vnionem, quam habet in subiecto cum albedine, non fit per se visibilis, sed tantum per accidens. Superficies autem fit aliquo modo per se visibilis tanquam sensibile commune saltem secundum extensionem quam causat in ipsa albedine. Ergo inter superficiem & albedinem est maior vnio, quam inter duas qualitates.

4 *Tertia Conclusio*. In qualitatibus panis & vini nulla fit mutatio vi consecrationis. Probat ex dictis, quia illæ qualitates non mutant inhærentiam, ac proinde non acquirunt nouum

nouum modum per se existendi, sicut acquirunt quantitas; neque nouam actionem conseruatiuam independentem à subiecto. Ergo nullo modo realiter mutantur.

Dices: Amittunt vnionem, quam habebant cum substantia panis & vini. Respondeo, non habebant immediatam vnionem cum substantia, vt dixi, sed solum mediante quantitate; ac proinde non mutantur in se & in sua entitate, sed in quantitate. Sicut si humanitas Christi amitteret vnionem personalem cum Verbo, accidentia eius non mutarent modum existendi in se, sed tantum in humanitate, quia non vniantur immediatè Verbo, sed mediante solum humanitate.

Q V Æ S T I O III.

An hæc accidentia possint agere & pati?

Prima Conclusio. Hæc accidentia separata à substantia panis & vini possunt habere omnem actionem, quam poterant habere coniuncta cum substantia panis & vini. Ita D. Thom. *art. 7.* & patet inductione. *Primo*, quia possunt imprimere species sensibiles. *Secundo*, possunt alterare. *Tertio*, possunt corrumpere & generare. Quæ omnia confirmantur per experientiam, quia hostia videtur, &c. Ratio à priori est, quia qualitates actiuæ, quæ sunt in hostia consecrata, retinent eundem modum existendi, quem ante habebant. Ergo possunt eodem modo agere sicuti antea poterant.

Dices: non possunt generare, vel producere substantiam, sicut antea poterant. Ratio, quia licet retineant eundem modum existendi in quantitate, vt in subiecto immediato; non tamen retinent modum existendi in substantia, vt in subiecto remoto. Ergo non retinent vim producendi aliam substantiam. Non enim propria virtute producunt substantiam, sed virtute substantiæ cui inhaerent. Ergo si sint separata ab hac substantia, iam non retinent illam vim producendi.

Respondeo, solutio pendet ex quæstione physica hæc: quomodo accidentia attingant productionem substantiæ. Aliqui docent qualitatem actiuam, quatenus est virtus substantiæ,

stantiæ, immediatè educere formam substantialem ex potentia materiæ; ita vt sola qualitas actiue concurrat, non autem substantia cui inhæret. Hi consequenter dicunt perinde esse siue qualitas sit coniuncta cum substantia, siue separata, quia tota vis agendi est à sola qualitate, non autem à substantia.

Alij docent dispositiones præuias fieri posse à qualitatibus actiuis, non tamen educationem formæ substantialis. Hanc enim fieri tum à qualitatibus actiuis, tum à forma substantiali simul concurrente & adiuuante. Hi consequenter dicunt qualitates actiuas, quæ sunt in Eucharistia, per se non sufficere ad educationem formæ substantialis, nisi Deus concurrat supplendo illam efficacitatem, quam substantia panis & vini conferret, si præsens esset in Eucharistia. Atque ita hæc sententia ponit miraculum.

Dices: hoc est fingere nouum miraculum sine necessitate. Respondeo, non ponimus hîc nouum miraculum; sed naturalem modum concurrendi Primæ causæ. Quando enim agentia particularia producant sufficientes dispositiones ad introducendam formam substantialem, si postea sit defectus in ipsa introductione formæ substantialis, tunc causa prima & vniuersalis debet supplere illum defectum secundum naturalem exigentiam.

2. Secunda Conclusio. Hæc accidentia separata à substantia panis & vini possunt pati mutationem, quam poterant pati coniuncta cum substantia panis & vini. Probatursimili inductione. *Primo*, quia possunt moueri localiter. *Secundo*, possunt alterari, id est, calefieri, frigesieri, intendi, remitti. *Tertio*, possunt diuidi. *Quarto*, corrumpi. Hæc omnia patent per experientiam, excepto vltimo puncto de corruptione.

Quamuis enim certum sit qualitates panis & vini posse naturaliter corrumpi, tamen de quantitate potest esse questio. Nam aliqui putant quantitatem inesse toti composito, ac proinde per accidens corrumpi ad corruptionem suppositi. Hi consequenter dicunt quantitatem panis corrumpi, quando qualitates sufficienter alteratæ & dispositæ sunt ad corruptionem compositi; quia tunc succedit alia substan

substantia, quæ secum adfert nouam quantitatem; & sic necesse est priorem perire.

Alij docent, quantitatem immediatè inhaerere materiae primæ, ac proinde non aliter corrumpi, aut produci, nisi quando materia corrumpitur, aut producitur. Hi consequenter dicunt, quantitatem panis, non corrumpi, etiamsi qualitates alterentur, aut corrumpantur; sed manere incorruptam, & vniri nouæ materiae quæ postea succedit in locum materiae panis. De hac noua materia dicetur in sequenti quæstione.

Q V Æ S T I O I V.

An ex his accidentibus possit aliqua substantia generari aut nutriri?

1 **P**rima opinio negat id fieri posse. Ratio, quia generatio & nutritio requirunt materiam. Hæc autem accidentia sunt separata à materia. Ita Angelus *lib. 2. de hoc Sacramento, cap. 1.* Quidmundus *lib. 2. de eodem Sacramento, & Thom. Vualdens. tom. 2. de Sacram. cap. 26.* Secunda opinio affirmat fieri posse. Ratio est, quia ad generationem & nutritionem non est necessaria materia, sed sola quantitas potest sufficere, & supplere defectum materiae. Ita Ferrar. *l. 4. contra agentes, cap. 66.* Henricus Gandauen. *quodlib. 8. quæst. 36.* Ioannes Figuerius *in summa, tract. de Eucharistia, vers. 9.* Ruardus Tapperus *art. 13. p. 117.* qui omnes affirmant quantitatem posse informari per formam substantialem non minus, quam si esset materia substantialis. Et putatur esse sententia sancti Thom. *art. 5. & 6.*

Tertia opinio est, generationem & nutritionem fieri non ex solis speciebus consecratis, sed simul ex noua materia accedente siue per creationem, siue alio modo. Sit ergo.

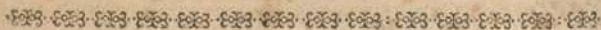
2 **P**rima Conclusio. Certum est ex accidentibus consecratis fieri nutritionem substantialem, vt experientia docet. *Primo*, quia constat hominem posse satiari & sustentari pane & vino consecrato, si in magna copia consecratur. *Secundo*, constat vermes generari ex speciebus panis & vini corruptis.

3 **S**ecunda Conclusio. Vt species consecrata seruiant

386 - CAP. XXI. DE SACRAMENTIS
nutritioni aut generationi substantiali non sufficit quantitas, sed necessaria est aliqua materia. *Primo*, quia agens naturale non potest educere formam substantialem ex solo accidente; sed ex substantiali potentia materiæ. *Secundo*, quia sola accidentia non possunt nutrire, cum ad nutritionem requiratur alimentum substantiale.

4 Tertia Conclusio. Illa materia à Deo tanquam ab autore naturæ creatur in eo instanti quo species Sacramentales sufficienter dispositæ sunt ad nutritionem, vel generationem substantialem. Et hoc fit sine miraculo. Sicut enim, cum sufficienter est disposita materia corporis humani, Deus animam creat & infundit sine ullo miraculo, quia hoc exigit ordo rerum à Deo institutus: Sic etiam quando per alterationem specierum Sacramentalium facta est sufficiens dispositio ad nutritionem, vel generationem; tunc exigente rerum ordine Deus materiam substituit, & in illam introducit formam substantialem siue per educationem ex potentia materiæ, ut cum generantur vermes, siue per unionem formæ cum materia, ut quando nutritur homo ex speciebus Sacramentalibus.

Hic aliqui curiosè disputant. *Primo*, an hæc materia à Deo substituta, sit illa ipsa quæ priùs fuit in substantia panis & vini, antequam fieret transsubstantiatio. *Secundo*, per quam actionem fiat hæc materia, an per simplicem creationem, an per reproductionem; an per conuersionem alicuius rei præexistentis. Nihil certi definiri potest.

C A P V T XXI.

De forma huius Sacramenti.

1 **D**I V V S Thomas ostendit. *Primo* formam huius Sacramenti consistere in his verbis: *Hoc est Corpus meum. Hic est sanguis meus.* *Secundo*, agit de vi & efficacia horum verborum. *Tertio*, de veritate ipsorum. Nos hoc ordine progrediemur. *Primo*, an sit aliqua forma huius Sacramenti. *Secundo*, quænam illa sit. *Tertio*, an Christus hac forma usus sit. *Quarto*, quæ sit virtus & efficacia huius formæ. *Quinto*, quomodo sit vera,